

รายงานการวิจัยเรื่อง

“การพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย”

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันิดา

ดร.วิลาสลักษณ์

ดร.มานิตย์

อาจารย์สมเกียรติ

อาจารย์อารีย์

อาจารย์ชญาอนุช

ศาสตรภัทร

ขำเขียว

ชวัลลี

ไชยกิจ

ทิพย์ทัศน์

โพธิ์บางหวาย

ลักษณวิจารณ์

โครงการการวิจัยและพัฒนาจิตสำนึกทางปัญญาเพื่อฟื้นฟูสังคมไทยในภาวะวิกฤต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กันยายน 2547

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2545 - 2546

รายงานการวิจัยเรื่อง

“การพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย”

บทคัดย่อ

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์	
ผู้ช่วยศาสตราจารย์วันิดา ขำเขียว	
ดร.วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี	
ดร.มานิตย์ ไชยกิจ	
อาจารย์สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์	
อาจารย์อารีย์ โพธิ์บางหวาย	
อาจารย์ชญานุช ลักษณะวิจารณ์	

โครงการการวิจัยและพัฒนาจิตสำนึกทางปัญญาเพื่อฟื้นฟูสังคมไทยในภาวะวิกฤต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การวิจัยและพัฒนาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ 2) เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตย และระดับศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย 3) เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทัศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยเป็นตัวทำนาย 4) เพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย และ 5) เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

กลุ่มตัวอย่างในระยะสำรวจ คือ นิสิต / นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 1399 คน และในระยะทดลอง คือ นิสิต / นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 82 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มห้องเรียนในวิชาศึกษาทั่วไป 3 ห้อง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ห้องเรียนทั้ง 3 ได้รับการสุ่ม ชื่อเป็นห้องทดลอง ($N_E = 30$) ห้องควบคุม 1 ($N_{C1} = 29$) และห้องควบคุม 2 ($N_{C2} = 23$) กลุ่มทดลองได้รับโปรแกรมการฝึกเพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย และกลุ่มควบคุม 1 ได้รับการฝึกพูดในที่สาธารณะ ในขณะที่กลุ่มควบคุม 2 ไม่ได้รับการฝึกการทดลองใช้เวลา 3 วัน วันละ 8 ชั่วโมง

เครื่องมือที่ใช้วัด คือ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย แบบสอบถามทัศนคติต่อประชาธิปไตย แบบสอบถามศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย แบบสอบถามจิตสำนึกประชาธิปไตย โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย และโปรแกรมการพูดในที่สาธารณะ

สถิติที่ใช้ คือ การหาค่าที (แบบที่ตัวแปรทั้ง 2 สัมพันธ์กันและแบบที่ตัวแปรทั้งสองเป็นอิสระจากกัน) การวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณ การวิเคราะห์ความแปรปรวน การทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS Version 11.0)

ผลการวิจัยมีดังต่อไปนี้

ผลของการสำรวจ คือ ข้อ 1 - 3

1. นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในกรุงเทพมหานคร มีระดับความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และจิตสำนึกประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง และศรัทธาต่อประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย

2. นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมาก มีจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนิสิตนักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีทัศนคติเชิงบวก มีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีทัศนคติเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมาก มีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่า นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

3. ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และทัศนคติต่อประชาธิปไตย ร่วมกันทำนาย จิตสำนึกประชาธิปไตยได้ร้อยละ 35 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ 18.57 และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .60

ผลของการทดลอง คือ ข้อ 4 - 5

4. หลังการทดลอง นิสิต / นักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย มีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มที่ได้รับการฝึกการพูดในที่สาธารณะ

เมื่อทั้งระยะเวลา 1 เดือน นิสิต / นักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย และกลุ่มที่ได้รับการฝึกพูดในที่สาธารณะมีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. ผลการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า นิสิตนักศึกษาในกลุ่มทดลองได้คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย (ทดสอบหลัง) สูงกว่าก่อนการฝึก (ทดสอบก่อน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคงที่เมื่อระยะเวลาผ่านไป 1 เดือน

กลุ่มควบคุม 1 ที่ฝึกอบรมพัฒนาการฝึกพูดในที่สาธารณะ ได้คะแนนหลังการฝึกไม่แตกต่างจากก่อนการฝึก และผลยังคงเหมือนเดิมเมื่อทิ้งไว้ 1 เดือน

ส่วนกลุ่มควบคุม 2 ที่ไม่ได้รับการฝึกเลยมีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยทั้งระยะทดสอบก่อน และระยะทดสอบหลังไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อเวลาผ่านไป 1 เดือนคะแนนกลับลดลง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปได้ว่ากิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยสามารถเพิ่มจิตสำนึกประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะทำให้จิตสำนึกประชาธิปไตยมีความคงที่แม้เมื่อเวลาจะผ่านไป 1 เดือน

DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC CONSCIOUSNESS IN THAI YOUTH

AN ABSTRACT

By

ASSOC. PROF. DR. DUANGDUEN	SATRAPHAT
ASSIST. PROF. WANIDA	KHUMKIEW
DR. WILADLAK	CHUAWANLEE
DR. MANIT	CHAIYAKIT
AJARN SOMKIAT	THIPYATUSN
AJARN AREE	POBANGWY
AJARN CHAYANUT	LAKSANAVICHARN

Research and Development of Intelligent Consciousness to Recover Thai Society from Crisis

At Srinakharinwirot University

September 2004

The purposes of this research were 1) to examine the development of democracy (Thai democracy with a constitutional monarchy) through exploring the democratic knowledge , attitudes towards democracy and the democratic faith of first year students of the Government University , 2) to compare the democratic consciousness of students in terms of the democratic knowledge , attitude towards democracy and the democratic faith , 3) to find out variables for predicting students' democratic consciousness , 4) to develop the democratic consciousness of the students by using democratic training and 5) to evaluate the result of democratic training in short and long term periods.

The sample consisted of 1399 first year students in a Government University in Bangkok for the survey period and 82 for the experimental period in Srinakharinwirot University. Three General Education classes were randomly selected in the second semester , 2003. Three classes were randomly assigned names , as experimental group ($N_E = 30$) , control I group ($N_{C1} = 29$) and control II group ($N_{C2} = 23$). The experimental period was exposed to a training program for developing democratic consciousness and the control I group was exposed to a training program for public speaking , while the control II group exposed to neither. The experiment took 3 days , 8 hours per day.

The instruments of measurement were the democratic knowledge test , attitudes towards democracy questionnaire , the democratic faith questionnaire , the democratic consciousness questionnaire , training program for developing the democratic consciousness and training program for public speaking. The experimental , control I , and control II students were tested three times , pretest (before training) , posttest I (immediately after the end of training) and posttest II (one month after training).

The statistics used in this research were t – test (dependent and independent) , Multiple regression , one way ANOVA , Scheffe test and Coefficient correlation. The data were analyzed by using computer package (SPSS Version 11.0) program for social sciences – SPSS for windows Version 11.0

The results of this study were as follows :

The results of survey were item 1 – 3

1. The democratic knowledge , attitude towards democracy and the democratic consciousness of students were at the average level , while the democratic faith were at the low level.

2. The students with high and low democratic knowledge were not different in the democratic consciousness. But the students with high attitude towards democracy and high democratic faith had more democratic consciousness than the low attitude towards democracy and the low democratic faith at the .01 level of significance.

3. The variables that significantly predicted democratic consciousness were democratic faith and attitude towards democracy. These predictors accounted for 35% at the standard error of 18.57 and multiple correlation was .60

The results of experiment were item 4 - 5

4. After training , the experimental students got the score of democratic consciousness higher than the control II students at the .01 level of significance , however , the experimental and control I students was not different.

One month after training , the experimental and the control I students got the score of democratic consciousness higher than the control II students at the .01 level of significance, however, the experimental and the control I students still were not different.

5. After democracy training , the experimental students got the score of democratic consciousness (posttest) higher than before training (Pretest) at the .01 level of significance , and the results were retained after one month.

After training in public speaking , the pretest and the posttest scores of control I students were not different, and the results still were retained after one month.

In control II students who did not got any training , the pretest and posttest scores were not different , but one month later the scores had decreased at the .01 level of significance.

So, we could conclude that the activities in the training program increased democratic consciousness scores efficiently and the results still were retained after a one-month follow up period.

คำนำ

โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทยฉบับนี้เป็นหนึ่งในห้าโครงการย่อยภายใต้โครงการวิจัย เรื่อง การวิจัยและพัฒนาจิตสำนึกทางปัญญาเพื่อฟื้นฟูสังคมไทยในภาวะวิกฤต ที่ได้รับทุนสนับสนุนจากงบประมาณแผ่นดิน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปี พ.ศ. 2545 - 2546 ซึ่งเกิดขึ้นจากการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของคณาจารย์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่ระบุว่า ในปัจจุบัน นิสิต / นักศึกษาไทยมีพฤติกรรมที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมไทย กล่าวคือ เยาวชนไทยมีพฤติกรรมวัตถุนิยมที่เน้นบริโภคนิยม การขาดปรีชาปัญญา (E.Q.) การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม การขาดจิตสำนึกประชาธิปไตย เป็นต้น ซึ่งโครงการวิจัยนี้ได้เริ่มดำเนินการ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2545 และเสร็จสิ้นลงโดยการบูรณาการองค์ความรู้ และความเชี่ยวชาญของคณาจารย์จากหลายสาขาวิชา ทำให้โครงการนี้สำเร็จไปได้ด้วยดี

ทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย และนำมาสร้างกิจกรรมฝึกจิตสำนึกประชาธิปไตย เพื่อพัฒนาทัศนคติ และศรัทธาต่อประชาธิปไตย อันจะนำไปสู่พฤติกรรมประชาธิปไตยในเยาวชนไทยต่อไป

อนึ่งขอขอบพระคุณ คณะนิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2545 - 2546 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และร่วมเป็นผู้ทดลองเครื่องมือ ขอขอบพระคุณอาจารย์พิมพ์ภาพ บุญประเสริฐ จากภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ ที่กรุณาสละเวลามาเป็นวิทยากรอบรมการฝึกพูดในที่สาธารณะให้กับกลุ่มควบคุม 1 ตลอดจนขอขอบพระคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ ภาควิชาปรัชญา และภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ที่เอื้อเฟื้อบุคลากร สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนประสานงานให้งานนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ห้ายนี้ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่กรุณามอบทุนในการทำงานวิจัยนี้

งานวิจัยฉบับนี้คงไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้ถ้าปราศจากผู้เข้มแข็งทั้งสอง คือ คุณสภาวดี เปล่งเสียง และคุณจารุณี ป้องพาล ที่สละเวลาและทำงานด้วยความตั้งใจ ช่วยเหลืองานนี้มาโดยตลอด จนเป็นรูปเล่มดังที่ปรากฏอยู่นี้ คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างยิ่ง

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
คำนำ.....	ก
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
ข้อจำกัดของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	7
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	9
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	14
สมมุติฐาน.....	15
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
ความหมายและหลักการประชาธิปไตย.....	16
ความหมายของประชาธิปไตย.....	16
หลักการประชาธิปไตย.....	20
พฤติกรรมและวิถีชีวิตประชาธิปไตยของสังคมตะวันตกและสังคมไทย.....	25
จิตสำนึกประชาธิปไตยและปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย.....	34
จิตสำนึกประชาธิปไตยเปรียบเทียบกับ “โยนิโสมนสิการ”.....	36
ความหมายของโยนิโสมนสิการ.....	36
องค์ประกอบของโยนิโสมนสิการ.....	37
วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ.....	38
การพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยกับกระบวนการกลุ่ม.....	40
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้ในการฝึกกิจกรรมพัฒนานุคลิกภาพ ประชาธิปไตย.....	42
ทฤษฎีเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม.....	42
ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท.....	46
ทฤษฎีสถานาม.....	48

บทที่	หน้า
ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ ศรัทธา และจิตสำนึกประชาธิปไตย.....	52
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
งานวิจัยในประเทศ.....	56
งานวิจัยต่างประเทศ.....	58
 3 การดำเนินการวิจัย.....	 61
แบบแผนการวิจัย.....	61
ประชากร.....	61
กลุ่มตัวอย่าง.....	61
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	62
การเก็บรวบรวมข้อมูลและการทดลอง.....	75
สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	77
 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	 78
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
ระยะที่ 1 ขั้นสำรวจ.....	79
ส่วนที่ 1 การศึกษาสถิติพื้นฐานของตัวแปรความรู้ความเข้าใจในเรื่อง	
ประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึก	
ประชาธิปไตยในมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนระดับของตัวแปรเหล่านั้น.....	79
ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบจิตสำนึกประชาธิปไตยตามตัวแปรต่างๆ.....	81
ส่วนที่ 3 การทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยมีตัวแปรต้นเป็น	
ตัวทำนาย.....	82
ระยะที่ 2 ขั้นการทดลอง.....	84
1. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนการฝึกกิจกรรม	
พัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน.....	85
2. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกกิจกรรม	
พัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน.....	85
3. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกกิจกรรม	
พัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย 1 เดือน ในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน.....	86

4. การเปรียบเทียบพัฒนาการของจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยทันทีและทั้งระยะเวลา 1 เดือน ในกลุ่มทดลองกลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2.....	87
--	----

5	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	91
	สรุปผลการวิจัย.....	91
	วัตถุประสงค์การวิจัย.....	91
	ขอบเขตของการวิจัย.....	91
	สมมุติฐานการวิจัย.....	94
	วิธีการดำเนินการวิจัย.....	94
	ผลการวิจัย.....	96
	อภิปรายผลการวิจัย.....	98
	ข้อเสนอแนะ.....	102
	ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	102
	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย.....	102

บรรณานุกรม.....	103
-----------------	-----

ภาคผนวก

- 1 ตารางการทำการวิจัย
- 2 กำหนดการจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย
- 3 กิจกรรม
 - 3.1 กลุ่มสัมพันธ์
 - 3.2 โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
 - 3.3 โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ส่วนที่ 2 การพัฒนาปัญญา)
 - 3.4 โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ส่วนที่ 3 การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย)
 - 3.5 การฝึกพูดในที่สาธารณะ
- 4 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
- 5 การวิเคราะห์เพิ่มเติม
- 6 เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือ
- 7 ประวัติผู้วิจัย

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงจำนวนข้อ และคุณภาพของเครื่องมือ.....	64
2 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมและเนื้อหาการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย.....	65
3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทัศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึก ประชาธิปไตย ของมหาวิทยาลัย 6 แห่ง.....	79
4 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยแตกต่างกัน.....	81
5 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยแตกต่างกัน.....	81
6 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน.....	82
7 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ และตัวแปรตาม.....	82
8 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละหนึ่งตัวแปรเพื่อทำนาย จิตสำนึกประชาธิปไตย.....	82
9 ค่าสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย ก่อนการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน..	85
10 ค่าสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน..	85
11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนา บุคลิกภาพประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับกิจกรรมการฝึก แตกต่างกัน.....	86
12 ค่าสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังการฝึกแล้วทั้งไว้ 1 เดือน ในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน.....	86
13 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกแล้วทั้งไว้ 1 เดือน ของนิสิต / นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับกิจกรรมการฝึกแตกต่างกัน.....	87
14 ค่าสถิติพื้นฐานและการเปรียบเทียบความแปรปรวนของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย ก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของกลุ่มทดลอง.....	87
15 ค่าสถิติพื้นฐานและการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึก พูดในที่สาธารณะของกลุ่มควบคุม 1.....	88
16 ค่าสถิติพื้นฐานและการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึก ของกลุ่มควบคุม 2 (ไม่มีการฝึกใดๆ).....	89

สารบัญภาพและแผนภูมิประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 รูปที่ 1 แสดงพื้นที่ของแต่ละกลุ่ม.....	49
2 รูปที่ 2 แสดงขอบเขตของแต่ละกลุ่ม.....	49
3 แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย.....	55
4 แผนภูมิ 2 การพัฒนาการของค่าเฉลี่ยของจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต 3 กลุ่ม..	89
5 แผนภูมิ 3 แสดงผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย กับจิตสำนึกประชาธิปไตย.....	98
6 แผนภูมิ 4 แสดงผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ประชาธิปไตย ความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย กับพฤติกรรม การจัดกิจกรรมประชาธิปไตย ของธรรมรัตน์ ชันบุญ.....	98

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย อันมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน 2457 นับถึงปัจจุบันเป็นเวลาประมาณ 90 ปี ประเทศไทยมีรัฐบาลทั้งสิ้น 37 รัฐบาล เฉลี่ยแล้ว 1 รัฐบาลจะอยู่ในอำนาจประมาณ 2 ปี ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ระบอบประชาธิปไตยไทยค่อนข้างจะไม่มีเสถียรภาพ และไม่มีดุลยภาพ มีข้อพิงสงเกิดว่าข้อความในข้างต้น กล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบอบการปกครอง แต่ประชาธิปไตยยังมีความหมายอีก 2 ความหมาย คือ เป็นปรัชญาและหลักการแนวปฏิบัติของคน กับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย (ทินพันธ์ นาคะตะ : 2518) แม้ประเทศไทยจะนำปรัชญาและหลักการประชาธิปไตยมาจากต่างประเทศ แต่วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนไทยอันได้แก่ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนการออกกฎระเบียบ และเทคโนโลยีแบบประชาธิปไตยของคนไทยก็ไม่ได้เป็นไปเช่นประเทศที่เป็นประชาธิปไตยต้นแบบเช่นอังกฤษ และอเมริกา (ทินพันธ์ นาคะตะ : 2518) ดังจะสังเกตได้จากจำนวนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งของประเทศไทยแค่ร้อยละ 60 เศษเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีปรากฏในสังคมไทย อาทิเช่น กระบวนการซื้อเสียง การฆ่าหัวคะแนน การเลือกเจ้าพ่อ หรือนักเลงเข้าสู่อำนาจการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 หมวด 6 รัฐสภา ส่วนที่ 2 มาตรา 105 ข้อที่ 2 กำหนดให้คนไทยทุกคนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปมีหน้าที่ต้องไปเลือกตั้ง (www.parliament.go.th) หากแต่ปัจจุบันเยาวชนไทยถูกกล่าวหาว่าเป็นคนไทยพันธุ์ใหม่ที่รักสบาย ขี้เกียจ ไม่อดทน วัตถุนิยม ชอบสนุก ชอบความสวยงาม ชอบของใหม่ ฟุ้งเฟ้อ อ่อนไหว การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร (Herbert P. Phillips.1965) ซึ่งล้วนแต่เป็นปัญหาในการพัฒนาสังคมไทย

ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสงสัยว่า เยาวชนไทยมีจิตสำนึกประชาธิปไตยมากเพียงพอที่จะมีพฤติกรรมไปเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2542 รวมถึงการมีพฤติกรรมในการร่วมกิจกรรมในระบอบประชาธิปไตยที่จะทำให้สังคมไทยอยู่รอดและเป็นสุขหรือไม่

เนื่องจากการศึกษาของ จิří มีศุข (2521 : 111 - 113) และสมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2538 : 162) ศึกษาพบว่า นิสิตและเยาวชนในกรุงเทพมหานครมีความรู้ และทัศนคติประชาธิปไตยในระดับน้อย หรือระดับต่ำ นอกจากนี้ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ ยังพบว่า นิสิตมีทัศนคติที่เอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตยบางส่วน แต่ยังมีทัศนคติทางลบต่อประชาธิปไตยบางส่วน คือ นิยมอำนาจ

นิยม การขาดความเชื่อมั่นในเพื่อนมนุษย์และสภาพแวดล้อมทางการเมือง ตลอดจนการขาด วิจารณ์ภายนอกนี่ยังพบต่อไปอีกว่า ยิ่งนักศึกษามีการศึกษาสูงมากขึ้นเท่าใด ก็นิยม อำนาจนิยมมากขึ้นเท่านั้น (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2538 : 40)

การพัฒนาวิถีชีวิตประชาธิปไตยจำเป็นต้องพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย (Democratic consciousness) ซึ่ง Karl Mannheim ระบุว่า เป็นสิ่งที่สังคมแบบประชาธิปไตยที่มีการวางแผนล่วงหน้า (Planned Democracy Society) เพื่อให้คนในสังคมไม่ว่าจะคิดอย่างไร เชื่ออย่างไร แต่เขาจะปฏิบัติตามหรือมีพฤติกรรมตามฉันทามติของสังคม นอกเหนือไปจากการสอนให้คนในสังคม มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย คือ มีความเคารพในหน้าที่ มีความจงรักภักดี และมีจริยธรรม แบบประชาธิปไตยตามแนวสังคมฉันทามติของ Emile Durkheim ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กระมล ทองธรรมชาติ และสาโรช บัวศรี ที่กล่าวถึง พฤติกรรมประชาธิปไตยว่าควรมี 3 สิ่ง คือ การยอมรับ สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

บุคลิกภาพและจิตสำนึกประชาธิปไตยจึงเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตหรือพฤติกรรม ประชาธิปไตย แต่ทั้งนี้คนจะมีบุคลิกภาพประชาธิปไตยได้ต้องมีความรู้ในสิทธิและหน้าที่ มีความจงรักภักดี หรือมีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย โดยคาดหมายว่าหากเยาวชนมีความ สำนึกด้วยตนเอง (Self realization) ว่าตนมีหน้าที่อะไรในแต่ละสถานภาพ เช่น เมื่อเป็นลูก เป็นพ่อแม่ เป็นเพื่อนร่วมงาน หรือเป็นผู้นำ เยาวชนควรแสดงบทบาทและหน้าที่อย่างไร ความสำนึกในหน้าที่ต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อชุมชน จะนำไปสู่การบังคับตนเองให้ทำงาน ให้ออกกำลังกายเพื่อส่วนรวม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งที่เราต้องการให้เกิดในคนไทย ทุกคนด้วยกันทั้งสิ้น

เยาวชนไทยในช่วงกลุ่มวัยรุ่นเป็นบุคคลที่กำลังค้นหาเอกลักษณ์ของตนเอง (Erikson , 1968) วัยรุ่นมีการคิดอย่างมีเหตุผลเชิงตรรกในรูปนามธรรม (ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์. 2535 : 283) ซึ่งเป็นช่วงวัยที่จะได้รับการชักนำไม่ว่าจะเป็นไปในทางที่ดี ในทางที่ไม่ดีได้ง่าย ดังนั้น การชักจูงให้เยาวชนมีจิตสำนึกประชาธิปไตยและบุคลิกภาพประชาธิปไตยตั้งแต่วัยแรกเริ่มเข้าสู่ หน้าที่ตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ก็จะทำให้เขาเหล่านั้นเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีใน สังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยจนสามารถเป็นตัวแบบในสังคม จากนั้นจึงค่อยๆ ขยายผล ไปยังผู้ใหญ่ และกลุ่มสังคมอื่นต่อไป

การพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย หรือพฤติกรรมแบบประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดสังคม ฉันทามติแบบประชาธิปไตยที่มีการวางแผนล่วงหน้านั้น Karl Mannheim ว่าควรเป็นกิจกรรมที่ พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์เปรียบเทียบ ความรู้ทางสังคมวิทยา โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมเพื่อสร้างค่านิยม / หรือฉันทามติแบบ ประชาธิปไตย เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่มีพุทธศาสนาเป็นแกนนำในการดำเนินชีวิต ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการนำหลักการคิดเชิงพุทธศาสนา ที่เรียกว่าโยนิโสมนสิการ มาสอนในส่วนของการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ส่วนความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของบุคคลใน สังคมและความรู้ในเรื่องประวัติศาสตร์ โบราณคดี หน้าที่และศีลธรรมแบบประชาธิปไตยอันมี

พระมหากษัตริย์เป็นประมุขนั้น นำมาเป็นเนื้อหาในการศึกษาโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม เพื่อฝึกพฤติกรรมกลุ่มในสังคมแบบประชาธิปไตย จากนั้นผู้ฝึกอบรมจะเป็นผู้สอดแทรกองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดความรู้และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เกิดทัศนคติด้วยการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตย เพื่อให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ และคนแต่ละคนบรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนการแก้ไขปัญหาของกลุ่ม เพื่อให้สังคมส่วนรวมบรรลุวัตถุประสงค์ โดยการใช้บทบาทสมมุติ (Role - Play) และการใช้กลุ่มสัมพันธ์ การใช้สถานการณ์จำลอง รวมถึงการใช้กลุ่มย่อยฝึกการคิดวิเคราะห์ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การทำกิจกรรมกลุ่มจะทำให้นิสัย / นักศึกษาสามารถพัฒนาจิตลักษณะภายในได้ ลดความขัดแย้งในตนเองและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น (Zacker J. and Bard M. 1993 : 202 - 208) เกิดการเปลี่ยนแปลงคือมีมนุษยสัมพันธ์และสร้างความคิดที่เป็นอุดมคติมากขึ้น (Treppa and Frike. 1972 : 466 - 468) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยอีกจำนวนมากที่ใช้การฝึกบทบาทสมมุติในการพัฒนาจิตลักษณะภายใน เช่น ความมีน้ำใจ หรือความเอื้อเฟื้อ (หรรษา แดงภักดี. 2536 : 52 , เอษณีย์ จักรวิทย์. 2537 : 80 และอาคม หงษ์ทอง. 2539 : 176 , และชูชาติ (Shoudt.1976 : 2754 - A) เป็นต้น

กรณีที่ในสังคมไทยมีเยาวชนที่มีจิตสำนึกประชาธิปไตยที่จะนำไปสู่การมีพฤติกรรมทางประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขอย่างเหมาะสมตามรูปแบบที่สังคมไทยปรารถนา ประชาธิปไตยมีลักษณะที่เป็นรูปแบบของคนไทย โดยคนไทยเข้ามามีส่วนร่วม และเพื่อประโยชน์ของคนไทยอย่างแท้จริง สังคมไทยก็จะสงบสุข และมีการสืบทอดอำนาจการปกครองจะเป็นไปอย่างสงบตามทีระบุในรัฐธรรมนูญ คือ เมื่อรัฐบาลลาออกหรือครบวาระก็จะลดปัญหาการปฏิวัติ และ / หรือรัฐประหารลดลง หรือการละเลยไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือการซื้อเสียงก็จะลดลง เป็นต้น สังคมไทยก็就会有ความสงบสุข มีระเบียบเรียบร้อย มีเสถียรภาพและมีคุณภาพมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็จะเป็นไปตามธรรมชาติ และการพัฒนาส่วนต่างๆ ของสังคมไทย อาทิเช่น ทางเศรษฐกิจ ครอบครัว ฯ ก็จะมีดีขึ้น ต่อเนื่องและเป็นระบบ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม สังคมไทยก็จะเป็นสังคมที่พร้อมต่อการพัฒนา และสามารถก้าวสู่การแข่งขันในสังคมโลกอย่างสง่างาม

หนึ่งจากงานวิจัยของ บุญลือ เพชรดอน (2537 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการใช้การสอนปกติ เช่นเดียวกับ ดุสิต โกณสัทแทยะ พบว่า การใช้กิจกรรมกลุ่มแบบสถานการณ์จำลองทำให้นักเรียนมีทัศนคติต่อประชาธิปไตย และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประชาธิปไตยสูงกว่าการสอนแบบปกติ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดการวิจัยครั้งนี้โดยการสำรวจสังคมและปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย 3 เรื่อง คือ ด้านความรู้ ทัศนคติ และศรัทธาต่อประชาธิปไตย จากนั้นนำปัจจัยที่ส่งผลมากำหนดกระบวนการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย ด้านกิจกรรมการฝึกบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรมโยนิโสมนสิการ กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรม และประยุกต์ใช้ประชาธิปไตย โดยใช้กิจกรรมแสดงบทบาทสมมุติ (Role - Play) การใช้กรณีตัวอย่าง (Case) รวมถึงการวิเคราะห์กลุ่มย่อยในการพัฒนาจิตสำนึก

ประชาธิปไตย โดยคาดหมายว่า จะพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยให้เพิ่มขึ้นและคงทนในเยาวชนไทย โดยเน้นนิสิต / นักศึกษาในมหาวิทยาลัยของรัฐก่อน ซึ่งผลของการวิจัยและพัฒนานี้จะสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มคนรุ่นใหม่ หรือเยาวชนกลุ่มอื่นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ของนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
2. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย
3. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา จำแนกตามระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตย
4. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา จำแนกตามระดับศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย
5. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยเป็นตัวทำนาย
6. เพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
7. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ความสำคัญของการวิจัย

1. นิสิต / นักศึกษาได้รับการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย
2. ทำให้ได้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยของนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ตลอดจนทัศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตย นอกจากนั้นยังทราบว่าตัวแปรตัวใดที่เข้าไปทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ จากข้อมูลทั้งหมดนี้จะเป็นข้อมูลที่ทำให้ได้ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็งประชาธิปไตยของนิสิต/นักศึกษา หรือเยาวชนไทย อันจะนำไปสู่การพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนิสิต/นักศึกษา หรือเยาวชนไทยเหล่านี้ ให้เป็นผู้ที่มีสายเลือดของความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง นอกจากนั้นยังได้โปรแกรมการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย ซึ่งนำไปใช้ในการฝึกพัฒนานิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 รุ่นอื่นๆ ต่อไป

3. กระทรวงศึกษาธิการสามารถนำผลงานนี้ไปใช้ฝึกพัฒนากับนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาตระหนักถึงความรับผิดชอบของการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

4. กองนโยบายและแผนงานเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สามารถนำไปวางแผนงานการฝึกพัฒนาเยาวชนไทยในหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้เยาวชนไทยมีหัวใจของประชาธิปไตย

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ได้แบ่งระยะการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นระยะของการสำรวจความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย ระยะที่สองเป็นระยะของการทดลองพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ระยะที่ 1 คือ นิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 469,656 คน

ระยะที่ 2 คือ นิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ จำนวน 884 คน

กลุ่มตัวอย่าง ระยะที่ 1 คือ นิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง ได้มาจากการสุ่มอย่างบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 1399 คน

ระยะที่ 2 นิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 90 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1. ตัวแปรในการเปรียบเทียบและการทำนาย

3.1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย

ทศนคติต่อประชาธิปไตย

ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย

3.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

จิตสำนึกประชาธิปไตย

3.2 ตัวแปรในการทดลอง

3.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

การฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

- ฝึก
- การฝึกพูดในที่สาธารณะ
- ไม่ฝึก

3.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

จิตสำนึกประชาธิปไตย

4. เนื้อหา

4.1 ศึกษาจิตสำนึกประชาธิปไตยในความหมายของ กระมล ทองธรรมชาติ คือ ประกอบด้วยคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

4.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย 3 อย่าง คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2542

4.3 สร้างและศึกษาผลของกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยใช้

4.3.1 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อสร้างความตระหนัก และความรู้เชิงประเมินค่า การให้คุณค่า และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยทั้ง 3 องค์ประกอบ

4.3.2 กิจกรรมโยนิโสมนสิการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะและการใช้เหตุผล (ปัญญาธรรม) โดยศึกษาวิธีคิด 6 แบบ คือ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบอริยสัจ (คิดแก้ปัญหา) วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก วิธีคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม

4.3.3 กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย โดยการใช้บทบาทสมมุติ (Role Play) ในสถานการณ์ 3 แบบ คือ (1) สถานการณ์ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยที่ถูกต้องตลอดจนการนำไปใช้ (2) สถานการณ์ที่ส่งเสริมความเป็นผู้นำ ผู้ตาม และกิจกรรมทำงานร่วมกัน ตลอดจนการตัดสินใจเมื่อเกิดความขัดแย้งในบทบาท หน้าที่ และผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม (3) สถานการณ์สร้างทัศนคติ และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยในชุมชน และสังคมทั้งระยะสั้นและระยะยาว

โดยในการแสดงบทบาทสมมุติในสถานการณ์ทั้ง 3 แบบ จะดำเนินการกระตุ้นให้เกิดการทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ การโต้แย้ง และวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล การมองผลประโยชน์ส่วนรวมและส่วนตน การวิเคราะห์ข่าวสารและข้อเท็จจริง การเป็นผู้นำ และผู้ตาม ตลอดจนความสามัคคีในกลุ่ม ตลอดจนรู้ทันถึงกลวิธีที่คนแสวงหาประโยชน์จากช่องว่างของประชาธิปไตย

โดยใช้กระบวนการแสดงบทบาทสมมุติประยุกต์กับการสอดแทรกองค์ความรู้ และการมองอนาคต โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมโดยการให้แสดงละครเป็นกลุ่ม
- 2) การวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ต่อบทบาทสมมุติ และผลที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยการสอดแทรกองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ ตามสถานการณ์ของบุคคล บรรทัดฐานของสังคมแบบประชาธิปไตย ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลในวิถีประชาธิปไตย ตามสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน

- 3) ระบุสรุป และประยุกต์หลักการเป็นของตนเอง
- 4) ระบุประเมินผลของตนเองและกลุ่ม
5. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

5.1 ระยะเวลา ในการสำรวจความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม – กันยายน 2546

5.2 ช่วงระยะเวลาการทดลอง แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ศึกษาคุณภาพของกิจกรรมพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ 1 - 8 ธันวาคม 2546 และทดลองหาผลของการฝึกกิจกรรมพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตย ในระหว่างวันที่ 21 - 28 มกราคม 2547 และ 28 กุมภาพันธ์ 2547

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยทดลองใช้กิจกรรมพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ไปทดลองใช้กับนิสิตคณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ ดังนั้นอาจทำให้เกิดความลำเอียงบ้าง เนื่องจากนิสิตที่จบสาขาทางสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ได้ผ่านการศึกษาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ กฎหมาย และหน้าที่พลเมืองมาแล้ว ทำให้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานแล้ว อาจจะมีคุณลักษณะที่แตกต่างจากนิสิตคณะวิทยาศาสตร์บ้าง

นิยามศัพท์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง องค์สามของประชาธิปไตย ได้แก่

1.1 มีคารวธรรม ได้แก่ การเคารพในสถาบันสำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ การเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพกันทางวาจา การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น การเคารพในกฎระเบียบของสังคม และกฎหมายของประเทศ และการใช้สิทธิและเสรีภาพในขอบเขต

1.2 มีสัมพันธธรรม ได้แก่ การร่วมกันทำงานทั้งกายและใจ มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันในหมู่คณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม

1.3 มีปัญญารธรรม ได้แก่ การใช้ปัญญา ใช้เหตุผลในการตัดสินใจแก้ปัญหา การร่วมกันแก้ปัญหา โดยร่วมกันคิดร่วมกันใช้เหตุผลและใช้วิถีทางปัญญาในการโต้เถียงหรือหาข้อยุติต่างๆ (กรรมล ทอจธรรมชาติ. 2519 : 6)

2. เยาวชนไทย หมายถึง นิสิต / นักศึกษา

3. นิสิต / นักศึกษา หมายถึง บุคคลชายหญิงที่สอบผ่านการคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร ตามที่ทบวงมหาวิทยาลัย (ปัจจุบันเปลี่ยนไปอยู่ภายใต้กระทรวงศึกษาธิการ) กำหนด

4. ชั้นปีที่ 1 หมายถึง ระดับชั้นที่นิสิต / นักศึกษากำลังศึกษาอยู่ในปัจจุบัน

5. กลุ่มทดลอง หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

6. กลุ่มควบคุม 1 หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการฝึกการพูดในที่สาธารณะ

7. กลุ่มควบคุม 2 หมายถึง กลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกกิจกรรมใดๆ

8. ระยะสั้น หมายถึง ระยะหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

9. ระยะยาว หมายถึง ระยะหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย 1 เดือน

10. กลุ่มสัมพันธ์ หมายถึง การให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ มีการระดมความคิด และฝึกการวิเคราะห์สังเกต ทั้งนี้โดยมีนักจิตวิทยาเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ในบางครั้งมีการแบ่งกลุ่มย่อยเพื่อทำกิจกรรมโดยให้สมาชิกกลุ่มได้เลือกผู้นำกลุ่มเอง เมื่อทำกิจกรรมเสร็จแต่ละครั้ง ผู้ดำเนินการจะให้สมาชิกในกลุ่มช่วยกันสรุปว่าได้รับประโยชน์อะไรบ้างในการทำกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์นั้นแล้วผู้ดำเนินการจะเสริมเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ และท้ายสุดจะมีการประเมินผลว่า ผู้รับการฝึกมีความคิดเห็นอย่างไร

11. โยนิโสมนสิการ หมายถึง วิธีคิดตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแบ่งวิธีคิดเป็น 10 วิธี แต่ในงานวิจัยนี้ได้เลือกนำมาใช้ 6 วิธี คือ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ 3) วิธีคิดแบบอริยสัจ (ติดแก้ปัญหา) 4) วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก 5) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม 6) วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม

1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย หมายถึง การพิจารณาเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่บังเกิดขึ้นเป็นผลของการกระทำต่างๆ แล้วสืบต้นสาวไปหาสาเหตุ และส่วนประกอบที่ทำให้เกิดผลเช่นนั้น วิธีการคิดสืบค้นหรือสาวหาสาเหตุอาจทำโดยการหาความสัมพันธ์ หรือการตั้งคำถามแล้วหาคำตอบก็ได้

2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ หมายถึง การจำแนกแยกแยะองค์รวมของสรรพสิ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อยๆ แล้วยังมีการวิเคราะห์และจัดประเภทหมวดหมู่ขององค์ประกอบย่อยเหล่านั้นด้วย นอกจากนั้นยังมองเห็นความสัมพันธ์ภายในองค์ประกอบย่อยเหล่านั้น

3) วิธีคิดแบบอริยสัจ (คิดแก้ปัญหา) หมายถึง การคิดครอบคลุมลักษณะ 2 ประการ คือ

3.1 การคิดสืบสาวจากผลไปหาเหตุแล้วแก้ไขที่ต้นเหตุ

3.2 กำหนดทำความเข้าใจปัญหาให้ชัดเจน แล้วคิดแก้ไขเหตุของปัญหาได้ตรงจุด ตรงเรื่อง ตรงความมุ่งหมาย ไม่คิดออกนอกเรื่อง และต้องเป็นการแก้ไขที่สามารถปฏิบัติได้จริง วิธีคิดแบบอริยสัจนี้ มีขั้นตอนจัดเป็น 2 คู่ คือ

กำหนดตัวปัญหา	}	คู่ที่ 1
กำหนดเหตุปัญหา		
จุดหมายซึ่งเป็นภาวะสิ้นปัญหา	}	คู่ที่ 2
วิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ไขสาเหตุและเพื่อบรรลุภาวะสิ้นปัญหา		

4) วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก หมายถึง การคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ตามความเป็นจริง โดยมองเห็นและยอมรับความจริงว่าทุกสิ่งมีด้านดี (เป็นคุณ) และด้านเสีย (เป็นโทษ) และเมื่อมองเห็นทั้งด้านดี และด้านเสียแล้ว ทางออกของสิ่งนั้นคืออะไรหรือเป็นอย่างไร

5) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม หมายถึง

คุณค่าแท้ หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่อาศัยปัญญาเป็นเครื่องวัด และเป็นคุณค่าหรือประโยชน์ที่สนองความต้องการของชีวิตโดยตรง

คุณค่าเทียม หมายถึง คุณค่าหรือประโยชน์ที่มนุษย์ปรุงแต่งพอกพูนขึ้นจากประโยชน์และหน้าที่อันแท้จริงของมัน คุณค่าเทียมนี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องวัดและตีราคา ดังนั้นผู้ที่คิดคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม จึงเป็นผู้ที่เข้าใจบทบาทของสรรพสิ่งตามความจริงที่มันเป็น

6) วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม หมายถึง วิธีคิดที่นำเอาประสบการณ์ที่ผ่านมานำมาคิดปรุงแต่งไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์เป็นกุศล ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อบุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม และมีจิตใจสะอาดผ่องแผ้ว แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์

นิยามปฏิบัติการ

1. จิตสำนึกประชาธิปไตย หมายถึง ความตระหนักที่จะกระทำพฤติกรรมประชาธิปไตยอันประกอบตามองค์สามของประชาธิปไตย คือ

1.1 ประพฤติโดยใช้คารวธรรม ได้แก่ การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพในประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และเคารพในกฎเกณฑ์ของสถาบัน

1.2 ประพฤติโดยใช้สามัคคีธรรม ได้แก่ การแสดงความมุ่งมั่นในการทำงาน และร่วมใจทำงานเป็นกลุ่ม มีการเสียสละ และแบ่งปันเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เห็นแก่ส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่

1.3 ประพฤติโดยใช้ปัญญาธรรม ได้แก่ การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา ประกอบกับการใช้การประนีประนอมร่วมในการแก้ปัญหา และยึดมติของเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก

จิตสำนึกประชาธิปไตยวัดได้จากแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นในลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ จริงที่สุด จริงมาก จริงปานกลาง จริงน้อย ไม่จริงเลย ซึ่งจะได้คะแนน 5 ถึง 1 สำหรับข้อความทางบวกและให้คะแนนกลับกันสำหรับข้อความทางลบ

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาระดับจิตสำนึกประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 5 ระดับดังนี้

1.00 – 1.49	หมายถึง	ผู้ที่มีจิตสำนึกประชาธิปไตยต่ำที่สุด
1.50 – 2.49	หมายถึง	ผู้ที่มีจิตสำนึกประชาธิปไตยต่ำ
2.50 – 3.49	หมายถึง	ผู้ที่มีจิตสำนึกประชาธิปไตยปานกลาง
3.50 – 4.49	หมายถึง	ผู้ที่มีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูง
4.50 – 5.00	หมายถึง	ผู้ที่มีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงที่สุด

2. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถรอบรู้ในระบอบการปกครองประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์ประมุข และอำนาจที่พระองค์ทรงใช้ นอกจากนั้นยังทราบถึงสิทธิ และหน้าที่ของประชาชนชาวไทย รัฐธรรมนูญไทย และสามารถนำความรู้ในเรื่องประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน วัดได้จากแบบทดสอบที่มีตัวเลือก 4 ตัวเลือกที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 27 ข้อ

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ใช้เกณฑ์ดังนี้

คะแนน 27 – 23	หมายถึง	มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมากที่สุด
คะแนน 22 – 18	หมายถึง	มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมาก
คะแนน 17 – 10	หมายถึง	มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยปานกลาง
คะแนน 9 – 5	หมายถึง	มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย
คะแนน 4 – 0	หมายถึง	มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อยที่สุด

ผู้ที่มีระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมาก หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือมากกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม

ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม

3. ทศนคติต่อประชาธิปไตย หมายถึง ความพึงพอใจหรือความคิดเห็น และความพร้อมที่จะกระทำหรือไม่กระทำในองค์สามของประชาธิปไตย ดังนี้

3.1 ทศนคติต่อคารวธรรม ได้แก่ ความพร้อมในการเคารพต่อการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถาบัน และสังคม

3.2 ทศนคติต่อสามัคคีธรรม ได้แก่ ความพึงพอใจและความพร้อมในการทำงานร่วมกับคนอื่น ความพร้อมในการตั้งใจทำงาน และปฏิบัติตามมติของที่ประชุมหรือของส่วนรวม

3.3 ทศนคติต่อปัญญาธรรม ได้แก่ ความพร้อมที่จะปฏิบัติตามความคิดที่ดีที่สุด หรือความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ความพร้อมที่จะเลือกทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และพร้อมที่

จะคิดหาวิธีการใหม่ๆ มาใช้แทนที่จะเชื่อโดยไม่มีเหตุผล มีความคิดเห็นว่า ปัญญาเกิดจากการวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาต่างๆ นอกจากนั้นยังมีความเชื่อว่าคนทุกคนมีปัญญาในการคิดแก้ปัญหา

วัดได้จากแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น ในลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับคือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งจะได้คะแนน 5 ถึง 1 สำหรับข้อความทางบวกและให้คะแนนกลับกันสำหรับข้อความทางลบ

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 5 ระดับดังนี้

1.00 – 1.49	หมายถึง	ผู้ที่มีระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงลบมาก
1.50 – 2.49	หมายถึง	ผู้ที่มีระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงลบ
2.50 – 3.49	หมายถึง	ผู้ที่มีระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงลบปานกลาง
3.50 – 4.49	หมายถึง	ผู้ที่มีระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงบวก
4.50 – 5.00	หมายถึง	ผู้ที่มีระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงบวกมาก

ผู้ที่มีระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงบวก หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือมากกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม

ผู้ที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงลบ หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม

4. ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ความรู้สึกชื่นชมประทับใจ เกิดทุนและเลื่อมใสต่อระบอบประชาธิปไตย นอกจากนั้นยังมีความซื่อสัตย์ กล้าที่จะทำ และพร้อมที่จะปฏิบัติตามระบอบประชาธิปไตยด้วยความมุ่งมั่นและทุ่มเท

วัดได้จากแบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นในลักษณะแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วย ไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ซึ่งจะได้คะแนน 5 ถึง 1 สำหรับข้อความทางบวกและให้คะแนนกลับกันสำหรับข้อความทางลบ

สำหรับเกณฑ์ในการพิจารณาระดับศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย แบ่งออกเป็น 5 ระดับดังนี้

1.00 – 1.49	หมายถึง	ผู้ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อยที่สุด
1.50 – 2.49	หมายถึง	ผู้ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย
2.50 – 3.49	หมายถึง	ผู้ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยปานกลาง
3.50 – 4.49	หมายถึง	ผู้ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมาก
4.50 – 5.00	หมายถึง	ผู้ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมากที่สุด

ผู้ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมาก หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนเท่ากับหรือมากกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม

ผู้ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย หมายถึง ผู้ที่ได้คะแนนน้อยกว่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม

5. การฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง การจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย หรือพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งนี้โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นระยะเตรียมพร้อมในการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักในระบอบประชาธิปไตย รู้ว่าประชาธิปไตยคืออะไร และสร้างทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย โดยแบ่งออกเป็น 4 โมดูล คือ การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในวิถีประชาธิปไตย การสร้างความเห็นพ้องในระบอบประชาธิปไตย และคุณค่าแห่งความเป็นคนในสังคมนอบประชาธิปไตย ในระยะนี้ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการฝึกโดยใช้เวลาครึ่งวัน ในระยะเริ่มต้นเตรียมความพร้อมและใช้เวลาอีกครั้งวัน ในช่วงปิดท้ายกิจกรรมการฝึกเพื่อปลูกฝังศรัทธาและสรุปกิจกรรมประชาธิปไตย รวมใช้เวลาฝึกในระยะนี้เท่ากับ 1 วัน

ระยะที่ 2 เป็นระยะพัฒนาปัญญา โดยยึดหลักของโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นวิธีคิด 6 วิธี คือ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ 3) วิธีคิดแบบอริยสัจ (คิดแก้ปัญหา) 4) วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก 5) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม 6) วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม ทั้งนี้โดยการใช้เนื้อหาประชาธิปไตยเป็นการยกตัวอย่างเป็นข้อความ และใบงานประกอบ ระยะนี้ใช้เวลาฝึก 1 วัน ต่อเนื่องกัน

ระยะที่ 3 เป็นระยะพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ตามหัวข้อดังนี้ 1) ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย เรื่องของสิทธิ และหน้าที่ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย 2) ฝึกให้กล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนเองและการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 3) รู้วิธีการทำงานเป็นกลุ่มและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนสามารถรับฟังและรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ 4) เห็นกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว 5) รู้จักการยอมเสียสละส่วนตัวเพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี มีความซื่อสัตย์ และทุ่มเทให้กับงาน 6) รู้จักคิดวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลต่างๆ รู้กลวิธีของคนที่คอยหาผลประโยชน์จากช่องว่างประชาธิปไตย 7) ส่งเสริมความเป็นผู้นำ 8) สร้างความสามัคคีในกลุ่ม 9) รู้วิธีคิดแนวปฏิบัติตนอย่างไรจึงเกิดประชาธิปไตยที่แท้จริง และ 10) รู้กลวิธีของการหาผลประโยชน์จากช่องว่างประชาธิปไตย

ขั้นตอนการฝึกบทบาทสมมติ มี 4 ระยะ

1) ระยะการมีส่วนร่วม เป็นระยะที่ผู้ฝึกลงมือปฏิบัติกิจกรรม คือ อ่านโครงเรื่องดีความโครงเรื่อง แล้วคิดหาคำพูดที่เหมาะสม กำหนดผู้แสดง ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้ทำให้สมาชิกในกลุ่มได้ทำงานร่วมกันในการแสดงความคิดเห็นที่ต้องแสดงออกทั้งทางกาย วาจา เพื่อนำมาสื่อความหมายให้ผู้ชม

2) ระยะวิเคราะห์ มีการวิเคราะห์ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการสวมบทบาทแสดงละครปริศนา ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้กว้างขวาง และทำให้เข้าใจตนเองมากขึ้นว่าตัวเขามีลักษณะประชาธิปไตยมากน้อยหรือไม่ เพียงใด

3) ระบุสรุปผลและประยุกต์หลักการ เป็นระยะที่ผู้เข้ารับการฝึกรวบรวมแนวคิดที่ได้รับจากละครปริศนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน แล้วสรุปเป็นหลักการของตน อันจะนำไปประยุกต์ใช้ในปัจจุบันและอนาคต

4) ระบุประเมินผล ผู้รับการอบรมประเมินผลการเรียนรู้ของตนและกลุ่มจากผล การอภิปรายการเสนอแนะและการติชม พร้อมทั้งการประเมินตนเอง

6. การฝึกพูดในที่สาธารณะ หมายถึง การฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและการพูดในที่สาธารณะต่อหน้าบุคคลในชุมชน เพื่อให้รู้จักใช้คำพูดสื่อสารอย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีสัมพันธภาพและมีประสิทธิภาพ

สำหรับวิธีฝึก

6.1 ให้ผู้เรียนวิเคราะห์บุคลิกภาพของตนเอง และเล่าให้เพื่อนฟัง เปิดโอกาสให้เพื่อนๆ แสดงความคิดเห็นหรือ แนะนำเพิ่มเติม

6.2 บรรยายทักษะทางการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 จัดกิจกรรม โดยแบ่งกลุ่มอภิปรายประเด็นต่างๆ ดังนี้

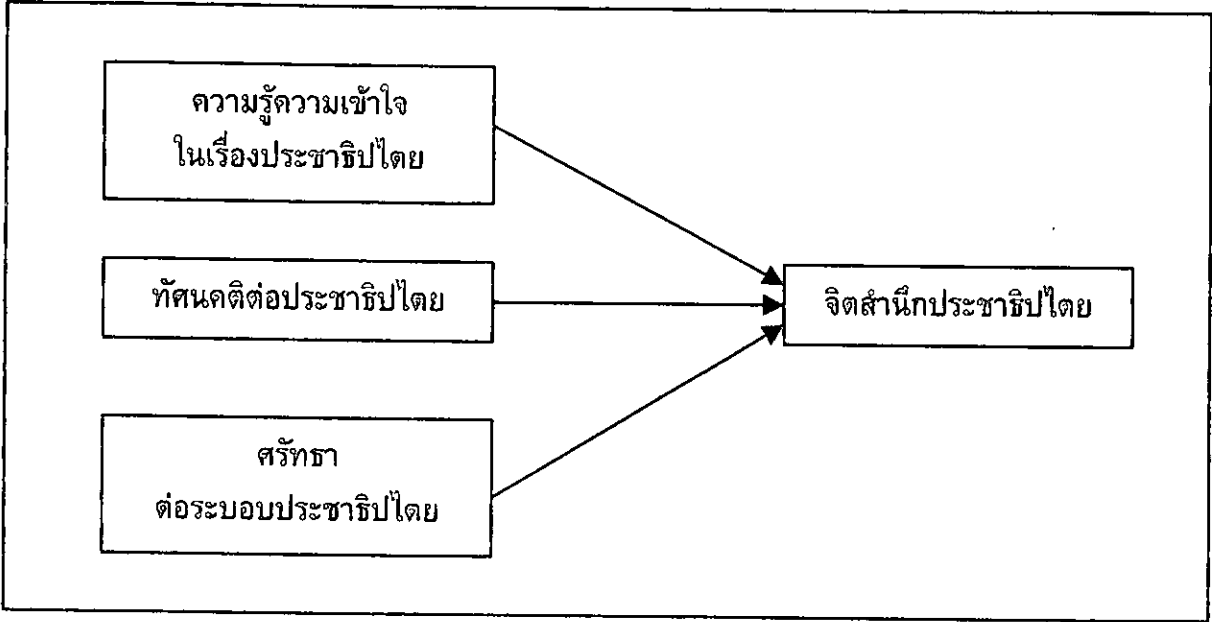
6.3.1 การหาคำพูดสร้างสรรค์เพื่อลดความขัดแย้งภายในกลุ่ม

6.3.2 การพูดในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ โดยแต่ละกลุ่มจัดเรื่องในสถานการณ์ต่างๆ ตามหัวข้อ ได้แก่ การหักทลายในสถานการณ์ต่างๆ การขอรับรอง การปฏิเสธ การชมเชย การถ่อมตน และการกระเช้าเข้าเหย

6.4 อภิปรายร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนถึงแนวทางและคำพูดต่างๆ ที่แต่ละกลุ่มอภิปรายร่วมกันมา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระยะที่ 1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย

ระยะที่ 2 ศึกษาจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อน , หลัง และ 1 เดือนหลังฝึกทั้ง 3 กลุ่ม

	Pretest		Posttest 1	Posttest 2
กลุ่มทดลอง	☐	การฝึกกิจกรรมการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตย - กลุ่มสัมพันธ์ - โยนโสมนสิการ - พัฒนาพฤติกรรมและกลุ่มวิเคราะห์	☐ 1 เดือน ☐	☐
กลุ่มควบคุม 1	☐	การฝึกพูดในที่สาธารณะ	☐ 1 เดือน ☐	☐
กลุ่มควบคุม 2	☐	—	☐ 1 เดือน ☐	☐

สมมุติฐานในการวิจัย

1. นิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมากมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย
2. นิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงบวกมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงลบ
3. นิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมากมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย
4. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทัศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยสามารถร่วมกันทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาได้
5. นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2
6. นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึก 1 เดือนสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2
7. หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มทดลองมีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่าก่อนการฝึก และเมื่อทิ้งไว้ 1 เดือน คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยคงเดิม
8. หลังการฝึกพูดในที่สาธารณะแล้ว นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มควบคุม 1 มีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากก่อนการฝึก และเมื่อทิ้งไว้ 1 เดือน คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยคงเดิม
9. คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยในกลุ่มควบคุม 2 ซึ่งไม่ได้รับการฝึกใดๆ มีคะแนนคงที่ไม่ว่าจะเป็น การทดสอบก่อนและหลัง หรือทิ้งระยะเวลา 1 เดือน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทที่ 2 นี้จะนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่อไปนี้

1. ความหมายและหลักการของประชาธิปไตย
 2. พฤติกรรมและวิถีประชาธิปไตยในสังคมตะวันตกและสังคมไทย
 3. จิตสำนึกประชาธิปไตยและปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย
 4. จิตสำนึกประชาธิปไตยกับโยนิโสมนสิการ
 5. การพัฒนาบุคลิกภาพ ประชาธิปไตยกับกระบวนการกลุ่ม
 6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้ในการฝึกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
 7. ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ ศรัทธา จิตสำนึกต่อระบอบประชาธิปไตย
 8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ดังมีรายละเอียดในแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

1. ความหมายและหลักการของประชาธิปไตย

ความหมายของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (Democracy) ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก 2 คำ คือ Demos แปลว่า ประชาชน กับ Kratein แปลว่า การปกครอง ประชาธิปไตยจากรากศัพท์จึงหมายถึง การปกครองโดยประชาชน (วิสุทธ์ โพธิ์แท่น. 2524)

ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2518 : 1) ได้ให้ความหมายของ “ประชาธิปไตย” ว่าหมายถึง ระบอบการปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่า “ประชาชน” ในที่นี้หมายถึง ปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน ระบอบประชาธิปไตย มีรากฐานเคารพในด้านการเคารพในความเป็นธรรม (Justice) เหตุผล (Reason) เมตตาธรรม (Compassion) ความศรัทธาในมนุษยชาติ (faith in men) และเคารพในเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน (Human dignity)

บรรพต วีระสัย กล่าวว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเริ่มสมัย นครรัฐกรีกโดย เฉพาะนครเอเธนส์เคยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่สมัย 500 ปี ก่อนคริสตกาล (บรรพต วีระสัย, 2527)

กนก วงษ์ตระหง่าน (2528) กล่าวว่า ลักษณะการปกครองแบบประชาธิปไตยมีหลักการ คือ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนหรืออำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน ประชาธิปไตยเป็นของปวงชน ประชาธิปไตยเริ่มแรกของกรีกในขณะยังเป็นประชาธิปไตยที่

เลือกตั้งโดยตรง (Direct Democracy) ได้แก่ การที่ยอมให้พลเมืองชายทุกคนที่บรรลุนิติภาวะ อายุ 20 ปี หรือสามารถจับอาวุธป้องกันประเทศได้มีสิทธิเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยทุกคน โดยเข้าร่วมเป็นสมาชิกสภาประชาชนซึ่งทำหน้าที่ เป็นสถาบันสูงสุดในการแสดงเจตจำนงของรัฐ การที่นครรัฐกรีกต่างๆ สามารถปฏิบัติระบอบประชาธิปไตยโดยตรงได้นั้นเป็นเพราะว่า บรรดานครรัฐมีอาณาบริเวณไม่กว้างขวาง และจำนวนประชากรไม่มากนักไม่มีอุปสรรคแต่อย่างใด ในการที่จะให้พลเมืองอายุถึงเกณฑ์ ทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุมสภาประชาชนเพลโต (Plato) เสนอความคิดที่มีผู้ปกครองที่มีความรู้ ความสามารถและคุณธรรม ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเพื่อจัดการให้ประโยชน์สุขเกิดแก่ผู้อยู่ภายใต้การปกครองโดยส่วนรวมแนวคิดนี้เน้นที่จุดมุ่งหมายของการปกครองเป็นสำคัญ ซึ่งเรียกแนวคิดนี้ว่า “หลักการประชาธิปไตย” ส่วนอริสโตเติลให้ความหมายของการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้ว่า คือการปกครองโดยคนจำนวนมาก ดีกว่าการปกครองโดยคนจำนวนน้อย เพราะคนจำนวนมากเมื่อพิจารณาถึงความสามารถ ประสบการณ์ ความสุขุมรอบคอบ โดยทั้งหมดรวมกันแล้วมีมากกว่าของคนจำนวนน้อย แนวคิดนี้เน้นถึงกระบวนการหรือขั้นตอนของการใช้อำนาจประชาธิปไตย ซึ่งเรียกแนวคิดนี้ว่า “กระบวนการประชาธิปไตย” (กนก วงษ์ตระหง่าน, 2528)

สำหรับในภาษาไทยคำว่า “ประชาธิปไตย” มาจากคำภาษาสันสกฤตสองคำ คือ ประชา รูปศัพท์เดิมได้แก่ ประชา แปลว่า ลูกชาย ลูกสาว ราษฎร หรือประชาชน ส่วนอีกคำหนึ่งคือ อธิปไตย รูปศัพท์เดิมได้แก่ อธิปติ แปลว่า เจ้าของ เจ้านาย พระราชาหรือความเป็นใหญ่อย่างยิ่ง เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันจึงมีความหมายว่า ประชาชนเป็นใหญ่อย่างยิ่ง ซึ่งคำว่า “ประชาธิปไตย” เป็นศัพท์ที่เพิ่งเกิดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์โดยกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ สมัยดำรงพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรเป็นผู้บัญญัติขึ้น (สุนทร จันทรตรี, ม.ป.ป.)

สำนักงานอัยการสูงสุด ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่เป็นของประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้ความเชื่อว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน คือ ได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมายและโอกาสที่จะได้รับการบริการต่างๆ โดยเสมอหน้ากัน มีสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย ซึ่งจะกำหนดไว้แน่นอนในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

กาวลด์, จูเลียส และ โคลล์ (ประณต นันทิยะกุล ; 2534 : 2 อ้างอิงมาจาก Gould, Julius and Kolh; 1964: 187-188) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตย หมายถึง แบบแผนของความเป็นอยู่ในสังคม ซึ่งแต่ละคนมีความเชื่อว่า จะได้รับความเสมอภาคในการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นๆ ในความหมายที่แคบเข้าไป ประชาธิปไตย หมายถึง การที่สมาชิกของสังคมนั้นมีโอกาสในการตัดสินใจในทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิตที่จะมีผลกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ของส่วนบุคคลและของส่วนรวม

ชาร์ล อี เมอริแอม (Charles E. Merriam, 1939) ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่าเป็นแนวคิดและการปฏิบัติที่มุ่งสู่ความผาสุกร่วมกันของประชาชนโดยมีเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนเป็นเครื่องนำทาง หัวใจของประชาธิปไตยจึงอยู่ที่ความผาสุกร่วมกัน ซึ่งมีขอบเขต

กว้างขวางมาก เพราะครอบคลุมถึงเสรีภาพทางการเมือง ความเสมอภาคทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจ

ฮาโรลด์ เจ. ลาสกี (Harold J. Laski, 1949) ให้ความหมายของประชาธิปไตยว่า ประชาธิปไตยก็คือ ความปรารถนาของมนุษย์ที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเองรวมถึงถึงความเสมอภาค เพราะความเสมอภาคเป็นที่มาของเสรีภาพ

ซีมัวร์ มาร์ติน ลิปเซท (Seymour Martin Lipset, 1972) ให้ความหมายของคำว่า ประชาธิปไตยว่า เป็นระบบการเมืองที่เปิดโอกาสโดยใช้วิถีทางธรรมดาทางรัฐธรรมนูญที่จะให้มีการเปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้และเป็นกลไกทางสังคมที่ช่วยในการแก้ไขปัญหาในสังคมหรือความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ การปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงเท่ากับเปิดโอกาสให้ประชาชนส่วนใหญ่ได้ใช้อิทธิพลของตนเข้ามามีส่วนกำหนดการตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ โดยการเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองเพื่อทำหน้าที่แทน

โรบี, แอนเดอร์สัน และ คริสตอล (Robee, Anderson and Christol อ้างในสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) กล่าวถึงประชาธิปไตยว่า หมายถึงปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ และหลักการบางประการที่กำหนดแบบแผนแห่งพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคม ในกิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

คณะอนุกรรมการอุดมการณ์ของชาติ ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (2527) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ว่า "ประชาธิปไตย" หมายถึง อำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศของปวงชน อันเป็นรูปแบบการปกครองแบบหนึ่งซึ่งถือว่าปวงชนเป็นผู้มีอำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ มิใช่อำนาจของผู้ใดผู้หนึ่ง หรือคนใดคนหนึ่ง

สุชีพ ปุญญานุภาพ (2522) วิสุทธิ์ โพธิ์แท่น (2524) และสมบุรณ์ สุขสำราญ (2527) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ประชาธิปไตยหมายถึงระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจอสูงสุดในการปกครองประเทศ ซึ่ง ทินพันธุ์ นาคะตะ (2527) ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า ประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจในการออกกฎหมายโดยผ่านสภานิติบัญญัติ ใช้อำนาจโดยฝ่ายบริหาร และใช้อำนาจตุลาการโดยผ่านทางศาล ทั้งนี้การใช้อำนาจนั้นอาจกระทำโดยตรงหรือโดยอ้อม และจะต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน

อเนก สิทธิประศาสน์ (2527) กล่าวถึงประชาธิปไตยไว้ว่า หมายถึงระบอบการปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่าประชาชนในที่นี้มิได้หมายถึงเฉพาะบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้น แต่หมายถึงปวงชนทั้งชาติ ซึ่งปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน

จรรยา สุภาพ (2527) ได้ให้ความหมายของคำว่าประชาธิปไตยไว้ว่า ประชาธิปไตยมีความหมายทั้งรูปการปกครองและปรัชญาในการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ ในแง่การปกครองมุ่งถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการที่จะเข้าร่วมกำหนดนโยบายต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับ

ผลประโยชน์ส่วนรวมรัฐบาลที่เกิดขึ้นในระบอบนี้จะเหมือนเครื่องมือที่ช่วยให้ประชาชนได้บรรลุจุดหมายปลายทางที่สำคัญนั่นคือ ความผาสุกของประชาชนทั้งมวล

กรมล ทอรรถมชาติ (2519) และ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) ได้ให้แนวความหมายของประชาธิปไตยออกเป็น 3 ฐานะด้วยกัน คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะและอุดมการณ์ หมายถึง ความเชื่อถือ ความยึดมั่นของบุคคลซึ่งประกอบด้วยหลักการคือ ความเสมอภาคของบุคคลทั้งในการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการที่บุคคลมีเสรีภาพในการกระทำต่างๆ ได้ตามความสมัครใจ เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณา เป็นต้น トラบเท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครอง หมายถึง เป็นการจัดการปกครองปกครองกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนถึงวิธีการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวคิดประชาธิปไตย

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะดำเนินไปได้ใกล้เคียงกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตของประชาชนในประเทศนั้น ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศยอมรับ และยึดเอาหลักแห่งความเท่าเทียมจนเป็นแนวในการดำเนินชีวิต และการต่อสู้เพื่อรักษาเสรีภาพ ตลอดจนให้ความสนใจในกิจการบ้านเมืองอย่างสม่ำเสมอแล้ว การปกครองนั้นก็ย่อมจะเป็นประชาธิปไตยได้

เมื่อพิจารณาความหมายของประชาธิปไตยทั้ง 3 ฐานะจะพบว่า ทุกฐานะจะต้องเป็นไปพร้อมๆ กันและสอดคล้องกัน เพราะว่าการเมือง การปกครองจะเป็นประชาธิปไตยขึ้นมาได้ มิใช่ขึ้นอยู่กับ ธรรมนูญประการเดียว แต่จำเป็นต้องปลูกฝังให้ประชาชนส่วนใหญ่รู้จักและมีอุดมการณ์ประชาธิปไตยที่แท้จริง สิ่งสำคัญที่สุดคือการมีวิถีการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตยจึงจะทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ

การปกครองในระบอบต่างๆ นั้นจะต้องมีจุดร่วมที่เป็นหลักการสำหรับการปฏิบัติของหมู่ชนสำหรับหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งมีดังนี้ คือประการแรก อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประการที่สองหลักเสรีภาพ คือประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบการใดๆ ในขอบเขตของกฎหมาย ไม่ถูกครอบงำโดยผู้อื่น เคารพและไม่ละเมิดในสิทธิเสรีภาพหน้าที่ของผู้อื่น ประการที่สาม หลักความเสมอภาค คือทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางด้านกฎหมาย เศรษฐกิจและสังคม ประการที่สี่ หลักภราดรภาพคือ ทุกคนมีความเป็นพี่น้องรักใคร่กลมเกลียวกัน สามัคคี ประการที่ห้า หลักเหตุผลคือ การตัดสินใจความขัดแย้งใดๆ จะต้องใช้เหตุผลเสมอ และ ประการที่หก หลักนิติธรรม คือการปกครองโดยกฎหมาย ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย

หลักการของประชาธิปไตย

การปกครองในระบบต่างๆ จะต้องมีหลักการเป็นจุดร่วมการปฏิบัติของชุมชนในระบบการปกครองนั้นๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นระเบียบและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขของบุคคลในสังคม ซึ่งนักวิชาการต่างก็เสนอแนวคิดไว้ดังนี้

กรมการปกครอง (2536:18) ได้เสนอหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตย ไว้ดังนี้

1. การยอมรับว่ามนุษย์เป็นผู้ที่มีสติปัญญา มีเหตุผล
2. ความเชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ทุกคน
3. การยอมรับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ฐานะ ผิว เพศ
4. อำนาจอสูงสุดในการปกครองอยู่ที่ปวงชน หรืออีกนัยหนึ่งอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน
5. อำนาจอปกครองของรัฐบาล เกิดขึ้นจากการยินยอมของประชาชนผู้ถูกปกครอง โดยมีวิธีการแสดงความยินยอมต่างๆ ที่สำคัญ คือการใช้สิทธิเลือกตั้ง
6. ประชาชนมีสิทธิในการคัดค้านหรือเปลี่ยนแปลงรัฐบาลตามวิธีการที่กฎหมายกำหนด หากว่ารัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้

แจ๊ค ซี เพลโน (Jack C. Plano, 1973) ได้เสนอว่าประชาธิปไตยมีองค์ประกอบด้านปรัชญา 4 ข้อ และองค์ประกอบในด้านการเมืองการปกครอง 3 ข้อ ดังนี้

หลักการเชิงปรัชญาของประชาธิปไตย

1. ปัจเจกชนนิยม หมายถึง การยอมรับในคุณค่าของมนุษย์แต่ละคน ให้ความสำคัญกับตัวบุคคลมากกว่าองค์การ สมาคมนิติบุคคลอื่นๆ หรือแม้กระทั่งรัฐ
2. เสรีภาพ ได้แก่ การยอมรับหลักการที่ว่าบุคคลควรมีเสรีภาพในด้านต่างๆ ทั้งความร่วมมือ ความคิด การประพฤติปฏิบัติต่างๆ โดยจะต้องอยู่ภายในขอบเขตแห่งระเบียบหรือความเรียบร้อยของสังคม
3. ความเสมอภาค ได้แก่ การยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนเท่าเทียมกัน ถึงแม้มนุษย์จะมีความแตกต่างกันโดยธรรมชาติและโดยสภาพทางเศรษฐกิจและสังคม แต่ในด้านที่เกี่ยวข้องกับสิทธิต่างๆ แล้ว มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกัน เช่น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง
4. ภราดรภาพ ได้แก่ การที่มนุษย์ปฏิบัติต่อกันอย่างเป็นมิตร ปฏิบัติกันฉันพี่น้อง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันโดยไม่แบ่งเขาแบ่งเรา

หลักการเชิงการเมืองการปกครองของประชาธิปไตย

1. หลักอธิปไตยเป็นของราษฎร ได้แก่ การถือว่าอำนาจอสูงสุดมาจากพลเมือง นโยบายหรือระเบียบกฎหมายต่างๆ ต้องพยายามให้สอดคล้องกับความต้องการของราษฎร มิใช่ทำตามความต้องการของรัฐ
2. หลักเสียงส่วนมากที่คำนึงถึงเสียงส่วนน้อย โดยปกติมักเข้าใจกันว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของเสียงส่วนมากอย่างเดียว หากเป็นเช่นนั้นแล้วจะทำให้คนกลุ่มน้อย

หรือ มีคนมีเสียงน้อยในสังคมเสียสิทธิเสรีภาพได้ ดังนั้นหลักการประชาธิปไตยจึงพยายามให้เกิดดุลยภาพเพื่อผลดีกับคนทั้งหมด คือฝ่ายเสียงข้างมากมีบทบาทในบริหารก็จริงอยู่ แต่ไม่ควรละเมิดสิทธิ หรือเอารัดเอาเปรียบ และกดขี่ข่มเหงผู้มีเสียงข้างน้อย

3. การคุ้มครองเสรีภาพและความเสมอภาคโดยกฎหมาย กฎหมายและนโยบายต่าง ๆ เป็นเรื่องกำหนดขึ้นได้โดยเสียงส่วนมากที่จัดตั้งรัฐบาล แต่ประชาธิปไตยมิใช่อำศัยเพียงเสียงส่วนมาก ซึ่งเกิดจากการเลือกตั้งหรือออกเสียงลงประชามติเท่านั้น ประชาธิปไตยต้องมีเสียงประกันให้แก่พลเมืองในเรื่องของเสรีภาพและความเสมอภาค การมีหลักประกันไม่ได้หมายความว่า เป็น “ปล่อยเสรี” อย่างเต็มที่หรือหมายความว่า จะต้อง “เท่ากัน” ในทุกกรณี แต่เป็นเรื่องของการคุ้มครอง ปกป้อง ให้ได้รับเสรีภาพและความเสมอภาคให้อยู่ในระดับพื้นฐาน

ซิกมันด์ นอยมันน์ (Sigmund Neumann) ระบุว่าหลักการประชาธิปไตยมี 10 ข้อ คือ

1. อำนาจสูงสุดมาจากปวงชน หลักการข้อนี้เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตย โดยมีแนวคิดที่ว่าราษฎรมีสิทธิตามธรรมชาติอยู่แล้ว คือติดมากับตัวในการเกิดเป็นมนุษย์ สิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิเต็มที แต่ได้ยอมให้มีการกำหนดขอบเขตโดยองค์การทางการเมืองนั้นคือรัฐ แม้ว่ารัฐจะใหญ่กว่าเอกชน แต่ความเป็นรัฐก็ยังมาจากเอกชนแต่ละคนนั่นเอง ดังนั้นอำนาจที่ใช้ในการปกครองบ้านเมืองนั้นต้องมาจากราษฎร

2. การเลือกผู้นำเป็นไปโดยเสรี หลักการข้อนี้คือการได้มาซึ่งผู้นำนั้นเป็นไปโดยวิธีเลือกตั้งและการเลือกตั้งดังกล่าวจะต้องเป็นไปโดยเสรี คือ ไม่มีการบังคับขู่เข็ญให้ลงคะแนนให้แก่ผู้ใด

3. ผู้นำมีความรับผิดชอบ ผู้นำในระบบประชาธิปไตยจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมและมีความมุ่งมั่นที่จะอุทิศตนเพื่อคนหมู่มาก และต้องเคารพในสิทธิของคนส่วนน้อยด้วย

4. รับรองความเสมอภาคของราษฎรโดยกฎหมาย พลเมืองในระบบประชาธิปไตยจะต้องได้รับหลักประกันในความทัดเทียมกันในทางกฎหมาย โดยปกติบุคคลย่อมแตกต่างกันออกไปในด้าน เพศ ผิวพรรณ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่ในทางกฎหมายแล้วต้องถือว่าเท่าเทียมกัน

5. ยินยอมให้มีพรรคการเมืองได้มากกว่าหนึ่งพรรค หมายถึงการให้สิทธิและเสรีภาพในการรวมตัวกันทางการเมืองได้โดยเสรี ดังนั้นการจัดตั้งพรรคและการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองในระบบประชาธิปไตยจึงไม่ผูกขาดอยู่เพียงพรรคเดียวเท่านั้น การยอมให้มีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคเป็นการเปิดโอกาสให้ราษฎรเลือกได้มากขึ้น

6. ส่งเสริมความหลากหลายในชีวิตประจำวัน ประชาธิปไตยไม่ใช่เป็นเพียงรูปแบบในการปกครองเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมด้วย ความเป็นประชาธิปไตยที่ปรากฏในชีวิตประจำวันคือการที่รัฐบาลไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวกับ การกำหนดกฎเกณฑ์หรือวางระเบียบที่เข้มงวดจนกระทั่งทำให้ชีวิตในสังคมเหมือนๆ กันหมด ความหลากหลายในชีวิตประจำวัน หมายถึง การมีเสรีภาพที่จะทำอะไรตามใจได้ในวงกรอบที่กำหนดไว้อย่างกว้างๆ

เช่น การจัดตั้งกลุ่มทางการเมือง การจัดอภิปรายประเด็นปัญหาต่างๆ การร่วมมือกันดำเนินการบางอย่างที่เห็นว่ามีคุณค่าต่อสาธารณชน

7. ไม่กีดกันการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยอาศัยเสียงข้างมาก แต่มิได้หมายความว่า จะจำกัดสิทธิและเสรีภาพของคนส่วนน้อยหรือกลุ่มคนที่มีเสียงน้อยในสังคม หลักการข้อนี้มีได้หมายถึงการกีดกันเฉพาะคนกลุ่มน้อยแต่หมายรวมถึงการกีดกันคนกลุ่มต่างๆ ไม่ให้มีบทบาททางการเมือง

8. การมีทัศนคติแบบประชาธิปไตย การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นทั้งรูปแบบหรือกลไกทางการเมือง และเป็นเรื่องการประพฤติปฏิบัติในสังคมด้วยการประพฤติปฏิบัติหมายถึงการมีวัฒนธรรมทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยด้วย ซึ่งหมายรวมถึงการมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยด้วย เช่น การมีใจกว้าง การยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างจากความคิดเห็นของตน การแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการแบบสันติ ซึ่งทัศนคตินี้จะต้องมีทั้งในหมู่ผู้นำและประชาชนทั่วไป

9. คนในสังคมมีความสำนึกในหน้าที่การเป็นพลเมืองดี การปกครองในระบบประชาธิปไตยจะสำเร็จได้ต้องประกอบด้วยปัจจัยสำคัญหลายประการ ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งก็คือ การที่คนในสังคมมีความสำนึกในหน้าที่แห่งการเป็นพลเมืองดี เช่น สนใจในการบ้านการเมือง มีความรับผิดชอบต่อตัวเองและสังคม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว เป็นต้น

10. มีความเชื่อมั่นในความคิดของมนุษย์ หลักการข้อนี้อาจจัดได้ว่าเป็นรากฐานของอุดมการณ์ประชาธิปไตย กล่าวคือ เป็นการมองโลกในแง่ดี โดยมีความคิดอยู่ในใจว่าคนแต่ละคนมีธาตุแท้แห่งความเป็นคนดี หรือมีเจตนาดีทั้งสิ้น และเมื่อมีข้อแตกต่างในแนวคิดและการปฏิบัติก็อาจใช้การพุดจาและการแสดงเหตุผลเพื่อหาทางออกร่วมกันอย่างสันติ หรืออย่างน้อยก็ยอมรับในเสียงส่วนมาก

จรรยา สุภาพ (2532) ได้กล่าวว่า หลักการของประชาธิปไตยประกอบด้วย

1. หลักที่ถือว่าประชาชนเป็นแหล่งที่เกิดและเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ นั่นคือ ประชาชนเป็นผู้มีอำนาจในการปกครองตนเอง ในสมัยโบราณอาจเป็นการปกครองตนเองโดยตรง แต่ในสมัยปัจจุบันเป็นการปกครองทางอ้อม คือจะต้องมีผู้แทนที่ประชาชนเลือกตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชน

2. หลักการในการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นการปกครองโดยประชาชน ประชาชนจะใช้อำนาจโดยวิธีต่างๆ เช่น เลือกตั้งผู้แทนราษฎร การแสดงประชามติในรูปต่างๆ ที่กฎหมายกำหนดให้มีขึ้น การตั้งพรรคการเมือง การแสดงความคิดเห็นและการรวมกลุ่มผลประโยชน์

3. หลักการปกครองเพื่อประโยชน์ของประชาชน ซึ่งหมายถึงการกระทำทุกอย่างในการเมือง การปกครองจะต้องดำเนินไปให้เกิดผลดีและประโยชน์ต่อประชาชนทั่วไป

4. การใช้หลักเหตุผล ประชาธิปไตยต้องการให้บุคคลใช้เหตุผลในการแสดงออก และการดำเนินงาน รวมตลอดถึงความสัมพันธ์ต่อกัน การกำหนดนโยบาย การแสดงความคิดเห็น การแก้ปัญหา การพัฒนา การเปลี่ยนแปลงและการปรับปรุง เชื่อกันว่าถ้าใช้หลักเหตุผลอย่างเต็มที่ก็จะช่วยให้เกิดความสงบเรียบร้อย ความเจริญก้าวหน้าและควมมีเสรีภาพยั่งยืน

5. หลักความยินยอม ประชาธิปไตยไม่ต้องการให้มีการบังคับ แต่ต้องการให้บุคคลเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ ดังนั้นความยินยอมจึงเป็นการแสวงหาความเห็นพ้องต้องกัน โดยให้บุคคลแต่ละคนมีเสรีภาพในความคิดและตัดสินใจของตนเองโดยเฉพาะ หากเป็นความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่นั้นนับได้ว่าเป็นความยินยอมพร้อมใจ

6. หลักการปกครองโดยใช้เสียงข้างมากและไม่ละเมิดสิทธิของฝ่ายข้างน้อย หมายความว่า การแก้ปัญหาก็ดี การหาข้อยุติและการตัดสินใจก็ดี จะต้องใช้หลักเสียงข้างมาก แต่การใช้เสียงข้างมากจะต้องทำด้วยความระมัดระวัง มิฉะนั้นจะกลายเป็นเผด็จการโดยเสียงข้างมาก หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้หลักเสียงข้างมากมีดังนี้

6.1 เสียงข้างมากจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาค

6.2 จะต้องยอมให้ฝ่ายข้างน้อยได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการหรือเหตุผลของคนได้ด้วย

6.3 เมื่อเสียงข้างมากเห็นไปในทางใดแล้ว ทุกฝ่ายจะต้องยอมรับ แม้จะไม่เห็นพ้องต้องกันก็ตาม

6.4 จะต้องใช้หลักเหตุผลและไม่ใช้อารมณ์

6.5 จะต้องใช้หลักเสียงข้างมากในลักษณะที่ไม่มุ่งลิดรอนสิทธิของฝ่ายข้างน้อยโดยไม่เป็นธรรม

7. หลักกฎหมายหรือหลักนิติธรรม ซึ่งหมายถึงการยึดถือกฎหมายเป็นเกณฑ์หรือกติกาในการดำเนินการต่างๆ เพราะกฎหมายได้กำหนดขึ้นโดยผู้แทนของประชาชน จึงถือว่ามาจากประชาชนนั่นเอง การใช้กฎหมายเป็นหลักนับว่าเป็นประโยชน์ คือเป็นหลักประกันที่สำคัญ เพราะกฎหมายย่อมเป็นสิ่งที่บัญญัติขึ้นโดยชัดเจนและเปิดเผย เป็นสิ่งที่ทุกคนเข้าใจ รู้เห็นและรับทราบ ด้วยบทกฎหมายเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ จึงไม่อคติ ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง

8. หลักการรับฟังและถือเอาเจตนาของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญ เจตนาและความต้องการของประชาชนนี้หมายถึงความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศ ซึ่งรัฐบาลจะต้องรับฟังด้วยดีและต้องนำไปปฏิบัติ เพื่อให้บังเกิดผลตามความต้องการของประชาชน

9. หลักการปกครองที่รัฐบาลมีอำนาจจำกัด ประชาธิปไตยไม่ต้องการให้รัฐบาลมีอำนาจเหลือล้นจนละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นมูลฐานของประชาชน จึงได้มีวิธีจำกัดอำนาจของรัฐบาลหลายทาง เช่น กำหนดขอบเขตอำนาจของรัฐบาลไว้ในรัฐธรรมนูญหรือ ให้อำนาจนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ สามารถที่จะถ่วงรันกันได้ตามควร เป็นต้น

10. หลักความเสมอภาค ซึ่งหมายถึงความเท่าเทียมกันในทางการเมือง กฎหมาย และโอกาสความเท่าเทียมกันทางการเมือง นั่นคือ เป็นเจ้าของประเทศเท่ากัน เช่น การมีสิทธิ

เลือกตั้ง 1 คน 1 เสียง ความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย นั่นคือ บุคคลต้องได้รับการคุ้มครองป้องกันจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเหมือนกัน

ความเท่าเทียมในโอกาส หมายถึง การที่ให้บุคคลทุกคนพึงมีโอกาสมากน้อยเท่าเทียมกันในการที่จะได้รับประโยชน์หรือหลักประกันต่างๆ เช่น การศึกษาอบรม อาชีพและการบริการต่างๆ ของรัฐ

11. หลักศีลธรรม ศีลธรรมเป็นหลักการที่ควบคุมมิให้บุคคลกระทำการที่เป็นการเบียดเบียนกันโดยมิชอบ แต่มุ่งสนับสนุนให้มนุษย์ได้เอื้อเฟื้อช่วยเหลือต่อกัน และมีจิตใจกอบปรีย์ด้วยคุณธรรมเพื่อให้บังเกิดประโยชน์แก่ตนเองและบุคคลอื่น

12. หลักการพัฒนาและการปกครองตนเอง ระบอบประชาธิปไตยนั้นเชื่อมั่นว่ามนุษย์มีความสามารถในการปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้า ทั้งในด้านความคิด สติปัญญาและการกระทำต่างๆ จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะให้บุคคลได้กำหนดการปกครองตนเองได้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าและเพื่อการปกครองตนเอง โดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น มีเสรีภาพในการเลือกองค์การเพื่อทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชน และวิธีการต่างๆ เพื่อให้ความต้องการของคนส่วนใหญ่สามารถใช้เป็นหลักการในการปกครองได้

13. หลักเสรีภาพ เสรีภาพ หมายถึง โอกาสที่บุคคลเลือกปฏิบัติได้ในสิ่งที่ตนประสงค์ประโยชน์แก่ตนมากที่สุด แต่การมีและการใช้เสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยจะต้องไม่ละเมิดประโยชน์ของบุคคลอื่น เสรีภาพจึงต้องมีขอบเขตและเหตุผล เสรีภาพที่เป็นพื้นฐานนั้น ได้แก่ เสรีภาพที่เกี่ยวข้องกับบุคคล คือ ชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ชื่อเสียงและความก้าวหน้าและเสรีภาพในทางการเมืองของบุคคล ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง

เสรีภาพจะต้องเป็นไปในลักษณะที่มีความรับผิดชอบ ดังนั้นประชาชนที่มีและใช้เสรีภาพต้องมีหน้าที่ด้วยเช่นกัน เช่น บุคคลมีเสรีภาพในการใช้วาระต่างๆ ของร่างกายของตน แต่ก็มิหน้าที่ที่จะไม่ละเมิดร่างกายของบุคคลอื่น เช่น ทำให้เกิดความเสียหายบาดเจ็บ

14. หลักที่เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของมนุษย์ ประชาธิปไตยถือว่าบุคคลมีความสำคัญยิ่ง การปกครองจึงต้องเป็นไปเพื่อรักษาประโยชน์ของบุคคล "รัฐและรัฐบาลเกิดมาเพื่อประชาชน" ดังนั้นกฎหมาย นโยบาย หน่วยงาน และการปฏิบัติต่างๆ มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้บริการแก่บุคคล การรักษาสิทธิเสรีภาพของเอกชนนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง

15. หลักการประนีประนอม ประชาธิปไตยต้องการให้มีการประนีประนอมในด้านความคิดเห็นและ การกระทำด้วยการให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยเสรี ซึ่งเชื่อว่าจะช่วยให้หาข้อยุติได้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เชื่อมั่นว่าบุคคลยอมรับเหตุผลที่ดีที่สุด เป็นข้อประนีประนอม บางครั้งฝ่ายหนึ่งถูก แต่ในปัญหาอื่นฝ่ายที่เคยผิดอาจถูกได้เช่นกัน

16. หลักการยอมรับข้อสงสัย เนื่องจากประชาธิปไตยยึดหลักเหตุผล ดังนั้นจึงถือว่าความคิดทางการเมืองและนโยบายต่างๆ มิอาจจะกล่าวอ้างว่าเป็นสัจธรรม จะต้องมีการพิสูจน์ทดลองให้รู้แจ้งเห็นจริงเสียก่อน หลักการนี้จึงช่วยให้เกิดความคิดที่กว้างขวาง มีใจกว้าง และยับยั้งการผูกขาด ความคิดเห็นหรือการกระทำที่เป็นเผด็จการ ดังนั้นในทางปฏิบัติจึงเห็นถึง

วิธีการที่จะได้มาซึ่งความถูกต้องด้วยการยอมรับฟังความคิดเห็นต่างๆ ก่อนที่จะมีการกำหนดนโยบายใดๆ และแม้จะกำหนดขึ้นแล้วก็ตามก็จะเปิดโอกาสให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามหลักแห่งความสงสัยจึงกลายเป็นแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์ที่สอนให้บุคคลมิให้เชื่อสิ่งใดอย่างมง่าย แต่มุ่งพิจารณาจากความเป็นจริง

สรุป หลักการประชาธิปไตย เป็นการปกครองโดยประชาชนเพื่อประชาชน มีหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เป็นหลักการปฏิบัติของประชาชน คือ ประการแรก อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ประการที่สอง หลักเสรีภาพ คือประชาชนมีเสรีภาพในการประกอบกิจการใดๆ ในขอบเขตของกฎหมาย ไม่ถูกรบกวนโดยผู้อื่น เคารพและไม่ละเมิดในสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของ ผู้อื่น ประการที่สาม หลักความเสมอภาค คือทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันทางด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ และสังคม ประการที่สี่ หลักภราดรภาพ คือ ทุกคนมีความเป็นพี่น้องรักใคร่กลมเกลียวกัน สามัคคีกัน ประการที่ห้า หลักเหตุผล คือ การตัดสินใจขัดแย้งใดๆ จะต้องใช้เหตุผลเสมอ และ ประการที่หก หลักนิติธรรม คือการปกครองโดยกฎหมาย ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย ตามความต้องการของประชาชนทุกคนในประเทศ

2. พฤติกรรม และ วิธีชีวิตประชาธิปไตยของสังคมตะวันตกและสังคมไทย

หลักการของอุดมการณ์ และรูปแบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยนั้นเปรียบเสมือนทิศทางที่ชี้นำไปสู่ภาพแห่งประเทศประชาธิปไตย แต่ระบอบการปกครองจะบรรลุจุดมุ่งหมายของความเป็นประชาธิปไตยนั้น ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของคนส่วนใหญ่หรือทั้งหมดจะต้องมีรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันที่สอดคล้องกับหลักการของอุดมการณ์ และรูปแบบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยนั้น ด้วยกล่าวคือ บุคคลจำเป็นต้องมีพฤติกรรมและวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยด้วย มีนักวิชาการท่านต่างๆ ได้ให้ทรรศนะไว้ดังนี้

วิลเลียม อีเบนสไตน์ (William Ebenstein, 1964) เห็นว่าประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตนั้นประกอบด้วยหลักสำคัญ 8 ประการคือ

1. ยึดหลักเหตุการณ์ที่สมเหตุสมผล (Rational Empiricism) เป็นหลักการที่สำคัญที่สุดในวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หลักการนี้มีรากฐานจากความเคารพเชื่อมั่นในเหตุผลและนำหลักเหตุผลนั้นไปใช้ในงานกิจการต่างๆ ทั้งทางด้านวัตถุและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และมีความเชื่อมั่นว่าบรรดาความรู้ทั้งหลายนั้นได้มาจากประสบการณ์ ดังนั้นความรู้ที่ได้จึงเป็นเพียงความจริงในชั่วขณะซึ่งอาจจะเปลี่ยนไปได้เมื่อมีความรู้และประสบการณ์มากขึ้น หรือถูกพิสูจน์ให้เป็นอย่างอื่น ดังนั้นบุคคลที่มีความเคารพเชื่อมั่นในหลักที่มีพื้นฐานตามความเป็นจริง จึงเป็นผู้ที่ยอมรับได้ง่ายว่าความคิดเห็นของตนไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป และจะยินดีให้คนวิเคราะห์วิจารณ์ความคิดเห็นของตนเพื่อที่จะได้นำมาปรับปรุง ดังนั้นผู้มีวิญญูณประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้ที่เคารพเหตุผลและความจริง การเคารพในเหตุผล ความจริง และ

การอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกันของคนจึงเป็นหลักการและวิถีทางที่สำคัญของประชาธิปไตย

2. เน้นความสำคัญของปัจเจกชน (Emphasis on the Individual) ลัทธิปัจเจกชนนิยมได้พัฒนามาจากคตินิยของศาสนาฮิว และคริสเตียน ตลอดมาจนถึงปรัชญาของลอค และเจฟเฟอร์สัน ที่เห็นว่าบุคคลเป็นใหญ่ที่สุด มนุษย์แต่ละคนจะมีชีวิตความคิดอ่าน และรสนิยมของตนเองโดยไม่จำเป็นต้องเหมือนกัน สถาบันการเมือง สังคม เศรษฐกิจทั้งหลายทั้งปวงต่างมีไว้เพื่อให้บุคคลมีความสุขสำราญยิ่งขึ้นไป มิได้มีไว้เพื่อรับใช้ประโยชน์ของสถาบัน หรือผู้บริหารสถาบันนั้นๆ ดังนั้นรัฐบาลกดขี่ข่มเหงบุคคลไม่ได้

3. ยึดถือทฤษฎีที่ว่ารัฐเป็นเครื่องมือของปวงชน (Instrumental Theory of the State) หน้าที่หลักของรัฐ คือ การรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม นอกจากนั้นแล้ว ประชาชนเขาจะจัดการไปตามความประสงค์และความสามารถของเขาเอง รัฐบาลเป็นเพียงกลไกที่จะบริการประชาชนให้สามารถประกอบกิจกรรมอันเป็นประโยชน์สูงสุด รัฐไม่ควรก้าวร้าวเว้นแต่กรณีจำเป็นที่ประชาชนทำไม่สำเร็จ ซึ่งแตกต่างจากสังคมเผด็จการเบ็ดเสร็จที่รัฐอยู่เหนือบุคคล รัฐมีอำนาจสูงสุด

4. หลักแห่งความสมัครใจ (Principle of Voluntarism) ความสมัครใจเป็นแกนของกระบวนการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะระบอบนี้รังเกียจการบังคับให้มีการกระทำตามเชื่อแต่ต้องการให้บุคคลมีเสรีภาพและเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจ ดังนั้นถ้าประชาชนไม่ต้องการอะไรเขาก็ไม่ถูกบังคับให้ทำ แต่ถ้าต้องการจะทำอะไรก็ต้องรวมตัวกันทำกิจกรรมนั้นๆ เอง เช่น รวมกันเป็นพรรคการเมือง

5. แนวความคิดว่ามีกฎหมายอยู่เบื้องหลังกฎหมาย (The law behind the law) แนวความคิดนี้มาจากลัทธิ liberalism หลักการนี้ถือว่าสังคมเกิดขึ้นจากความสมัครใจมารวมกลุ่มกัน รัฐเองก็มีอำนาจหน้าที่ขึ้นมาได้เพราะประชาชนยินยอม ดังนั้นหากรัฐกดขี่ข่มเหงประชาชน ประชาชนอาจไม่ยอมและพร้อมใจกันล้มรัฐบาลเสีย ข้อตกลงหรือกฎหมายนี้จึงอยู่สูงกว่ารัฐ แต่มีมาก่อนรัฐ

6. เน้นความสำคัญของวิธีการ (Emphasis on means) ในสังคมประชาธิปไตยวิธีการกระทำกับเป้าหมายเป็นสิ่งสัมพันธ์กันโดยใกล้ชิด ไม่ยอมให้ถือว่าจะทำอย่างไรก็ได้ ตราบใดที่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ เพราะเชื่อว่าโดยทั่วไปแล้ว วิธีการอันหนึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายอันหนึ่ง และเป้าหมายอันนั้นเองก็จะเป็นวิธีการไปสู่เป้าหมายอันต่อไป ดังนั้นจึงถือว่าทุกคนต้องปฏิบัติกรต่าง ๆ โดยวิถีทางที่เป็นธรรมจึงจะบรรลุเป้าหมายที่เป็นธรรม

7. การอภิปรายและการหาข้อตกลง (Discussion and Consent) เป็นวิธีการที่สังคมประชาธิปไตยใช้ตัดสินใจพิพาท ข้อขัดแย้งทางความคิดเห็นและผลประโยชน์ต่างๆ โดยเปิดโอกาสให้มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและด้วยการใช้เหตุผล เพราะคงไม่มีความคิดของใครถูกต้องสมบูรณ์ที่สุด เป็นการใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหา

8. มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกันเป็นพื้นฐาน (Basic equality of all human beings) มักจะมีผู้เข้าใจผิดอยู่มากกว่าความเสมอภาคคือการที่ทุกคนจะต้องเหมือนกันหรือเท่าเทียมกันทุกประการ แต่ความจริงแล้วหมายถึงความเท่าเทียมกันในขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิตและทรัพย์สิน และการแสวงหาความสุข ดังนั้นจึงไม่ได้หมายความว่าทุกคนมีความสุขเท่ากัน แต่หมายความว่ามีความสิทธิเลือกหาความสุขจากชีวิต จากการทำงานตามวิถีทางที่เขาต้องการ ไม่ว่าบุคคลนั้นจะแตกต่างกันด้วยเหตุอื่น เช่น ชาติ ชั้น วรรณะ เพศ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าความเสมอภาคในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความเสมอภาคแห่งโอกาส ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะมีชีวิตที่ดีมีความสุขตามที่ตนปรารถนา แม้ว่าความสามารถของบุคคลจะไม่เท่ากัน แต่รัฐบาลประชาธิปไตยที่ดีก็ควรจะทำให้ทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันมากขึ้น เช่น ขยายการศึกษาฟรี ทำให้คนจนมีโอกาสเรียนมากขึ้น เป็นต้น

ทินพันธุ์ นาคะตะ (2517) ได้อธิบายถึงวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยไว้ดังนี้

1. การมีจิตใจสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีความต้องการระบอบประชาธิปไตยมากกว่าแบบอื่น
2. ยึดมั่นในความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล เชื่อมั่นในความเสมอภาคของบุคคล และรู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น
3. เคารพในกติกาในประชาธิปไตยและมีข้อผูกพันที่จะปฏิบัติตามกติกานั้น
4. สนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมือง
5. มีความสำนึกในหน้าที่ของพลเมืองของตนเอง เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย การเคารพกฎหมาย
6. มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจผู้อื่น
7. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์
8. จะต้องไม่มีจิตใจเป็นเผด็จการ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู (2518) กล่าวว่า วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย คือ วัฒนธรรมทางการเมือง หรือการมีจิตใจแบบประชาธิปไตย ซึ่งประกอบไปด้วยลักษณะต่างๆ ได้แก่

1. คนส่วนใหญ่ในสังคมจะต้องมีอุดมคติร่วมกัน ยอมรับและสนับสนุนหลักการประชาธิปไตย และเห็นพ้องต้องกันว่าวิธีการของประชาธิปไตยดีกว่าการปกครองแบบอื่น
2. เห็นความสำคัญและศักดิ์ศรีของบุคคล เชื่อมั่นว่าในความเสมอภาคของบุคคล รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากความคิด ความเชื่อของตน อุดหนุนและให้โอกาสบุคคลอื่น ได้คิดและได้กระทำตามความคิดความเชื่อของเขา ตราบเท่าที่ยังไม่กระทบกระเทือนหรือรบกวนสิทธิเสรีภาพของคนอื่น
3. เคารพในกติกาของประชาธิปไตย และถือเป็นข้อผูกพันที่ต้องปฏิบัติตามกติกานั้นๆ เช่น การยึดมั่นในค่านิยมทางประชาธิปไตย การยอมรับในการแข่งขันโดยเสรีภาพทางความคิด การยอมรับการปกครองโดยเสียงข้างมาก และคุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อย

การเลือกตั้งโดยเสรี การเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงมติของมหาชน การยึดหลักการปกครองโดยกฎหมาย การยอมรับหลักการและวิธีการประสานความคิดเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม

4. สนใจในกิจกรรมของบ้านเมืองและสนใจเข้ามีส่วนร่วมในการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไปลงคะแนนเสียง และติดตามการปฏิบัติการกิจต่างๆ ของรัฐบาลว่ากระทำไปสอดคล้องกับเจตนารมณ์และผลประโยชน์ของประชาชนหรือไม่

5. มีความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของตน ไม่มุ่งทวงสิทธิและเสรีภาพโดยไม่นำพาหน้าที่และรับผิดชอบของพลเมือง เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย เคารพกฎหมาย เสียภาษี และอุทิศตนเป็นทหารเพื่อป้องกันประเทศ เป็นต้น

6. เป็นผู้มองโลกในแง่ดี มีความไว้วางใจผู้อื่นเพื่อสร้างบรรยากาศอันดีต่อการร่วมมือกันสร้างสรรค์สังคม และพร้อมที่จะใช้วิธีประนีประนอมเมื่อเกิดขัดแย้งขึ้น ต้องยอมรับกันว่าการแก้ปัญหาด้วยวิธีการแบบประชาธิปไตยมักจะไม่ววดเร็วทันใจเหมือนวิธีเผด็จการ แต่ผลลัพธ์มักจะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

7. รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล และเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์แบบที่เรียกว่า “ติเพื่อก่อ” ไม่ใช่ “ติเพื่อทำลาย” การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์ต้องกระทำอยู่เป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน ในครอบครัว ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย ฯลฯ การมีความคิดเห็นเป็นของตนเองและกล้าแสดงออก เช่นนี้เป็น สิ่งจำเป็นเพราะการให้ทุกคนมีเสรีภาพแต่ไม่ยอมใช้เสรีภาพนั้นก็เท่ากับไม่เกิดผลอะไรเลย การยอมคล้อยตามเชื่อฟังคนง่าย ๆ โดยไม่คิดไตร่ตรองหาเหตุผลด้วยตนเองนั้นเป็นคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมกับระบอบประชาธิปไตย

8. ต้องมีบุคลิกภาพที่ไม่เป็นเผด็จการทางความคิด และการกระทำ กล่าวคือ ไม่นิยมการใช้อำนาจเด็ดขาดหรือมอบอำนาจเด็ดขาดให้แก่ผู้นำคนเดียวในลักษณะ “เชื่อผู้นำชาติพ้นภัย” เป็นต้น

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ (2518) ได้กล่าวถึงประชาธิปไตยที่เป็นวิถีชีวิตว่า

1. พลเมืองทุกคนต้องเข้าใจในหน้าที่พลเมือง ไม่รีดรอนเสรีภาพของบุคคลอื่น
2. มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมายของบ้านเมือง

ภิญโญ สาร (2521) ได้แบ่งวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยออกเป็น 2 แบบ คือ

1. ประชาธิปไตยทุนนิยม (Democratic Capitalism)
2. ประชาธิปไตยสังคมนิยม (Democratic Socialism)

โดยได้แสดงความคิดเห็นว่า วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยสังคมนิยมน่าจะสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยมากที่สุด เนื่องจากคนไทยมีนิสัยที่รักอิสระภาพ และเสรีเป็นอย่างยิ่ง

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) เห็นว่าวิถีชีวิตประชาธิปไตย ได้แก่การมีใจกว้างที่จะพิจารณาปัญหาต่างๆ ด้วยวิจาร์ณญาณ อาศัยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันก่อนที่จะมีการตัดสินใจ รู้จักประนีประนอม ไม่ใช่ตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งด้วยการใช้กำลังรุนแรง มีขันติธรรม อดทนรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตัว เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ตลอดจนยอมรับความเสมอภาคระหว่างบุคคล

โรเบิร์ต เอ ดัล (Dahl อ้างถึงใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523) ได้ให้คำนิยามของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หมายถึง หลักการ ค่านิยม และทัศนคติของคนในสังคมว่า มีวิธีการดำเนินชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยมีลักษณะดังนี้

1. การมีใจกว้างพิจารณาปัญหาด้วยวิจาร์ณญาณ
2. มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันก่อนที่จะมีการตัดสินใจ
3. ไม่ตัดสินใจขัดแย้งโดยวิธีรุนแรง มีขันติธรรม รู้จักประนีประนอม
4. อุดหนุน รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตัว
5. เคารพสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น ยอมรับความเสมอภาคระหว่างบุคคล

สาโรช บัวศรี (2523) กล่าวว่า วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ใช้หลักการประชาธิปไตยในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยโดยระบุว่า หลักการประชาธิปไตยที่กล่าวถึงแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (Respect for Individuals) หรือคาราวธรรม คือ ทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งกาย วาจา และความคิด
2. การแบ่งปันการมีส่วนร่วม และการร่วมมือกัน (Sharing Participating and Co-Operating) หรือ สามัคคีธรรม คือ การแบ่งงานกันทำ วางแผนทำงานร่วมกัน ประสานงานในกิจกรรมต่างๆ
3. การมีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (Faith in the Method of Intelligence) หรือ ปัญญาธรรม คือ การใช้ปัญญาเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งในการพูด การคิด การกระทำสิ่งต่างๆ ทั้งโดยตนเองและร่วมมือกับบุคคลอื่นเป็นไปในทางที่มีคุณธรรมและศีลธรรม

วิสุทธิ โพธิ์แท่น (2524) ได้สรุปไว้ว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยจะต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ความมีเหตุผลหรือการกระทำที่มีเหตุผล
2. มีการเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งมีการเคารพในความเป็นมนุษย์ และเคารพในความสามารถของกันและกัน
3. การตกลงใจด้วยการถกเถียง ประนีประนอมและอดกลั้นในความคิดเห็นที่แตกต่างกัน
4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภายใต้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงอย่างไม่จำเป็นโดยรัฐ

กรมประชาสัมพันธ์ (2529) กล่าวว่า วิถีชีวิตที่ดีถือว่าเป็นประชาธิปไตยนั้น ควรจะประกอบไปด้วยหลักการดังนี้

1. หลักการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต
2. หลักการสมัครใจ
3. หลักการมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
4. หลักการแก้ปัญหาด้วยวิธีสันติ
5. หลักการเกี่ยวกับการมีระเบียบวินัย

6. หลักความสำนึกเกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล

อเนก สิทธิประศาสน์ (2532) ได้กล่าวว่าวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วย หลักการดังนี้

1. หลักการใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต
2. หลักความสมัครใจ
3. หลักความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา
4. หลักการแก้ปัญหาด้วยวิธีสันติ
5. หลักการเกี่ยวกับความมีระเบียบวินัย
6. หลักความสำนึกเกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล

จรรยา สุภาพ (2532) ได้กล่าวว่าวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอาจจะแยกกล่าวได้ดังนี้

1. การใช้เหตุผลด้วยการทดลองหรือการทดสอบจากสภาพความเป็นจริง
2. การให้ความสำคัญแก่บุคคล
3. ความเชื่อมั่นที่ว่ารัฐเป็นแค่เพียงเครื่องมือเท่านั้น
4. การยึดถือหลักของความสมัครใจ
5. หลักที่เชื่อกันว่ามีกฎหมายสูงสุดอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ
6. การยึดถือหรือหลักการให้ความสำคัญในเรื่องวิธีการ
7. ความเชื่อมั่นเกี่ยวกับหลักของการอภิปราย และความยินยอม
8. มีน้ำใจประชาธิปไตย เช่น จิตใจที่กว้างขวาง
9. ความสำนึกเกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคล
10. เคารพกฎเกณฑ์และกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย
11. ความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง
12. ความเป็นพลเมืองดี
13. การฝึกหัดมองโลกในทางดีและคิดเห็นในแง่ดี
14. การรู้จักใช้เหตุผล ทั้งในการคิด วิพากษ์วิจารณ์และปฏิบัติ

วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เป็นการนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยหรือวิถีทางแห่งชีวิต วิถีชีวิตประชาธิปไตยประกอบด้วยพฤติกรรมที่สำคัญ 3 อย่าง คือ คารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม และจากการวิเคราะห์ความหมายของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเพื่อให้เหมาะสมกับจิตวิทยาพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนควรแสดงออกดังนี้ คือ

1. คารวธรรม พฤติกรรมที่แสดงออก ควรมีดังนี้

1.1 เคารพในสถาบันพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การเคารพเทอดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ในทุกโอกาส การร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่จัดเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในโอกาสวันสำคัญ การปฏิบัติต่อสัญลักษณ์ที่แสดงถึงสถาบันพระมหากษัตริย์ เช่น ธงชาติ พระบรมฉายาลักษณ์ เพลงสรรเสริญพระบารมี

1.2 เคารพซึ่งกันและกันทางกาย ได้แก่ การแสดงความเคารพซึ่งกันและกัน การทักทาย การให้เกียรติแก่ผู้อื่น การแสดงความเคารพแก่ผู้อาวุโสกว่า การให้การต้อนรับแก่บุคคลและการแสดงความเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน

1.3 เคารพกันทางวาจา ได้แก่ การรู้จักพูดจาให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ใช้คำพูดเหมาะสมตามฐานะของบุคคล พูดจาสุภาพไม่ก้าวร้าวส่อเสียด ไม่พูดในสิ่งที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความเดือดร้อน ไม่นำความลับของผู้อื่นไปเปิดเผย และไม่พูดจาในทางหรือโกหกหลอกลวง

1.4 เคารพในสิทธิของผู้อื่น ได้แก่ การไม่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นทั้งทางกายหรือวาจา รู้จักเคารพในสิทธิของคนที่มาก่อนหลัง เคารพในความเป็นเจ้าของสิ่งของเครื่องใช้ และต้องรู้จักขออนุญาตเมื่อล่วงล้ำเข้าไปในที่อยู่อาศัยของบุคคลอื่น

1.5 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ได้แก่ การยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น เมื่อมีผู้พูดเสนอความคิดเห็นควรรับฟังด้วยความตั้งใจ และใคร่ครวญด้วยวิจรรณญาณ หากเห็นว่าเป็นการเสนอแนวคิดที่มีประโยชน์มากกว่าความคิดเห็นของตนเองก็ควรยอมรับและปฏิบัติตาม

1.6 เคารพในกฎระเบียบของสังคม ได้แก่ การยึดมั่นในกรอบระเบียบของสังคม เช่น วัฒนธรรมประเพณี กฎเกณฑ์ทางสังคมและกฎหมายของประเทศ

1.7 มีเสรีภาพและใช้เสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณี

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

2.1 การรู้จักประสานประโยชน์ โดยยึดประโยชน์ของส่วนร่วมหรือของชาติเป็นที่ตั้ง ได้แก่ การทำงานร่วมกันอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวมเป็นใหญ่ มีการเสียสละความสุขส่วนตนหรือหมู่คณะเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมหรือของชาติ

2.2 ร่วมมือกันในการทำงาน หรือทำกิจกรรมอย่างหนึ่งอย่างใดร่วมกันโดยมีบุคคลร่วมงานกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ในการร่วมกันทำงานนี้จะต้องมีการวางแผนในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน ทำร่วมกัน เมื่อถึงขั้นตอนของการทำงานก็ช่วยเหลือกันอย่างตั้งใจจริงจึงไม่หลีกเลี่ยง หรือทำแบบเอา راحتเอาเปรียบผู้อื่น

2.3 เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2.4 รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากส่วนรวมและหน้าที่ต่อสังคม

2.5 ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของคนในกลุ่มในหน่วยงานและในสังคม

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่แสดงออกดังนี้

3.1 การไม่ถือตนเป็นใหญ่ คือ การรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การยอมรับฟังและปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนมากในที่ประชุม หรือในการทำงานต่างๆ และการรู้จักเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี

3.2 เน้นการใช้ปัญญา ใช้เหตุผลและความถูกต้องในการตัดสินใจปัญหาทั้งปวง ไม่ใช่ใช้เสียงส่วนมากในการตัดสินใจปัญหาเสมอไป

3.3 เมื่อมีปัญหาใดเกิดขึ้นหรือเมื่อมีเรื่องที่จะต้องตัดสินใจทุกคนต้องร่วมกันคิด และช่วยกันตัดสินใจโดยใช้เหตุผล

3.4 ในกรณีที่มีปัญหาโต้แย้งในหมู่คณะ จะต้องพยายามอภิปรายจนกระทั่งสามารถชักจูงให้ทุกคนคล้อยตาม เมื่อเกิดกรณีต่างก็มีเหตุผลที่ดีด้วยกันและไม่สามารถชักจูงให้กลุ่มหันไปทางใดทางหนึ่งได้เท่านั้น จึงจะใช้วิธีออกเสียง

กล่าวโดยสรุป วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ก็คือการนำเอาหลักการ อุดมการณ์ และรูปแบบ ในการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจนเป็นนิสัยจนกระทั่งมีจิตใจ คำนึงมอบคุณลักษณะและรูปแบบในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นประชาธิปไตย ซึ่ง ทินพันธุ์ นาคะตะ วิเคราะห์ เปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองไทยกับวัฒนธรรมอังกฤษและอเมริกา ดังแผนภูมิ

ตาราง การเปรียบเทียบวัฒนธรรมการเมืองไทยกับวัฒนธรรมการเมืองของอังกฤษ และอเมริกา

วัฒนธรรมการเมืองไทย	วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของ อังกฤษหรือ U.S.A.
1. บทบาทปะปน : คนหนึ่งคนทำหน้าที่หลาย ตำแหน่งหลายฝ่าย	1. แบ่งแยกบทบาทชัดเจน ระหว่างบุคคล องค์กร และสถาบัน-ฝ่ายนิติบัญญัติ,ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ แยกจากกัน
2. ยึดมั่นสิ่งที่ติดตัวบุคคล ตามชาติกำเนิด คุณ งาม วุฒิ วิทยุมากกว่าหน้าที่ หรือความเป็นคน	2. ยึดมั่นในความสำเร็จของบุคคล ตามหน้าที่ และองค์กรตามหน้าที่หลักมาก่อนหน้าที่รอง
3. ปทัสถานของสังคม เลือกปฏิบัติได้ ถ้าคุณมี อำนาจ เป็นผู้ยิ่งใหญ่ก็มีการเลือกปฏิบัติเป็น 2 มาตรฐาน	3. ปทัสถานของสังคม ใช้บังคับทั่วไปเท่าเทียม กัน

วัฒนธรรมการเมืองไทย	วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของ อังกฤษหรือ U.S.A.
4. มุ่งเน้นเรื่องสังคม หรือธรรมชาติ 4.1 มองโลกเน้นสังคม 4.2 ยึดมั่นความเชื่อ,กรรม,ชนบประเพณี ฤกษ์ยาม 4.3 ไม่นิยมวิพากษ์ วิเคราะห์ แต่ยอมรับผล โดยุษฎี 4.4 ไม่ติดตามผลการกระทำของตนเองและผู้ อื่น 5. มองโลกในแง่ร้าย 5.1 ปัญหาต่างๆ ไม่สามารถแก้ไขได้เสมอไป 5.2 ขึ้นอยู่กับโชคชะตาหรือธรรมชาติ 5.3 ทุกอย่างควรปล่อยไปตามกรรม 6. ทศนคติบุคคลต่อการเมือง : 6.1 บทบาทเป็นไพร่ฟ้า และเพิกเฉยการ เมือง 6.2 มองโลกแคบ และยินยอมปฏิบัติตามคำ สั่งของรัฐ 7. ไม่มีวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย : 7.1 ไม่สนใจหลักการ 7.2 ชอบให้ใช้อำนาจเด็ดขาด 7.3 อ่อนและยอมจำนนต่ออำนาจ 7.4 ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมดั้งเดิม 7.5 เยาะเย้ยการกระทำของผู้อื่น 7.6 มองโลกในแง่ร้ายและไม่วางใจผู้อื่น ไม่ชอบการวิพากษ์วิจารณ์	4. มุ่งเน้นเรื่องทางโลกหรืออาณาจักร : 4.1 ยึดมั่นในความจริงสัมผัสได้ 4.2 ยึดในหลักเหตุผล 4.3 วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยได้ 4.4 ติดตามข่าวสารข้อมูล 4.5 มองโลกในแง่ดี 5. มองโลกในแง่ดี : 5.1 ปัญหาทุกอย่างย่อมแก้ไขได้ 5.2 คนสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ 5.3 คนเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ 6. ทศนคติของบุคคลต่อการเมือง : 6.1 บทบาทของพลเมืองที่มีส่วนร่วม ผสมกับ เพิกเฉย 6.2 มองโลกกว้างและสอบถามเหตุผลของ การกระทำของรัฐ 7. ยึดมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตย : 7.1 หลักการ วิธีการ และวัตถุประสงค์ของการ ปกครองเกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ 7.2 ยึดมั่นในความสำเร็จ ศักดิ์ศรี เสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล 7.3 เคารพในกติกาของการปกครองแบบ ประชาธิปไตย ได้แก่ การเลือกตั้งโดยเสรี เป็นครั้งคราว การมีรัฐธรรมนูญ ถึงเสียง ข้างมาก และคุ้มครองสิทธิของเสียงข้าง น้อย 7.4 สนใจการมีส่วนร่วมของกิจกรรมการเมือง 7.5 สำนึกในหน้าที่ และเชื่อมั่นในตนเอง 7.6 มองโลกในแง่ดี และไว้วางใจผู้อื่น 7.7 ชอบวิเคราะห์วิจารณ์ 7.8 การแก้ปัญหา

3. จิตสำนึกประชาธิปไตยและปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย

การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีผู้แทนราษฎรเข้าไปควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินมีหลายรูปแบบ แต่ในที่นี้ขอเสนอ การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยพระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นของปวงชนทั้งชาติ 3 ทาง คือ ทรงใช้อำนาจนิตินบัญญัติ ซึ่งได้แก่อำนาจในการออกกฎหมายโดยผ่านทางรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหาร ซึ่งได้แก่อำนาจในการใช้กฎหมายโดยผ่านทางคณะรัฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตุลาการ ซึ่งได้แก่อำนาจในการพิจารณาพิพากษารรคดีโดยผ่านทางศาลยุติธรรม

คนทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพซึ่งเป็นสาระสำคัญของระบอบประชาธิปไตย และต้องมีอยู่เสมอ แต่ในขณะเดียวกันต้องมีขอบเขตอันสมควร ทั้งบุคคลจะต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบควบคู่กันไปด้วย

สำหรับประเทศไทยปัญหาที่สำคัญซึ่งอาจเป็นจุดอ่อนของการใช้หลักประชาธิปไตยเป็นแม่บทในการปกครองคือ

1) การที่ประชาชนยังไม่ได้มีการศึกษากันอย่างทั่วถึง การศึกษาที่ว่านี้หมายถึงการศึกษาที่สอนคนให้รู้จักคิดเป็น คิดอย่างมีเหตุผล

2) บางคนที่ได้รับการศึกษาสูง มีการคิดเป็นแต่ไม่มีจิตสำนึกในหน้าที่ของตนต่อส่วนรวม ทำอะไรก็ทำเพื่อประโยชน์ของตนเอง ไม่เคยรู้จักการเสียสละ พุดง่าย ๆ คือคนพวกนี้เห็นกับประโยชน์ของตนเองหรือพวกพ้องของตนมากกว่าส่วนรวม

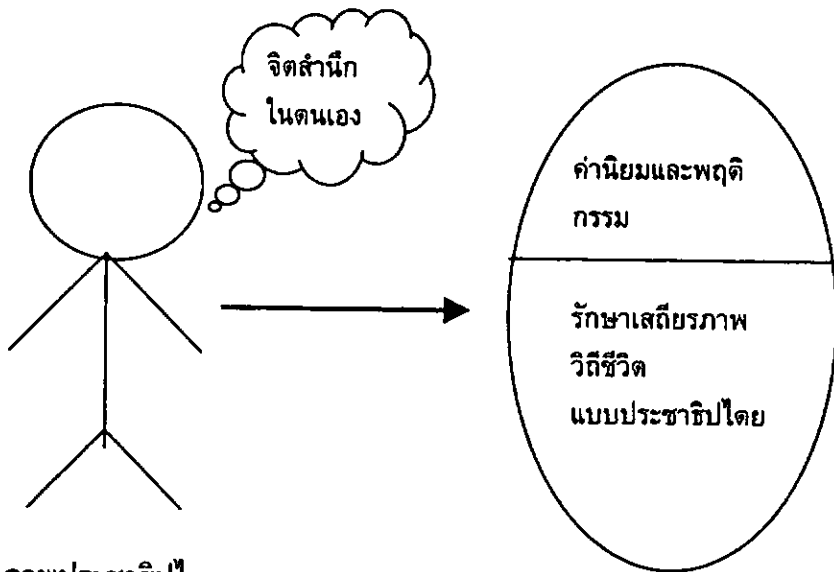
3) การฉ้อราษฎร์บังหลวง มีการคอร์รัปชันกันในหน่วยงานราชการกันมาก ทำให้ประเทศชาติไม่พัฒนาเท่าที่ควร ยิ่งประเทศกำลังแย่ด้วยวิกฤติเศรษฐกิจอยู่แล้ว การที่มีการคอร์รัปชันในวงการราชการ การเมือง พ่อค้า นักธุรกิจ ก็ยิ่งทำให้ประเทศชาติยิ่งจมปรักไม่มีโอกาสได้เงยขึ้นมาสู่การเป็นประชาธิปไตยได้เลย

การที่จะปิดจุดอ่อนเหล่านี้ได้ ต้องปลูกจิตสำนึกให้กับประชาชน โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่ คือเยาวชนของชาติให้รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีความสำนึกในหน้าที่ของตนและส่วนรวม มองเห็นประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีการละอายต่อการทำชั่ว การโกงกิน คอร์รัปชันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งตรงกับคำว่า หิริโอตตปเป เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ นาวี รังสิวราชรักษ์ (2530) กล่าวถึง บุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยว่าประกอบด้วย 1) การเป็นคนมีเหตุผล 2) ความมีน้ำใจนักกีฬา 3) มีความเชื่อมั่นในตนเอง 4) การมีนิสัยชอบสังคม 5) การมีหิริโอตตปเป 6) การมีวิญญูณสาธารณะ หมายถึง รู้จักรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม รู้จักเป็นหนี้บุญคุณของสังคม 7) การเป็นผู้ที่ขยันขันแข็งในทางการเมือง และ 8) การเป็นนักต่อสู้ที่ต้องยืนหยัดเพื่อสิทธิของอุดมการณ์ประชาธิปไตยตลอด ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (2518 : 65 - 69) กล่าวว่า เยาวชน นิสิต และนักศึกษาเหมาะที่จะฝึกอบรมและบำเพ็ญตนให้เป็นนักประชาธิปไตยทั้งภายใต้บทบาทที่สำคัญ 6 ประการ คือ

1. เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

2. ต้องเคารพต่อกฎหมาย
3. ตั้งใจศึกษาให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้
4. ฟังสนใจและร่วมพิจารณาปัญหาต่างๆ ของสังคมและหาทางแก้ไข
5. ร่วมมือประกอบกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
6. ช่วยกันแก้ไขค่านิยมในสังคม และสร้างค่านิยมใหม่ที่เอื้อต่อระบอบประชาธิปไตย

คาร์ล มันทไฮม์ (Karl Mannheim and Stewere) (ชนิตา รัชพลเมือง 2535: 43) เสนอ สังคมฉันทมติ แบบประชาธิปไตยแบบที่มีการวางแผนล่วงหน้า (Planned democracy) ที่จะเกิดขึ้นได้เมื่อสังคมมีฉันทมติ ทางค่านิยมแบบประชาธิปไตย โดยประชาธิปไตยจะทำหน้าที่ได้ก็ต่อเมื่อ หลักการประชาธิปไตยทำให้ประชาชนมีสำนึกต่อตนเอง (Self realization) ที่จะดำรงรักษาเสรีภาพและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย โดยใช้จริยธรรมในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (ฉันทมติ) ในสังคม

บุคลิกภาพประชาธิปไตย

1. เคารพในหน้าที่
2. สอนจริยธรรม
3. จงรักภักดี (ศรัทธา)

เอมาเย เดอไคน์ (Emile Durkein) กล่าวว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม ต้องเรียนรู้ทักษะที่จำเป็น รวมทั้ง ภาษาและประเพณี เพื่อการอยู่รอดของตน และกลุ่ม โดยสร้างบุคลิกภาพของคนที่สำคัญ ประกอบด้วย หน้าที่ จริยธรรม ความจงรักภักดี ที่ระบุการทางสังคม ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันในสังคมที่จะสร้าง ค่านิยม ความเชื่อร่วมกัน (Value Consensus) ของสังคม (ชนิตา รัชพลเมือง 2535: 41) ซึ่งค่านิยมร่วมกันนี้จะบังคับบุคลิกภาพและพฤติกรรมของตน

จึงอาจกล่าวได้ว่าการจะสร้างคนให้มีพฤติกรรมรักษาเสรีภาพ และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นค่านิยมร่วมกันของสังคม ต้องสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย ที่ตระหนักด้วยตนเองต่อสังคม และบุคลิกภาพประชาธิปไตยของปัจเจกบุคคล (ประกอบด้วย ความจงรักภักดี

หรือศรัทธาประชาธิปไตย การทำหน้าที่และจริยธรรมประชาธิปไตย) หนึ่งการที่คนจะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ คนควรจะต้องรู้และเข้าใจหลักเกณฑ์ของประชาธิปไตย และทำหน้าที่ จริยธรรมแบบประชาธิปไตย

ในงานวิจัยนี้ จึงคาดหมายว่า การส่งเสริมคนให้มีพฤติกรรมรักษาเสถียรภาพและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย จะใช้การสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยและการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยใน นิสิต นักศึกษา ซึ่งบุคลิกภาพแบบประชาธิปไตยจะต้องประกอบด้วย

1. ความรู้ในหน้าที่ ความเป็นมาและวิถีชีวิต
2. ทศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย
3. ศรัทธาประชาธิปไตย

โดยมันไฮน์ เสนอให้ระบบการศึกษาหรือสถาบันครอบครัวเป็นผู้ถ่ายทอด บุคลิกภาพประชาธิปไตยและจิตสำนึกประชาธิปไตยว่า

1. ต้องสอนวิธีการคิด วิเคราะห์ เปรียบเทียบ
2. วิชาสังคมวิทยา
3. วิชาจิตวิทยา
4. หน้าที่พลเมือง
5. ศิลธรรม
6. ประวัติศาสตร์

4. จิตสำนึกประชาธิปไตย เปรียบเทียบกับ “โยนิโสมนสิการ”

ความหมายของโยนิโสมนสิการ

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต. 2537) ได้ให้ความหมายของโยนิโสมนสิการไว้ว่า โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย โยนิโส กับ มนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ ซึ่งแปลว่า เหตุ ต้นเค้า แหล่งเกิดปัญหา อูบาย วิถี ทาง ส่วน มนสิการ แปลว่า การทำในใจ การคิดคำนึง นึกถึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็น โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (2541) กล่าวถึง โยนิโสมนสิการ หมายถึง การคิดแบบใดแบบหนึ่งใน 4 แบบ อาทิเช่น

1. คิดอย่างเข้าถึงสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่
2. คิดอย่างมีขั้นตอน ไม่สับสน
3. คิดอย่างมีเหตุมีผล
4. คิดอย่างมีเป้าหมายที่แน่นอน เพื่อให้บังเกิดผล ไม่ใช่คิดแบบมีทิศทาง

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542: 274) เปรียบเทียบวิธีการคิดแบบตะวันตกกับ “โยนิโสมนสิการ” ว่าเป็นความคิดแบบใดแบบหนึ่งใน 3 แบบ คือ

1. การคิดแบบตอบสนองต่อสิ่งที่มากระทบ (Reflexive Thinking)
2. การคิดแบบสร้างสรรค์ (Creative thinking)

3. การคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์ (Critical thinking)

ซึ่งท่านได้นำมาตั้งเป็นทฤษฎีการสร้างปัญญา (Theory of intellect creative) โดยเสนอทฤษฎีจากแนวคิดทางพุทธศาสนามากำหนดว่า ปัญญาเกิดจากเหตุ 4 ประการ คือ

1. การคบกับผู้มีปัญญา (อาทิ ครู อาจารย์ และเหตุการณ์ต่างๆ หรือ หนังสือ)

2. คำสอนของผู้มีปัญญา

3. การพิจารณาไตร่ตรองด้วยตนเอง (คิด) โดยใช้วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ หรือ การคิดตอบสนองต่อสิ่งที่มากระทบ (Reflexive thinking) ความคิดแบบสร้างสรรค์ (Creative thinking) และ การคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์ (Critical thinking) (แบบใดแบบหนึ่ง)

4. การลงมือปฏิบัติ เป็นปัญญาจากประสบการณ์ เป็นปัญญาขั้นสูงสุด หากคิดตั้งใจ ลงมือปฏิบัติอย่างมีสติ ช่างสังเกต และปรับปรุงเข้าใจก็จะทำให้เกิดผลงานและปัญญาด้วย อย่างไรก็ตามท่านเสนอแนะว่า การสร้างความรู้และปัญญาจะสำเร็จได้ต้องมีเงื่อนไข คือ

1. ตามจำเพาะเจาะจงของปัญหา

2. คำตอบที่ถูกต้องพอดีกับปัญหา

3. ต้องฝึกอย่างต่อเนื่อง

4. ต้องมีช่วงระยะเวลายาวนานพอปัญญาจึงจะเกิด

องค์ประกอบของโยนิโสมนสิการ

โยนิโสมนสิการมีองค์ประกอบ 4 อย่าง พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต, 2537) คือ

1. อุปายมนสิการ แปลว่า คิดหรือพิจารณาโดยอุบาย หมายถึง คิดถูกวิธีที่จะให้เข้าถึงความจริง เรียกว่า คิดถูกวิธี

2. ปถมนสิการ แปลว่า คิดเป็นทาง หรือคิดถูกทาง หมายถึง ความคิดเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล ไม่ยุ่งเหยิงสับสน สามารถที่จะชักนำความนึกคิดเข้าสู่แนวทางที่ถูกต้อง เรียกว่า คิดมีระเบียบ

3. การถมนสิการ แปลว่า คิดตามเหตุ คิดค้นเหตุ หมายถึง การคิดสืบค้น พิจารณาสืบสาวหาสาเหตุให้เข้าใจถึงต้นเค้าถูก เรียกว่า คิดมีเหตุผล

4. อุปปาทมนสิการ แปลว่า คิดให้เกิดผล คือ การใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ การคิดอย่างมีเป้าหมาย หมายถึง การคิดพิจารณาที่จะทำให้เกิดกุศลธรรม การพิจารณาที่ทำให้มีสติหรือทำจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคง เรียกว่า คิดเร้ากุศล

องค์ประกอบทั้ง 4 อย่างนี้ เป็นเพียงการแสดงลักษณะด้านต่างๆ ของความคิดที่เรียกว่า โยนิโสมนสิการ โยนิโสมนสิการที่เกิดขึ้นแต่ละครั้ง อาจมีลักษณะครบทั้ง 4 อย่าง หรือเกือบครบคลุมทั้งหมด

วิธีคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต. 2537) ได้รวบรวมไว้ มีอยู่ 10 วิธี คือ

1. วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย เป็นการพิจารณาปัญหา หาคำตอบไขด้วยการค้นหาสาเหตุ และปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา
2. วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ เป็นการศึกษาที่มุ่งให้มองและรู้จักทั้งหลายตามสภาวะของมันเอง เกิดจากองค์ประกอบของสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มักใช้พิจารณาเพื่อให้เห็นความไม่มีแก่นสาร หรือความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของสิ่งทั้งหลาย ให้หายยึดติดถือมั่นในสมมุติบัญญัติ
3. วิธีคิดแบบสามัญลักษณะ เป็นวิธีคิดเพื่อให้รู้เท่าทัน คือรู้ว่าสิ่งต่างๆ นั้นเกิดขึ้นเอง และดับไปเอง เรียกว่า รู้อนิจจัง และรู้ว่าสิ่งต่างๆ นั้นเกิดขึ้นมาเองไม่มีใครบังคับหรือกำหนดขึ้น เรียกว่า รู้อนัตตา เป็นการศึกษาที่ต้องอาศัยความรู้ประสบการณ์ที่มากพอ
4. วิธีคิดแบบอริยสัจ หรือคิดแบบแก้ปัญหา ซึ่งเริ่มต้นจากพิจารณาทุกข์ สภาพปัญหา สมุทัย : เหตุแห่งทุกข์ นิโรธ : ความดับทุกข์ และมรรค : ทางดับทุกข์ ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์
5. วิธีคิดแบบบรรณธรรมสัมพันธ์ เป็นวิธีคิดพิจารณาถึงความสัมพันธ์ หลักการและความมุ่งหมาย ช่วยให้บุคคลรู้ขอบเขตและขั้นตอนของการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ผลตรงตามความมุ่งหมาย
6. วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก เป็นการศึกษาสิ่งต่างๆ ทั้งหลายตามความเป็นจริงอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเน้นการยอมรับความจริงตามสิ่งนั้นๆ เป็นอยู่ ทุกแง่ทุกด้าน บนพื้นฐานความตระหนักที่ว่าทุกสิ่งในโลกนี้มีทั้งส่วนดีและส่วนด้อย
7. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ - คุณค่าเทียม เป็นวิธีคิดที่สามารถแยกแยะได้ว่า คุณค่าแท้คืออะไร คุณค่าเทียมคืออะไร เป็นวิธีคิดที่เกี่ยวข้องกับ “ความต้องการ” และ “การคิดประเมินค่า” ของบุคคล
8. วิธีคิดแบบเจ้าคุณธรรม เป็นวิธีคิดที่รู้จักนำเอาประสบการณ์ที่ผ่านพบมาคิดปรุงแต่งไปในทางที่ดีงาม เป็นประโยชน์ เป็นกุศล ทำให้มีทัศนคติที่ดีต่อบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม และมีจิตใจที่สะอาดผ่องแผ้ว แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมในทางสร้างสรรค์ต่อไป
9. วิธีคิดแบบอยู่ปัจจุบัน คำว่าปัจจุบันในที่นี้ ตามนัยแห่งพุทธธรรมมิได้หมายความว่าเพียงกาลเวลาที่กำลังเกิดสภาวะต่างๆ เหล่านั้น หากยังหมายถึง กระบวนการเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่เป็นผลของสภาวะสรรพสิ่งซึ่งเกิดขึ้น แล้วมีผลกำลังเป็นอยู่ และจะเกิดขึ้นในเวลาต่อไป ผู้มีวิธีคิดแบบนี้จะมีสติ รู้คิดเท่าทันกระบวนการของสภาวะต่างๆ อยู่ตลอดเวลา จึงรู้จักใช้ประโยชน์ของบทเรียนจากอดีต ทำภารกิจปัจจุบันอย่างเต็มความสามารถ และฉลาดที่จะวางแผนอนาคต
10. วิธีคิดแบบวิภาษวาท เป็นการศึกษาจำแนกแยกแยะประเด็นและแง่มุมต่างๆ อย่างครบถ้วนตามความจริง สอดคล้องกับสถานการณ์และเงื่อนไขของเหตุและผลทุกประการ

แต่ในงานวิจัยฉบับนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกวิธีคิดที่นำมาฝึกอบรมกิจกรรมการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย 6 วิธี ได้ วิธีคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบอริยสัจ (คิดแบบปัญหา) วิธีคิดแบบเห็นคุณโทษและทางออก วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบเร้าคุณธรรม

ด้วยเหตุที่ช่วงเวลาในการฝึกจำกัดและต้องการให้คนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย จึงได้นำมาฝึกปัญญาธรรมและการวธรรม 6 วิธีดังปรากฏในแผนภูมิ

สรุป แนวคิดในการฝึกความคิด โดยใช้ โยนิโสมนสิการ ในการสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์เพื่อสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย

ตาราง การเปรียบเทียบ
โยนิโสมนสิการ 6 ขั้น

	วิเคราะห์	ความสามารถในการวิเคราะห์เปรียบเทียบเพื่อสร้างจิตสำนึก	
1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย	เหตุ+ผล	รู้จักพิจารณาเหตุผลและอะไรที่ไม่ใช่สาเหตุ/ผล โดยตรง	คิดวิเคราะห์เปรียบเทียบและแก้ปัญหาได้
2. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ	วิเคราะห์เปรียบเทียบ	แยกแยะองค์ประกอบว่าอะไรเป็นเหตุ,ผล สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ หาปัญหาที่แท้จริง	
3. วิธีคิดแบบแก้ปัญหา (อริยสัจ)		ศึกษาหาปัญหาที่แท้จริง - หาสาเหตุของปัญหา - กำหนดเป้าหมาย แก่ทุกข์ - หาแนวทางปฏิบัติ พันทุกข์	
4. วิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก	นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม	วิเคราะห์ข้อดี เสีย โดยใช้กฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อหาทางออกแก่ชีวิต	ความพร้อมที่จะกระทำ
5. วิธีคิดแบบคุณค่าแท้-เทียม		วิเคราะห์ว่าอะไรคือคุณค่าที่แท้จริง เป็นการจำกัด/สกัด/บรรเทาต้นเหตุ	
6. วิธีคิดแบบอุปายและปลูกเร้าคุณธรรม จริยธรรมประชาธิปไตย		ใช้คุณธรรมหรือกฎเกณฑ์ของสังคมมาเพื่อกำหนดตนเองให้เลือกที่จะกระทำตามคุณธรรมของสังคมแบบประชาธิปไตย	

โดยคณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2542: 270-275) ในส่วนเงื่อนไขของการสร้างปัญญาให้สำเร็จ มาใช้ในการกำหนดกรณีศึกษา/สถานการณ์ฝึก

1. มีความจำเพาะเจาะจงของปัญหา
2. คำตอบที่ถูกต้องพอดีกับปัญหา
3. มีการฝึกอย่างต่อเนื่อง
4. มีความยาวนานพอให้เกิดปัญญา

5. การพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยกับกระบวนการกลุ่ม

ในประเทศไทยการพัฒนาคนไทยให้มีพฤติกรรมและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยนั้น ควรพัฒนาที่จิตสำนึกประชาธิปไตยและบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่คนไทยซึ่งการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยนั้นเราใช้ โยนิโสมนสิการฝึกจิตสำนึกประชาธิปไตย ซึ่งต้องมียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่ถูกต้องส่วนหนึ่ง ส่วนบุคลิกภาพประชาธิปไตยนั้นต้องพัฒนา ความรู้ ทักษะ และศรัทธาต่อประชาธิปไตย ซึ่งควรต้องฝึกด้วยกระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม จันทามติของสังคมแบบประชาธิปไตย

กัลลีย์ (Gally, 1963: 62) ได้ให้ความหมาย “กลุ่ม” ใน 3 ลักษณะ คือ

1. ต้องมีวัตถุประสงค์ร่วมกันและวัตถุประสงค์นั้นจะต้องสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคนด้วย
2. ผลของการทำงาน จะเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกทุกคนในกลุ่ม
3. มีการสื่อสารทางวาจาหรือมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก โดยวิธีใดวิธีหนึ่ง

เคมปี (Kamp, 1970: 24-29) กลุ่มจะต้องประกอบด้วยบุคคล 2 คนขึ้นไป มารวมกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และพึ่งพาอาศัยกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพอใจ มีการยอมรับ เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

ความหมายของกลุ่ม

แฮโรลด์ (ภูวนันท์, 2537 : 12 อ้างในจักรวาล Harrold, 1992 : 492 – 504) ได้กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม เป็นกระบวนการที่ทำให้ทุกคนมีโอกาสรวมกันเป็นกลุ่ม เพื่อแก้ปัญหาหรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีจุดหมายแน่นอน

เบลกิน และสกายเดล (Belkin and Skydell, 1977 : 440) กล่าวว่า กลุ่มไม่ได้มีความหมายเพียงการมีคนจำนวนหนึ่งมาขึ้นหรือนั่งใกล้ๆ กัน แต่กลุ่ม คือ คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน โดยต่างก็ตระหนักและรับรู้ในวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ร่วมกันอยู่นั้น ดังนั้น การที่คน 2 คนนั่งเล่นหมากรุกกัน หรือคนที่นั่งดูกีฬาอยู่ในสนามกีฬาที่จัดว่าเป็นกลุ่มได้

ชอร์ (Shaw, 1981 : 8) ได้ให้นิยามกลุ่มว่า หมายถึง บุคคลสองคนหรือมากกว่า ผู้ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์กัน ในลักษณะที่ว่าแต่ละบุคคลมีอิทธิพลและถูกมีอิทธิพลต่อกันและกัน

คมเพชร จิตรศุภกุล (2521 : 16) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การนำเอาประสบการณ์มาวางแผนและแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ต้องการในสมาชิกและคน การเปลี่ยนแปลงของกลุ่มโดยรวม และเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างสร้างสรรค์ระหว่างสมาชิกแต่ละคน ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาในตัวบุคคลทุกคน

สุภาวดี บุญญวงศ์ (2527 : 2) ได้กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การร่วมกันวางแผน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิกต่อสมาชิกภายในกลุ่ม หรือสมาชิกต่อกลุ่ม หรือกลุ่มต่อสมาชิก ซึ่งมีผู้นำกลุ่มที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกมีการปฏิสัมพันธ์

ทิตนา แชมมณี (2536) ให้ความหมายของกลุ่มสัมพันธ์ว่าหมายถึง ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของกลุ่มคนที่มีผลกระทบต่อกันและกัน โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องทำงานร่วมกัน

จักรวาล ภูวนันท์ (2537 : 14) กล่าวว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลมารวมกัน โดยนำประสบการณ์ในด้านต่างๆ ของแต่ละคนมารวมกันในการวางแผนทำงาน ซึ่งจะให้เกิดความร่วมมือในการทำงาน เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ตามจุดประสงค์ที่วางไว้ และจะส่งผลต่อการพัฒนาของบุคคลในด้านต่างๆ

จากความหมายของกิจกรรมกลุ่ม ดังที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กิจกรรมกลุ่ม หมายถึง การกระทำกิจกรรมร่วมกันของบุคคลในกลุ่ม โดยมีจุดประสงค์ร่วมกัน ร่วมกันวางแผนเพื่อให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาของบุคคลและกลุ่ม

กิจกรรมที่ใช้ในกิจกรรมกลุ่ม

ทิตนา แชมมณี (2536 : 27 -28) ได้กล่าวว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนรู้ และการสอนของกลุ่มสัมพันธ์ มีอยู่หลายวิธี ดังนี้

1. เกม (Game) เป็นวิธีการหนึ่งซึ่งสามารถนำไปใช้ในการสอนได้อย่างดี โดยครูผู้สอนสร้างสถานการณ์สมมติขึ้นให้ผู้เรียนลงเล่นด้วยตนเองภายใต้ข้อตกลงหรือกติกาบางอย่างที่กำหนดให้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องตัดสินใจทำอย่างหนึ่ง อันจะมีผลออกมาในรูปของการแพ้ การชนะ วิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานไปด้วย

2. บทบาทสมมุติ (Role – Play) เป็นวิธีการหนึ่งที่เริ่มได้รับความนิยมในการนำมาใช้ในการสอนวิธีนี้มีลักษณะเป็นสถานการณ์สมมุติ เช่นเดียวกับเกม แต่มีการกำหนดบทบาทของผู้เล่น ในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นมานั้น แล้วให้ผู้เรียนสวมบทบาทนั้นและแสดงออกตามธรรมชาติโดยอาศัยบุคลิกภาพ ประสบการณ์ และความรู้สึกนึกคิด ของตนเป็นหลัก ดังนั้นวิธีการนี้จึงมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสศึกษา และวิเคราะห์ถึงความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองอย่างลึกซึ้ง และยังช่วยส่งเสริมบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และน่าติดตามอีกด้วย

3. กรณีตัวอย่าง (Case) เป็นวิธีการสอนอีกวิธีหนึ่งซึ่งใช้ในกรณีหรือเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจริงๆ นำมาดัดแปลง และใช้เป็นตัวอย่างในการให้ผู้เรียนได้ศึกษาและวิเคราะห์และ

อภิปรายกัน เพื่อสร้างความเข้าใจและฝึกฝนหาทางแก้ปัญหาที่นั้น วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน รวมทั้งการนำเอากรณีต่างๆ ซึ่งคล้ายคลึงกับชีวิตจริงมาใช้ จะช่วยให้การเรียนรู้มีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริง ซึ่งมีส่วนทำให้การเรียนรู้มีความหมายสำหรับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

4. สถานการณ์จำลอง (Simulation) คือ การจำลองสถานการณ์จริงหรือสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริง แล้วให้ผู้เรียนลงไปอยู่ในสถานการณ์นั้น และมีปฏิริยาโต้ตอบกัน วิธีการนี้จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้มีโอกาสทดลองแสดงพฤติกรรมต่างๆ ซึ่งในสถานการณ์จริง ผู้เรียนอาจไม่กล้าแสดง เพราะเป็นการเสี่ยงต่อผลที่ได้รับจนเกินไปที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพ และความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ วิธีการนี้จะป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนั้น การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบในการเรียนรู้ร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

5. ละคร (Acting or Dramatization) คือ วิธีการที่ให้ผู้เรียนได้ทดลองแสดงบทบาทที่เขียนหรือกำหนดไว้ให้ โดยผู้แสดงจะต้องพยายามแสดงให้สมบทบาทที่กำหนดไว้ โดยไม่นำเอาบุคลิกภาพและความรู้สึกนึกคิดของตนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้อง อันจะมีส่วนให้เกิดผลเสียต่อการแสดงบทบาทนั้นๆ วิธีการนี้จะป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ในการที่จะเข้าใจในความรู้สึก เหตุผลและพฤติกรรมของผู้อื่น ซึ่งความเข้าใจนี้มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเห็นอกเห็นใจกัน นอกจากนั้น การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงละครร่วมกัน จะช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความรับผิดชอบ ในการเรียนรู้ร่วมกัน และได้ฝึกการทำงานร่วมกันด้วย

6. กลุ่มย่อย (Small group) วิธีการใช้กลุ่มย่อยในการสอนนี้ เป็นวิธีการที่ใช้กันมานานแล้ว อาจจะเป็นเพราะเล็งเห็นแล้วว่า เป็นประโยชน์ในการเรียนของผู้เรียน กลุ่มย่อยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออก และช่วยให้ผู้เรียนได้มีข้อมูลเพิ่มเติมมากขึ้น การใช้กลุ่มย่อยจะใช้หลายวิธีต่างๆ กันไป

6. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในการนำไปใช้ในการฝึกกิจกรรมพัฒนาประชาธิปไตย

ในการศึกษาทฤษฎีที่จะนำไปใช้เป็นฐานของการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ได้นำทฤษฎีต่อไปนี้มาใช้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับสัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (A Theory of Group Achievement)

เจ้าของทฤษฎีนี้ คือ Stogdill (1959) ทฤษฎีสัมฤทธิ์ผลของกลุ่มมีรากฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ และทฤษฎีความคาดหวัง ซึ่งล้วนแต่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะชี้ให้เห็นถึง พฤติกรรมของกลุ่ม (Group Behavior) ทั้งสิ้น นอกจากนี้ Stogdill

ยังสนใจเรื่องโครงสร้างของกลุ่มการจัด และการดำเนินงานของกลุ่มด้วย (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรศุภกุล. 2522 : 56 – 61)

โครงสร้างของทฤษฎีนี้มี 3 องค์ประกอบใหญ่ ๆ คือ

1. การแสดงออกของสมาชิกภายในกลุ่ม (Member Inputs) ซึ่งประกอบด้วยปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างสมาชิก การกระทำ (Performance) ของสมาชิก และการคาดหวัง (Expectation) ของสมาชิก

2. โครงสร้างของกลุ่ม (Group Structure) ซึ่งประกอบด้วยโครงสร้างทั่วไปกับโครงสร้างเกี่ยวกับบทบาท

3. ผลผลิตของกลุ่ม (Group Outputs) หรือสัมฤทธิ์ของกลุ่ม (Group Achievement)

1. การแสดงออกของสมาชิกภายในกลุ่ม (Member Inputs) อธิบายว่าการกระทำและการแสดงออกของสมาชิกในกลุ่มเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการกลุ่ม โดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกจะแสดงให้เห็นถึงสถานการณ์ของกลุ่มที่จะมีผลต่อสมาชิกคนอื่นๆ ต่อเนื่องกันไป สถานการณ์นี้ส่งผลไปถึงสมาชิกทุกคนที่จะช่วยให้เขาคิดว่า เขาควรร่วมกลุ่มต่อไป หรือถอนตัวออกจากกลุ่ม โดยที่ไม่ทำให้กลุ่มกระทบกระเทือนหรือยังคงรักษาเอกลักษณ์ของกลุ่มไว้ได้ ลักษณะนี้เองที่เรียกว่า Member Inputs ซึ่งประกอบด้วย

1.1 ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิก (Interaction) เป็นลักษณะการเกี่ยวข้องกันระหว่างสมาชิกอย่างน้อยสองคนขึ้นไป ซึ่งต่างก็มีปฏิริยาซึ่งกันและกัน ปฏิสัมพันธ์ค่อนข้างจะเป็นเรื่องยากและสลับซับซ้อน เพราะสมาชิกแต่ละคนจะต้องสามารถรับรู้ปฏิริยาของผู้อื่นที่มีต่อตนแล้วจึงแสดงปฏิริยาโต้ตอบออกไป

1.2 การกระทำของสมาชิก (Performance) แม้ว่าเรื่องของปฏิสัมพันธ์จะเป็นเรื่องสำคัญในกระบวนการกลุ่มก็จริงอยู่ แต่เมื่อเราสังเกตกลุ่ม มักจะสังเกตเห็นการกระทำของสมาชิกกลุ่มเป็นรายบุคคลได้ง่ายกว่า Stogdill กล่าวว่า การกระทำ และพฤติกรรมของสมาชิกเกี่ยวข้องกับกลุ่มอย่างมาก และเป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกด้วย การกระทำเหล่านี้จะเป็นการตอบสนองใดๆ ก็ได้ที่สมาชิกกลุ่มแสดงออกมาให้เห็นว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เช่น การร่วมงานกลุ่ม การวางแผนงาน การตัดสินใจ การประเมินผล การสื่อความหมาย และกิจกรรมอื่นใดก็ได้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม

1.3 การคาดหวังของสมาชิก (Expectation) ถึงแม้ว่าปฏิสัมพันธ์และการกระทำของสมาชิกจะเป็นรากฐานที่แสดงให้เห็นลักษณะ และโครงสร้างของกลุ่มก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถจะมองเห็นจุดหมายปลายทางของกลุ่มว่าจะลงเอยอย่างไร Stogdill ได้นำทฤษฎีการเรียนรู้มาอธิบายว่าการคาดหวัง (Expectation) ของสมาชิกนั้นเป็น “การเสริมแรง” (Reinforcement) สมาชิกอย่างหนึ่งที่จะขับเคลื่อนให้เกิดผลผลิตของกลุ่มหรือพากกลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางได้

การคาดหวังของสมาชิกในขณะที่กลุ่มกำลังดำเนินไปนั้น มีทั้งการคาดหวังที่เป็นไปได้และอาจเป็นไปได้ ถ้าสมาชิกกลุ่มคาดหวังว่ากลุ่มจะประสบความสำเร็จและบรรลุเป้าหมาย

และกลุ่มสามารถไปสู่เป้าหมายได้จริง ก็จะเป็นเครื่องเสริมแรงทางบวกหรือเป็นเสมือนรางวัลที่จะช่วยให้สมาชิกมีกำลังใจที่จะร่วมกลุ่ม และดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่อไป แต่ในทางตรงข้าม ถ้าสมาชิกคาดหวังว่ากลุ่มจะประสบความสำเร็จ แต่กลุ่มไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ ก็จะกลายเป็นการเสริมแรงทางลบ หรือเป็นเสมือนการลงโทษ ทำให้สมาชิกหมดกำลังใจที่จะดำเนินกิจกรรมของกลุ่มต่อไป ดังนั้น จึงแสดงให้เห็นว่าการคาดหวังของสมาชิกที่มีต่อกลุ่มเป็นองค์ประกอบสำคัญของโครงสร้างกลุ่ม และจะช่วยให้มองเห็นว่ากลุ่มจะประสบผลสำเร็จหรือไม่

2. โครงสร้างของกลุ่ม (Group Structure) การกระทำ การคาดหวังและปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้มองเห็นสัมพันธภาพภายในกลุ่มเท่านั้น ส่วนลักษณะและโครงสร้างของกลุ่มนั้นยังไม่สามารถทราบได้ชัดเจนนัก จึงต้องทำความเข้าใจถึงโครงสร้างของกลุ่มดังต่อไปนี้

2.1 โครงสร้างทั่วไป เมื่อบุคคลมารวมกลุ่มกัน สิ่งที่ติดตัวมากับเขาเหล่านั้น ก็คือลักษณะของพฤติกรรมแบบต่างๆ เช่น รูปแบบของการกระทำหรือการคาดหวัง ซึ่งจะแสดงออกมาในขณะที่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก ขณะเดียวกันลักษณะเหล่านี้จะมีอิทธิพลในระหว่างสมาชิกด้วยกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดโครงสร้างของกลุ่มได้ โดยรูปแบบของการกระทำหรือพฤติกรรมดังกล่าวจะช่วยให้มองเห็น “ตำแหน่ง” (position) ที่แตกต่างกันของสมาชิกในกลุ่ม และตำแหน่งต่างๆ นี้เองจะเป็นลักษณะสำคัญของโครงสร้างของกลุ่มมากกว่าลักษณะเฉพาะตัวของสมาชิก

ตำแหน่งในกลุ่มมี 2 แบบ คือ ตำแหน่งที่อาศัย “สถานภาพ” (Status) และตำแหน่งที่อาศัย “หน้าที่” (Function) ตำแหน่งที่อาศัยสถานภาพ หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างและรักษาโครงสร้าง และจุดหมายปลายทางของกลุ่มไว้ โดยอาศัยความสัมพันธ์แบบเจ้าขุนมูลนายระหว่างสมาชิก ลักษณะการครอบครองกลุ่มแบบนี้มักจะใช้ อำนาจ สิทธิ หรือสิทธิพิเศษต่างๆ จึงจะคงสภาพของโครงสร้างของกลุ่มไว้ได้ ส่วน ตำแหน่งที่อาศัยหน้าที่ หมายถึง ความสามารถที่จะรักษาโครงสร้างกลุ่มโดยคำนึงถึงหน้าที่และความสามารถของกลุ่มเป็นสำคัญ เช่นการตัดสินใจของกลุ่ม การวางแผนงาน พฤติกรรมของผู้นำ และการกระทำต่างๆ ที่จะทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จ

ความมั่นคงของ “สถานภาพ” และ “หน้าที่” จะมีมากน้อยเพียงไรนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น ประสบการณ์ของกลุ่มที่เคยได้รับมาว่าเคยประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลวมากน้อยเพียงไร จุดมุ่งหมายของกลุ่มขึ้นอยู่กับประสบการณ์นี้ด้วย ถ้าผลผลิตของกลุ่มตามที่คาดหวังไว้ประสบความสำเร็จ ก็จะช่วยให้สถานภาพและหน้าที่ที่มีความมั่นคง แต่ถ้าไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้ ก็จะทำให้สถานภาพและหน้าที่นี้ขาดความมั่นคง ซึ่งจะมีผลต่อโครงสร้างของกลุ่มในที่สุด

2.2 โครงสร้างทางบทบาท เนื่องจากโครงสร้างทั่วไปที่ได้กล่าวมาแล้ว ไม่สามารถจะทำให้เข้าใจพฤติกรรมและสัมฤทธิ์ผลของกลุ่มได้มากนัก Stogdill จึงพยายามอธิบายลักษณะของบทบาทของสมาชิกในกลุ่มเพิ่มเติมอีก ความจริงโครงสร้างทั่วไปกับโครงสร้างทางบทบาทไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมากนัก เพราะโครงสร้างทั่วไปเน้นตำแหน่งของสมาชิกกลุ่ม

ส่วนโครงสร้างทางบทบาทก็พยายามที่จะอธิบายว่า สมาชิกได้แสดงบทบาทออกมาตามตำแหน่งเหล่านั้นอย่างไร เช่นรูปแบบของการแสดงพฤติกรรมจัดอยู่ในโครงสร้างทั่วไปของกลุ่ม ส่วนความเข้มข้นของการแสดงพฤติกรรมนั้น จัดอยู่ในโครงสร้างทางบทบาทของกลุ่มเป็นต้น นอกจากนี้ Stogdill ยังได้เน้นว่า สถานภาพ (Status) ของบุคคลที่สูงกว่าคนอื่นในกลุ่ม จะสนับสนุนให้เขาใช้ อำนาจส่วนตัว ได้มาก ส่วน หน้าที่ (Function) ของบุคคลในกลุ่มจะช่วยให้เขาเป็นสมาชิกที่มี ความรับผิดชอบ (Responsibility)

3. ผลผลิตของกลุ่ม (Group Output) หรือ สัมฤทธิ์ผลของกลุ่ม (Group Achievement) สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มนับเป็นผลขั้นสุดท้ายของกระบวนการกลุ่ม Stogdill กล่าวว่า สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มหรือผลผลิตของกลุ่มเกิดจาก การกระทำปฏิสัมพันธ์และการคาดหวังของสมาชิกในกลุ่ม รวมทั้งโครงสร้างของกลุ่มด้วย เพราะว่าสิ่งเหล่านี้ช่วยให้กลุ่มไปสู่จุดหมายปลายทางได้ เพื่อให้เข้าใจในเรื่องนี้ดีขึ้น Stogdill ได้แยกแยะองค์ประกอบของ สัมฤทธิ์ผลของกลุ่มไว้ 3 ส่วนด้วยกัน คือ

3.1 ผลผลิตของกลุ่ม (Productivity) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจาก พฤติกรรมของกลุ่ม การกระทำของสมาชิกกลุ่มและปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ทั้งทางบวกและทางลบ ปริมาณการเปลี่ยนแปลงนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงผลผลิตของกลุ่มด้วย

3.2 ขวัญของกลุ่ม (Morale) ขวัญของกลุ่มมีอิทธิพลที่จะสะกิดกั้นการทำงานของ กลุ่มที่จะพากันไปสู่เป้าหมายอย่างมาก นอกจากนี้ยังมีผลต่อเสรีภาพการแสดงออก หรือ ปฏิภิรยาของสมาชิกด้วย Stogdill เชื่อว่าขวัญของกลุ่มมีส่วนในการสร้างกลุ่มและพฤติกรรมของ สมาชิก ถ้าสมาชิกขาดขวัญหรือกำลังใจ เขาจะไม่กล้าแสดงพฤติกรรมออกมา เพราะกลัวจะไม่ เป็นที่ยอมรับ ในทางตรงข้าม ถ้าสมาชิกมีขวัญกำลังใจ ได้รับการเสริมแรงที่ดี ก็จะช่วยให้กลุ่ม ประสบผลสำเร็จ จะสังเกตได้เสมอว่ากลุ่มที่ประสบผลสำเร็จสูงนั้นมักจะมีขวัญและกำลังใจสูง ด้วย

3.3 บรณภาพของกลุ่ม (Integration) บรณภาพของกลุ่มจะช่วยให้กลุ่มคงสภาพ ทางโครงสร้างอยู่ได้และสามารถดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไปได้ด้วยดี กลุ่มจะไม่ประสบผลสำเร็จ หรือเกิดสัมฤทธิ์ผลได้เลยถ้าขาดการบูรณภาพที่ดีของกลุ่ม ตรงข้ามจะทำให้เกิดการแตกแยก ด้วยเข้าไป บรณภาพของกลุ่มเกิดจากความพึงพอใจของสมาชิกที่มีต่อกัน ความสัมพันธ์อันดี ระหว่างสมาชิก การได้รับการสนับสนุน การแสดงปฏิภิรยาที่ส่งผลดีต่อกัน ลักษณะเหล่านี้ บางทีเรียกว่า “แรงยึดเหนี่ยว” (Cohesiveness) ของกลุ่ม

อย่างไรก็ตาม ทั้งผลผลิต ขวัญกำลังใจ และบรณภาพของกลุ่มต่างมีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกัน เพราะต่างก็ช่วยให้กลุ่มประสบผลสำเร็จหรือเกิดสัมฤทธิ์ผล แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้อง อาศัยลักษณะของสมาชิก การแสดงออกของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งจะช่วยเพิ่มสัมฤทธิ์ผลให้กับกลุ่ม อีกทางหนึ่งด้วย

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท (Role Theory)

ทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลเมื่อมารวมกลุ่มกัน ว่าแต่ละคนจะมีพฤติกรรมออกมาอย่างไร พฤติกรรมนี้เองก็คือ บทบาท (Role) ของผู้นั้น คำว่า บทบาท (Role) หมายถึงการแสดงออกของบุคคลในด้านที่เกี่ยวกับ คำพูด ลักษณะท่าทาง การตอบสนอง กริยาอาการต่างๆ เพื่อให้ผู้อื่นทราบว่า ตนกำลังทำหน้าที่อะไร มีตำแหน่ง หรือฐานะทางสังคมอย่างไร จึงอาจกล่าวได้ว่า “บทบาท ก็คือการแสดงออกถึงฐานะ และตำแหน่งหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมนั้นเอง” (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภากุล. 2522 : 61 - 64)

ปัจจัยที่มีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคล ได้แก่

1. อายุ เป็นตัวกำหนดบทบาทที่สำคัญ เพราะคนอายุต่างกันจะมีบทบาทไม่เหมือนกัน เช่น บทบาทของเด็ก บทบาทของวัยรุ่น บทบาทของผู้ใหญ่
 2. เพศ หญิงกับชายจะมีบทบาทต่างกันไปตามที่สังคมกำหนด
 3. อาชีพ คนแต่ละอาชีพจะมีบทบาทต่างกัน ครูมีบทบาทหนึ่ง ตำรวจมีบทบาทหนึ่ง พ่อค้ามีบทบาทหนึ่ง
 4. ฐานะทางเศรษฐกิจ คนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกันจะมีบทบาทต่างกัน เช่น คนมั่งมีกับคนยากจน เศรษฐีกับยาก หรือสังคมที่แบ่งชั้นวรรณะ เป็นต้น
 5. ตำแหน่งในครอบครัว ในครอบครัว ลูกจะมีบทบาทต่างจากพ่อแม่ พี่จะมีบทบาทต่างกับน้อง เป็นต้น
 6. พิธีการต่างๆ ผู้เข้าร่วมพิธีการต่างๆ จะถูกพิธีการนั้นๆ กำหนดบทบาทของตนเองไว้ เช่น พิธีแต่งงาน พิธีเผาศพ พิธีการทางศาสนา เป็นต้น
 7. บุคลิกภาพของบุคคล บุคลิกภาพจะมีผลต่อการแสดงบทบาทของบุคคลมาก โดยบุคคลจะเลือกแสดงบทบาทตรงกับบุคลิกภาพของตน แต่จะไม่แสดงบทบาทที่ขัดกับบุคลิกภาพของตนหรือที่ตนไม่ถนัด
 8. บทบาทภายในกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มจะมีบทบาทแตกต่างกันออกไป เช่น บทบาทของผู้นำ บทบาทของเลขานุการ บทบาทของประชาสัมพันธ์ บทบาทของสมาชิกอื่นๆ ฯลฯ
- นอกจากนี้ สังคมยังได้มีส่วนในการกำหนดบทบาทหรือพฤติกรรมของสมาชิก เพื่อให้ปฏิบัติตามอีกด้วย โดยมากมักกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เช่น กฎหมาย ระเบียบ กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ เป็นต้น ซึ่งถ้าบุคคลในสังคมไม่ปฏิบัติตาม ถือว่าผิดจะถูกลงโทษ แต่บางครั้งบทบาทก็ไม่ได้กำหนดไว้ตายตัว แต่บุคคลจะเรียนรู้บทบาทจากขบวนการสังคม และจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน หรือจากคนอื่นในสังคม เช่น การทำงานร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน ก็จะให้เกิดบทบาทขึ้นมาได้

ประเภทของบทบาท แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. บทบาทที่เข้ากันได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของบุคคล (Role Compatibility) หมายถึง พฤติกรรมที่หรือบทบาทที่บุคคลแสดงออกมาแล้ว ไม่ขัดกับความรู้สึกของเขา ตรงกับความ ต้องการของเขาและสังคมยอมรับ

2. บทบาทที่เข้ากันไม่ได้กับบุคลิกภาพส่วนรวมของบุคคล (Role Incompatibility) หมายถึง บทบาทที่แสดงออกมาแล้วขัดกับความรู้สึกของตนเอง และผิดไปจากความคาดหวัง ของสังคมที่กำหนดว่า เขาควรมีบทบาทเช่นไร

ขอบข่ายของบทบาททางพฤติกรรม

แม้ว่าบทบาททางพฤติกรรม จะมีหลายแบบตามปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวแล้วก็ตาม แต่นักจิตวิทยาได้รวบรวมบทบาททางพฤติกรรมของบุคคลออกมาได้ 3 ลักษณะ คือ

1. พฤติกรรมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Demanded) เป็นบทบาททางพฤติกรรมที่บุคคลจะต้อง กระทำ ไม่ว่าจะพอใจหรือไม่ก็ตาม เช่น บทบาทของพ่อแม่จะต้องเลี้ยงดูลูก บทบาทของครูจะ ต้องสอนลูกศิษย์ จะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะถือว่าเป็นหน้าที่และเป็นแนวปฏิบัติของสังคมด้วย

2. พฤติกรรมที่สังคมยอมรับ (Permitted) เป็นบทบาททางพฤติกรรมที่บุคคลจะกระทำ หรือไม่กระทำก็ได้ ไม่มีใครบังคับ แต่ถ้าทำแล้วสังคมจะยกย่อง ยอมรับ เช่น ลูกให้คนชราที่นั่งบน รถเมล์ ให้ผู้หญิงขึ้นรถเมล์ก่อน เป็นต้น

3. พฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับ (Prohibited) เป็นบทบาททางพฤติกรรมที่สังคมห้ามไม่ให้แสดงออกมา เพราะจะไปขัดกับ กฎเกณฑ์ กฎหมาย ศีลธรรม จรรยาบรรณ ระเบียบ ประเพณีของสังคมส่วนรวม เช่น การผิดลูกเมียคนอื่น การเอาของคนอื่นมาโดยที่เจ้าของไม่ อนุญาต เป็นต้น

การขัดแย้งของบทบาท (Role Conflict)

เนื่องจากบุคคลไม่ได้มีเพียงบทบาทใดบทบาทหนึ่ง เพียงบทบาทเดียว เพราะว่าสังคม สลับซับซ้อน เมื่ออยู่ในสังคมหนึ่งจะต้องแสดงบทบาทหนึ่ง แต่ไปอยู่อีกสังคมหนึ่ง แต่ไปอยู่อีก สังคมหนึ่งอาจต้องมีบทบาทหนึ่ง ซึ่งจัดเป็นสถานการณ์ทางสังคมที่แตกต่างกันออกไป บางครั้ง อาจจะต้องกระทำบทบาทหลายอย่างในเวลาเดียวกัน ไม่รู้ว่าจะแสดงบทบาทอันไหนหรือเลือก บทบาทใดดี จึงเกิดลักษณะ "การขัดแย้งของบทบาท" ขึ้น ลักษณะการขัดแย้งทางบทบาท มีดังนี้

1. บุคคลเป็นสมาชิกในกลุ่มหรือในสังคมมากมาย ทำให้มีบทบาทหลายบทบาท เช่น ชายคนหนึ่ง มีบทบาทเป็นสามีที่ดีของภรรยา เป็นหัวหน้าหน่วยงานที่เขาใจใส่ เมื่อถึงเวลาเย็น หลังเลิกงานแล้ว เขาจะเกิดการขัดแย้งในบทบาท คืออยากกลับบ้านเร็วเพราะต้องการเป็นสามี ที่ดี แต่ขณะเดียวกันอยากตรวจงานให้เรียบร้อย เพื่อต้องการเป็นหัวหน้าที่ดี ชายคนนี้จะเกิด การขัดแย้งทางบทบาทขึ้นมาทันที

2. บุคคลไม่สามารถที่จะแสดงบทบาทที่ตนพึงพอใจได้ เนื่องจากขัดกับสังคมส่วนรวม เช่น บทบาทของหญิงไทยจะต้องอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน ไม่ไปไหนกับชายหนุ่มสองต่อสอง แต่หญิงไทยคนหนึ่งชอบไปเที่ยวกับชายหนุ่มสองต่อสองและเกิดขัดแย้งทางบทบาท

3. บุคคลถูกบังคับให้มีบทบาท หรือแสดงบทบาทที่ตนไม่พึงพอใจ หรือขัดกับบุคลิกภาพเดิมของตน เช่น เด็กวัยรุ่น ชอบสนุกสนาน คบเพื่อนรุ่นเดียวกัน แต่พ่อแม่ให้ช่วยทำงานอยู่กับบ้าน เด็กคนนี้จะเกิดการขัดแย้งทางบทบาททันที

อย่างไรก็ตามเรื่องของบทบาทจะเกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคมหรืออยู่ในกลุ่ม บุคคลไม่สามารถแสดงบทบาทตามที่เขาคควรทำ หรือทำแล้วสังคมไม่ยอมรับก็จะก่อให้เกิดผลแก่ตัวเขาเอง และความเป็นสมาชิกที่เขาสังกัดอยู่ เช่น อาจพ้นจากสภาพในกลุ่มถูกขับไล่ หรือเป็นผู้ถึงความเจริญในกลุ่มก็ได้

3. ทฤษฎีสถาน (Field Theory)

ทฤษฎีนี้ Kurt Lewin หนึ่งในกลุ่มความคิดทางจิตวิทยา Gestalt เป็นผู้คิดขึ้น ความจริงเขาได้ศึกษาทฤษฎีนี้ ทั้งในแง่ของบุคคลและของกลุ่ม แต่จะกล่าวเฉพาะในเรื่องของกลุ่มเท่านั้น คงจำได้ดีว่า Lewin เป็นผู้ที่นำเอาคำว่า พลวัตกลุ่ม (Group Dynamics) มาใช้ ซึ่งหมายถึง การเคลื่อนที่หรือการเปลี่ยนแปลงของกลุ่ม กลุ่มไม่ได้เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกเพียงอย่างเดียว แต่จะเป็นโครงสร้างที่เกิดจากการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและกันในกลุ่ม เป็นโครงสร้างที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในบรรดาสมาชิกแต่ละคน กลุ่มจึงเป็นการรวมตัวของระบบพลังที่ก่อให้เกิดอำนาจ ความยิ่งใหญ่ซึ่งจะต้องอาศัยความเข้าใจในกลุ่มมากกว่าจะเข้าใจคนเพียงคนเดียวจากการที่กลุ่มต้องเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการโต้ตอบหรือมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของสมาชิกนี้เอง กลุ่มจะต้องมีของข่ายของความสัมพันธ์กัน การติดต่อภายในระหว่างบุคคลเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ด้วย เช่น การร่วมมือกัน การติดต่อสื่อสารภายในกลุ่ม การดำเนินงานภายในกลุ่ม เป็นต้น (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร จัตรสุภกุล. 2522 : 64 - 68)

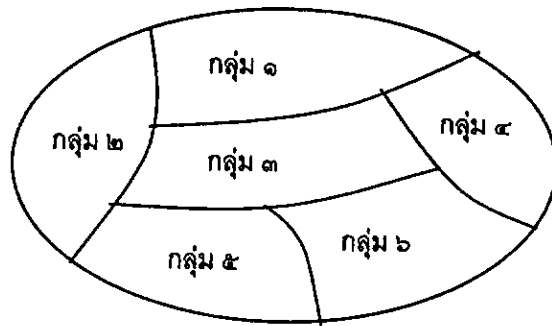
ลักษณะของกลุ่ม Lewin ได้แบ่งออกไว้เป็น 2 แบบ (วินิจ เกตุขำ และคมเพชร จัตรสุภกุล. 2522 : 65 - 66) คือ

1. ลักษณะตามสภาพของกลุ่ม (Topological Construction) หมายถึง กลุ่มที่พิจารณาสภาพภายในของกลุ่มเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

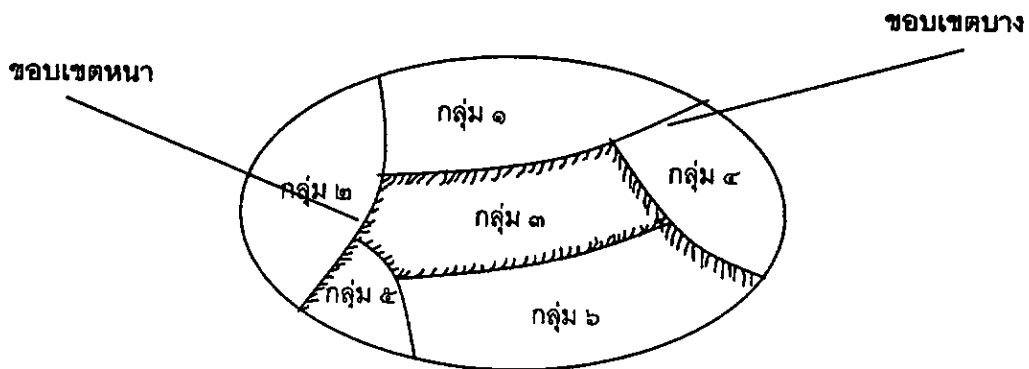
1.1 พื้นที่ (Region) เป็นส่วนของขนาดและรูปร่างของกลุ่ม (Social space) ซึ่งมีความแตกต่างกันออกไป จะมีส่วนทำให้กลุ่มเกิดความตึงเครียดหรือสมดุลได้

1.2 ขอบเขต (Barrier) เป็นส่วนของเขตแดนหรือกำแพง เพื่อต่อต้านการติดต่อระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือระหว่างกลุ่มต่อกัน ซึ่งถ้าบุคคลหรือกลุ่มใดมีขอบเขตมากหรือนาน ก็จะเป็นอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารหรือการสร้างสัมพันธ์กัน

(รูปที่ 1) รูปแสดงพื้นที่ของแต่ละกลุ่ม (Region)

(รูปที่ 2) รูปแสดงขอบเขตของแต่ละกลุ่ม (Barrier)

ในรูปแรก หมายความว่า แต่ละกลุ่มมีพื้นที่ของตนเอง และมีขนาดแตกต่างกันไป บางกลุ่มมีขนาดเล็ก บางกลุ่มมีขนาดใหญ่

ในรูปที่ 2 หมายความว่า กลุ่ม 1 มีขอบเขตบาง พร้อมทั้งจะติดต่อกับกลุ่ม 2, 3 และ 4 แต่จะเห็นว่ากลุ่ม 3 ไม่ยอมติดต่อกับกลุ่ม 1 ส่วนกลุ่ม 2 กับ 4 จะติดต่อกับกลุ่ม 1 ได้ สำหรับกลุ่ม 5 พร้อมทั้งจะติดต่อกับกลุ่ม 3 และ 6 เท่านั้น แต่จะไม่ยอมติดต่อกับกลุ่ม 2 ทั้งที่กลุ่ม 2 พร้อมทั้งจะติดต่อกับ เป็นต้น นอกจากนี้ จะสังเกตว่ากลุ่ม 3 เป็นกลุ่มที่ไม่ยอมติดต่อกับกลุ่มใดเลย เพราะมีขอบเขตหนาครอบพื้นที่ของตนเองอย่างชัดเจน

2. ลักษณะตามการเคลื่อนที่ของกลุ่ม (Dynamic Construction) หมายถึง กลุ่มที่พิจารณาตามการเคลื่อนที่หรือพลังของกลุ่มเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนคือ

2.1 ความตึงเครียด (Tension) เป็นสภาวะที่เกิดความไม่สมดุลในกลุ่ม ถ้ากลุ่มหาทางลดความตึงเครียดลง ก็จะก่อให้เกิดความสมดุลในกลุ่มได้

2.2 ทิศทาง (Vector) เป็นการเคลื่อนที่ไปสู่จุดมุ่งหมาย ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มเกิดการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งถือว่าเป็น Dynamic ถ้าทิศทาง (Vector) ยาว กลุ่มก็จะอยู่ห่างจากจุดมุ่งหมายมาก ถ้าทิศทาง (Vector) สั้น กลุ่มก็จะอยู่ใกล้จุดมุ่งหมาย

2.3 แรงดึงดูด (Valence) เป็นแรงยึดเหนี่ยวทั้งระหว่างสมาชิกภายในกลุ่ม และแรงยึดเหนี่ยวระหว่างกลุ่มที่จะช่วยให้งานบรรลุเป้าหมาย ถ้าสมาชิกในกลุ่มมีแรงดึงดูดทางบวก สูง กลุ่มก็จะรวมตัวกันสูง (Cohesiveness) แต่ถ้ากลุ่มมีแรงดึงดูดทางลบสูง กลุ่มจะมีการรวมตัวกันต่ำ สมาชิกอาจทิ้งกลุ่มไปเลยก็ได้ ถ้าพิจารณากลุ่ม ตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป ถ้ากลุ่มมีแรงดึงดูดระหว่างกลุ่มสูง แสดงว่ามีขอบเขต (barrier) ระหว่างกลุ่มบางกลุ่ม แต่ถ้ากลุ่มมีแรงดึงดูดต่ำ แสดงว่ากลุ่มมีขอบเขต (barrier) หนา ซึ่งอาจไม่สามารถติดต่อหรือร่วมงานกันได้เลย

พฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม

พฤติกรรมของบุคคลในขณะที่มีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นในกลุ่มนั้น จะขึ้นอยู่กับสถานการณ์เป็นตัวกำหนด ซึ่งยากแก่การทำนาย แต่ใช้ประมาณการล่วงหน้าจากบุคลิกลักษณะเท่านั้น การติดต่อกันภายในกลุ่มของสมาชิกนั้น แต่ละกลุ่มจะมีสัญลักษณ์เฉพาะเป็นของกลุ่มของตน สัญลักษณ์หรือลักษณะนี้จะเป็นที่ยอมรับกันของสมาชิก ดังนั้น เมื่อสมาชิกคนใดจะแสดงพฤติกรรมออกมา จึงมักแสดงออกตามที่บุคคลในกลุ่มคาดหวังว่าควรที่จะเกิดขึ้นตามฐานะตำแหน่งของตนในกลุ่มนั่นเอง จากการศึกษาของ Lewin พบว่าพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มจะมีลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษาพฤติกรรมของเด็กที่อยู่ในการปกครอง 3 แบบ คือ แบบ อัตตาริปไตย แบบประชาธิปไตย และแบบเสรีนิยม พบว่าเด็กที่อยู่ในการปกครอง แบบอัตตาริปไตย จะไม่มีความคิดริเริ่มและอิสระภาพ แต่จะก้าวร้าวรุนแรง เห็นตนเองมีความสำคัญมากกว่าคนอื่น ส่วนการปกครองแบบเสรีนิยม เด็กจะขาดระเบียบ วินัยไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอนในชีวิต นั้นหมายความว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยจะเหมาะสมที่สุด

2. การศึกษากลุ่มทางจิตวิทยา ในด้านการอุตสาหกรรม Lewin พบว่าการใช้แรงจูงใจเพียงเล็กน้อย จะไม่ตอบสนองความต้องการของสมาชิก ทำให้เกิดการล้มเหลวในการทำงาน หรือกลุ่มที่มีระบบการทำงานแบบใช้อำนาจ จะทำให้สมาชิกเกิดความคับข้องใจ ผลผลิตของกลุ่มจะออกมาไม่ดี และเป็นอุปสรรคต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ในทางตรงข้าม ถ้าคนงานได้รับอนุญาตให้แสดงความคิดเห็น เสนอแนะเรื่องต่างๆ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานได้ เขาจะรู้สึกทำงานนั้นเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงงานนั้น ซึ่งมีผลให้ผลผลิตต่างๆ ของโรงงานเพิ่มขึ้นด้วย

3. การศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจของกลุ่มในเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ Lewin พบว่า ถ้าสมาชิกมีโอกาสรับฟังคำชี้แจงหรือได้รับความจริงจากปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่ม เขาจะพยายามช่วยกันแก้ปัญหานั้น โดยไม่โยนให้ผู้นำเพียงคนเดียว การมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหานี้ เขาจะยอมรับผลของการแก้ปัญหานั้นด้วย เพราะเกิดจากผลการแก้ปัญหามาจากพวกเขาเอง นอกจากนี้ คนส่วนใหญ่จะเชื่อและยอมรับความจริงในการเปลี่ยนแปลง เพราะมีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การที่บุคคลยอมรับในสิ่งที่ตนได้ทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ก็เพราะบุคคลมีความเชื่อมั่นในตนเองอยู่ในตัวเขา

อย่างไรก็ตามทฤษฎีสถานะของ Lewin นี้ต้องการชี้ให้เห็นว่า บุคคลจะมีระบบของพฤติกรรมที่ติดต่อกับสภาพแวดล้อมในลักษณะที่แยกกันไม่ออก ฉะนั้น เมื่อบุคคลเข้ามารวมกลุ่มกัน เขาก็จะรับรู้และแลกเปลี่ยนลักษณะต่างๆ ที่ตนเองได้ปะทะกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งอาจจะ เป็นสภาพการณ์ หรือสถานการณ์ทางสังคมต่างๆ นั้นเอง ผลของการปะทะกับสิ่งแวดล้อม หรือ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มจะมีผลทำให้กลุ่มเปลี่ยนแปลง หรือเคลื่อนที่ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมกลุ่มกับการพัฒนาตนเอง มีดังต่อไปนี้

แซคเกอร์ เจ และ บาร์ด เอ็ม (Zacker J. and Bard M. 1993 : 202 – 208) ได้ศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นตำรวจในนิวยอร์ก โปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ตำรวจเหล่านั้นลดความขัดแย้งในตนเอง โดยมีการฝึกด้วยวิธีจัดกลุ่มอภิปราย สร้างสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง การสวมบทบาทสมมติเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่ไม่ได้รับการฝึก ผลพบว่ากลุ่มที่ได้รับการฝึกมีการพัฒนาความเข้าใจตนเอง และเข้าใจผู้อื่นมากขึ้นกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญ

เทรปปา และไฟร์ค (Treppa and Frike. 1972 : 466 – 468) ได้ศึกษาผลของการร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการรู้จัก และเข้าใจตนเอง ของสมาชิกจำนวน 11 คน ผลการศึกษาพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทำให้สมาชิกในกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจตนเองในทางที่ดีขึ้น ในด้านความสามารถในการควบคุมตนเอง เห็นคุณค่าของการมีชีวิตอยู่ มีการนับถือตนเอง การยอมรับตนเอง และความเข้าใจในความเป็นมนุษย์ ความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ และความคิดเกี่ยวกับตนเองในอุดมคติ

หรรษา แดงภักดี (2536 : 57) ได้ศึกษาเรื่องผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อคุณธรรมความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 15 คน ซึ่งกลุ่มทดลองใช้กิจกรรมกลุ่มและกลุ่มควบคุมให้ข้อสนเทศ ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคุณธรรมมีน้ำใจเป็นนักกีฬาเพิ่มขึ้นมากกว่านักเรียนที่ได้รับข้อสนเทศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

เอษณีย์ จัตรวิทยานนท์ (2537 : 80) ได้ศึกษาผลของการเข้ากลุ่มฝึกความไวที่มีต่อความมีน้ำใจ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนตรพุดา กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่าภายหลังการเข้ากลุ่มฝึกความไว นักเรียนมีน้ำใจมากขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อาคม หงษ์ทอง (239 : 176) ได้ศึกษาผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความมีน้ำใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแบะโศ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนที่มีคะแนนความมีน้ำใจต่ำ จำนวน 24 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 12 คน กลุ่มทดลองเข้าร่วมโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง ครั้งละ

3. ความสามารถในการพยากรณ์ถึงสิ่งที่จะเกิดจากการกระทำได้มากที่สุด (การขยายความ)

ทัศนคติต่อประชาธิปไตย หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อประชาธิปไตย ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่สั่งสมมาจากสถาบันครอบครัว หรือสถาบันการศึกษา และต่อเนื่องมาถึงสถาบันทางสังคม เป็นกระบวนการปลูกฝังและอบรมหล่อหลอมถ่ายทอดสืบต่อกันมาในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

ทัศนคติเป็นความรู้สึกแต่คำนิยามเป็นรูปธรรมของความเชื่อของบุคคล บุคคลจะแสดงพฤติกรรมตามความเชื่อของตนเอง อันเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลนั้นมีค่านิยมเป็นอย่างไร ถ้าบุคคลมีค่านิยมต่อประชาธิปไตยอย่างเหนียวแน่น และมีความรู้สึกที่ดีงาม จะพึงพอใจต่อประชาธิปไตยแล้วก็จะพัฒนาต่อไปสู่ความมีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ที่ทำให้คณะผู้วิจัยตั้งเป้าหมายไว้ว่า การที่จะปลูกจิตสำนึกและพัฒนาประชาธิปไตยได้นั้น จำจะต้องเริ่มจากการให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อประชาธิปไตย เนื่องจากงานวิจัยของ สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2538 : 162) ที่ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนไทย เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่าจะมีระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงกว่าเยาวชนที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ถ้าเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยมากจะนำไปสู่ความรู้สึกที่ดีหรือมีทัศนคติในทางที่ดีต่อประชาธิปไตย พร้อมกันนั้นจะต้องปลูกฝังหรือสร้างค่านิยมต่อประชาธิปไตย เช่น เยาวชนไทยรุ่นใหม่จะไม่ยกย่อง เคารพนับถือบุคคลที่มีทรัพย์สิน ยศศักดิ์ และอำนาจที่ได้มาโดยไม่ชอบธรรม เป็นต้น พร้อมกันนี้จะมีการกระตุ้นบุคลิกภาพประชาธิปไตย โดยอาศัยการสร้างสถานการณ์จำลองเป็นสื่อในการชักจูง คาดว่าเยาวชนไทยน่าจะมีการตื่นตัวในความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

จิรี มีสุข (2521 : 111 - 113) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของนิสิตเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ กับนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยเปรียบเทียบในแต่ละภาค ในแต่ละคณะ และในแต่ละชั้นปี พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในลัทธิประชาธิปไตยเพียงเล็กน้อย หรือค่อนข้างต่ำ ส่วนลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่เข้าใจเลย สำหรับทัศนคติก็เช่นกันพบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติค่อนข้างไม่ดีต่อทั้งลัทธิประชาธิปไตย และคอมมิวนิสต์ นิสิตเห็นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตย ไม่อาจพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ดี ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีกระบวนการตัดสินใจยาวมาก ทำให้งานขาดประสิทธิภาพ ยิ่งกว่านั้นนิสิตส่วนใหญ่ยังเห็นว่าการให้สิทธิและเสรีภาพแก่ประชาชนมากเกินไป ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ

ทินพันธ์ นาคะตะ ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 6 แห่ง คือ ธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ เชียงใหม่ นายร้อยพระจุลจอมเกล้า นายเรือ และนายเรืออากาศ โดยสำรวจกลุ่มวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการทหาร พบว่า นักศึกษาไทยมีทัศนคติขัดกัน

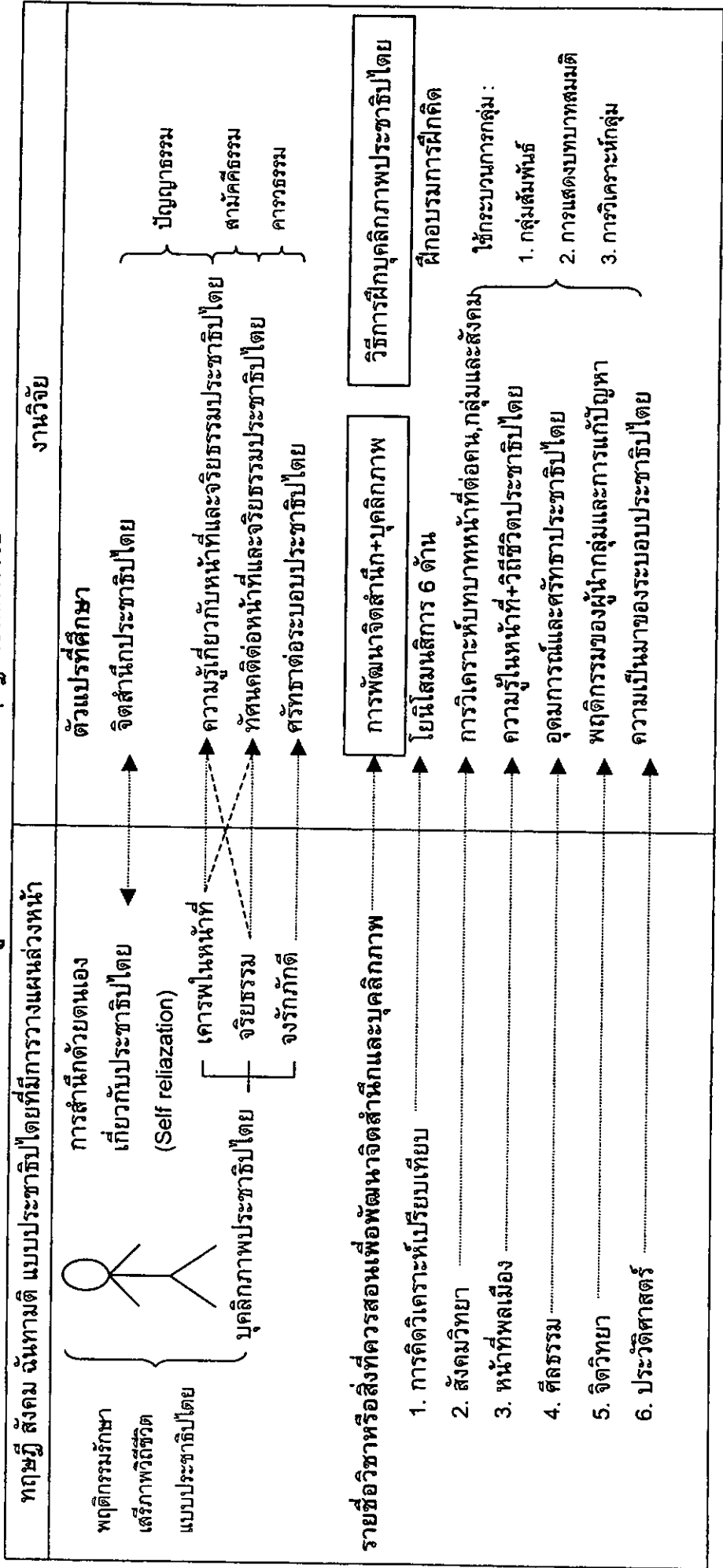
อยู่ในตัว คือ ด้านหนึ่งมีทัศนคติเอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่งมีลักษณะต่อต้านประชาธิปไตยและมีทัศนคติที่ไม่เป็นประชาธิปไตยทางด้านการมีแนวโน้มที่จะนิยมอำนาจการขาดความเชื่อมั่นในเพื่อนมนุษย์ และสภาพแวดล้อมทางการเมือง ตลอดจนการขาดวิจรรณญาณ นอกจากนี้ยังพบว่ายิ่งนักศึกษามีการศึกษาสูงมากขึ้นเพียงใด ก็ยิ่งมีลักษณะอำนาจนิยมมากขึ้นเพียงนั้น (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์. 2538 : 40)

เมื่อหันมาพิจารณางานวิจัยของ สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ (2538 : 159 – 161) พบว่า ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบเยาวชนร้อยละ 4 เท่านั้นคิดว่าตนเองมีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมาก นอกจากนี้ยังพบว่า นักการเมืองที่ไม่น่าศรัทธามีถึงร้อยละ 76.9 และเยาวชนยังเห็นว่า นักการเมืองมีความยึดมั่นในคุณธรรมน้อยมีถึงร้อยละ 55.3

จากข้อมูลเหล่านี้น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง เพราะแสดงให้เห็นว่านิสิตมีทัศนคติ ความเชื่อศรัทธาต่อประชาธิปไตยในทางลบ และมีความรู้ความเข้าใจต่อประชาธิปไตยน้อย และถ้าเป็นเช่นนี้จะหวังให้ประชาธิปไตยเบ่งบานในเมืองไทยต่อไปได้อย่างไร

สำหรับการฝึกปลูกจิตสำนึกและพัฒนาประชาธิปไตย หรือการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยนั้น คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้การพัฒนาปัญญา โดยยึดหลักของโยนิโสมนสิการ ซึ่งหัวข้อนี้ได้อธิบายรายละเอียดในโครงการวิจัยแม่บทแล้วจึงจะไม่ขอกล่าวซ้ำ นอกจากการพัฒนาปัญญาแล้วยังใช้วิธีการของโปรแกรมกิจกรรมกลุ่ม ตลอดจนการแสดงบทบาทสมมุติเพื่อปลูกฝังและพัฒนาจิตสำนึกความเป็นประชาธิปไตย

แผนภูมิ 1 กรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

(Karl Mannheim และ Emile Durkheim)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จิรี มีสุข (2521 : 111 - 113) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจและทัศนคติของนิสิตเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ กับนิสิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร โดยเปรียบเทียบในแต่ละภาค ในแต่ละคณะ และในแต่ละชั้นปี พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในลัทธิประชาธิปไตยเพียงเล็กน้อย หรือค่อนข้างต่ำ ส่วนลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่เข้าใจเลย สำหรับทัศนคติก็เช่นกับพบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีทัศนคติค่อนข้างไม่ดีต่อทั้งลัทธิประชาธิปไตย และคอมมิวนิสต์ นิสิตเห็นว่าการปกครองแบบประชาธิปไตย ไม่อาจพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ดี ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีกระบวนการตัดสินใจยาวมาก ทำให้งานขาดประสิทธิภาพ ยิ่งกว่านั้นนิสิตส่วนใหญ่ยังเห็นว่าการให้สิทธิ และเสรีภาพแก่ประชาชนมากเกินไป ทำให้รัฐบาลขาดเสถียรภาพ

ปริดา รุ่งโรจน์. (2532) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการวางแผนโรงเรียนมีการจัดทำแผนประจำปี โดยผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมกันในด้านการดำเนินงานมีการประชุมแจ้งวัตถุประสงค์ในการทำงาน สำหรับกิจกรรมที่จัดแล้วประสบความสำเร็จมากที่สุดและส่งผลให้เกิดคุณธรรม ด้านการระดม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม ได้แก่ กิจกรรมอาหารกลางวัน กิจกรรมทำความสะอาดอาคารสถานที่ และกิจกรรมปกครองตนเองของนักเรียนในด้านการประเมินใช้การสังเกต ประเมินเมื่อเสร็จสิ้นการดำเนินการ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตย คือ บุคลากรมีเวลาจำกัดในการวางแผน ขาดแคลนงบประมาณในการดำเนินการ และขาดการติดตาม ประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ

อำพร เรือนสวัสดิ์ (2536) ได้ศึกษา การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร พบว่าด้านผลผลิต ครูผู้สอนและครูผู้รับผิดชอบโครงการมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมของนักเรียนด้านการวบรวม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง พฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกในระดับมาก ได้แก่ การทำความเคารพผู้ที่มีอายุมากกว่าด้วยการไหว้ และการยืนตรงเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ ส่วนพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกในระดับน้อยคือ การขโมยสิ่งของในห้องเรียนและในโรงเรียน

บุญลือ เพชรดอน (2537) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็นประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้วิธีสอนปกติ

ประชา เพ็งแจ่ม (2537) ได้ศึกษา สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 โรงเรียนประถมศึกษาต้นแบบและโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป โดยส่วนรวมและรายด้านมีพฤติกรรมซึ่งบ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านการวธรมมีพฤติกรรมซึ่งบ่งวิถีชีวิตประชาธิปไตยอยู่ในระดับมาก

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2538 : 162) ที่ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติทางการเมืองของเยาวชนไทย เขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่าจะมีระดับทัศนคติทางการเมืองแบบประชาธิปไตยสูงกว่าเยาวชนที่มีระดับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยน้อยกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ถ้าเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยมากจะนำไปสู่ความรู้สึกที่ดีหรือมีสถิติในทางที่ดีต่อประชาธิปไตย พร้อมกันนั้นจะต้องปลูกฝังหรือสร้างค่านิยมต่อประชาธิปไตย เช่น เยาวชนไทยรุ่นใหม่จะไม่ยกย่อง เคารพนับถือบุคคลที่มีทรัพย์สิน ยศศักดิ์ และอำนาจที่ได้มาโดยไม่ชอบธรรม เป็นต้น พร้อมกันนี้จะมีการกระตุ้นบุคลิกภาพประชาธิปไตย โดยอาศัยการสร้างสถานการณ์จำลองเป็นสื่อในการชักจูง คาดว่าเยาวชนไทยน่าจะมีการตื่นตัวในความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น

ทินพันธ์ นาคะตะ ได้ศึกษาทัศนคติของนักศึกษาระดับมหาวิทยาลัย 6 แห่ง คือ ธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ เชียงใหม่ นายร้อยพระจุลจอมเกล้า นายเรือ และนายเรืออากาศ โดยสำรวจกลุ่มวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการทหาร พบว่า นักศึกษาไทยมีทัศนคติขัดกันอยู่ในตัว คือ ด้านหนึ่งมีทัศนคติเอื้ออำนวยต่อประชาธิปไตย แต่อีกด้านหนึ่งมีลักษณะต่อต้านประชาธิปไตยและมีทัศนคติที่ไม่เป็นประชาธิปไตยทางด้านการมีแนวโน้มที่จะนิยมอำนาจการขาดความเชื่อมั่นในเพื่อนมนุษย์ และสภาพแวดล้อมทางการเมือง ตลอดจนการขาดวิจารณญาณ นอกจากนั้นยังพบว่ายิ่งนักศึกษามีการศึกษาสูงมากขึ้นเพียงใด ก็ยังมีลักษณะอำนาจนิยมมากยิ่งขึ้นเพียงนั้น (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์. 2538 : 40)

อรรถพล ระวีโรจน์. (2545) ได้เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตหน่วยการเมืองการปกครอง และทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ระหว่างการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลองกับการสอนปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 โรงเรียนชุมชนบ้านหนองไข่น้ำ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 49 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ธรรมรัฐ ชันบุญ (2539) ได้ศึกษา ความรู้ ความคิดเห็นและพฤติกรรมของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่าความรู้ของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนอยู่ใน

ระดับดี ส่วนความคิดเห็นและพฤติกรรมของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่น่าพอใจ

ศรัณยา สุริยวงศ์ (2540) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2539 จำนวน 154 คน จาก 154 โรงเรียน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเรื่องการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนและพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า

1) การจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทั้งสองด้านอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ การจัดบรรยากาศเพื่อสร้างเสริมการเรียนการสอนประชาธิปไตย และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่ม ตามลำดับ

2) พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน และระดับมาก 2 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ คือ พฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านการรวมพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม และพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยด้านสามัคคีธรรม ตามลำดับ

3) ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนกับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนมีความสัมพันธ์กันทางบวกในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .53$) เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการกลุ่มมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในระดับปานกลาง ($r = .45$) และด้านการจัดบรรยากาศเพื่อสร้างเสริมการเรียนการสอนประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนในระดับปานกลาง ($r = .62$) เช่นเดียวกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

แลนน์ (สมพงษ์ กล้าวิกรณ์. 2541 อ้างอิงมาจาก Lane. 1972) ได้ทำการวิจัย พบว่าพ่อแม่อาจจะถ่ายทอดความเชื่อทางการเมืองให้ลูกได้ 3 วิธีใหญ่ๆ คือ

1. พ่อแม่สอนความรู้ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมทางการเมืองให้ลูกโดยตรง เช่น สอนว่าระบอบประชาธิปไตยดีหรือไม่ดี ใครเคยเป็นผู้นำประเทศบ้าง นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันคือใคร ทำหน้าที่และประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างไร

2. ลูกที่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ เขาจะได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับพ่อแม่ซึ่งมีโอกาสที่ทำให้มีลักษณะนิสัยคล้ายๆ พ่อแม่ สิ่งแวดล้อมอาจหมายถึงเชื้อชาติของกลุ่มบุคคลที่

เป็นเพื่อนบ้าน ถ้าพ่อแม่อยู่ที่นั่นลูกก็จะเกิดที่นั่นและต้องอยู่นั้นอย่างน้อยระยะหนึ่ง ก็จะถูกหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อมของที่นั่นช่วงหนึ่งของชีวิตด้วย ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดความเชื่อได้

3. วิธีการที่พ่อแม่วางตัวหรือประพฤติปฏิบัติในสายตาของลูกหรือวิธีการที่พ่อแม่อบรมลูก สร้างบุคลิกภาพบางอย่างให้แก่ลูก ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของลูกโดยทางอ้อมได้ อย่างเช่น บุคลิกภาพเผด็จการหรือบุคลิกภาพประชาธิปไตย เป็นต้น

แซนสเต็ด (สมพงษ์ กล้าวิกรณ์. 2541 อ้างอิงมาจาก Sanstead. 1975) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมัธยมปลาย โรงเรียน North Dakota" ศึกษาเกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนระดับ 12 เพื่อวัดสัมฤทธิ์ผลในการรับรู้ทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบและกระบวนการทางการเมืองปริมาณความพึงพอใจเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง พบว่า มีความสัมพันธ์กันอย่างมากระหว่างพื้นฐานบุคลิกภาพของพ่อแม่กับสัมฤทธิ์ผลของความเข้าใจการเมือง เพศของนักเรียนและกิจกรรมของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องทางการเมืองของนักเรียนในโรงเรียนนั้นๆ แต่ไม่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันระหว่างการตอบสนองของนักเรียน ซึ่งมีความรู้สึกทางการเมืองกับการรับรู้ของแต่ละบุคคลในประสิทธิภาพทางการเมือง การขาดความสนใจประสบการณ์ซึ่งทำให้ขาดความคิดวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการปกครอง ผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงการศึกษาโดยเฉพาะการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง เนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

1. ครูยังเข้าใจถึงวิธีสอนการศึกษาวิชานี้ไม่ถูกต้อง และใช้วิธีสอนไม่เหมาะสม
2. การเตรียมตัวของครูยังไม่ดีพอ
3. การจัดการศึกษาเพิ่มเติมให้แก่ครูที่ไม่ประสบผลดีในการสอนยังไม่ดีพอ
4. แบบเรียนและแหล่งวิชาการ เพื่อหาความรู้เพิ่มเติมยังบกพร่องอยู่ไม่สมบูรณ์พอ
5. ครูหวาดระแวงต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการศึกษาและใช้ความพยายามในทางที่ผิดในการสอนวิชานี้

วิดเนอร์ (ชัยรัตน์ หลายวัชรกุล. 2542 อ้างอิงมาจาก Widner. 1979) ได้วิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูแบบเป็นกลุ่มและความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยในชั้นเรียน ทั้งนี้โดยวิธีการจัดการตอบสนองประชาธิปไตยและเผด็จการของครูและนักเรียนในกิจกรรมในชั้นเรียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อการจัดกิจกรรมของครู ปัจจัยต่างๆ และวิธีการแก้ไขปัญหาในชั้นเรียน ใช้การสังเกตพฤติกรรมของการตอบสนองของครูและนักเรียน ว่าจะจะเป็นประชาธิปไตยหรือเผด็จการใน 4 ประเด็น คือ ผลการทำงาน การถาม การตอบ การแสดงออก ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างในการตอบสนองของครูและนักเรียน หลังจากการใช้การฝึกด้วยกระบวนการกลุ่มแบบประชาธิปไตย

แอลมอนด์ และ เวอร์บา (อรรถพล ระวีโรจน์. 2545 , อ้างอิงมาจาก พีระพงษ์ ศรีเหนียง 2544 citing Almond and Verba) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าพบว่า การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญของกระบวนการสังคมประภิตทางการเมือง การศึกษาทำให้บุคคลมีความรู้เรื่องการเมืองดีขึ้น และมี

ความเชื่อมั่นสูงในบทบาททางการเมืองของตน สถานศึกษามีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ค่านิยม บุคลิกภาพของผู้ที่เข้ามาศึกษาและก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองที่แตกต่างไปจากบุคคลที่มีการศึกษาดำ เช่น บุคคลที่มีการศึกษาสูงย่อมจะมีความสนใจทางการเมืองและมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าบุคคลที่มีการศึกษาดำ

จากงานวิจัยข้างต้นสรุปได้ว่า ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย มีอยู่ในระดับน้อย ถึงระดับปานกลาง และความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมประชาธิปไตยสามารถพัฒนาได้ ถ้าได้รับการสอนหรือการฝึกใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หรือใช้สถานการณ์จำลอง

บทที่ 3

การดำเนินการวิจัย

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบวิจัยและพัฒนาแบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะแรก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย

ระยะที่สอง เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยนำปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตยมาสร้างแบบฝึกอบรบบุคลิกประชาธิปไตยทดลองใช้

ประชากร

ประชากร แบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ ประชากร คือ นิสิต / นักศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 469,656 คน

ระยะที่ 2 การวิจัยและพัฒนาเป็นการทดลองโดยประชากร คือ นิสิต / นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 884 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 2 ระยะ

ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง คือ นิสิต / นักศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้มาจากการสุ่มตัวอย่างโดยบังเอิญ (Accidental Sampling) ในมหาวิทยาลัยทั้ง 6 แห่ง ได้นิสิต / นักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ดังต่อไปนี้

1) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ได้สุ่มนิสิตจำนวน 263 คน	หรือร้อยละ 18.79
2) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	ได้สุ่มนิสิตจำนวน 239 คน	หรือร้อยละ 17.08
3) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	ได้สุ่มนิสิตจำนวน 210 คน	หรือร้อยละ 15.02
4) มหาวิทยาลัยรามคำแหง	ได้สุ่มนิสิตจำนวน 294 คน	หรือร้อยละ 21.02
5) มหาวิทยาลัยมหิดล	ได้สุ่มนิสิตจำนวน 196 คน	หรือร้อยละ 14.01
6) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ได้สุ่มนิสิตจำนวน 197 คน	หรือร้อยละ 14.08
รวม	1,399 คน	หรือร้อยละ 100.00

ระยะที่ 2 การวิจัยและพัฒนาเป็นการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง โดยสุ่มนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ในคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 90 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ แล้วแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน กลุ่มควบคุม 1 จำนวน 30 คน และกลุ่มควบคุม 2 จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปรในการวิจัยนี้มี 4 ฉบับ คือ แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย แบบสอบถามทัศนคติต่อประชาธิปไตย แบบสอบถามศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และแบบสอบถามจิตสำนึกประชาธิปไตย โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย 1 ฉบับ กับโปรแกรมการฝึกพูดในที่สาธารณะ ดังมีรายละเอียดการดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาในเรื่องประชาธิปไตยและสร้างแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยในครั้งแรกได้จำนวน 106 ข้อ โดยสร้างเป็นแบบสอบถามแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าข้อคำถามตรงกับนิยามพฤติกรรมการหรือไม่ และภาษาที่ใช้ถูกต้องหรือไม่ หลังจากที่ได้ตรวจสอบและแก้ไขเรียบร้อยแล้วได้นำไปทดลองสอบกับนิสิต / นักศึกษาปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง หลังจากสอบแล้วได้นำมาหาค่าอำนาจจำแนก ค่าความยากง่าย โดยใช้โปรแกรมของสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา และเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป และค่าความยากง่ายตั้งแต่ .20 ถึง .80 คัดเลือกข้อสอบที่มีคุณภาพไว้จำนวน 30 ข้อ จากนั้นได้นำไปทดลองสอบกับนิสิตปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง หลังจากทดสอบแล้วได้นำมาหาค่าอำนาจจำแนก โดยใช้ t - test เลือกข้อที่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ไว้ ได้ข้อสอบจำนวน 27 ข้อ จาก 30 ข้อ แล้วหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ KR - 20 ได้ค่าความเชื่อมั่น = .83

ตัวอย่างข้อสอบ

1. คนในระบอบประชาธิปไตยควรฉลาดในการดำเนินชีวิตในข้อใดมากที่สุด
 - ก. มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและพิจารณาความทุกข์อย่างพินิจพิจารณา
 - ข. เชื่อและปฏิบัติตามความเชื่อในแนวทางวิถีวัฒนธรรมของตน
 - ค. รู้จักศึกษาค้นคว้าและคัดเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 - ง. ต้องอยู่ร่วมกันกับสังคมอย่างเอื้ออาทรภายใต้การควบคุมของรัฐ

2. แบบสอบถามทัศนคติต่อประชาธิปไตย แบบสอบถามวัดศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และแบบสอบถามวัดจิตสำนึกประชาธิปไตย

คณะผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามทัศนคติต่อประชาธิปไตย แบบสอบถามศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และแบบสอบถามจิตสำนึกประชาธิปไตย เป็นลักษณะมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ โดยครั้งแรกสร้างแบบสอบถามวัดทัศนคติต่อประชาธิปไตย จำนวน 39 ข้อ แบบสอบถามศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย จำนวน 13 ข้อ และแบบสอบถามจิตสำนึกประชาธิปไตย จำนวน 40 ข้อ แล้วนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบว่าตรงกับนิยามปฏิบัติการ และมีภาษาที่ถูกต้องหรือไม่ เมื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขแล้ว จึงได้นำไปทดสอบกับนิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยรามคำแหง ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 90 คน หลังจากสอบแล้วได้นำมาหาค่าอำนาจจำแนก โดยใช้วิธีหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ไว้ สำหรับข้อคำถามบางข้อที่ถูกตัดออกไปทำให้นิยามบางส่วนไม่สมบูรณ์ คณะผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงใหม่แล้วนำไปทดสอบใหม่กับนิสิตชั้นปีที่ 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม แล้วเลือกข้อคำถามที่มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ไว้ สำหรับแบบสอบถามทัศนคติต่อประชาธิปไตย ได้จำนวน 27 ข้อ แบบสอบถามศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย ได้จำนวน 11 ข้อ และแบบสอบถามจิตสำนึกประชาธิปไตย ได้จำนวน 27 ข้อ แล้วนำแบบสอบถามที่เลือกข้อคำถามไว้นี้ไปหาความเชื่อมั่นโดยใช้ Alpha Coefficient ของครอนบาค ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่น ดังนี้

แบบสอบถามทัศนคติต่อประชาธิปไตยได้ $\alpha = .72$

แบบสอบถามศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยได้ $\alpha = .85$

และแบบสอบถามจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ $\alpha = .89$

ตัวอย่างแบบสอบถามต่างๆ

แบบสอบถาม	ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
ทัศนคติต่อประชาธิปไตย	การเข้าร่วมทำงานกับ เพื่อนถึงแม้ว่าจะทำให้ฉันมี เวลาทำงานส่วนตัวน้อยลง ฉันก็จะเข้าร่วม					
ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย	ฉันจะสู้เพื่อให้ได้มาซึ่ง ประชาธิปไตย แม้ว่าฉันจะ ได้รับอันตราย					

แบบสอบถาม	ข้อความ	จริงที่สุด	จริง มาก	จริง ปานกลาง	จริง น้อย	ไม่จริงเลย
จิตสำนึกประชาธิปไตย	เมื่อตั้งใจทำอะไรสักอย่าง ฉันจะ ไม่เปลี่ยนแปลงความตั้งใจ ถ้าไม่มีเหตุผลที่ดีกว่า					

สรุปผลการสร้างเครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือ ดังตารางต่อไปนี้
ตาราง 1 แสดงจำนวนข้อ และคุณภาพของเครื่องมือ

ชื่อแบบวัด	จำนวนข้อที่ สร้างขึ้น ครั้งแรก	มีการ ปรับปรุง ตามลำดับ	ค่าอำนาจ จำแนก รายข้อ	จำนวนข้อที่ ผ่านการหา ค่าอำนาจ จำแนกแล้ว	ค่าความ เชื่อมั่น สปส. แอลฟา	ค่าความ เชื่อมั่น KR - 20
ความรู้ความเข้าใจในเรื่อง ประชาธิปไตย	106	→	.27 - .59	27		.83
ทัศนคติต่อประชาธิปไตย	39	→	.15 - .41	27	.72	
ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย	13	→	.10 - .25	11	.85	
จิตสำนึกประชาธิปไตย	40	→	.28 - .57	27	.89	

3. การฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

การฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง การจัดกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ทั้งนี้โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 เป็นระยะเตรียมความพร้อม

ระยะที่ 2 เป็นระยะพัฒนาปัญญา

ระยะที่ 3 เป็นระยะพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย

ทั้งนี้โดยมีขั้นตอนในการสร้างแผนดำเนินการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ดังนี้

3.1 ศึกษาความหมาย หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย โยนิสัย มนสิการ กลุ่มสัมพันธ์ และการสร้างค่านิยม

3.2 วิเคราะห์เนื้อหา และกำหนดกิจกรรมที่จะใช้ในการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ดังตาราง

กำหนดโครงสร้างของกิจกรรม และเนื้อหาเกี่ยวกับทัศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธา ต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์กิจกรรมและเนื้อหาการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
ระยะที่ 1	เตรียมความพร้อม โดยใช้ความรู้ทางจิตวิทยา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก และเสริมสร้างทักษะในการอยู่ร่วมกันในระบอบประชาธิปไตย 1. แสดงออกถึงการยอมรับและการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน 2. แสดงออกถึงคุณลักษณะสำคัญที่จะทำให้ตนเองสามารถอยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นได้ทุกคน	กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ 1. กิจกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย	พัฒนาความรู้เชิงประเมินค่า การให้คุณค่า และแนวโน้มที่จะกระทำ 1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล 2. ความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีของบุคคลในสังคม	1.30 ชั่วโมง

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
ระยะที่ 1	1. บอกถึงคุณสมบัติของสมาชิกทุกๆ คนได้ 2. บอกถึงปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน	กิจกรรม : ความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในวิถีประชาธิปไตย	คุณลักษณะในตัวบุคคลและปัจจัยสำคัญในการทำงานร่วมกัน	1.30 ชั่วโมง
	1. แสดงออกถึงวิธีการตัดสินใจร่วมกันด้วยความเห็นพ้องต้องกัน 2. สามารถบอกถึงคุณลักษณะและปัจจัยตลอดจนขั้นตอนในการสร้างความเห็นพ้อง	กิจกรรม : การสร้างความเห็นพ้องในระบอบประชาธิปไตย	1. สาเหตุของความขัดแย้งในการทำงาน 2. ผลที่เกิดจากความขัดแย้ง 3. กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง	1.30 ชั่วโมง
	1. บอกถึงลักษณะร่วมของความใฝ่ฝันของแต่ละบุคคล 2. บอกแนวทางในการพัฒนาตนเอง และบุคคลอื่นไปสู่ความใฝ่ฝันของชีวิต 3. บอกได้ว่าตนเองนั้นมีความสำคัญอย่างไร	กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ กิจกรรม : คุณค่าแห่งความเป็นคนในสังคมระบอบประชาธิปไตย	ความภาคภูมิใจในตนเอง 1. ตัวคนในปัจจุบัน 2. ตัวคนในอนาคตในทัศนคติวิทย์ามมนุษยนิยม 3. การพัฒนาตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย	1.30 ชั่วโมง

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
ระยะที่ 2	การพัฒนาปัญญา(ความสามารถในการคิดวิเคราะห์) 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องเหตุผล การใช้เหตุผล และประโยชน์ของการใช้เหตุผลเป็น 2. รู้จักการใช้เหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ 3. นำความรู้ไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันได้	การฝึกวิธีคิดโดยใช้โยนิโสมนสิการ คือ การยัดมันในเหตุผลใน 6 วิธี คือ 1. วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย	สังคมประชาธิปไตยต้องรู้จักคิดพิจารณาด้วยตนเอง จึงจะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และมีผลทำให้สังคมดีมีคุณภาพด้วย 1. คิดพิจารณาด้วยการศึกษาสาเหตุ และปัจจัยที่สัมพันธ์ส่งผลสืบทอดกันมา	6 ชั่วโมง
		2. วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ	2. คิดมุ่งเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามสภาวะของมัน โดยเห็นว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากส่วนประกอบย่อยๆ มาประมวลกันเข้า เพื่อแยกกระจายออกไปให้เห็นองค์ประกอบย่อยต่างๆ แล้วจึงจะรู้จักสิ่งนั้น และจับจุดสิ่งที่เป็นปัญหาได้ แล้วจึงจะสามารถแก้ปัญหาได้	
		3. วิธีคิดแบบแก้ปัญหา (อริยสัจ)	3. คิดจากปัญหา เพื่อหาสาเหตุ แล้วกำหนดเป้าหมายได้แน่ชัดว่าคืออะไร จึงจะสามารถหาวิธี กำจัดสาเหตุของปัญหา	

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
		4. วิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก 5. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – เทียม 6. วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม	4. คิดแยกข้อดี และข้อเสียและแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้รอดพ้นจากข้อบกพร่องต่างๆ 5. คิดพิจารณาสกัต์หรือบรรเทาต้นเหตุเพื่อระงับกิเลสในการเลือกใช้สอยหรือบริโภค 6. คิดสกัต์กันหรือบรรเทาต้นเหตุ เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงาม แห่งกุศลธรรม และสร้างเสริมความคิดที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น	

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
	1. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระเบียบวินัย 2. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาเห็นคุณค่าของการมีระเบียบวินัย 3. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษานำความรู้ความเข้าใจในเรื่องระเบียบวินัยไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	กิจกรรม : การมีวินัยครองตน	สังคมที่มีอารยธรรมส่วนมากมีพื้นฐานมาจากการมีระเบียบวินัยอันเป็นหลักสำคัญที่นำไปสู่การจัดระเบียบชีวิตของตนและสังคมซึ่งจะทำให้เกิดสันติภาพ	
	1. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาเห็นคุณค่าของการทำความดี 2. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการทำความดีที่ถูกต้อง 3. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษากระทำความดีทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น โดยกระทำอย่างสม่ำเสมอจนเคยชินเป็นนิสัย	กิจกรรม : อดทนทำความดี	ช่องทางแห่งการทำความดีนั้นมีทั้งกาย วาจา และใจ ผลจากการทำความดีนั้นย่อมนำความสุขมาให้แก่ผู้กระทำ อีกทั้งยังมีผลต่อสังคม ความดีจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องกระทำ แม้ว่าการทำความดีบางอย่างนั้นจะยากลำบากอย่างไรก็ตาม	

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
ระยะที่ 2	1. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม 2. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษารู้วิธีปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นผู้ตามและผู้นำที่ดี 3. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษารู้จักหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมแบบประชาธิปไตย	กิจกรรม : เคารพในหน้าที่	มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม จึงจะอยู่รอดปลอดภัยได้ มนุษย์แต่ละคนจึงมีหน้าที่และบทบาทที่จะต้องกระทำทั้งในฐานะผู้ตามและผู้นำที่ดี สังคมแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของตน	
	1. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในความหมายของ "ประชาธิปไตย" 2. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาเห็นคุณค่าของการปกครองแบบประชาธิปไตย 3. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาเกิดศรัทธาและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย 4. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางการปกครองแบบประชาธิปไตย	กิจกรรม : มีศรัทธาในประชาธิปไตย	การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่สามารถทำให้เกิดความสงบสุข และทำให้เกิดสันติภาพแก่สังคม	

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
ระยะที่ 3	การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย	1. การสร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ	สร้างความรับผิดชอบในบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบตามสภาพของงาน	20 นาที
		2. การแสดงบทบาทสมมติ		
		2.1 เรื่องที่ 1 การเผยแพร่ประชาธิปไตย	1. ฝึกให้มีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย และตระหนักในคุณค่าประชาธิปไตย 2. สร้างทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย 3. การทำงานเป็นกลุ่ม และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 4. การฝึกเป็นผู้นำ และผู้ตาม 5. การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล	1 ชั่วโมง
		2.2 เรื่องที่ 2 การหาประโยชน์จากจุดอ่อนของประชาธิปไตย	1. การรู้จักวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลต่างๆ 2. การตัดสินใจตามหลักประชาธิปไตยที่ยึดเสียส่วนใหญ่ 3. ประชาชนในประเทศประชาธิปไตยจำเป็นต้องรู้กฎหมายของประเทศ 4. การหาประโยชน์จากจุดอ่อนของประชาธิปไตย	1 ชั่วโมง

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
ระยะที่ 3		2.3 เรื่องที่ 3 ศรัทธาต่อระบอบ ประชาธิปไตย	1. ประชาชนในประเทศ ประชาธิปไตยต้องมี ความซื่อสัตย์ และมี ความกล้าที่จะกระทำ ในสิ่งที่ถูก แม้จะต้อง เสี่ยงต่อภัยอันตราย ใดๆ 2. การรวมกำลังกระทำ ในสิ่งที่ถูกต้องสามารถ ฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ ได้ 3. เห็นกับประโยชน์ส่วน รวมมากกว่าส่วนตน	1 ชั่วโมง
	1. เพื่อให้เพื่อให้บัณฑิต/นัก ศึกษามีความรู้ความเข้าใจ และเลือกปฏิบัติ เกี่ยวกับพฤติกรรม ประชาธิปไตยที่ถูกต้อง 2. เพื่อให้เพื่อให้บัณฑิต/นัก ศึกษาสามารถนำความ รู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ 3. เพื่อให้เพื่อให้บัณฑิต/นัก ศึกษามีพฤติกรรมที่ดี ต่อวิถีชีวิตแบบ ประชาธิปไตย	3. สังคม ประชาธิปไตย	1. ความหมายของสังคม ไทย 2. ส่วนประกอบของ สังคมไทย 3. วัฒนธรรมและสังคม ไทย 4. องค์ประกอบในสังคม ไทย 5. การเปรียบเทียบ สังคมไทย สังคมนิยม และสังคมเผด็จการ	2.40 ชั่วโมง

ระยะ	วัตถุประสงค์	ประเภทของกิจกรรม	เนื้อหาที่จะพัฒนา	จำนวนเวลา
	1. เพื่อให้เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาสามารถสรุปเนื้อหาต่างๆ ในเรื่องประชาธิปไตยได้ 2. เพื่อให้เพื่อให้นิสิต/นักศึกษามองประโยชน์โทษ และนำหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตรประจำวัน	กิจกรรม : การสรุปเรื่องประชาธิปไตยตลอดจนการนำประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตรประจำวัน	ประชาธิปไตยแบบไทยๆ อันมิ่งค์พระมหากษัตริย์ เป็นประมุข	1 ชั่วโมง

3.3 สร้างกิจกรรมการฝึกพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยทั้ง 3 ระยะ แล้วให้ผู้เชี่ยวชาญได้อ่านตรวจสอบและวิจารณ์ หลังจากนั้นนำข้อวิจารณ์มาปรับปรุง แล้วนำไปทดลองใช้ เมื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ ความเข้าใจ ตลอดจนเวลาที่จะใช้กับนิสิต / นักศึกษาที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ในส่วนของระยะเตรียมความพร้อมและระยะพัฒนาปัญญา) และที่มหาวิทยาลัยนเรศวร ชั้นปีที่ 1 ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 (ในส่วนของระยะพัฒนาพฤติกรรม)ที่ต้องใช้นิสิต / นักศึกษาที่นี้ได้ด้วยเหตุผล 2 ประการ คือ 1) นิสิต / นักศึกษาเหล่านี้ผ่านการสอบการคัดเลือกจากทบวงมหาวิทยาลัย (ปัจจุบันอยู่ในกระทรวงศึกษาธิการ) เหมือนกับนิสิต / นักศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และ 2) ได้รับความร่วมมือในการทดลองเป็นอย่างดีทั้งตัวบุคคลและสถานที่

3.4 การดำเนินการฝึกเริ่มจาก

ระยะที่ 1 เป็นระยะเตรียมพร้อมในการสร้างจิตสำนึกให้ตระหนักในระบอบประชาธิปไตย รู้ว่าประชาธิปไตยคืออะไร และสร้างทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย โดยแบ่งออกเป็น 4 โมดูล คือ การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในวิถีประชาธิปไตย การสร้างความเห็นพ้องในระบอบประชาธิปไตย และคุณค่าแห่งความเป็นคนในสังคมระบอบประชาธิปไตย ในระยะนี้ใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการฝึกโดยใช้เวลาครึ่งวัน ในระยะเริ่มต้นเตรียมความพร้อมและใช้เวลาอีกครั้งวัน ในช่วงปิดท้ายกิจกรรมการฝึกเพื่อปลูกฝังศรัทธาและสรุปกิจกรรมประชาธิปไตย รวมใช้เวลาฝึกในระยะนี้เท่ากับ 1 วัน

ระยะที่ 2 เป็นระยะพัฒนาปัญญา โดยยึดหลักของโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นวิธีคิด 6 วิธี คือ 1) วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย 2) วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ 3) วิธีคิดแบบอริยสัจ (คิดแก้ปัญหา) 4) วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าโทษและทางออก 5) วิธีคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม 6) วิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม ทั้งนี้โดยการใช้เนื้อหาประชาธิปไตยเป็น

การยกตัวอย่างเป็นข้อความ และใบงานประกอบกับการอภิปราย ระยะนี้ใช้เวลาฝึก 1 วัน ต่อ เนืองกัน

ระยะที่ 3 เป็นระยะพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยประยุกต์ใช้ความคิดเชิง ประเมินค่าและพฤติกรรม 1) ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย เรื่องของสิทธิ และหน้าที่ ของประชาชนตามระบอบประชาธิปไตย 2) ฝึกให้กล้าแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของตนเองและ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น 3) รู้วิธีการทำงานเป็นกลุ่มและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนสามารถรับฟังและรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์ 4) เห็นกับประโยชน์ส่วนรวมมากกว่า ประโยชน์ส่วนตัว 5) รู้จักการยอมเสียสละส่วนตัวเพื่อให้งานสำเร็จด้วยดี มีความซื่อสัตย์ และทุ่มเทให้กับงาน 6) รู้จักวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลต่างๆ รู้กลวิธีของคนที่คอยหาผลประโยชน์จากช่องว่างประชาธิปไตย 7) ส่งเสริมความเป็นผู้นำ 8) สร้างความสามัคคีในกลุ่ม 9) รู้วิธีคิดแนวปฏิบัติตนเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยที่แท้จริง และ 10) รู้กลวิธีของคนที่ทำ ผลประโยชน์จากช่องว่างประชาธิปไตย

การฝึกจะใช้การแสดงบทบาทสมมติ โดยการสร้างสถานการณ์ละครปริศนา 3 เรื่อง ที่เป็นเรื่องหรือมีเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยขึ้นมา แล้วให้ผู้รับการอบรมซึ่งถูกแบ่งเป็นกลุ่ม 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่มรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ ที่กำหนดขึ้นนั้น ผู้แสดงในแต่ละกลุ่มนำโครงเรื่องมา วิเคราะห์วางแผนผู้แสดงและบทบาท ตลอดจนกำหนดถ้อยคำที่จะใช้แสดงเอง และสวมบทบาท แสดง มีอีก 2 กลุ่มเป็นผู้ชม การแสดงจะให้แสดงอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่อนุญาตให้ดูบท เมื่อจบ เรื่องมีการตั้งคำถามถามผู้ชม และเปิดการวิพากษ์วิจารณ์อภิปรายเรื่องราวในละครปริศนาที่ชม ไปพร้อมกับให้ตั้งชื่อละครปริศนา หลังจากนั้นจะมีการประเมินผลโดยการซักถาม และใบงาน นอกจากนั้นยังมีการนำเสนอปัญหาประชาธิปไตยปัจจุบัน พร้อมกับการฝึกทำใบงาน

6. การฝึกกิจกรรมการพูดในที่สาธารณะ เป็นการฝึกทักษะการสื่อสารระหว่างบุคคลและ การพูดในที่สาธารณะต่อหน้าบุคคลในชุมชน เพื่อให้รู้จักใช้คำพูดสื่อสารอย่างถูกต้องและสร้าง สรรค์ และสามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีสัมพันธภาพและมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการฝึก

6.1 ให้ผู้เรียนวิเคราะห์บุคลิกภาพของตนเอง และเล่าให้เพื่อนฟัง เปิดโอกาสให้ เพื่อนๆ แสดงความคิดเห็นหรือ แนะนำเพิ่มเติม

6.2 บรรยายการฝึกทักษะทางการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 จัดกิจกรรม โดยแบ่งกลุ่มอภิปรายประเด็นต่างๆ ดังนี้

6.3.1 การหาคำพูดสร้างสรรค์เพื่อลดความขัดแย้งภายในกลุ่ม

6.3.2 การพูดในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ โดยแต่ละกลุ่มจัดเรื่องใน สถานการณ์ต่างๆ ตามหัวข้อต่างๆ ได้แก่ การตกทายในสถานการณ์ต่างๆ การขอร้อง การ ปฏิเสธ การชมเชย การถ่อมตน และการกระเช้าเข้าเหย

6.4 อภิปรายร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนถึงแนวทางและคำพูดต่างๆ ที่แต่ละ กลุ่มอภิปรายร่วมกันมา

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการทดลอง

วิธีดำเนินการ

ระยะเตรียม มีการเตรียมเครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปรต่างๆ ในการวิจัย และดำเนินการหาคุณภาพเครื่องมือ

ระยะที่ 1 เป็นระยะการสำรวจ

คณะผู้วิจัยได้ส่งผู้ช่วยวิจัยที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วไปเก็บข้อมูลในมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่อยู่ในกำกับของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในช่วงเดือนสิงหาคม ปีการศึกษา 2546 แล้วนำผลมาวิเคราะห์

ระยะที่ 2 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองในสนาม หรือ (Field Experimental Research) เพื่อศึกษาพัฒนาการของจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยใช้การฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย และการฝึกพูดในที่สาธารณะ และการไม่ฝึกอะไรเลย

รูปแบบของการวิจัย

R	O ₁	X	O ₂	O ₃
R	O ₁	Y	O ₂	O ₃
R	O ₁	~ X	O ₂	O ₃

- เมื่อ R คือ การสุ่ม
- O₁ คือ ค่าที่สังเกตได้ก่อนฝึก
- X คือ การฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
- Y คือ การฝึกกิจกรรมการพูดในที่สาธารณะ
- ~X คือ ไม่ฝึกอะไรเลย
- O₂ คือ ค่าที่สังเกตหลังการทดลอง
- O₃ คือ ค่าที่สังเกตหลังการทดลอง 1 เดือน

การดำเนินการทดลองมีขั้นตอนดังนี้

1. คณะผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องมือที่จะใช้นำไปฝึกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มทดลอง
2. คณะผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องมือที่จะใช้นำไปฝึกกิจกรรมในกลุ่มควบคุม 1 คือ การฝึกพูดในที่สาธารณะ
3. คณะผู้วิจัยติดต่ออาจารย์ที่เป็นประธานการสอนวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อขออนุญาตทดลองการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยการใช้การฝึกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยกับนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในวิชาศึกษาทั่วไป ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ซึ่งเป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยในแต่ละห้องเรียนจะมีนิสิตทั้ง 2 คณะเรียนละ 30 คน คณะผู้วิจัยได้สุ่มห้องเรียนอย่างง่ายมา 3 ห้องเรียน แล้วสุ่มให้ชื่อห้องเรียนทั้ง 3 เป็นห้องทดลอง ห้องควบคุม 1 และห้องควบคุม 2 ห้องละ 30 คน รวม 90 คน แล้วขออนุญาตจากอาจารย์ผู้สอนเพื่อขอทดสอบก่อนการอบรมครั้งที่ 1 (Pretest) แล้วนับนิสิตห้องทดลอง และห้องควบคุม 1 มาเรียนในวันพุธช่วงบ่าย วันเสาร์ และวันอาทิตย์ทั้งวัน และวันพุธช่วงบ่าย รวม 3 วันเต็ม
4. ลงมือทดลองการฝึกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มทดลอง (ดูหมายเหตุการจัดกิจกรรมภาคผนวกที่ 2)
5. หลังจากฝึกกิจกรรมเสร็จ มีการทดสอบตัวแปรต่างๆ หลังการฝึกกิจกรรม (Posttest 1) กับกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2
6. เพื่อเป็นการติดตามผลการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ได้ทดสอบอีกครั้งกับกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 หลังจากทิ้งระยะ 1 เดือน หลังการฝึก (Posttest 2)
7. ในกลุ่มควบคุม 1 มีการฝึกพูดในที่สาธารณะ (ดูการจัดกิจกรรมภาคผนวก 3) และมีการทดสอบวัดตัวแปรตามระยะเวลาเหมือนกลุ่มทดลอง
8. ในกลุ่มทดลอง 2 ไม่มีการฝึกใดๆ มีแต่การทดสอบวัดตัวแปรตามระยะเวลาตรงกับกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม 1 คือ มีการทดสอบครั้งที่ 1 ครั้งที่ 2 และทั้งระยะเวลา 1 เดือน จึงทดสอบเป็นครั้งที่ 3

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์เครื่องมือ

1.1 แบบสอบถามทัศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตยหาค่าอำนาจจำแนกโดยใช้สหสัมพันธ์ระหว่างรายข้อและคะแนนรวม และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ α - Coefficient

1.2 สำหรับแบบทดสอบความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยใช้โปรแกรมของสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยาหาค่าความยาก - ง่าย ค่าอำนาจจำแนก ในระยะแรกคัดเลือกแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์ไปทดลองใหม่แล้วนำไปทดสอบแล้วหาค่าอำนาจจำแนกโดยใช้สถิติ t - test และหาความเชื่อมั่นโดยใช้ KR - 20

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมุติฐานนั้นใช้ t - test แบบ Independent ทดสอบสมมุติฐานข้อ 1 - 3 ใช้ Correlation และ Multiple Regression ทดสอบสมมุติฐานข้อ 4 ใช้ F - test ทดสอบสมมุติฐานข้อ 5 - 6 เมื่อพบนัยสำคัญได้เปรียบเทียบรายคู่โดยวิธี Scheffe และใช้ t - test แบบ Dependent ทดสอบสมมุติฐานข้อ 7 - 9

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกัน คณะผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
$\bar{X}$	หมายถึง	คะแนนเฉลี่ย
S.D.	หมายถึง	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
t	หมายถึง	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - distribution
F	หมายถึง	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F - distribution
p	หมายถึง	ค่าความน่าจะเป็นของระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติ
R	หมายถึง	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ
R^2	หมายถึง	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แห่งการทำนายพหุคูณ
S.E _{est}	หมายถึง	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการทำนาย
a	หมายถึง	ค่าคงที่ของการทำนาย
b	หมายถึง	สัมประสิทธิ์การทอดยของตัวทำนาย ซึ่งทำนายในรูปคะแนนดิบ
β	หมายถึง	สัมประสิทธิ์การทอดยของตัวทำนาย ซึ่งทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน
X_1	หมายถึง	ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย
X_2	หมายถึง	ทัศนคติต่อประชาธิปไตย
X_3	หมายถึง	ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย
Y	หมายถึง	จิตสำนึกประชาธิปไตย
*	หมายถึง	มีนัยสำคัญที่ .01
**	หมายถึง	มีนัยสำคัญที่ .05

การนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลในชั้นสำรวจ

การวิเคราะห์แยกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นระยะชั้นสำรวจ และระยะที่ 2 เป็นระยะชั้นการทดลอง

ระยะที่ 1 ชั้นสำรวจ

ในชั้นนี้แบ่งการนำเสนอเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 การศึกษาสถิติพื้นฐานของตัวแปรความรู้ความเข้าใจ ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตย ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนระดับของตัวแปรเหล่านั้น

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบจิตสำนึกประชาธิปไตยตามตัวแปรต้นต่างๆ

ส่วนที่ 3 การทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยโดยมีตัวแปรต้นเป็นตัวทำนาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การศึกษาสถิติพื้นฐานของตัวแปรความรู้ความเข้าใจ ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตย ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนระดับของตัวแปรเหล่านั้น

ผลการสำรวจนิสิตชั้นปีที่ 1 จำนวนทั้งหมด 1,399 คน เป็นนิสิตในมหาวิทยาลัยของรัฐในเขตกรุงเทพมหานคร 6 แห่ง ถูกสุ่มมาทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตย ดังผลปรากฏในตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตย ของมหาวิทยาลัย 6 แห่ง

มหาวิทยาลัย	N	ความรู้ความเข้าใจ		ทศนคติต่อ		ศรัทธาต่อ		จิตสำนึก	
		ในเรื่องประชาธิปไตย		ประชาธิปไตย		ประชาธิปไตย		ประชาธิปไตย	
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
ธรรมศาสตร์	263	17.09	7.56	72.51	9.42	27.69	5.48	80.85	18.70
จุฬาลงกรณ์	239	16.52	5.40	73.69	9.71	26.02	5.97	81.18	12.14
เกษตรศาสตร์	210	14.91	9.97	72.26	15.37	26.69	6.25	80.51	17.71
รามคำแหง	294	16.39	11.09	74.06	10.29	25.82	5.01	81.61	9.06
มหิดล	196	16.45	9.20	74.95	13.86	25.38	8.51	84.36	18.35
ศรีนครินทรวิโรฒ	197	15.95	4.71	73.34	8.49	24.89	5.20	81.70	8.17
รวม	1,399	16.27	8.47	73.34	11.31	26.14	6.13	81.57	15.59

จากตาราง 3 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบทดสอบในชุดต่างๆ ในแต่ละมหาวิทยาลัยและในภาพรวมของมหาวิทยาลัยทั้งหมด ดังรายละเอียดดังนี้

1. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย พบว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยสูงสุด ($\bar{X} = 17.09$, S.D. = 7.56) รองลงมาคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 16.52$, S.D. = 5.40) ถัดมา คือ มหาวิทยาลัยมหิดล ($\bar{X} = 16.45$, S.D. = 9.20) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ($\bar{X} = 16.39$, S.D. = 11.09) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ($\bar{X} = 15.95$, S.D. = 4.71) และท้ายสุด คือ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ($\bar{X} = 14.91$, S.D. = 9.97)

2. ทักษะคิดต่อประชาธิปไตย พบว่า มหาวิทยาลัยมหิดลมีทักษะคิดต่อประชาธิปไตยสูงสุด ($\bar{X} = 74.95$, S.D. = 13.86) รองลงมาตามลำดับมีดังนี้ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ($\bar{X} = 74.06$, S.D. = 10.29) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ($\bar{X} = 73.34$, S.D. = 8.49) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 73.69$, S.D. = 9.71) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ($\bar{X} = 72.51$, S.D. = 4.42) และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ($\bar{X} = 72.26$, S.D. = 15.37)

3. ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย พบว่า มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยสูงสุด ($\bar{X} = 27.69$, S.D. = 5.48) รองลงมาตามลำดับมีดังนี้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ($\bar{X} = 26.69$, S.D. = 6.25) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 26.02$, S.D. = 5.97) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ($\bar{X} = 25.82$, S.D. = 5.01) มหาวิทยาลัยมหิดล ($\bar{X} = 25.38$, S.D. = 8.51) และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ($\bar{X} = 24.89$, S.D. = 5.20)

4. จิตสำนึกประชาธิปไตย พบว่า มหาวิทยาลัยมหิดลมีจิตสำนึกประชาธิปไตย สูงสุด ($\bar{X} = 84.36$, S.D. = 18.35) รองลงมาคือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ($\bar{X} = 81.70$, S.D. = 8.17) มหาวิทยาลัยรามคำแหง ($\bar{X} = 81.68$, S.D. = 9.06) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ($\bar{X} = 81.18$, S.D. = 12.14) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ($\bar{X} = 80.85$, S.D. = 18.70) และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ($\bar{X} = 80.51$, S.D. = 17.71)

5. ในการศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทักษะคิดต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตย จากตาราง 2 พบว่า

1) คะแนนเฉลี่ยของความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย มีค่าเท่ากับ 16.27 ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์ (ดูจากนิยามปฏิบัติการ) อยู่ระดับมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยปานกลาง

2) คะแนนเฉลี่ยของทักษะคิดต่อประชาธิปไตย มีค่าเท่ากับ 73.34 ใน 27 ข้อ ดังนั้นถ้าหากคะแนนเฉลี่ยใน 1 ข้อ มีค่าเท่ากับ 2.72 ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์ (ดูจากนิยามปฏิบัติการ) อยู่ระดับมีทักษะคิดต่อประชาธิปไตยปานกลาง

3) คะแนนเฉลี่ยของศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย มีค่าเท่ากับ 26.14 ใน 11 ข้อ ดังนั้นถ้าหากคะแนนเฉลี่ยใน 1 ข้อ มีค่าเท่ากับ 2.38 ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์ (ดูจากนิยามปฏิบัติการ) อยู่ระดับมีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย

4) คะแนนเฉลี่ยของจิตสำนึกประชาธิปไตย มีค่าเท่ากับ 81.57 ใน 27 ข้อ ดังนั้นถ้าหากคะแนนเฉลี่ยใน 1 ข้อ มีค่าเท่ากับ 3.02 ซึ่งเมื่อเทียบกับเกณฑ์ (ดูจากนิยามปฏิบัติการ) อยู่ในระดับมีจิตสำนึกประชาธิปไตยปานกลาง

ส่วนที่ 2 การเปรียบเทียบจิตสำนึกประชาธิปไตยตามตัวแปรต้นต่างๆ

1. เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า นิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมากมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย ดังผลปรากฏในตาราง 4

ตาราง 4 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องประชาธิปไตย	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
มาก	627	119.81	20.57	1.54	.06
น้อย	771	121.72	24.94		

จากตาราง 4 พบว่านิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมากมีจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน

2. เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า นิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยในเชิงบวกมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยในเชิงลบ ดังผลปรากฏในตาราง 5

ตาราง 5 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ทัศนคติต่อประชาธิปไตย	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
เชิงบวก	673	125.39	25.47	7.14**	.00
เชิงลบ	726	116.64	19.73		

จากตาราง 5 พบว่า นิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยในเชิงบวกมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่า นิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยในเชิงลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน

3. เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า นิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมากมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย ดังผลปรากฏในตาราง 6

ตาราง 6 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยแตกต่างกัน

ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย N		X	S.D.	t	p
มาก	721	125.85	27.95	8.56**	.00
น้อย	678	115.54	14.66		

จากตาราง 6 พบว่า นิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมากมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่า นิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน

ส่วนที่ 3 การทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยโดยมีตัวแปรต้นเป็นตัวทำนาย

เพื่อที่จะทราบว่าตัวแปรต้นและตัวแปรตามมีความสัมพันธ์กันอย่างไร จึงได้ หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านั้น ดังผลปรากฏในตาราง 7

ตาราง 7 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นต่างๆ และตัวแปรตาม

ตัวแปร	X ₁	X ₂	X ₃	Y
ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย (X ₁)	-	.19**	.14**	.14**
ทัศนคติต่อประชาธิปไตย (X ₂)		-	.30**	.36**
ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย (X ₃)			-	.56**
จิตสำนึกประชาธิปไตย (Y)				-

จากตาราง 7 พบว่าศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงสุด ต่อมา คือ ทัศนคติต่อประชาธิปไตยที่มีความความสัมพันธ์กับจิตสำนึกประชาธิปไตยรองลงมา และความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยสัมพันธ์กับจิตสำนึกประชาธิปไตยต่ำที่สุด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทัศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย สามารถร่วมกันทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย ได้ ผลปรากฏในตาราง 8 ดังนี้

ตาราง 8 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละหนึ่งตัวแปรเพื่อทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย

ลำดับที่	ตัวทำนาย	b	β	t	p
1	ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย	1.60	.50	22.21**	.00
2	ทัศนคติต่อประชาธิปไตย	.29	.21	9.16**	.00
a =		40.69			
R^2 =		.35			
R =		.60			
S.Eest =		18.57			

จากตาราง 8 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ซึ่งพบว่า มีตัวแปรทำนาย 2 ตัวที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ในการทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย ได้แก่ ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และทัศนคติต่อประชาธิปไตย โดยศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยเป็นตัวแปรอันดับแรกที่มีอิทธิพลสูงสุด มีอำนาจการทำนายร้อยละ 31.5 ค่าเบต้าเท่ากับ .50 ซึ่งหมายความว่า ตัวแปรศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ค่าจิตสำนึกประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น .50 หน่วย และตัวทำนายที่มีอำนาจการทำนายอันดับ 2 คือ ทัศนคติต่อประชาธิปไตย โดยสามารถร่วมกับศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ร้อยละ 35 ค่าเบต้าเท่ากับ .21 กล่าวคือ เมื่อทัศนคติต่อประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ค่าจิตสำนึกประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น .21 หน่วย

ตัวทำนายทั้ง 2 ตัว คือ ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และทัศนคติต่อประชาธิปไตยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .60 และตัวแปรทั้ง 2 นี้สามารถเข้าไปรวมทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ร้อยละ 35 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการทำนายเท่ากับ 18.57

สำหรับตัวทำนายความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยไม่สามารถเข้าทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยจำเป็นต้องสร้างศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นร่วมกับการสร้างทัศนคติต่อเชิงบวกต่อประชาธิปไตย ถึงแม้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยไม่เข้าไปรวมทำนาย แต่ทัศนคติก็ประกอบด้วย ความรู้เชิงประเมินค่า ความรู้สึก และความพร้อมที่จะกระทำ ดังนั้นการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยต้องพัฒนาความรู้เชิงประเมินค่า ความรู้สึกหรือคุณค่าของประชาธิปไตย และความพร้อมที่จะกระทำตลอดจนศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย

ระยะที่ 2 ขั้นการทดลอง

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นการทดลอง

ในการทดลองได้สุ่มตัวอย่างนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ลงทะเบียนวิชาพื้นฐานการศึกษา ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โดยการสุ่มห้องเรียนอย่างง่าย 3 ห้อง ๆ ละ 30 คน รวม 90 คน แต่ในการทดลอง กลุ่มควบคุม 1 มีนิสิต / นักศึกษาขาดไป 1 คน กลุ่มควบคุม 2 มีนิสิต / นักศึกษาขาดไป 7 คน ดังนั้นจึงเหลือ 82 คน แล้วสุ่มชื่อใส่ห้อง เป็นห้องทดลอง ห้องควบคุม 1 และห้องควบคุม 2 ห้องทั้ง 3 ได้รับการสอบก่อน (Posttest 1) หลังจากนั้นห้องทดลองได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ส่วนกลุ่มควบคุม 1 ได้รับการฝึกการพูดในที่สาธารณะ ห้องควบคุม 2 ไม่ได้รับการฝึก หลังจากฝึก 3 วันทุกกลุ่มได้รับการทดสอบหลังการฝึกทันที (Posttest 1) และหลังจากนั้น 1 เดือน ทุกกลุ่มได้รับการทดสอบอีกครั้ง (Posttest 2) ในการวิเคราะห์ได้เริ่มต้นทดสอบคะแนนสอบก่อนระหว่างกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 เพื่อดูว่าจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 เท่าเทียมกันหรือไม่ และหลังจากการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยแล้วจะมีการทดสอบ แล้วนำคะแนนมาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 ถ้าผลทดสอบครั้งแรกไม่พบความแตกต่างกันจะใช้คะแนนการสอบครั้งหลังมาวิเคราะห์ แต่ถ้าผลการสอบครั้งแรกแตกต่างกัน จะใช้คะแนนความแตกต่างระหว่างคะแนนการสอบก่อน และการสอบหลังไปวิเคราะห์แทน หลังจากนั้นจะทิ้งระยะไว้ 1 เดือนแล้วทดสอบกลุ่มทั้ง 3 ใหม่ แล้วนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบทั้ง 3 กลุ่มต่อไป เพื่อตรวจสอบติดตามผลความคงทนของจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ดำเนินการตามลำดับดังนี้

1. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย ก่อนการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน
2. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน
3. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย 1 เดือนในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน
4. การเปรียบเทียบพัฒนาการของจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยทันที และเปรียบเทียบพัฒนาการของจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึกพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย 1 เดือน ทั้งนี้กระทำทั้งในกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2

1. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย ก่อนการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน

การวิเคราะห์เพื่อดูว่าก่อนที่นิสิตจะได้รับการฝึกในกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 มีจิตสำนึกประชาธิปไตยแตกต่างกันหรือไม่ ดังผลปรากฏในตาราง 9

ตาราง 9 ค่าสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย ก่อนการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	F	p
ทดลอง	30	92.80	7.20	1.72	.19
ควบคุม 1	29	94.17	9.50		
ควบคุม 2	23	90.13	6.21		

จากตาราง 9 แสดงว่า นิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ในกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 ระยะเริ่มต้นมีจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ดังนั้นการวิเคราะห์ต่อไปจะใช้คะแนนทดสอบหลังการฝึกและหลังการฝึก 1 เดือน มาวิเคราะห์ต่อไป

2. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน

เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 ดังผลปรากฏในตาราง 10 และ 11

ตาราง 10 ค่าสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน

กลุ่ม	N	$\bar{X}$	S.D.	F	p
ทดลอง	30	97.00	7.18	4.73**	.01
ควบคุม 1	29	95.34	9.29		
ควบคุม 2	23	90.26	7.62		

จากตาราง 10 แสดงว่า คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ในกลุ่มทั้ง 3 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงได้นำไปทดสอบเปรียบเทียบเป็นรายคู่ต่อไป โดยวิธี Scheffe

ตาราง 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนา
บุคลิกภาพประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกกิจกรรมการฝึกแตกต่างกัน

กลุ่ม	X	90.26	95.34	97.00
ควบคุม 2	90.26	-	5.08	6.74 **
ควบคุม 1	95.34		-	1.66
ทดลอง	97.00			-

จากตาราง 11 แสดงว่า กลุ่มทดลองซึ่งได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตยมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 2 ซึ่งไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน และกลุ่มควบคุม 1 ซึ่งได้รับการฝึกพูดในที่
สาธารณะมีจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม 2 ซึ่งไม่ได้รับการ
ฝึก ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน

3. การเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ
ประชาธิปไตย 1 เดือน ในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน

เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่า นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนา
บุคลิกภาพประชาธิปไตยมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 ดังผล
ปรากฏในตาราง 12 และ 13

ตาราง 12 ค่าสถิติพื้นฐานและการวิเคราะห์ความแปรปรวนของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย
หลังการฝึกแล้วทั้งไว้ 1 เดือน ในกลุ่มที่มีการฝึกแตกต่างกัน

กลุ่ม	N	X	S.D.	F	p
ทดลอง	30	96.70	7.36	35.75**	.00
ควบคุม 1	29	94.69	10.35		
ควบคุม 2	23	77.13	9.06		

จากตาราง 12 แสดงว่า คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกแล้วทั้งไว้ 1 เดือน
ในกลุ่มทั้ง 3 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จึงได้นำไปทดสอบ
เปรียบเทียบเป็นรายคู่ต่อไป โดยวิธี Scheffe

ตาราง 13 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกแล้วทั้งไว้ 1 เดือน
ของนิสิต / นักศึกษาระดับชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับกิจกรรมการฝึกแตกต่างกัน

กลุ่ม	X	77.13	94.69	96.70
ควบคุม 2	77.13	-	17.56**	19.57**
ควบคุม 1	94.69		-	2.01
ทดลอง	96.70			-

จากตาราง 13 แสดงว่า กลุ่มทดลองซึ่งได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 2 ซึ่งไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน และกลุ่มควบคุม 1 ซึ่งได้รับการฝึกพูดในที่สาธารณะมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 2 ซึ่งไม่ได้รับการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ไม่พบว่ากลุ่มทดลองมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน

4. การเปรียบเทียบพัฒนาการของจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยทันทีและทั้งระยะเวลา 1 เดือน ในกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2

4.1 ในกลุ่มทดลอง : เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่าหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยแล้ว นิสิต / นักศึกษามีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่าก่อนการฝึก และเมื่อทั้งไว้ 1 เดือน คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยคงเดิม ดังผลปรากฏในตาราง 13

ตาราง 14 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยของกลุ่มทดลอง

การทดสอบ	N	X	S.D.	t	p
ก่อนการฝึก	30	92.80	7.20	- 5.14**	.00
หลังการฝึก	30	97.00	7.18		
ก่อนการฝึก	30	92.80	7.20	- 3.53**	.00
หลังการฝึก 1 เดือน	30	96.70	7.36		
หลังการฝึก	30	97.00	7.18	.352	.73
หลังการฝึก 1 เดือน	30	96.70	7.36		

จากตาราง 14 แสดงว่า ในกลุ่มทดลอง นิสิต / นักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยแล้ว มีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน และเมื่อถึงระยะเวลาไว้อีก 1 เดือน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับก่อนการฝึก พบว่า นิสิต / นักศึกษามีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการทดสอบหลังกับการทดสอบหลังการฝึก 1 เดือน พบว่าคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน

4.2 ในกลุ่มควบคุม 1 : เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่าหลังการฝึกการพูดในที่สาธารณะแล้ว นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มควบคุม 1 มีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากก่อนการฝึก และเมื่อถึงไว้ 1 เดือน คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยคงเดิม ดังผลปรากฏในตาราง 15

ตาราง 15 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึกการพูดในที่สาธารณะของกลุ่มควบคุม 1

การทดสอบ	N	X	S.D.	t	p
ก่อนการฝึก	29	94.17	9.50	- 1.26	.22
หลังการฝึก	29	95.34	9.29		
ก่อนการฝึก	29	94.17	9.50	- .45	.66
หลังการฝึก 1 เดือน	29	94.69	10.35		
หลังการฝึก	29	95.34	9.29	.60	.55
หลังการฝึก 1 เดือน	29	94.69	10.35		

จากตาราง 15 พบว่า ในกลุ่มควบคุม 1 นิสิต / นักศึกษาที่ได้รับการฝึกพูดในที่สาธารณะแล้ว มีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากก่อนการฝึก และเมื่อถึงไว้ 1 เดือน คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยคงเดิม แต่เมื่อเปรียบเทียบระหว่างการทดสอบหลังกับการทดสอบหลังการฝึก 1 เดือน พบว่าคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐาน

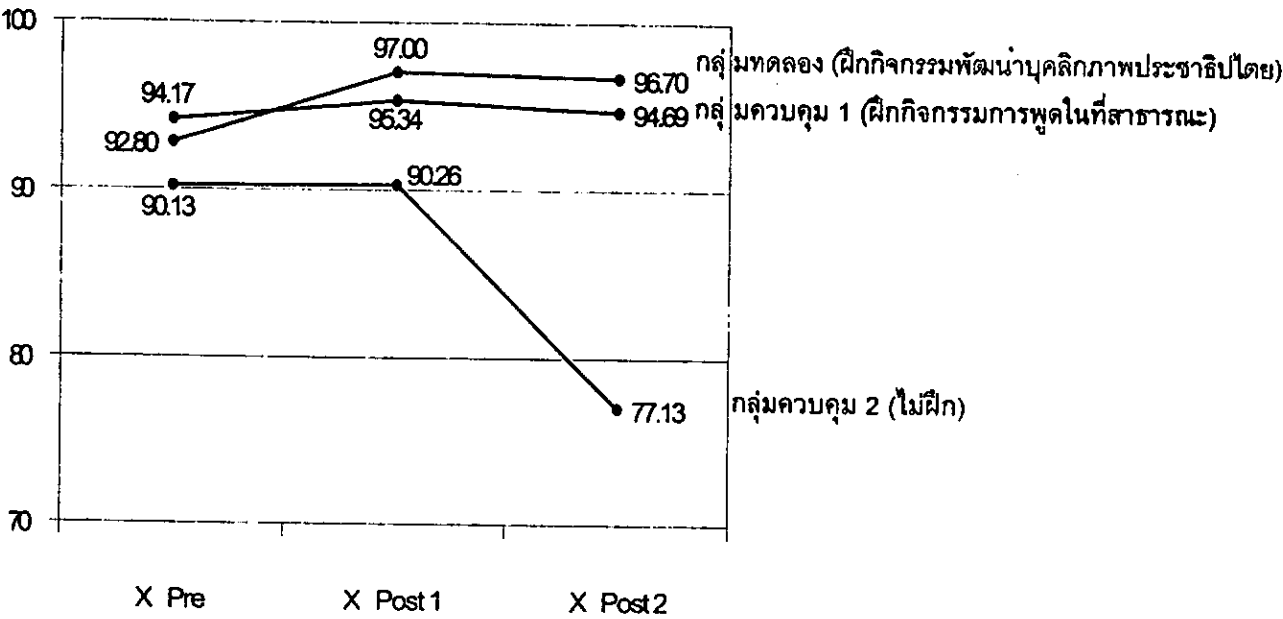
4.3 ในกลุ่มควบคุม 2 : เพื่อทดสอบสมมุติฐานที่ว่าคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยในกลุ่มควบคุม 2 ซึ่งไม่มีการฝึกใดๆ มีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยคงที่ ไม่ว่าจะเป็นการทดสอบหลัง และก่อน หรือถึงระยะเวลา 1 เดือน ดังผลปรากฏในตาราง 16

ตาราง 16 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึกของกลุ่มควบคุม 2 (ไม่มีการฝึกใดๆ)

การทดสอบ	N	X	S.D.	t	p
ก่อนการฝึก	23	90.13	6.21	- .11	.91
หลังการฝึก	23	90.26	7.62		
ก่อนการฝึก	23	90.13	6.21	6.04**	.00
หลังการฝึก 1 เดือน	23	77.13	9.06		
หลังการฝึก	23	90.26	7.62	5.50**	.00
หลังการฝึก 1 เดือน	23	77.13	9.06		

จากตาราง 16 พบว่า ในกลุ่มควบคุม 2 นิสิต / นักศึกษาที่ไม่มีการฝึกใดๆ พบว่าคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยก่อนและหลังการฝึกไม่พบความแตกต่าง แต่คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยและหลังการฝึก 1 เดือน พบว่าคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึก 1 เดือนมีคะแนนลดลงจากระยะก่อนฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อเปรียบเทียบคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยระหว่างหลังและหลังการฝึก 1 เดือน พบว่าคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึก 1 เดือนลดลงจากหลังการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมุติฐาน

สรุปผลการทดลองใช้การฝึกกิจกรรมการพัฒนานุคลิกภาพประชาธิปไตย ดังแผนภูมิ

แผนภูมิ 2 การพัฒนาการของค่าเฉลี่ยของจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต 3 กลุ่ม

จากแผนภูมิ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองเมื่อเริ่มทดสอบก่อน (Pretest) มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 92.80 และเมื่อทดสอบหลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 97.00 ซึ่งพบว่าคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อทิ้งระยะไว้ 1 เดือนหลังการฝึก พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 96.70 ซึ่งเมื่อทดสอบเปรียบเทียบกับคะแนนเฉลี่ย 97.00 แล้วพบว่าไม่แตกต่างกัน แสดงว่ากลุ่มทดลองมีการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยสูงกว่าก่อนการฝึกและหลังจากนั้น 1 เดือน คะแนนจะคงที่ไม่เปลี่ยนแปลง

ส่วนกลุ่มควบคุม 1 คือ กลุ่มที่ได้รับการฝึกพูดในที่สาธารณะ พบว่าเมื่อเริ่มฝึก (Pretest) หลังฝึก (Posttest1) และทิ้งระยะไว้ 1 เดือน (Posttest2) มีคะแนนไม่แตกต่างกัน

ส่วนกลุ่มควบคุม 2 คือ กลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกใดๆ เมื่อเริ่มฝึกกับหลังฝึกมีคะแนนไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อทิ้งระยะไว้ 1 เดือน คะแนนลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกแบบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ของนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
2. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา จำแนกตามระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย
3. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา จำแนกตามระดับทัศนคติต่อประชาธิปไตย
4. เพื่อเปรียบเทียบจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษา จำแนกตามระดับศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย
5. เพื่อศึกษาตัวแปรที่สามารถทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยเป็นตัวทำนาย
6. เพื่อพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 โดยการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
7. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยให้กับนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ทั้งระยะสั้นและระยะยาว

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ได้แบ่งระยะการศึกษาออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะแรกเป็นระยะของการสำรวจความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย ระยะที่สองเป็นระยะของการทดลองพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ระยะที่ 1 คือ นิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 469,656 คน

ระยะที่ 2 คือ นิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ จำนวน 884 คน

กลุ่มตัวอย่าง ระยะที่ 1 คือ นิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง ได้มาจากการสุ่มอย่างบังเอิญ (Accidental Sampling) จำนวน 1399 คน

ระยะที่ 2 คือ นิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ จำนวน 82 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1. ตัวแปรในการเปรียบเทียบและการทำนาย

3.1.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย

ทัศนคติต่อประชาธิปไตย

ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย

3.1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

จิตสำนึกประชาธิปไตย

3.2 ตัวแปรในการทดลอง

3.2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

การฝึกกิจกรรมพัฒนามุคสิกภาพประชาธิปไตย

- ฝึก

- การฝึกพูดในที่สาธารณะ

- ไม่ฝึก

3.2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

จิตสำนึกประชาธิปไตย

4. เนื้อหา

4.1 ศึกษาจิตสำนึกประชาธิปไตยในความหมายของ กระมล ทองธรรมชาติ คือ ประกอบด้วยคารวธรรม สามัคคีธรรม และปัญญาธรรม

4.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย 3 อย่าง คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2542

4.3 สร้างและศึกษาผลของกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยใช้

4.3.1 กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อสร้างความตระหนัก และความรู้เชิงประเมินค่า การให้คุณค่า และพฤติกรรมแบบประชาธิปไตยทั้ง 3 องค์ประกอบ

4.3.2 กิจกรรมโยนิโสมนสิการ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะและการใช้เหตุผล (ปัญญาธรรม) โดยศึกษาวิธีคิด 6 แบบ คือ วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุ

ปัจจัย วิธีคิดแบบแยกแยะส่วนประกอบ วิธีคิดแบบอริยสัจ วิธีคิดแบบเห็นคุณค่าและทางออก วิธีคิดแบบคุณค่าแท้และคุณค่าเทียม และวิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม

4.3.3 กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย โดยการใช้บทบาทสมมุติ (Role Playing) ในสถานการณ์ 3 แบบคือ (1) สถานการณ์ที่ส่งเสริมวิถีประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ตลอดจนการนำไปใช้ (2) สถานการณ์ที่ส่งเสริมความเป็นผู้นำ ผู้ตาม และกิจกรรมทำงานร่วมกัน ตลอดจนการตัดสินใจเมื่อเกิดความขัดแย้งในบทบาท หน้าที่ และผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม (3) สถานการณ์สร้างทัศนคติ และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยในชุมชน และสังคมทั้งระยะสั้นและระยะยาว

โดยในการแสดงบทบาทสมมุติในสถานการณ์ทั้ง 3 แบบ จะดำเนินการกระตุ้นให้เกิดการทำงานเป็นทีม การคิดวิเคราะห์ การโต้แย้ง และวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล การมองผลประโยชน์ส่วนรวมและส่วนตน การวิเคราะห์ข่าวสารและข้อเท็จจริง การเป็นผู้นำ และผู้ตาม ตลอดจนความสามัคคีในกลุ่ม ตลอดจนรู้ทันถึงกลวิธีในการแสวงหาช่องว่างของประชาธิปไตย

โดยใช้กระบวนการบทบาทสมมุติประยุกต์กับการสอดแทรกองค์ความรู้ และการมองอนาคต โดยมีขั้นตอนดังนี้

- 1) การมีส่วนร่วมโดยการให้แสดงละครเป็นกลุ่ม
- 2) การวิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ต่อบทบาทสมมุติ และผลที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต

โดยการสอดแทรกองค์ความรู้เกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ ตามสถานภาพของบุคคล และบรรทัดฐานของสังคมแบบประชาธิปไตย ตลอดจนพฤติกรรมของบุคคลในวิถีประชาธิปไตย ตามสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และอดีตที่ผ่านมา

- 3) ระบุสรุป และประยุกต์หลักการเป็นของตนเอง
- 4) ระบุประเมินผลของตนเองและกลุ่ม

5. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

5.1 ระยะเวลา ในการสำรวจความรู้ทัศนคติ ศรัทธา และจิตสำนึกประชาธิปไตยของ นิสิต / นักศึกษา ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม – กันยายน 2546

5.2 ช่วงระยะเวลาการทดลอง แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ศึกษาคุณภาพของกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ตั้งแต่วันที่ 1 - 8 ธันวาคม 2546 และทดลองการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ในระหว่างวันที่ 21 - 28 มกราคม 2547 และทดสอบวันที่ 28 มกราคม 2547 หลังการทดลองสิ้นสุด และวันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2547 (ทั้งระยะ 1 เดือน)

สมมุติฐานในการวิจัย

1. นิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมากมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย
2. นิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงบวกมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีทัศนคติต่อประชาธิปไตยเชิงลบ
3. นิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมากมีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย
4. ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทัศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยสามารถร่วมกันทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาได้
5. นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึกสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2
6. นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มทดลองที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยมีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยหลังการฝึก 1 เดือนสูงกว่ากลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2
7. หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย นิสิต / นักศึกษาในกลุ่มทดลองมีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่าก่อนการฝึก และเมื่อทิ้งไว้ 1 เดือน คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยคงเดิม
8. หลังการฝึกกิจกรรมพัฒนาการพูดในที่สาธารณะแล้ว นิสิต / นักศึกษาในกลุ่ม ควบคุม 1 มีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากก่อนการฝึก และเมื่อทิ้งไว้ 1 เดือน คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยคงเดิม
9. คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยในกลุ่มควบคุม 2 ซึ่งไม่ได้รับการฝึกใดๆ มีคะแนนคงที่ไม่ว่าจะเป็นการทดสอบก่อนและหลัง หรือทิ้งระยะเวลา 1 เดือน

วิธีดำเนินการ

ระยะเตรียม มีการเตรียมสร้างเครื่องมือที่ใช้วัดตัวแปรต่างๆ ในการวิจัย และดำเนินการหาคุณภาพเครื่องมือ

ระยะที่ 1 เป็นระยะการสำรวจ

คณะผู้วิจัยได้ส่งผู้ช่วยวิจัยที่ได้รับการฝึกอบรมแล้วไปเก็บข้อมูลกับนิสิตที่พบโดยบังเอิญในมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่อยู่ใก้กับของรัฐบาลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในช่วงเดือนสิงหาคม ปีการศึกษา 2546 แล้วนำผลมาวิเคราะห์

ระยะที่ 2 เป็นระยะการทดลอง

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองในสนาม หรือ (Field Experimental Research) เพื่อศึกษาพัฒนาการของจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยใช้การฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย และการฝึกพูดในที่สาธารณะ และการไม่ฝึกอะไรเลย

R	O ₁	X	O ₂	O ₃
R	O ₁	Y	O ₂	O ₃
R	O ₁	~ X	O ₂	O ₃

- เมื่อ R คือ การสุ่ม
- O₁ คือ ค่าที่สังเกตได้ก่อนฝึก
- X คือ การฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
- Y คือ การฝึกกิจกรรมการพูดในที่สาธารณะ
- ~X คือ ไม่ฝึกอะไรเลย
- O₂ คือ ค่าที่สังเกตหลังการทดลอง
- O₃ คือ ค่าที่สังเกตหลังการทดลอง 1 เดือน

การดำเนินการทดลองมีขั้นตอนดังนี้

1. คณะผู้วิจัยได้เตรียมสร้างเครื่องมือที่จะใช้เข้าไปฝึกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มทดลอง
2. คณะผู้วิจัยได้เตรียมสร้างเครื่องมือที่จะใช้เข้าไปฝึกกิจกรรมในกลุ่มควบคุม 1 คือการฝึกพูดในที่สาธารณะ
3. คณะผู้วิจัยติดต่ออาจารย์ที่เป็นประธานการสอนวิชาศึกษาทั่วไป เพื่อขออนุญาตทดลองการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย โดยใช้การฝึกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยกับนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในวิชาศึกษาทั่วไป ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 ซึ่งเป็นนิสิตชั้นปีที่ 1 คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยในแต่ละห้องเรียนจะมีนิสิตทั้ง 2 คณะเรียนละกัน คณะผู้วิจัยได้สุ่มห้องเรียนอย่างง่ายมา 3 ห้องเรียน แล้วสุ่มให้ชื่อห้องเรียนทั้ง 3 เป็นห้องทดลอง ห้องควบคุม 1 และห้องควบคุม 2 ห้องละ 30 คน รวม 90 คน (แต่หลังการทดลองห้องควบคุม 1 และห้องควบคุม 2 นิสิต / นักศึกษาขาดหายไปเหลือ 29 คน และ 23 คน ตามลำดับ) แล้วขออนุญาตจากอาจารย์ผู้สอนเพื่อขอทดสอบ

ก่อนการอบรมครั้งที่ 1 (Pretest) แล้วให้นักนิสิตห้องทดลอง และห้องควบคุม 1 มาเรียนในวันพุธ ช่วงบ่าย วันเสาร์และวันอาทิตย์ทั้งวัน และวันพุธช่วงบ่าย รวม 3 วันเต็ม

4. ลงมือทดลองการฝึกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในกลุ่มทดลอง (ดูหมายเหตุการจัดกิจกรรมภาคผนวกที่ 2)

5. หลังจากฝึกกิจกรรมเสร็จ มีการทดสอบจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังการฝึกกิจกรรมครั้งที่ 1 (Posttest 1) กับกลุ่มทดลอง

6. เพื่อเป็นการติดตามผลการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ได้ทดสอบอีกครั้งกับกลุ่มทดลอง หลังจากทิ้งระยะ 1 เดือนหลังการฝึก (Posttest 2)

7. ในกลุ่มควบคุม 1 มีการฝึกพูดในที่สาธารณะ (ดูการจัดกิจกรรมภาคผนวก 3) และมีการทดสอบวัดจิตสำนึกประชาธิปไตยตามระยะเวลาเหมือนกลุ่มทดลอง

8. ในกลุ่มทดลอง 2 ไม่มีการฝึกใดๆ มีแต่การทดสอบวัดจิตสำนึกประชาธิปไตยตามระยะเวลาเหมือนกลุ่มทดลอง

ผลการวิจัย

1. นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในกรุงเทพมหานคร มีระดับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และจิตสำนึกประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง และศรัทธาต่อประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย

2. นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยมาก มีจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนิสิตนักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยน้อย

3. นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีทัศนคติเชิงบวก มีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่านิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีทัศนคติเชิงลบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

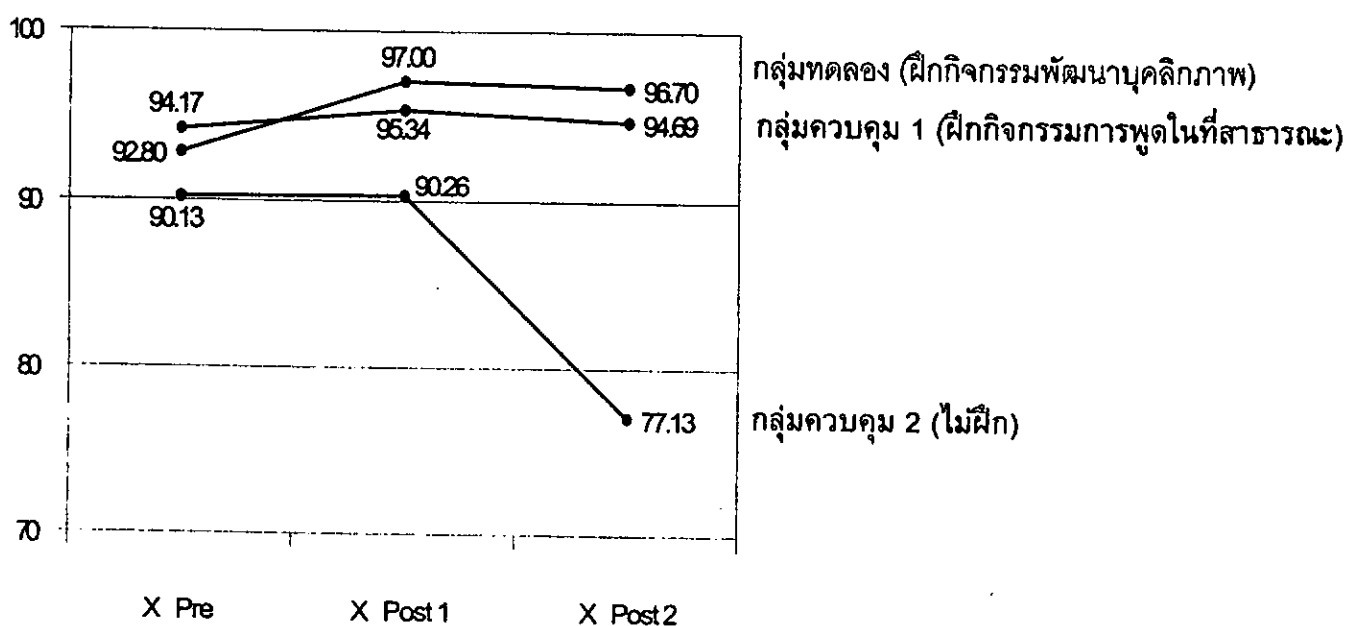
4. นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยมาก มีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่า นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และทัศนคติต่อประชาธิปไตย ร่วมกันทำนาย จิตสำนึกประชาธิปไตย ได้ร้อยละ 35 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ไม่เข้าร่วมทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย แม้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยจะสัมพันธ์กับจิตสำนึกประชาธิปไตย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่ก็เป็นระดับค่อนข้างต่ำ ($r = 0.14$) แต่ทัศนคติ และศรัทธาประชาธิปไตย มีความสัมพันธ์กับจิตสำนึกประชาธิปไตยสูง ถึง 0.36 และ 0.56 ตามลำดับ ขณะเดียวกับการรู้ความเข้าใจก็สัมพันธ์กับทัศนคติที่ 0.19 และศรัทธาที่ 0.14 ซึ่งสอดคล้องกับทัศนคติที่ประกอบด้วย ความรู้เชิงประเมินค่า ความรู้สึก และความพร้อมที่จะกระทำ ดังนั้นการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย จึงต้องพัฒนาความรู้เชิงประเมินค่า ความรู้สึก ความพร้อมที่จะกระทำ ตลอดจนศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย

6. หลังการทดลอง นิสิต / นักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย มีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มที่ได้รับการฝึกการพูดในที่สาธารณะ และกลุ่มที่ได้รับการฝึกพูดในที่สาธารณะก็ไม่แตกต่างจากกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึก

7. เมื่อทั้งระยะเวลา 1 เดือน นิสิต / นักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย และกลุ่มที่ได้รับการฝึกพูดในที่สาธารณะมีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

8. ผลการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย พบว่า จิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคงที่เมื่อระยะเวลาผ่านไป 1 เดือน แต่กลุ่มควบคุม 1 ที่ฝึกอบรมพัฒนาการฝึกพูดในที่สาธารณะ มีการเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกประชาธิปไตยน้อยมากทั้งระยะหลังการฝึกและทั้งระยะไว้ 1 เดือน ซึ่งแสดงว่าการเปลี่ยนแปลงไม่แตกต่างกันโดยพิจารณาจากจุดเริ่มต้น มีค่าเฉลี่ย 94.17 และเมื่อได้รับการฝึกอบรมพัฒนาการฝึกพูดในที่สาธารณะเพิ่มขึ้นเป็น 95.34 และเมื่อผ่านไป 1 เดือน ค่าเฉลี่ยกลับกระเพื่อมลงเป็น 94.69 ส่วนกลุ่มควบคุม 2 ที่ไม่ได้รับการฝึกเลยมีจิตสำนึกประชาธิปไตยในจุดเริ่มต้นเฉลี่ย 90.13 และเมื่อระยะเวลาการทดลองผ่านไป มีคะแนนเฉลี่ยจิตสำนึกประชาธิปไตย เท่ากับ 90.26 ซึ่งไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อเวลาผ่านไป 1 เดือนก็จะลดลงเป็น 77.13 ซึ่งลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สามารถแสดงผลตามที่กล่าวไว้ในแผนภูมิ 2 ที่กล่าวมาแล้วในหน้า 88 ดังนี้

แผนภูมิ 2 การพัฒนาการของค่าเฉลี่ยของจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต 3 กลุ่ม

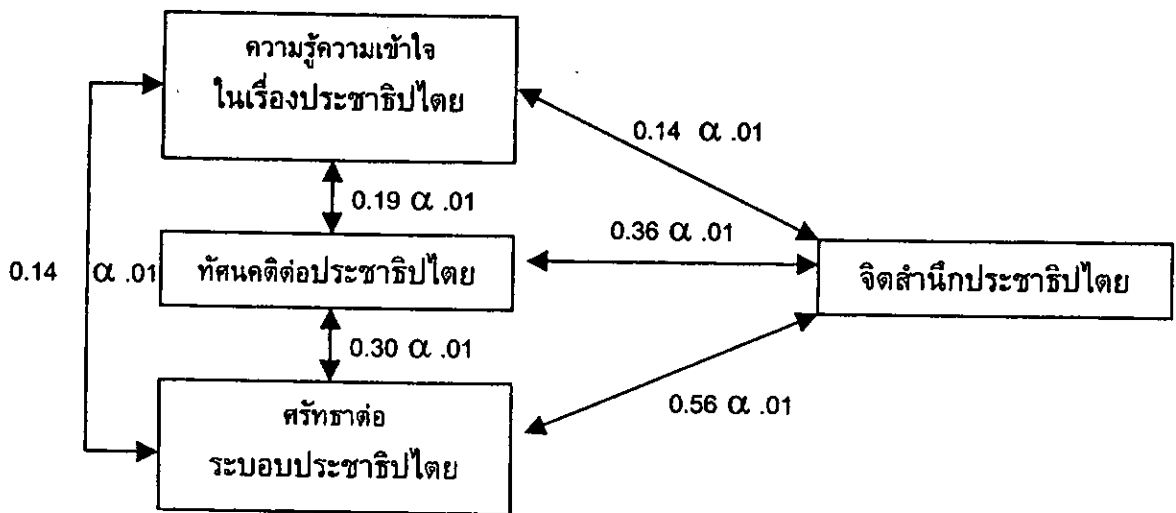
สรุปว่ากิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิผลสามารถเพิ่มจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทยได้จริง และจะทำให้จิตสำนึกประชาธิปไตยมีความคงที่แม้เมื่อเวลาจะผ่านไป 1 เดือน

อภิปรายผลการวิจัย

1. นิสิต / นักศึกษาในมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีระดับความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ และจิตสำนึกประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย แสดงว่า ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย ศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทยจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยซึ่งมีค่าน้อย อันจะเป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย การสร้างสังคมอันมีแบบประชาธิปไตยนั้นจำเป็นต้องสอนให้คนเคารพในหน้าที่ จงรักภักดี และให้มีจริยธรรมแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ต้องสอนให้ตระหนักด้วยตนเอง (Self Realization) ในการที่จะมีพฤติกรรมประชาธิปไตย (Karl Mannheim)

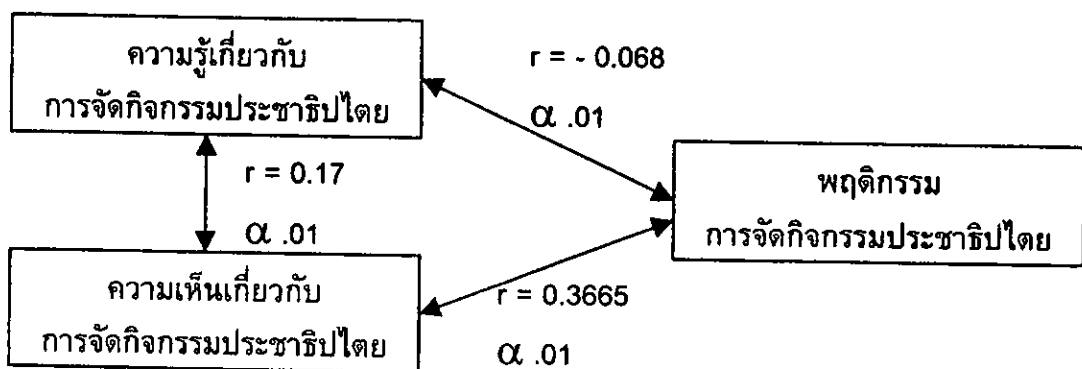
2. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของจิตสำนึกประชาธิปไตยจำแนกตามความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย พบว่าจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน เมื่อ นิสิต / นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจแตกต่างกัน แต่ทศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน ทำให้จิตสำนึกประชาธิปไตยแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรทั้ง 4 พบว่า ทั้ง 4 ตัวแปรมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ระดับความมีนัยสำคัญที่ .01 และ .05 หากแต่ระดับความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยสัมพันธ์กับจิตสำนึกประชาธิปไตยในระดับน้อย คือ 0.14 ทำให้ตัวแปรความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยไม่สามารถทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของธรรมรัตน์ ชันบุญ (2538 : บทคัดย่อ) ที่พบว่าความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยไม่สัมพันธ์กับพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งเทียบได้กับจิตสำนึกประชาธิปไตยในงานวิจัยนี้ อันหมายถึงความตระหนักที่จะกระทำพฤติกรรมประชาธิปไตย จึงอาจกล่าวได้ว่าผลการเปรียบเทียบนี้มีความสอดคล้องภายในงานวิจัยสูงและเชื่อถือได้

ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนจิตสำนึกประชาธิปไตย พบว่ามีความสัมพันธ์กันทุกตัว อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 จนสามารถเขียนแผนภูมิประกอบได้ ดังนี้

แผนภูมิ 3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ทัศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยกับจิตสำนึกประชาธิปไตย

ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ธรรมรัตน์ ชันบุญ (2538 : บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ ความคิดเห็น และพฤติกรรมของครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียน ประถมศึกษา พบว่า ความรู้สัมพันธ์กับความคิดเห็น ($r = 0.17$) ในระดับน้อย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสัมพันธ์กับพฤติกรรม เท่ากับ -0.068 และความคิดเห็นสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยที่ระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = 0.3665$)

แผนภูมิ 4 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย ความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย กับพฤติกรรมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย ของธรรมรัตน์ ชันบุญ (2538 : บทคัดย่อ)

จะเห็นได้ว่าความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย หรือความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยสัมพันธ์กับทัศนคติหรือความคิดเห็นในเรื่องประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ก็สัมพันธ์กันน้อย ใกล้เคียงกัน $r = 0.19$ และ $r = 0.17$ และ

สอดคล้องกับงานวิจัยนี้ที่เปรียบเทียบนิสิต / นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยแตกต่างกัน แต่ก็ไม่ได้ทำให้จิตสำนึกประชาธิปไตยแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จึงสรุปได้ว่าความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย ซึ่งเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการหรือกฎเกณฑ์ทางสังคมไม่ทำให้คนมีพฤติกรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยหรือมีจิตสำนึกที่ทำให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยสัมพันธ์กับความเห็นหรือทัศนคติต่อประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่ก็มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($r = 0.17$ และ 0.19) ทั้งนี้เนื่องจากทัศนคติมีองค์ประกอบ 3 ส่วนคือ ความรู้ในเชิงประเมินค่า ความรู้สึกหรือการให้คุณค่า และแนวโน้มที่จะกระทำ จึงอาจกล่าวได้ว่า ความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานของทัศนคติต่อระบอบประชาธิปไตย ดังนั้นจึงอาจใช้ทัศนคติมาทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยนี้ว่าทัศนคติต่อประชาธิปไตยสัมพันธ์กับจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ 0.36 ใกล้เคียงกับความเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดกิจกรรมประชาธิปไตย เท่ากับ 0.3665

3. ตัวแปรที่ทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตย มีเพียง 2 ตัว คือ ทัศนคติต่อประชาธิปไตย และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย และทั้งสองตัวรวมกันสามารถทำนายได้เพียง 35% เท่านั้น อีก 65% จำเป็นต้องศึกษาเพิ่มเติมจากตัวแปรอื่น อาทิเช่น งานวิจัยของ พิมพ์ใจ คำก้อย (2538 : บทคัดย่อ) ที่ระบุว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยนั้นสามารถทำนายได้จาก การอบรมเลี้ยงดู ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ของกลุ่มเพื่อน พฤติกรรมประชาธิปไตยของผู้ปกครอง เป็นต้น

4. ผลการทดลองใช้กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิผล คือ สามารถเพิ่มคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ภายใน 3 วัน และคงที่ในระยะ 1 เดือน เนื่องจาก กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยสามารถเพิ่มคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลังการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยมีค่าคงที่เมื่อระยะเวลาเปลี่ยนไป 1 เดือน แต่กลุ่มที่ได้รับการฝึกพูดในที่สาธารณะไม่มีความแตกต่างในการพัฒนาการทั้งเมื่อฝึกเสร็จแล้ว หรือเมื่อทิ้งระยะเวลาไว้ 1 เดือน รวมทั้งกลุ่มที่ไม่ได้รับการฝึกอะไรเลย จะมีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยในระยะเริ่มต้นกับหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อทิ้งระยะเวลาไว้ 1 เดือนจะทำให้จิตสำนึกประชาธิปไตยลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพมากเนื่องจาก 1) ระยะเวลาที่ทำการฝึกใช้เวลาเพียง 3 วัน หรือ 18 ชั่วโมง และผลของการฝึกนั้นทำให้จิตสำนึกประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น และคงที่ภายในระยะเวลา 1 เดือน หลังการฝึก ซึ่งคณะผู้วิจัยคาดว่าจะคงที่ต่อไป หรืออาจพัฒนาขึ้นถ้าได้รับการกระตุ้นเป็นระยะๆ 2) กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยใช้กระบวนการกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ฝึกการคิดและ

บทบาทสมมุติจะสร้างความสนใจ ความสนุก และสร้างให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ เรียนรู้ และมีทัศนคติ ตลอดจนศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยซึ่งซับซ้อนเองได้โดยไม่ต้องจำ ทั้งนี้ได้ใช้สถานการณ์จริงในสังคมปัจจุบันเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความคิดวิเคราะห์ และความตระหนักในตนเอง และตัดสินใจเลือกที่จะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยตามความสามารถของผลที่เกิดขึ้นในอนาคตกับส่วนตนและส่วนรวม

5. กลุ่มควบคุม 2 ที่มีคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยลดลงมาเมื่อเวลาผ่านไป 1 เดือน คือ คะแนนเฉลี่ยคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยของกลุ่มควบคุม 2 เมื่อสิ้นสุดการทดลองเท่ากับ 90.26 ลดลงเหลือ 77.13 เนื่องจากผู้ช่วยวิจัยแจ้งว่าในเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งสุดท้ายนั้นมีตัวแปรแทรกซ้อนที่ไม่สามารถควบคุมได้ ได้แก่ มีนิสิตที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างยินยอมเพื่อนกลับบ้านด้วยกันนอกห้อง และเวลาเป็นช่วงเย็น ซึ่งผู้ช่วยวิจัยต้องไปเก็บหลังชั่วโมงเรียน เวลา 16.00 น.ไปแล้ว ดังนั้นจึงทำให้นิสิตกลุ่มควบคุม 2 ขาดสมาธิการทำแบบสอบถาม จึงอาจทำให้คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยลดลงมาก

6. คะแนนเฉลี่ยจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาที่ได้รับการฝึกการพูดในที่สาธารณะมีคะแนนในจุดเริ่มต้นก่อนการฝึก หลังการฝึกและหลังการฝึก 1 เดือน ไม่แตกต่างจากคะแนนเฉลี่ยจิตสำนึกประชาธิปไตยของนิสิต / นักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

หากแต่ผลการวิจัยนี้ พบว่า การพัฒนาการของจิตสำนึกประชาธิปไตยในกลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยนั้นสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่กลุ่มที่ฝึกพูดในที่สาธารณะไม่มีการพัฒนาการสูงขึ้น

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงทดสอบดูความแตกต่างของพัฒนาการจิตสำนึกประชาธิปไตยในกลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยกับกลุ่มที่ได้ฝึกพูดในที่สาธารณะ (กลุ่มควบคุม 1) พบว่าแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .07 (ภาคผนวก 5) ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมการฝึกพูดในที่สาธารณะ พบว่า กิจกรรมการฝึกพูดในที่สาธารณะมีการอบรมเพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมวิเคราะห์ และยอมรับบุคลิกภาพของตนเอง ยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่น ฝึกพูดเพื่อลดความขัดแย้งภายในกลุ่ม และการยอมรับฟังคำอภิปรายร่วมกัน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกประชาธิปไตย ทำให้คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยกระพือขึ้น แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป 1 เดือน จิตสำนึกประชาธิปไตยก็กลับคืนเท่าเดิม

จึงอาจสรุปได้ว่า กิจกรรมฝึกพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยสามารถพัฒนานิสิต / นักศึกษาให้มีจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ฝึก หรือฝึกอบรมเรื่องอื่นที่ไม่เกี่ยวกับประชาธิปไตย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรนำกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยไปพัฒนานิสิต / นักศึกษาในมหาวิทยาลัยทุกแห่ง หรือในองค์กรต่างๆ เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยในคนไทย โดยคาดหวังว่าจะก่อให้เกิดผลดีต่อประชาธิปไตยไทยในภาพรวม และต่อการทำงานเป็นทีมในองค์กร

2. กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยอาจนำไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอน โดยอาจค่อยฝึกกิจกรรมไปวันละ 1 – 2 กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งคาดว่าจะได้ผลดีกว่าการฝึกครั้งเดียว และนักเรียน นักศึกษาก็ไม่เบื่อด้วย หรืออาจจะทำกิจกรรมโดยการเข้าค่ายฝึกก็ได้ จะช่วยให้การขาดหายของกลุ่มตัวอย่างลดลง ประกอบกับการเปลี่ยนสถานที่จะทำให้บรรยากาศการฝึกอบรมดีขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับการนำกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยไปทดลองฝึกและติดตามผลระยะยาว หรือฝึกเป็นช่วงระยะเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อดูการพัฒนาการจิตสำนึกประชาธิปไตย

2. ควรมีการวิจัยศึกษาผลของการประยุกต์ใช้กิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย กับกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เช่น ในเด็กช่วงวัยต่างๆ ตลอดจนเยาวชนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน

3. ควรมีการวิจัยทดลอง เพื่อศึกษาผลบูรณาการขั้นตอนการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น (ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้ทำเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อมเพื่อให้ตระหนักในประชาธิปไตย ระยะที่ 2 ระยะพัฒนาปัญญา ระยะที่ 3 ระยะพัฒนาพฤติกรรม) เพื่อลดจำนวนวันไป

4. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่นที่ส่งผลต่อจิตสำนึกประชาธิปไตย นอกเหนือจากทัศนคติ และศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย อาทิเช่น ความสัมพันธ์ภายในบ้าน การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ การสื่อสารในครอบครัว

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนก วงษ์ตระหง่าน. (2528). การเมืองในระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กรมการปกครอง. (2536). คู่มือวิทยาการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ตามโครงการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน ปี 2536. กรุงเทพฯ : กรมการปกครอง.
- กรมประชาสัมพันธ์. (2529). เพื่อประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กรมประชาสัมพันธ์.
- กระมล ทองธรรมชาติ. (2519). การเมืองและประชาธิปไตยของไทย. กรุงเทพฯ : บรรณกิจเกษม สีเสน. (2537). การศึกษาการจัดกิจกรรมการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนมัธยมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเขตการศึกษา 2. ปรินยานิพนธ์ กศม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- คมเพชร ฉัตรศุภกุล. (2521). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มศว.
- จรรยา สุภาพ. (2527). สารานุกรมรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช
- จักรวาล ภูวนันท์. (2537). ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อลักษณะมุ่งอนาคตของนักเรียนสถานสงเคราะห์เด็กหญิงบ้านราชวิถี กรุงเทพมหานคร. ปรินยานิพนธ์ กศม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- จิรี มีสุข. (2521). รายงานการวิจัยเรื่อง ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติของนิสิตเกี่ยวกับลัทธิประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ชนิดา รักษ์พลเมือง. (2535). พื้นฐานการศึกษา : หลักการและแนวคิดทางสังคม. กรุงเทพฯ : สายส่งวิทยุชน.
- ชัยรัตน์ หลายวัชรกุล. (2542). การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูแบบเป็นกลุ่มและความสัมพันธ์แบบประชาธิปไตยในชั้นเรียน. ปรินยานิพนธ์ กศม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). ความคิดทางการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์. (2535). การเปรียบเทียบทฤษฎีพัฒนาการเด็ก. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ทศพร มณีศรีขำ. (2539). เอกสารประกอบการสอนวิชา นน.215 กลุ่มสัมพันธ์สำหรับครู. ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทองเรียน อมวัชกุล. (2526). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. พิษณุโลก : แผนกเอกสารและการพิมพ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก.

- ทินพันธ์ นาคะตะ. (2518). รัฐศาสตร์ : ทฤษฎี แนวคิด ปัญหาสำคัญและแนวทางการศึกษา
วิเคราะห์การเมือง โดยทินพันธ์ นาคะตะ. กรุงเทพฯ : โครงการเอกสารและตำรา
สมาคมรัฐประศาสนศาสตร์นิดา.
- ทิตนา ขมมณี. (2536). ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธงชัย ลักคนสุวรรณ. (2517). การวิเคราะห์องค์ประกอบประชาธิปไตย. ปรินานิพนธ์ กศม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธรรมรัฐ ชันบุญ. (2539). ความรู้ ความคิดเห็นและพฤติกรรมของครูเกี่ยวกับการจัด
กิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดแพร่. ปรินานิพนธ์ กศม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2518). ระบอบประชาธิปไตย. พิมพ์ครั้งที่ 3 โรงเรียนสงครามจิตวิทยา
กรมยุทธทหาร กระทรวงกลาโหม.
- นาวิ รังสิวารักษ์. (2530). จุดบอดประชาธิปไตย. ห้างหุ้นส่วนจำกัดสายอักษร
กรุงเทพมหานคร.
- บรรพต วีระสัย. (2527). หลักทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : องค์การยู
พุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (ยพสล).
- บุญลือ เพชรดอน. (2537). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความเป็น
ประชาธิปไตย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์
ชีวิตที่สอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์กับการสอนปกติ. ปรินานิพนธ์ กศม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประชา เพ็งแจ่ม. (2537). สภาพการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา
ประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
ศรีสะเกษ. ปรินานิพนธ์ กศม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประณต นันทิยะกุล. (2539). การเสริมสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว. วัฒนธรรมไทย ปีที่
. 33 ฉบับที่ 11 (สค.39).
- ประยุทธ์ ปยุตโต. (2537). การพัฒนาความคิด : ทฤษฎีกระบวนการสอน คิดเป็น : โยนิโส
มนสิการ. ราชบุรี : สำนักงานศึกษาธิการ เขตการศึกษา 5
- ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. (2530). รายงานผลการวิจัยเรื่องวิวัฒนาการรัฐศาสตร์ในรอบ 200 ปี
แห่งกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ปรีดา รุ่งโรจน์. (2532). การบริหารกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถม
ศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ. ปรินานิพนธ์ กศม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2541). บทสัมภาษณ์นายไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม แนวคิดประชาคม
ตำบล. วารสารข้าราชการ ปีที่ 43 ฉบับที่ 6 (พ.ย. – ธ.ค. 41) 33 - 34.
- ปิญญู สาร. (2521). หลักการศึกษา. กรุงเทพฯ : สุภา.
- วินิจ เกตุขำ และคมเพชร ฉัตรสุภากุล. (2519). กระบวนการกลุ่ม (ศึกษา 325). กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- วิสุทธิ โพธิ์แท่น. (2524). ประชาธิปไตย : แนวคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยใน
อุดมคติ. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- ศรีณยา สุริยาวงศ์. (2540). ความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน
กับพฤติกรรมวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียน
ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดนครปฐม. ปรินิพนธ์ กศม.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภวดี บุญญวงศ์. (2527). กิจกรรมกลุ่มในโรงเรียน. สงขลา : ภาควิชาการแนะแนวและ
จิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- สมบัติ ช่างรวงศ์. (2538). ทศนคติทางการเมืองของเยาวชนไทยเขตกรุงเทพมหานคร.
กองนโยบายและแผนงานเยาวชน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงาน
เยาวชนแห่งชาติ.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. (2527). การเมื่อการปกครองสหราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ กล้าวิกรณ์. (2541). บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครในการ
จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาประชาธิปไตย. ปรินิพนธ์ กศม. มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ.
- สมัย พรหมประเสริฐ. (2546). ผลการให้คำปรึกษากลุ่มโดยการประยุกต์การคิดตามหลัก
โยนิโสมนสิการของศาสนาพุทธต่อความว่าเหวของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์
คนชรา. ปรินิพนธ์ วทม. เอกจิตวิทยาการให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทร
วิโรฒ.
- สฤษดิ์ ใจหาญ. (2542). บทบาทของโรงเรียนในการสร้างเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดหนองคาย. ปรินิพนธ์ กศม. เอกการ
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สวัสดิ์ ดวงจันทร์. (2531). การพัฒนา ความคิด ทฤษฎี : กระบวนการคิดเป็น : โยนิโสมนสิการ. ราชบุรี : วิศวกรพิมพ์.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2542). สังคมวิทยาปัญหาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- สัญญา สุวรรณโพธิ์. (2537). การศึกษาการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยของ
ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดยะลา. ปรินญา
นิพนธ์ กสม. เอกการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สาโรช บัวศรี. (2523). รวมบทความและงานเขียนศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี : การ
ศึกษาปรัชญาการศึกษา ประชาธิปไตยและจริยธรรม. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- สุนทร จันทรตรี. (2530). การประถมศึกษากับประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : ภาควิชาหลักสูตร
และการสอน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู. (2518). คำบรรยายและอภิปรายเกี่ยวกับวิชาสังคม
ศึกษา. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศน์ กรมการฝึกหัดครู.
- หรรษา แดงภักดี. (2536). ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อคุณธรรมความมีน้ำใจนักกีฬาของ
นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดโสธรวิทยารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา.
ปรินญานิพนธ์ กสม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อเนก สิทธิประศาสน์. (2527). นายอำเภอ ผู้บำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชน. ม.ป.ท :
ม.ป.พ.
- อรรถพล ระวีโรจน์. (2545). รายงานการวิจัยเรื่อง ทศนคติต่อประชาธิปไตยของพ่อแม่ที่มี
ต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของเด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัด
การศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อาคม หงษ์ทอง. (2539). ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความมีน้ำใจของนักเรียน ชั้นประถม
ศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านแบชะโด เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กสม.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- อำพร เรือนสวัสดิ์. (2536). การประเมินผลการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา
ประชาธิปไตยในโครงการสนับสนุนกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถม
ศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดกำแพงเพชร. ปรินญานิพนธ์ กสม.
เอกวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- เอษณีย์ จัตรวิทยานนท์. (2537). ผลของการเข้ากลุ่มฝึกความเข้าใจที่มีต่อน้ำใจของ
นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีพญา กรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์
กสม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.

- Belkin, R and skydell. (1977). **Group Process**. New York : McGraw-Hill. Biesanz.
- Charles E. Merriam. (1939). **Four American Party Leaders**. (19261; Chicago : A More Intimate View of Urban Politics (1929) ; The New Democracy And The New Despotism.
- Erikson, E.H. (1968). **Identity : Youth and crisis**. New York : Norton.
- Gally, H.E. (1963). The Group in Discussion "**Discussion Conference and Group Process**." New York : Rinehart and Wiston Inc.
- Harold J. Laski et al. (1949). **L'Evolution Actuelle du Regime Representatif**. Public & Republic : Political Representation in America. www.grazian-archive.com.
- Herbert P. Phillips. (1965). **Thai Peasant Personality : The Patterning of Interpersonal Behavior in the Village of BangChan**. University of California Press, Berkeley and LosAngeles.
- Jack C. Plano and Milton Greenberg. (1973). **The American Political Dictionary**. (New York: Holt, Rinehart and Winston).
- Kamp, G.G. (1970). **Perspective on the Group Process**. Boston : Houghton mifflin.
- Ralph Melvin Stogdill. (1959). **Individual behavior and group achievement; a theory, the experimental evidence**. Publisher : New York, Oxford University Press.
- Seymour Martin Lipset. (1972). **Policy Studies and Civil Society: A Centennial Debate**. Policy Studies Journal Vol. 31 Issue 3 Page vii August 2003.
- Shaw, Marvin E. (1981). **Group Dynamics : The Psychology of Small Group Behaviour (3rd Edition)**. New York: McGraw-Hill.
- Shoudt. John Thomas. (1976, November). "The Effect of Varying Levels of Role Taking Skills on The Efficacy of Role Playing Training with kindergarten Children". "**Dissertation Abstracts International**. 37 (5) : 2754 – A.
- Treppa, Jerry A. and Lawrence Frike (1972, September). "Effect of Marathon Group Experience" **Journal of Couselling Psychology**. Vol. 19 : 466 – 468.
- www.partiament.go.th
- Zacker J. and Bard M. (1973). Effect of Conflict Management Training on Police Performance. **Journal of Applied Psychology**.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

- 1 ตารางการทำการวิจัย
- 2 กำหนดการจัดกิจกรรมโครงการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย
- 3 กิจกรรม
 - 3.1 กลุ่มสัมพันธ์
 - 3.2 โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
 - 3.3 โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ส่วนที่ 2 การพัฒนาปัญญา)
 - 3.4 โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ส่วนที่ 3 การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย)
 - 3.5 การฝึกพูดในที่สาธารณะ
- 4 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
- 5 การวิเคราะห์เพิ่มเติม
- 6 เครื่องมือและคุณภาพของเครื่องมือ
- 7 ประวัติผู้วิจัย

ภาคผนวก 1 ตารางการทำการวิจัย

ตารางการทำการวิจัย

ที่	รายการการทำการวิจัย	ผู้รับผิดชอบ	ช่วงเวลา
1.	การออกแบบการวิจัย	- ดวงเดือน ศาสตรภัทร	- 2544 – 2545
2.	การจัดทำเค้าโครงการวิจัย	- ดวงเดือน ศาสตรภัทร	- 2544 – 2545
3.	การสร้างเครื่องมือ 4 ชุด	- ทุกคน	- พ.ค. – ก.ค. 2546
4.	การหาคุณภาพเครื่องมือเพื่อสำรวจ 4 ชุด	- ดวงเดือน ศาสตรภัทร	ก.ค. – ส.ค. 2546
5.	การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงสำรวจ	- ผู้ช่วยนักวิจัย	ส.ค. – ก.ย. 2546
6.	การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ	- ดวงเดือน ศาสตรภัทร จารุณี ป้องพาล	ก.ย. – ต.ค. 2546
7.	การสร้างแบบฝึกจิตสำนึกประชาธิปไตย • กลุ่มสัมพันธ์ • โยนิโสมนสิการ • กิจกรรมการฝึกบุคลิกภาพประชาธิปไตย	- ทุกคน - สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์ ชญานุช ลักษณะวิจารณ์ - วนิดา ขำเขียว - ดวงเดือน ศาสตรภัทร มานิตย์ ไชยกิจ อารีย์ โพธิ์บางหวาย วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี	ต.ค. 2546 มิ.ย. – ต.ค. 2546
8.	- นำแบบฝึกให้ผู้เชี่ยวชาญอ่าน	- ทุกคน	พ.ย. 2546
9.	- การทดลองหาคุณภาพของกิจกรรมกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน	- สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์ วณิดา ขำเขียว ดวงเดือน ศาสตรภัทร มานิตย์ ไชยกิจ อารีย์ โพธิ์บางหวาย	1 – 8 ธ.ค. 2546
10.	- การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อดูผลงานการทดลองหาคุณภาพเครื่องมือ	- ดวงเดือน ศาสตรภัทร มานิตย์ ไชยกิจ อารีย์ โพธิ์บางหวาย	10 – 20 ธ.ค. 2546
11.	- สรุปผลการทดลองหาคุณภาพเครื่องมือ และปรับปรุงกระบวนการ	- ทุกคน	25 ธ.ค. 2546
12.	- ทำการทดลองใช้แบบฝึกจิตสำนึกประชาธิปไตย 4 วัน • กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ 6 ช.ม. • โยนิโสมนสิการ 6 ช.ม.	- ทุกคน - สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์ ชญานุช ลักษณะวิจารณ์ - วนิดา ขำเขียว	14 – 18 ม.ค. 2547 21 , 28 ม.ค. 2547 24 ม.ค. 2547

ที่	รายการการทำการวิจัย	ผู้รับผิดชอบ	ช่วงเวลา
	กิจกรรมฝึกบุคลิกภาพ ประชาธิปไตย	ดวงเดือน ศาสตรภัทร มานิตย์ ไชยกิจ อารีย์ โพธิ์บางหวาย วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี	25 ม.ค. 2547
13.	- การฝึกอบรมกลุ่มควบคุม 1	- ชญานุช ลักษณะวิจารณ์ และวิทยากร คือ พิมพ์ภาภรณ์ บุญประเสริฐ	21 – 28 ม.ค. 2547
14.	- เก็บรวบรวมข้อมูล - ระยะสั้น (ทันที) - ระยะยาว (ภายหลัง 1 เดือน)	- ทุกคน - จารุณี ป้องพาล (ผู้ช่วยวิจัย)	21 – 28 ม.ค. 2547
15.	วิเคราะห์ข้อมูล	ดวงเดือน ศาสตรภัทร วิลาศลักษณ์ ชั่ววัลลี จารุณี ป้องพาล	มี.ค. – เม.ย. 2547
16.	สรุปและแปลความหมายข้อมูล	ดวงเดือน ศาสตรภัทร มานิตย์ ไชยกิจ	เม.ย – พ.ค. 2547
17.	เขียนรายงานวิจัย	ดวงเดือน ศาสตรภัทร มานิตย์ ไชยกิจ	มิ.ย. – ส.ค. 2547

กำหนดการ

โครงการการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย
ในวันเสาร์ที่ 24 มกราคม 2547

เวลา	กิจกรรมกลุ่มทดลอง / อ.สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์	กิจกรรมกลุ่มควบคุม / อ.พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ
08.00 – 09.00 น.	- กล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยและบอกวัตถุประสงค์ ตลอดจนนโยบายของการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ - ทดสอบก่อนการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ โดย รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตรกำร และคณาจารย์	
09.00 – 10.30 น.	<u>กิจกรรมที่ 1</u> - การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย พักรับประทานอาหารว่าง	- ประเมินบุคลิกภาพตนเอง
10.30 – 10.45 น.		
10.45 – 12.15 น.	<u>กิจกรรมที่ 2</u> - ความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในวิถีประชาธิปไตย พักรับประทานอาหารกลางวัน	- วิเคราะห์บุคลิกภาพตนเอง
12.30 – 13.00 น.		
13.00 – 14.30 น.	<u>กิจกรรมที่ 3</u> - การสร้างความเห็นพ้องในระบอบประชาธิปไตย พักรับประทานอาหารว่าง	- การพูดหน้าชั้นเรียน
14.30 – 14.45 น.		
14.45 – 16.30 น.	<u>กิจกรรมที่ 4</u> - คุณค่าแห่งความเป็นคนในสังคมระบอบประชาธิปไตย	- ฝึกวิจารณ์

กำหนดการ

โครงการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย

ในวันอาทิตย์ที่ 25 มกราคม 2547

เวลา	กิจกรรมกลุ่มทดลอง / ผศ.วนิดา ขำเขียว	กิจกรรมกลุ่มควบคุม / อ.พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ
------	---	---

08.30 – 08.45 น. - อาจารย์กล่าวนำความหมายของประชาธิปไตย และแนวปฏิบัติ

ที่จะทำให้นักคิดเป็นประชาธิปไตย

08.45 – 09.00 น.

- ทำความเข้าใจในเรื่องเหตุผล และวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ

09.00 – 09.15 น.

- ศึกษาวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

09.15 – 09.30 น.

- ศึกษาวิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ

09.30 – 09.45 น.

- ศึกษาวิธีคิดแบบแก้ปัญหา (อริยสัจ)

09.45 – 10.00 น.

- ศึกษาวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก

10.00 – 10.15 น.

- ฝึกปฏิบัติบนอาหารว่าง

10.15 – 10.30 น.

- ศึกษาวิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม

10.30 – 10.45 น.

- ศึกษาวิธีคิดแบบอุปายปลูก้าคุณธรรม

10.45 – 12.00 น.

- นิเทศแบ่งกลุ่มเลือกประธานเพื่อทำหน้าที่จัดให้เพื่อนแสดงความคิดเห็น

และเลือกเลขานุการ เพื่อทำหน้าที่บันทึกการอภิปรายของกลุ่ม

โดยอาจารย์แจกบทความให้แต่ละกลุ่มอภิปรายจากนั้นให้นักนิสิต

คัดเลือกตัวแทนออกมาพูดหน้าชั้น

08.30 – 10.00 น.

- อาจารย์บรรยายเรื่องความสำคัญ

ของการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

10.00 – 10.15 น.

- ฝึกปฏิบัติบนอาหารว่าง

10.15 – 12.00 น.

- ฝึกปฏิบัติบนอาหารกลางวัน

12.00 – 13.00 น.

- อาจารย์บรรยายแนวทางการพัฒนา

บุคลิกภาพ

13.00 – 14.45 น.

- แบ่งกลุ่มอภิปรายการพูดในสถานการณ์ต่าง ๆ

14.45 – 15.00 น.

- ฝึกปฏิบัติบนอาหารว่าง

เวลา	กิจกรรมกลุ่มทดลอง / ผศ.วนิดา ขำเขียว	กิจกรรมกลุ่มควบคุม / อ.พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	15.00 – 17.45 น.
13.00 – 13.30 น.	- อาจารย์สรุปความหมายของ "เหตุผล" และสรุปวิธีการใช้เหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการต่อจากนั้นอาจารย์ให้นิสิตคนใดคนหนึ่งสรุปลักษณะของคนที่มีเหตุผลว่าควรมีลักษณะอย่างไร เมื่อนิสิตสรุปแล้วอาจารย์ก็จะสรุปย้ำให้ฟังอีกครั้งหนึ่ง	- แบ่งกลุ่มอภิปราย (ต่อ)
13.30 – 14.00 น.	- อาจารย์นำวิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการ มาเปิดโลกทัศน์แก่นิสิตในเรื่องการมีวินัย ความอดทนในการทำความดีการเคารพในหน้าที่ และการมีศรัทธาในประชาธิปไตย	
14.00 – 14.45 น.	- อาจารย์ฉายสไลด์ ความไม่มีระเบียบวินัยของนิสิตทั้งในด้านการแต่งกาย และพฤติกรรมของนิสิต - นิสิตแบ่งกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการ เพื่อดำเนินการอภิปรายหัวข้อ "ผลของการไม่มีระเบียบวินัยของคนแต่ละคน นำไปสู่ผลเสียต่อสังคมอย่างไร" จากนั้นนิสิตแต่ละกลุ่มคัดเลือกตัวแทนออกมาพูดหน้าชั้น	
14.45 – 15.00 น.	พักรับประทานอาหารว่าง	

เวลา	กิจกรรมกลุ่มทดลอง / ผศ.วนิดา ชำเชียย	กิจกรรมกลุ่มควบคุม / อ.พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ
15.00 – 15.45 น.	<u>ถอดหมวกความคิด</u> - นิสิตแบ่งกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการดำเนินการอภิปรายกลุ่ม โดยให้นิสิตแต่ละคนเล่าประสบการณ์ของตนในการทำความดี ประกอบกับอธิบายถึงความรู้สึกของตนที่ต้องอดทนอย่างไรจึงจะทำให้ การทำความดีนั้นสำเร็จผลจากนั้นให้คนกลุ่มเลือกเหตุการณ์ที่ดีที่สุดใน 1 เหตุการณ์ เพื่อให้ผู้เล่าออกมานำเสนอหน้าชั้น - อาจารย์สรุปคุณค่าของการทำความดี และช่องทางการ แห่งการทำความดี <u>เคารพในหน้าที่</u> - นิสิตแบ่งกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการประจำกลุ่มเพื่อดำเนินการ อภิปรายหัวข้อ ก. บทบาทและหน้าที่ของคนที่มีต่อสังคม ข. หน้าที่ของผู้ตามที่ดี ค. หน้าที่ของผู้นำที่ดี ง. หน้าที่ของนิสิตในฐานะประชาชนในระบอบการปกครอง แบบประชาธิปไตย	
15.45 – 16.30 น.		

เวลา	กิจกรรมกลุ่มทดลอง / ศศ.วนิดา ขำเขียว	กิจกรรมกลุ่มควบคุม / อ.พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ
	- แต่ละกลุ่มสรุปผลการอภิปรายและคัดเลือกตัวแทนออกมาพูดหน้าชั้น - อาจารย์สรุป "หน้าที่ของนิสิตในฐานะประชาชนในสังคมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย"	
	<u>มีศรัทธาในประชาธิปไตย</u>	
16.30 – 17.15 น.	- อาจารย์นำเสนอแนวโน้มสภาพสังคมที่ปกครอง แบบเผด็จการและประชาธิปไตย - อาจารย์เล่าประวัติและการต่อสู้เพื่อความล้มเร็จของมหาตมะคานธี - นิสิตแบ่งกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการ จัดการอภิปรายในกลุ่มหัวข้อ "การปกครองแบบประชาธิปไตยดีอย่างไร" และ "บุคคลผู้มีความศรัทธาในประชาธิปไตยในสายตาของข้าพเจ้า" จากนั้นส่งตัวแทนออกมาพูดหน้าชั้น	
17.15 – 17.45 น.	- อาจารย์สรุป "แนวทางและคุณค่าของการปกครองแบบประชาธิปไตย"	

กำหนดการ
โครงการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยแก่เยาวชนไทย
ในวันเสาร์ที่ 31 มกราคม 2547

เวลา	กิจกรรมกลุ่มทดลอง	กิจกรรมกลุ่มควบคุม /
	รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตราจารย์พร และ คณะ	อ.พิมพ์ภาภรณ์ บุญประเสริฐ
08.00 – 09.30 น.	- ทบทวนความรู้ที่ได้มาจากการนั่งฟังพร้อมกันตั้งคำถามอภิปรายลักษณะของสังคมแบบประชาธิปไตย โดย รศ.ดร.ดวงเดือน ศาสตราจารย์พร และคณะ	08.30 – 10.30 น. - การพูดในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ - การท้าทาย
09.30 – 10.30 น.	- ใ้ตัวที่เปรียบเทียบกับประชาธิปไตยกับแบบยุโรปจากใบงาน โดย ดร.มานิตย์ ไชยกิจ และคณะ	- การชอร้อง 10.30 – 10.45 น.
10.30 – 10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45 – 12.00 น.	- เตรียมการแสดงละคร โดยแบ่ง 3 กลุ่ม ให้แต่ละกลุ่มเลือกหัวหน้ากลุ่ม เพื่อจัดเตรียมการแสดงละครกลุ่มละ 1 เรื่อง รวมละครทั้งหมดมี 3 เรื่อง ทั้งนี้ให้ฝึกซ้อมและออกมาแสดง โดยใช้ Plot เรื่องเป็นหลักทั้งนี้ผู้แสดงสามารถพูดเอง ไม่จำเป็นต้อง เป็นไปตามบทที่กำหนด (ผู้แสดงต้องไม่มีบทในมือ) โดย คณะจารย์	- ปฏิเสธ - การชมเชย 12.00 – 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

เวลา	กิจกรรมกลุ่มทดลอง	กิจกรรมกลุ่มควบคุม / อ.พิมพ์ภรณ์ บุญประเสริฐ
12.00 – 13.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวัน	13.00 – 14.45 น.
13.00 – 14.00 น.	- แสดงละครเรื่องที่ 1 และอภิปราย โดย คณาจารย์	- การติชมตน
14.00 – 14.45 น.	- แสดงละครเรื่องที่ 2 และอภิปราย โดย คณาจารย์	- การกระเข้าเฝ้าฯ
14.45 – 15.00 น.	- พักรับประทานอาหารว่าง	15.00 – 16.20 น.
15.00 – 16.00 น.	- แสดงละครเรื่องที่ 3 และอภิปราย โดย คณาจารย์	สรุปแนวทางการพัฒนามูลึกภาพด้วย
16.00 – 16.20 น.	สรุปพฤติกรรมประชาธิปไตย โดย ดร.มานิตย์ ไชยกิจ	การสื่อสาร

ภาคผนวก 3 กิจกรรม

1. กลุ่มสัมพันธ์
2. โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลากรภาพประชาธิปไตย
3. โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลากรภาพประชาธิปไตย (ส่วนที่ 2 การพัฒนาปัญญา)
4. โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลากรภาพประชาธิปไตย (ส่วนที่ 3 การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย)
5. การฝึกพูดในที่สาธารณะ

กิจกรรม

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาธิปไตย
1	กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์	เตรียมความพร้อม โดยใช้ความรู้ทางจิตวิทยา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึก และเสริมสร้างทักษะในการอยู่ร่วมกันในระบอบประชาธิปไตย	พัฒนาความรู้เชิงประเมินค่า การให้คุณค่า และแนวโน้มที่จะกระทำ
	1. กิจกรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย	1. แสดงออกถึงการยอมรับและการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน 2. แสดงออกถึงคุณลักษณะสำคัญที่จะทำให้ตนเองสามารถอยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นได้ทุกคน	1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล 2. ความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีของบุคคลในสังคม
	กิจกรรม : ความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในวิถีประชาธิปไตย	1. บอกถึงคุณสมบัติของสมาชิกทุกคนได้ 2. บอกถึงปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน	คุณลักษณะในตัวบุคคลและปัจจัยสำคัญในการทำงานร่วมกัน
	กิจกรรม : การสร้างความเห็นพ้องในระบอบประชาธิปไตย	1. แสดงออกถึงวิธีการตัดสินใจร่วมกันด้วยความเห็นพ้องต้องกัน 2. สามารถบอกถึงคุณลักษณะและปัจจัย ตลอดจนขั้นตอนในการสร้างความเห็นพ้อง	1. สาเหตุของความขัดแย้งในการทำงาน 2. ผลที่เกิดจากความขัดแย้ง 3. กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
	กิจกรรม : คุณค่าแห่งความเป็นคนในสังคมระบอบประชาธิปไตย	1. บอกถึงลักษณะร่วมของความใฝ่ฝันของแต่ละบุคคล 2. บอกแนวทางในการพัฒนาตนเองและร่วมกันการพัฒนาตนเองและบุคคลอื่นไปสู่ความใฝ่ฝันของชีวิต	1. ตัวตนในอุดมคติในทัศนะจิตวิทยามนุษยนิยม 2. การพัฒนาตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาชนปไต่บ
2	การฝึกวิธีคิด โดยใช้ โยนิโสมนสิการ คือ การ ยึดมั่นในเหตุผลใน 6 วิธี คือ 1. วิธีคิดแบบสืบสาว เหตุปัจจัย 2. วิธีคิดแบบแยกแยะ องค์ประกอบ 3. วิธีคิดแบบแก้ปัญหา (อริยสัจ) 4. วิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก	การพัฒนาปัญญา(ความสามารถในการ คิดวิเคราะห์) 1. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง เหตุผล การใช้เหตุผล และประโยชน์ ของการใช้เหตุผลเป็น 2. รู้จักการใช้เหตุผลตามหลักโยนิโส มนสิการ 3. นำความรู้ไปปฏิบัติจริงในชีวิต ประจำวันได้	สังคมประชาชนปไต่บต้องรู้ จักคิดพิจารณาด้วยตนเอง จึงจะเป็น พลเมืองที่มี คุณภาพ และมีผลทำให้ สังคมดีมีคุณภาพด้วย 1. คิดพิจารณาด้วย การศึกษาสาเหตุ และ ปัจจัยที่สัมพันธ์ส่งผล สืบทอดกันมา 2. คิดมุ่งเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามสภาวะของมัน โดยเห็นว่าสิ่งทั้งหลาย เกิดจากส่วนประกอบ ย่อยๆ มาประมวลกัน เข้า เพื่อแยกกระจาย ออกไปให้เห็นองค์ ประกอบย่อยต่างๆ แล้วจึงจะรู้จักสิ่งนั้น และจับจุดสิ่งที่เป็น ปัญหาได้ แล้วจึงจะ สามารถแก้ปัญหาได้ 3. คิดจากปัญหา เพื่อหา สาเหตุ แล้วกำหนด เป้าหมายได้แน่ชัด ว่า คืออะไร จึงจะสามารถ หาวิธี กำจัดสาเหตุ ของปัญหา 4. คิดแยกข้อดี และข้อ เสียและแนวทางการ แก้ปัญหาเพื่อให้รอด พ้นจากข้อบกพร่อง ต่างๆ

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาธิปไตย
	5. วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – เทียม 6. วิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม		5. คิดพิจารณาสกัถหรือบรรเทาตัณหาเพื่อระงับกิเลสในการเลือกใช้อยหรือบริโภค 6. คิดสกัถกันหรือบรรเทาตัณหา เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามแห่งกุศลธรรม และสร้างเสริมความคิดที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น
	กิจกรรม : การมีวินัยครองตน	1. เพื่อให้ณิสิต/นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องระเบียบวินัย 2. เพื่อให้ณิสิต/นักศึกษาเห็นคุณค่าของการมีระเบียบวินัย 3. เพื่อให้ณิสิต/นักศึกษานำความรู้ความเข้าใจในเรื่องระเบียบวินัยไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	สังคมที่มีอารยธรรมส่วนมากมีพื้นฐานมาจากการมีระเบียบวินัยอันเป็นหลักสำคัญที่นำไปสู่การจัดระเบียบชีวิตของตนและสังคมซึ่งจะทำให้เกิดสันติภาพ
	กิจกรรม : อดทนทำความดี	1. เพื่อให้ณิสิต/นักศึกษาเห็นคุณค่าของการทำความดี 2. เพื่อให้ณิสิต/นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในการทำความดีที่ถูกต้อง 3. เพื่อให้ณิสิต/นักศึกษาระทำความดีทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น โดยกระทำอย่างสม่ำเสมอจนเคยชินเป็นนิสัย	ช่องทางแห่งการทำความดีนั้นมีทั้งกาย วาจา และใจ ผลจากการทำความดีนั้นย่อมนำความสุขมาให้แก่ผู้กระทำ อีกทั้งยังมีผลต่อสังคม ความดีจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องกระทำ แม้ว่าการทำความดีบางอย่างนั้นจะยากลำบากอย่างไรก็ตาม

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาธิปไตย
	กิจกรรม : เคารพในหน้าที่	1. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม 2. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษารู้วิธีปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นผู้ตามและผู้นำที่ดี 3. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษารู้จักหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมแบบประชาธิปไตย	มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม จึงจะอยู่รอดปลอดภัยได้ มนุษย์แต่ละคนจึงมีหน้าที่และบทบาทที่จะต้องกระทำทั้งในฐานะผู้ตามและผู้นำที่ดี สังคมแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของตน
	กิจกรรม : มีศรัทธาในประชาธิปไตย	1. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในความหมายของ "ประชาธิปไตย" 2. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาเห็นคุณค่าของการปกครองแบบประชาธิปไตย 3. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาเกิดศรัทธาและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย 4. เพื่อให้นิสิต/นักศึกษาพร้อมที่จะปฏิบัติตามแนวทางการปกครองแบบประชาธิปไตย	การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่สามารถทำให้เกิดความสงบสุข และทำให้เกิดสันติภาพแก่สังคม

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาธิปไตย
3	1. การสร้างความตระหนักในบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ 2. การแสดงบทบาทสมมุติ 2.1 เรื่องที่ 1 การเผยแพร่ประชาธิปไตย 2.2 เรื่องที่ 2 การหาประโยชน์จากจุดอ่อนประชาธิปไตย	การพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย	สร้างความรับผิดชอบในบทบาท หน้าที่ และความรับผิดชอบตามสถานการณ์ของตน - ฝึกให้มีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย และตระหนักในคุณค่าประชาธิปไตย - สร้างทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย - การทำงานเป็นกลุ่ม และการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น - การฝึกเป็นผู้นำ และผู้ตาม - การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล - การรู้จักวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลต่างๆ - การตัดสินใจตามหลักประชาธิปไตยที่ยึดเสียงส่วนใหญ่ - ประชาชนในประเทศประชาธิปไตยจำเป็นต้องรู้กฎหมายของประเทศ - การหาประโยชน์จากจุดอ่อนของประชาธิปไตย

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาธิปไตย
	2.3 เรื่องที่ 3 ศรีทธา ต่อระบอบประชาธิปไตย		1. ประชาชนในประเทศประชาธิปไตยต้องมี ความซื่อสัตย์ และมี ความกล้าที่จะกระทำใน สิ่งที่ถูก แม้จะต้องเสี่ยง ต่อภัยอันตรายใดๆ 2. การรวมกำลังกระทำใน สิ่งที่ถูกต้องสามารถฟัน ฝ่าอุปสรรคต่างๆ ได้ 3. เห็นกับประโยชน์ส่วน รวมมากกว่าส่วนตน
	3. สังคมประชาธิปไตย	1. เพื่อให้เพื่อให้คนนิสิต/นักศึกษามีความ รู้ความเข้าใจ และเลือกปฏิบัติเกี่ยว กับพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง 2. เพื่อให้เพื่อให้คนนิสิต/นักศึกษา สามารถนำความรู้เกี่ยวกับ ประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้ 3. เพื่อให้เพื่อให้คนนิสิต/นักศึกษามี พฤติกรรมที่ดีต่อวิถีชีวิตแบบ ประชาธิปไตย	1. ความหมายของสังคม ไทย 2. ส่วนประกอบของสังคม ไทย 3. วัฒนธรรมและสังคม ไทย 4. องค์ประกอบในสังคม ไทย 5. การเปรียบเทียบสังคม ไทย สังคมนิยม และ สังคมเผด็จการ
	กิจกรรม : การสรุปเรื่อง ประชาธิปไตย ตลอดจน การนำประชาธิปไตยไป ใช้ในชีวิตประจำวัน	1. เพื่อให้เพื่อให้คนนิสิต/นักศึกษา สามารถสรุปเนื้อหาต่างๆ ในเรื่อง ประชาธิปไตยได้ 2. เพื่อให้เพื่อให้คนนิสิต/นักศึกษابอก ประโยชน์ โทษ และนำหลักการ ประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน	ประชาธิปไตยแบบไทยๆ อันมีองค์พระมหากษัตริย์ เป็นประมุข

“กลุ่มสัมพันธ์”

วัตถุประสงค์ ให้ความรู้ทางจิตวิทยา เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกประชาธิปไตยในการอยู่ร่วมกันในระบบอบประชาธิปไตย

โมดูลที่ 1 การอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ผู้รับการอบรมสามารถ

1. แสดงออกถึงการยอมรับและการปรับตัวเพื่อการอยู่ร่วมกัน
2. แสดงออกถึงคุณลักษณะสำคัญที่จะทำให้ตนเองสามารถอยู่ร่วมสังคมกับผู้อื่นได้ทุกวัน

เวลาที่ใช้ 1 ½ ชั่วโมง

ทฤษฎีและหลักการที่ใช้ ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

เนื้อหาที่สอน

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ความสำคัญของความสัมพันธ์ที่ดีของบุคคลในสังคม

กิจกรรมการสอน บรรยาย ร่วมกิจกรรม อภิปราย

วิธีดำเนินการ

1. บรรยายเรื่อง ความสำคัญและวิธีการเข้าใจตนเอง การเข้าใจผู้อื่น และธรรมชาติของความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ตั้งคำถามผลดี ผลเสียของความแตกต่างระหว่างบุคคล
3. ใช้กิจกรรมโดยให้ผู้เรียนหยิบสิ่งของที่แตกต่างกันทั้งหมดคนละหนึ่งชิ้น ให้ใช้ความสามารถที่จะหาสิ่งของที่จับคู่กับสิ่งของของตนเองได้ ผู้รวมไม่ได้คือผู้แพ้จะต้องออกมาร้องเพลง และมีการรวมสิ่งของต่อ กลายเป็นกลุ่มที่ใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ จนรวมกันได้ทั้งหมด ทุกครั้งที่มีการรวมจะต้องอธิบายเหตุผลของการรวมได้อย่างชัดเจน
4. ผู้สอนสรุปโดยสะท้อนภาพให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิต
5. ผู้สอนให้สมาชิกช่วยกันสรุปและอภิปรายคุณลักษณะในตัวคนที่จะทำให้รวมสิ่งของได้ และสรุปมาสู่ชีวิตตนเองในการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น

สื่อการสอน ของใช้ในชีวิตประจำวันทุกชิ้นมีความแตกต่างกัน จำนวนสิ่งของเท่ากับผู้เข้ารับ
การอบรม

การประเมินผล ผู้อบรมประสบความสำเร็จในกิจกรรม และสามารถสรุปพฤติกรรมที่เกิด
ขึ้นในการร่วมกิจกรรมไปสู่การนำไปใช้ได้

โมดูลที่ 2 ความสำเร็จในการทำงานร่วมกันในวิถีประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ผู้รับการอบรมสามารถ

1. บอกถึงคุณสมบัติของสมาชิกทุกๆ คนได้
2. บอกถึงปัจจัยสำคัญในการประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกัน

เวลาที่ใช้ 1 ½ ชั่วโมง

ทฤษฎีและหลักการที่ใช้ ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

เนื้อหาที่สอน คุณลักษณะในตัวบุคคลและปัจจัยในการทำงานร่วมกัน

กิจกรรมการสอน บรรยาย ร่วมกิจกรรม อภิปราย

วิธีดำเนินการ

1. เกริ่นนำเรื่องความสำคัญของความสัมพันธ์และความสำเร็จในการอยู่ร่วมกัน
2. จัดระบบให้ผู้เรียนสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นคู่จนครบทุกคน แต่ละคู่ใช้เวลาประมาณ 1 นาที
3. แจกกระดาษรูปหัวใจให้ผู้เรียนเขียนคุณสมบัติของตนเองที่เคยให้สัมภาษณ์ในดวงใจของตนเอง นำดวงใจทั้งหมดมารวมกัน และสุ่มอ่านเพื่อให้ช่วยกันทายว่าเป็นคุณสมบัติของใคร จนครบทุกดวงใจ และให้เจ้าของรับดวงใจกลับคืน เพื่อทำงานต่อไป
4. ให้ผู้เรียนต่างกำหนดเป้าหมายที่ตนเองอยากให้ทุกคนร่วมกันนำรูปหัวใจไปติดบนกระดาษแผ่นใหญ่ ให้เป็นรูปใดรูปหนึ่ง โดยที่ไม่ให้แต่ละคนปรึกษากัน เมื่อกำหนดเป้าหมายแล้วให้นำเสนอเป้าหมายของตนเองให้ทุกคนทราบ แล้วจึงให้ออกมาติดรูปหัวใจโดยห้ามมิให้มีการสื่อสารกัน
5. ประเมินผลของการทำงาน และอภิปรายถึงปัจจัยถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการทำงานร่วมกัน

สื่อการสอน กระดาษรูปหัวใจจำนวนเท่ากับผู้เรียน
กระดาษขาวแผ่นใหญ่
กาวติดกระดาษ

การประเมินผล การตอบคำถามและการอภิปรายของสมาชิก

โมดูลที่ 3 การสร้างความเห็นพ้องในระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ผู้รับการอบรมสามารถ

1. แสดงออกถึงวิธีการตัดสินใจร่วมกันด้วยความเห็นพ้องต้องกัน
2. สามารถบอกถึงคุณลักษณะและปัจจัย ตลอดจนขั้นตอนในการสร้างความเห็นพ้อง

เวลาที่ใช้ 1 ½ ชั่วโมง

ทฤษฎีและหลักการที่ใช้ ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

เนื้อหาที่สอน

1. สาเหตุของความขัดแย้งในการทำงาน
2. ผลที่เกิดจากความขัดแย้ง
3. กระบวนการในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

กิจกรรมการสอน บรรยาย ร่วมกิจกรรม อภิปราย

วิธีดำเนินการ

1. บรรยายและอภิปราย สาเหตุ และผลของความขัดแย้ง
2. ผู้สอนเล่าปัญหาที่ทำให้ผู้เรียนมีคำตอบที่แตกต่างกัน
3. ให้ผู้เรียนตอบและอธิบายถึงวิธีการในการหาคำตอบของตนเอง
4. ให้ผู้เรียนหาวิธีการที่จะหาคำตอบร่วมกันจนทุกคนยอมรับในคำตอบเดียวกัน
5. อภิปรายปัญหา สรุปถึงคุณลักษณะและขั้นตอนในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

สื่อการสอน ปัญหา “พ่อค้าคนหนึ่งซื้อสินค้าในราคา 200 บาท แล้วขายสินค้านั้นราคา 300 บาท หลังจากนั้นสินค้าชิ้นนั้นกลับมามีราคา 400 บาท ครั้นสุดท้ายขายของชิ้นนั้นไปในราคา 500 บาท พ่อค้าได้กำไรหรือไม่

การประเมินผล

1. ผู้เรียนร่วมกันหาคำตอบได้อย่างถูกต้อง
2. การอภิปรายสรุป

โมดูลที่ 4 คุณค่าแห่งความเป็นคนในสังคมระบอบประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกถึงลักษณะร่วมของความใฝ่ฝันของแต่ละบุคคล
2. บอกแนวทางในการพัฒนาตนเองและร่วมกันพัฒนาตนเอง และบุคคลอื่นไปสู่ความใฝ่ฝันของชีวิต
3. บอกได้ว่าตนเองมีความสำคัญอย่างไร

เวลาที่ใช้ 1 ½ ชั่วโมง

ทฤษฎีและหลักการที่ใช้ ทฤษฎีกลุ่มสัมพันธ์

เนื้อหาที่สอน

1. ตัวตนในปัจจุบัน
2. ตัวตนในอุดมคติในทัศนจิตวิทยา มนุษยนิยม
3. การพัฒนาตนเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย

กิจกรรมการสอน บรรยาย ร่วมกิจกรรม อภิปราย

วิธีดำเนินการ

1. ผู้สอนเกริ่นนำเรื่องพฤติกรรมที่สร้างปัญหาในการอยู่ร่วมกัน เพื่อนำไปสู่แนวทางที่ควรใช้ในการศึกษาตนเองและบุคคลอื่น
2. ตั้งคำถาม สำหรับผู้หญิง “ถ้าต้องเกิดเป็นดอกไม้ อยากรเป็นดอกไม้อะไร เพราะอะไร”
สำหรับผู้ชาย “ถ้าต้องเป็นส่วนประกอบส่วนใดส่วนหนึ่งของบ้าน
ถ้าเลือกได้จะเป็นส่วนใด เพราะอะไร”
3. แบ่งผู้เรียนเป็นกลุ่มประมาณ 5 – 6 คน
ตั้งคำถามสำหรับแต่ละกลุ่มให้ช่วยกันวางแผน 2 คำถาม คือ
“ถ้าโชคดีได้เงินมา 15 ล้าน จะแบ่งสรรการใช้เงินอย่างไร”
“ถ้ารู้ตัวว่าจะต้องตายใน 7 วัน จะทำอะไรบ้างก่อนตาย”
4. ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายสรุปถึงสิ่งที่มีร่วมกันของทุกๆ คนในการตอบคำถามทั้ง 3 คำถาม
5. ช่วยกันสรุป แนวทางที่จะนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

การประเมินผล คำตอบของผู้เรียน

บทสรุป ประชาธิปไตยแบบไทย ๆ

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. เพื่อให้นิสิต / นักศึกษาสามารถสรุปเพื่อเนื้อหาต่างๆ ในเรื่องประชาธิปไตยได้
2. เพื่อให้นิสิต / นักศึกษาบอกประโยชน์ โทษ และการนำหลักประชาธิปไตยไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน

เวลาที่ใช้ 1 ½ ชั่วโมง

เนื้อหาที่สอน ประชาธิปไตยแบบไทยอันมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข

กิจกรรมการสอน อภิปราย

วิธีดำเนินการ

1. ผู้สอนกระตุ้นให้นิสิต / นักศึกษาระลึกเรื่องราวที่ได้มาเข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด 3 วัน ว่าได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร แล้วรู้สึกอย่างไร
2. เปิดโอกาสให้อภิปรายโดยการแบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ แล้วให้มานำเสนอ
3. ผู้สอนร่วมสรุปในสิ่งที่ขาด มีการตั้งคำถามประกอบ เพื่อเป็นการกระตุ้น
4. สรุปแนวทางที่จะนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน

สื่อการสอน -

การประเมินผล คำตอบของผู้เรียน

โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

1. วัตถุประสงค์
 2. ทฤษฎีที่ใช้
 3. เนื้อหาที่สอน
 4. กิจกรรมก่อนฝึกอบรม
 5. กิจกรรมระหว่างการฝึกอบรม – ตารางวิเคราะห์
 6. กิจกรรมสรุป วิธีชีวิตประชาธิปไตย และเสนอแนะกิจกรรมที่โรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยควรจัด
 7. กิจกรรมหลังการอบรม : ทำแบบสอบถาม
- ดังมีรายละเอียดแต่ละส่วน ดังนี้

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยในนิสิตนักศึกษา

บุคลิกภาพประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะทางกายและใจที่ปรากฏออกมาทางร่างกาย และพฤติกรรม โดยเกิดจากการเรียนรู้ การอบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมในครอบครัว และสังคม

- การพัฒนาความรู้และวิเคราะห์ข่าวสารเพื่อข้อความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริง
- การพัฒนาการค่านิยมประชาธิปไตยที่เหมาะสม
- วิเคราะห์พฤติกรรมในสังคมเพื่อเลือกสรรพฤติกรรมที่เหมาะสม
- วิเคราะห์กฎเกณฑ์

1. ทฤษฎีการพัฒนาการค่านิยมประชาธิปไตย

- 1.1) ตั้งสถานการณ์ที่คับขัน และให้เลือกว่าเขาจะเลือกมีพฤติกรรมอย่างไร
- 1.2) ให้เหตุผลของการกระทำของเขาว่าทำไม
- 1.3) นำทางเลือกมาวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสีย ระยะเวลา และระยะยาว
- 1.4) ให้ความรู้และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ทั้งระยะสั้น และระยะยาวมาเปรียบเทียบ
- 1.5) ให้นิสิตนำเสนอทางเลือกใหม่ๆ ที่จะกระทำ
- 1.6) ร่วมกันวิเคราะห์ทางเลือกในด้าน ข้อดีและข้อเสีย ทั้งระยะสั้น ระยะยาว
- 1.7) เลือกทางเลือกใหม่ที่คิดว่าดีที่สุด

2. แนวคิดในการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตย

- 2.1) นำเข้าสู่บทเรียน – สภาพและปัญหา วิธีชีวิตของคนไทยในปัจจุบัน หรือตั้งคำถามจากข่าว เพื่อจูงใจให้สนใจ
- 2.2) นำความรู้หรือทฤษฎีมาวิเคราะห์แยกแยะข้อดีและข้อเสีย พร้อมให้เหตุผล

- 2.3) ให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมในระยะยาว
- 2.4) สรุป
- 2.5) เสนอแนะความคิดหรือให้ข้อเท็จจริงเพิ่ม

กิจกรรมก่อนการอบรม

1. จัดเตรียมเอกสารและสื่อโปงานสำหรับการจัดกิจกรรมจำนวน 10 ชุด
 2. นัดแนะนิสิตจำนวน 40 คน โดยสมัครใจ
 3. นัด วัน เวลา สถานที่ กับนิสิต
 4. สุ่มแบ่งกลุ่มนิสิตออกเป็น 2 กลุ่ม โดยมีกลุ่มผู้ร่วมวิจัยและกลุ่มผู้เข้าร่วมฝึกอบรม โดยผู้ช่วยนักวิจัย 1 คน จะดูแลชักชวนกลุ่มผู้เข้าร่วมฝึกอบรม จำนวน 10 คน มาเป็นผู้ช่วยนักวิจัย
 5. ฝึกอบรมกลุ่มผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 10 คน โดยคณะผู้วิจัยเป็นเวลา 2 ชั่วโมง พร้อมแจกแบบสอบถาม
 6. ลงมือฝึกอบรม โดยใช้คอมพิวเตอร์ และตารางการวิเคราะห์เนื้อหา
 7. พัฒนาเนื้อหาและรูปแบบกิจกรรม
- ดังมีรายละเอียดแต่ละส่วน ดังนี้

การแบ่งกลุ่มกิจกรรม

1. จัดหารายชื่อนิสิตตามความสมัครใจ จำนวน 40 คน
2. รับสมัครนิสิตที่คิดว่าตนเองช่างสังเกตเป็นผู้ช่วยนักวิจัย จำนวน 10 คน
3. สุ่มนิสิตที่เหลือ จำนวน 30 คน ออกเป็น 3 กลุ่ม โดยใช้การสุ่มแบบเป็นระบบ
4. สุ่มกลุ่มให้แสดงบทบาทสมมุติ โดยการจัดสลาก เป็นกลุ่ม 1 , 2 และ 3
5. กำหนดบทบาทหน้าที่ของนิสิตผู้ช่วยนักวิจัย เข้าร่วมการสังเกตแบบมีส่วนร่วม
 - 5.1 เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มตามปกติ
 - 5.2 สังเกตพฤติกรรมที่เพื่อนแสดงออก โดยผู้สังเกต : นิสิต = 1 : 3 – 4 คน
 - 5.3 ระหว่างการร่วมกิจกรรม จึงแอบขีดลงในแบบสังเกต โดยไม่ให้เพื่อนรู้ตัว อาจจะหว่งการฝึกหรือภายหลังก็ได้
 - 5.4 นิสิตต้องร่วมกิจกรรมบางส่วน เพื่อกระตุ้นให้นิสิต แสดงพฤติกรรมที่เป็นธรรมชาติ
6. แต่ละกลุ่ม สุ่มผู้ช่วยนักวิจัยเข้ากลุ่มๆ ละ 3 คน
7. แต่ละกลุ่มแบ่งนิสิตออกเป็น 3: 3 : 4 คน รวม 12 กลุ่มย่อย
8. สุ่มผู้ช่วยนักวิจัยรับผิดชอบนิสิตกลุ่มย่อย 1: 3 – 4 คน ในแต่ละกลุ่มย่อย

การฝึกอบรมนิสิตผู้ช่วยนักวิจัยเข้าสังเกตแบบมีส่วนร่วม

1. แจ้งให้ทราบว่านิสิตผู้ช่วยนักวิจัยมีบทบาทเข้าสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีหน้าที่ 3 อย่าง คือ
 - 1.1 เข้าร่วมกิจกรรมฝึกอบรมตามปกติ
 - 1.2 มีหน้าที่สังเกตเพื่อนในกลุ่ม 3 คน ตามแบบสังเกตที่กำหนดให้ โดยใช้ระหว่างการมีส่วนร่วมฝึกอบรมหรือภายหลังการฝึกอบรมได้
 - 1.3 อาจแสดงบทบาทผู้เข้าร่วมประชุมบางอย่างเพื่อกระตุ้นให้เพื่อนในกลุ่มแสดงปฏิกิริยาที่ตรวจสอบได้ โดยเช็คในแบบสอบถาม
2. แจ้งจำนวนนิสิต ชื่อนิสิต ที่ผู้ช่วยนักวิจัยเป็นผู้สังเกต
3. แจกแบบสังเกตและอธิบายแบบสังเกต ดังนี้
 - 3.1 ประเด็น หมายถึง สิ่งที่ต้องการสังเกต ประกอบด้วย
 - (1) ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น – ดูพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตว่า ถกเถียง บอกรับฟัง เห็นด้วย คัดค้านความคิดเห็นของผู้อื่น
 - (2) เคารพและปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง – เมื่อได้รับมอบหมายแล้วปฏิบัติตามหน้าที่โดยเคร่งครัด
 - (3) ยอมรับความเสมอภาคในการทำงานร่วมกับผู้อื่น – เวลาทำงานอดทนกับคนอื่น เดี่ยว มองเห็นผู้อื่นไร้ค่า
 - (4) วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ – ชอบวิพากษ์ ถกเถียง
 - (5) ชอบใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ – ชอบให้คนอื่นใช้อำนาจ มีพฤติกรรมพ่ายหน้าเห็นควร
 - (6) ยอมจำนนต่ออำนาจ – แม้ไม่เห็นด้วยก็ทำตามผู้นำ
 - (7) ไว้วางใจผู้อื่น – ให้คนอื่นทำงาน
 - (8) คุ่มครองสิทธิ์ของกลุ่มมีเสียงข้างน้อย – คนที่เป็นกลุ่มที่ไม่เห็นด้วย ได้รับการรับรองว่าจะดูแลสิทธิ์
 - (9) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม – พอเป็นเรื่องของส่วนรวมทุกคนร่วมมือร่วมใจ ผลักดัน
 - (10) ยึดมั่นในเหตุผล - ถ้ามีข้อมูลที่ดีกว่ายอมรับ
 - 3.2 ดูกิจกรรมเตรียมละคร หมายถึง การปรึกษาหารือ การตัดสินใจของผู้นำ
 - 3.3 ดูกิจกรรมในห้องเรียนทั่วไป หมายถึง กิจกรรมที่นอกเหนือจากกิจกรรมเตรียมละคร

1. กิจกรรมสร้างความเข้าใจร่วมกัน

(15 นาทีแรก) อ.ดวงเดือน

1. ผู้วิจัยโน้มน้าวให้นิสิตเห็นความสำคัญ : สุข – สนุก เพิ่มความรู้ และพัฒนาตนเอง
2. แจ้งให้นิสิตทุกคนทราบถึงหน้าที่ต้องแสดงออกตามธรรมชาติและเต็มความสามารถ ในการแสดงความคิดเห็น ฟังและการทำกิจกรรมร่วมกัน
3. โดยมีเงื่อนไขว่านิสิตทุกคนจะต้องร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรม ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งจบ
4. ในกรณีที่นิสิตฟังไม่เข้าใจ หรือมีปัญหาอะไร สามารถสอบถามหรือวิพากษ์วิจารณ์ได้

2. กิจกรรมการสอบก่อน

1. ผู้วิจัยชักจูงให้นิสิตตั้งใจทำข้อสอบอย่างเต็มที่พร้อมทั้งแนะนำว่า ผลของข้อสอบจะไม่มีผลกระทบต่อนิสิต เพราะจะวิเคราะห์ในภาพรวม
2. นิสิตทำข้อสอบก่อนการทดลอง ใช้เวลา 30 นาที

ตารางการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาธิปไตย
1	สังคมประชาธิปไตย	1. นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจและเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง 2. นิสิตสามารถนำความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3. นิสิตมีพฤติกรรมที่ดีต่อวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย	- รู้ความหมาย ส่วนประกอบของสังคมไทย - รู้วัฒนธรรมทั้งด้านความคิดวิถีประชา จารีต และจรรยาบรรณ ตลอดจนกฎระเบียบและกฎหมาย - รู้องค์ประกอบประชาธิปไตย - สามารถเปรียบเทียบสังคมประชาธิปไตย สังคมนิยม และสังคมเผด็จการ - สามารถเปรียบเทียบวัฒนธรรมการเมืองไทยกับวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของอังกฤษหรืออเมริกา
2	ละครปริศนาเรื่องที่ 2	ให้ความรู้ความเข้าใจตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสามารถประยุกต์หลักการมาใช้ในการชีวิตประจำวันได้ 1. สามารถบอกความหมาย ตลอดจนหลักการ และองค์ประกอบของประชาธิปไตย 2. แสดงออกถึงความรู้สึกที่มีต่อประชาธิปไตย 3. บอกได้ว่าจะมีพฤติกรรมอย่างไร ถ้าได้มีโอกาสไปทำหน้าที่เป็นครู ผู้นำในชนบท ผู้บริหารในวงการธุรกิจ หรือผู้นำในองค์กรสิทธิสตรีและเด็ก	- รู้องค์ประกอบประชาธิปไตย - ประยุกต์การเป็นผู้นำประชาธิปไตย - เคารพในบรรทัดฐานของสังคม

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาธิปไตย
3	ละครปริศนาเรื่องที่ 3	ปลูกฝังศรัทธาประชาธิปไตย 1. นิสิต / นักศึกษาสามารถต่อสู้กับอุปสรรคหรือความไม่ถูกต้องในการแก้ปัญหาได้ 2. บอกได้ถึงผู้นำที่ดี และไม่ดี 3. บอกได้ว่าการใช้พลังกลุ่มมีอานุภาพในการแก้ปัญหาได้ 4. แสดงออกถึงวิธีการตัดสินใจที่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย	- ความสามัคคี - การต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ - การใช้กระบวนการกลุ่ม - ปัญหาทุกอย่างแก้ไขได้
4	ละครปริศนาเรื่องที่ 1	ให้รู้วิธีการลงมติยึดหลักเสียงส่วนใหญ่ และมีความรักและหวงแหนแผ่นดิน ตลอดจนตื่นตัวอยู่เสมอในการหาข้อมูลข่าวสาร 1. บอกได้ถึงจุดอ่อนและการหาผลประโยชน์จากจุดอ่อนนั้นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย 2. รู้แหล่งและบอกได้ถึงแหล่งที่จะหาข้อมูลข่าวสาร 3. บอกถึงหน้าที่ของประชาชนชาวไทยในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย	- ยึดมั่นในวิธีการแบบประชาธิปไตย - การยึดทิศทางของสังคม - พลเมืองที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วม - การแก้ไขปัญหา

ตารางกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
(ระยะเวลาที่ใช้ 6 ชั่วโมง)

เวลา	กิจกรรม	ผลที่ได้
0 – 15 นาที	- ทำความคุ้นเคยและความสำคัญ (สุข + สนุก + เพิ่มความรู้ + พัฒนา)	* ตกลงร่วมกันและให้ความร่วมมือเต็ม ศักยภาพ ฝึกการมีส่วนร่วม แสดงความ คิดเห็น ฟัง และทำ
16 – 35 นาที	- ทำแบบทดสอบบุคลิกภาพ	* คะแนนสอบก่อนฝึก
31 – 60 นาที	- บรรยายสังคมประชาธิปไตย	- รู้ความสำคัญของสังคมประชาธิปไตย
ชั่วโมงที่ 2 50 นาที	- ละครรำปริศนา : ผู้นำประชาธิปไตย (เรื่องที่ 2) * วิพากษ์วิจารณ์ตัวละคร	- รู้องค์ประกอบประชาธิปไตย - ประยุกต์การเป็นผู้นำประชาธิปไตย - เคารพในบรรทัดฐานของสังคม
20 นาที	พัก	
ชั่วโมงที่ 3 50 นาที	- การวิเคราะห์พฤติกรรมการตัดสินใจ แบบประชาธิปไตย	- การพัฒนาบุคลิกภาพผู้นำ และผู้ตาม - ศักยภาพการประชุม - การยืดถืออุดมการณ์ประชาธิปไตย
ชั่วโมงที่ 4 50 นาที	ละครรำปริศนา เรื่องที่ 3	- ความสามัคคี - การต่อสู้เพื่ออุดมการณ์ - การใช้กระบวนการกลุ่ม - ปัญหาทุกอย่างแก้ไขได้
20 นาที	พัก	
ชั่วโมงที่ 5 50 นาที	- การวิเคราะห์พฤติกรรมย่อยในการ ตัดสินใจปฏิบัติตนตามระบอบ ประชาธิปไตย	- การมองโลกกว้างและแง่ดี - ยึดหลักเหตุผล - วิพากษ์วิจารณ์ได้ - ยึดเสียงส่วนใหญ่ แต่ไม่ละเลยเสียง ส่วนน้อย
ชั่วโมงที่ 5 50 นาที	- ละครรำปริศนา เรื่องที่ 1 การลงคะแนน เสียง	- ยึดมั่นในวิธีการแบบประชาธิปไตย - การยึดทิศทางของสังคม - พลเมืองที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วม - การแก้ไขปัญหา
20 นาที	ทำแบบทดสอบบุคลิกภาพ	คะแนนสอบหลังการฝึก
รวม 6 ชั่วโมง	- มีการสังเกตพฤติกรรมแบบกึ่งทางการ (ตลอดเวลา) - สัมภาษณ์ต้องไม่เป็นทางการ (5คน) - ประชุมผู้ดำเนินการ (7คน)	- คะแนนพฤติกรรมของนิสิตทุกคน - บันทึกพฤติกรรม - บันทึกผลการสัมภาษณ์ - ผลการดำเนินการ * การประเมิน

กิจกรรม สังคมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์

1. นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจและเลือกปฏิบัติเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ถูกต้อง
2. นิสิตสามารถนำความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน
3. นิสิตมีพฤติกรรมที่ดีต่อวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

วิธีการ

1. นำเข้าสู่บทเรียน : สอบถามข่าวหรือเรื่องราวที่เป็นอยู่ในปัจจุบันที่กำลังร้อนแรง อาทิเช่น เฝ้าโรงเรียน 5 โรงเรียนที่จังหวัดนราธิวาส ฯลฯ ซึ่งถือว่าเป็นปัญหาสังคม จากนั้นให้นิสิต 4 – 5 คน ยกตัวอย่างปัญหาสังคมไทยมาคนละ 1 ปัญหา
2. เนื้อหาที่จะนำเสนอ คือ
ระยะที่ 1 (30 นาที)
 - 1) ความหมายของสังคมไทย คือ กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกัน ในบริเวณใดบริเวณหนึ่งยาวนานพอสมควร มีประเพณี วัฒนธรรม มีวิถีการประพฤติปฏิบัติ และภาษาพูดเดียวกัน สังคมไทย อาทิเช่น สังคมไทยในลอสแอนเจลิส สังคมไทยในเขตสิบสองปันนาของจีน
 - 2) ส่วนประกอบของสังคมไทย ประกอบด้วยสถาบัน กลุ่มคน และกฎระเบียบ ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งสถาบันจะกำหนดสถานภาพ (ตำแหน่งทางสังคม) ซึ่งจะระบุบทบาท และหน้าที่ของบุคคล โดยเหตุที่บุคคลแต่ละคนมีข้อจำกัดจึงได้อยู่รวมตัวกันเป็นกลุ่ม กำหนดวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการแบ่งงานกันทำ และลงมือกระทำเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ เรียกว่า องค์การ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย หน่วยงาน และอื่นๆ
 - 3) วัฒนธรรมและสังคมไทย วัฒนธรรม หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ตลอดจนถึงประเพณีที่สังคมสร้างขึ้นมา วัฒนธรรมแบ่งออกเป็น 3 อย่าง คือ
 - 3.1) วัฒนธรรมทางความคิด ประกอบด้วย ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และแฟชั่น ซึ่งหมายถึง วิธีการคิดของคนส่วนใหญ่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง คนที่ทำอะไรผิดไปจากวัฒนธรรมทางความคิดไม่ถูกลงโทษ แต่จะถูกสังคมข่มขู่ขบขัน
 - 3.2) วิถีประชาหรือปทัสถานหรือบรรทัดฐาน (Norm) ประกอบด้วย
 - 3.2.1) วิถีชาวบ้าน (Folk Way) , ศิลธรรม , ประเพณี ใครที่มีพฤติกรรมที่แตกต่างจากวิถีชาวบ้าน จะถูกกล่าวหาว่าเป็นบุคคลที่.....
 - 3.2.2) จาริตและจรรยาบรรณ หมายถึง ข้อกำหนดของสังคมที่ให้กระทำหรือละเว้นกระทำ ใครไม่ปฏิบัติตามจะถูกสังคมลงโทษ ส่วนลงโทษอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับสังคมนั้นกำหนด

3.2.3) กฎ ระเบียบ กฎหมาย หมายถึง บทบัญญัติของสังคมที่ให้กระทำหรือ
ละเว้นการกระทำ และผู้ใดกระทำผิดจากกฎ ระเบียบที่สังคมกำหนด
สังคมจะลงโทษอย่างไร

3.3) วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ บ้านเรือน ศิลปะ สิ่งประดิษฐ์ ฯลฯ

4) องค์ประกอบในสังคมไทย

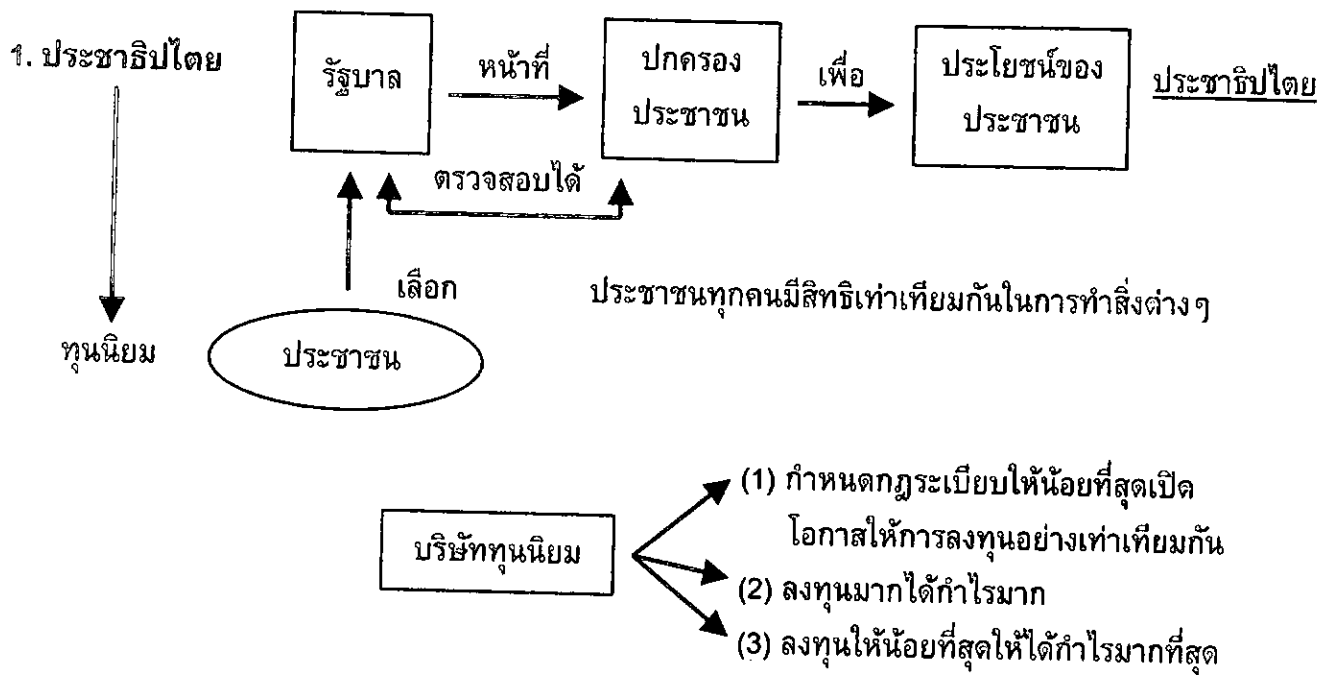
สังคมไทยมีระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข มี
นายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรี องค์การ หรือ คณะ เป็นผู้บริหารประเทศ โดยมีรัฐธรรมนูญ
เป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ และเป็นกฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของ
สังคมไทย ตลอดจนแหล่งที่มาของรัฐบาล พรรคการเมือง และตัวแทนของประชาชน...ที่จะมา
ทำหน้าที่แทนประชาชนในการออกกฎหมาย ปกครอง และบริหารประเทศ (อำนาจนิติบัญญัติ
ตุลาการ และอำนาจบริหาร)

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบของประชาธิปไตย คือ

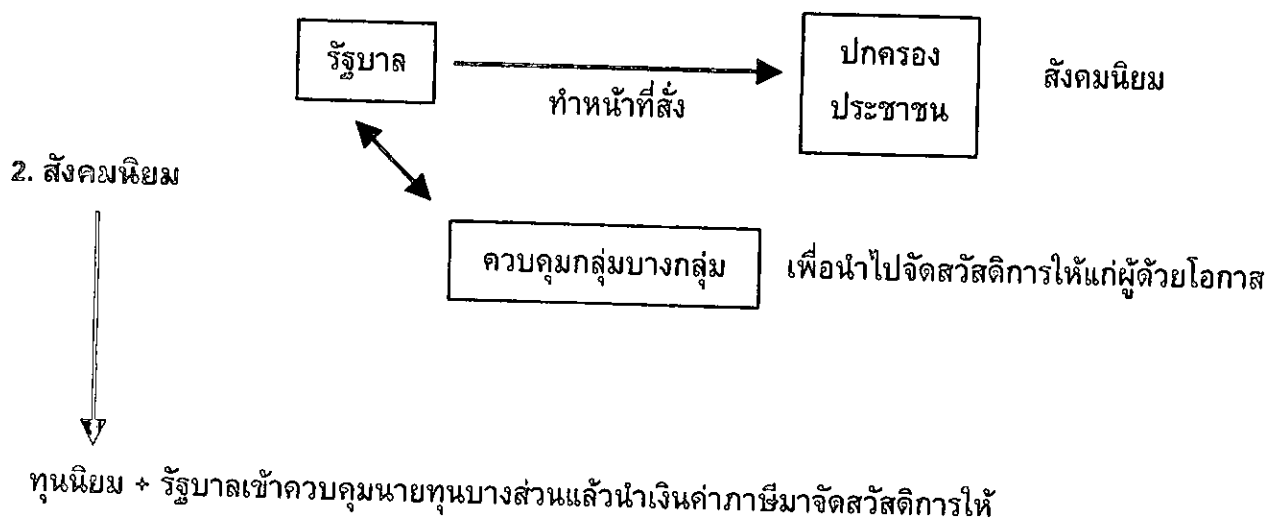
1. ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกัน
2. การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน
3. การปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะเน้นการอยู่ร่วมกัน โดยให้ทุกคนมีส่วนใน
การเสนอความคิด และเลือกวิธีการที่ดีที่สุด ทั้งนี้หากตกลงกันไม่ได้ ให้ทุกคนลงมติ
และปฏิบัติตามเสียงข้างมาก แต่ไม่ละเลยเสียงข้างน้อย คือ ต้องเคารพในสิทธิและ
รับฟังเหตุผลของกลุ่มข้างน้อย ตัวอย่างเช่น สร้างถนนสาธารณะ หากไปล่่วงละเมิด
สิทธิส่วนบุคคล คือ ถนนเข้าไปในบ้านของประชาชน ก็ต้องรื้อหนีออก การเป็น
คอมมิวนิสต์ รัฐบาลจะรื้อบ้าน โดยถือว่าทุกคนต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม แต่ถ้าเป็น
ประชาธิปไตยต้องตามกฎหมายว่ามีระเบียบให้ชดเชยแก่ประชาชนที่เสียผลประโยชน์
ตามมูลค่านาน นี่เป็นการคุ้มครองผู้เสียผลประโยชน์ส่วนน้อย ดังนั้นระบบการ
ปกครองของสังคมใดจะประสบความสำเร็จได้ คนในสังคมนั้นต้องมีวิถีชีวิตตาม
แบบแผน (กฎ ระเบียบ และประเพณีปฏิบัติตามสิทธิ บทบาท หน้าที่ที่สังคม
กำหนด ที่เราเรียกว่า วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย)

5) การเปรียบเทียบสังคมประชาธิปไตย สังคมนิยม และสังคมเผด็จการ เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

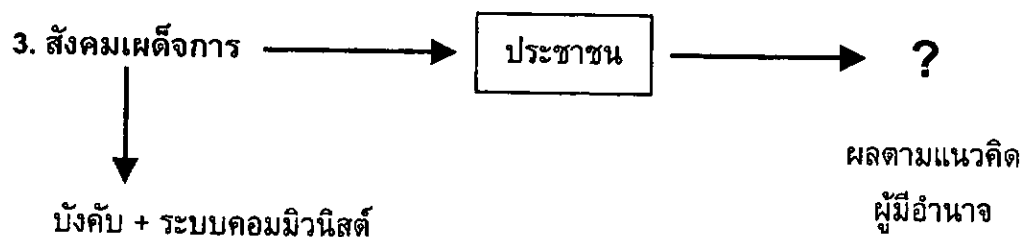
5.1 ประเทศไทยเป็นสังคมที่ปกครองโดยระบอบประชาธิปไตย ที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยมีระบอบเศรษฐกิจเป็นแบบเสรีทุนนิยม

5.2 สังคมนิยม หมายถึง สังคมที่มีระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่รัฐมีส่วนเข้าไปควบคุมกลุ่มผู้มีอิทธิพลบางส่วนเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยรัฐจะจัดสวัสดิการให้กับผู้ด้อยโอกาส

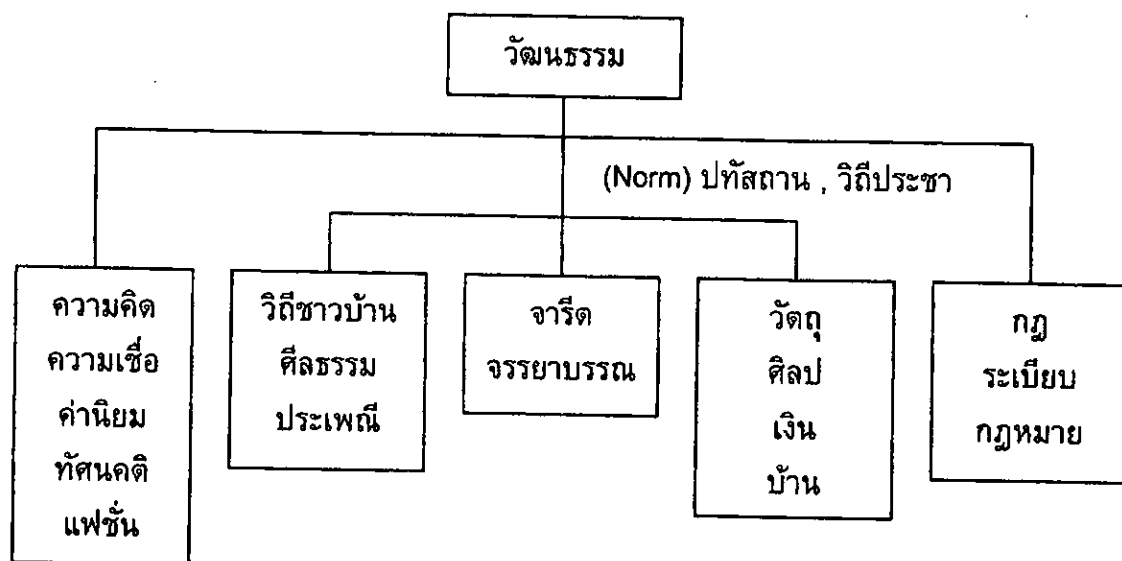
5.3 สังคมเผด็จการ หมายถึง สังคมที่ใช้ระบบการปกครองที่มีผู้มีอำนาจเพียงคนเดียว หรือกลุ่มคนที่อำนาจเด็ดขาดในการตัดสินใจ และสามารถบังคับให้ประชาชนทำตามคำสั่งของรัฐ

ในระยะที่ 2 วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วย (50 นาที)

2.1 วัฒนธรรมประชาธิปไตย เปรียบเทียบกับอังกฤษและอเมริกา

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต รวมทั้งสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์

2.2 ตารางเปรียบเทียบวิถีชีวิตของบุคคลในสังคมไทย อังกฤษ และอเมริกา

วัฒนธรรมการเมืองไทย	วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ของอังกฤษ หรือ อเมริกา
1. บทบาทปะปน คน 1 คน ทำหน้าที่หลายตำแหน่ง หลายฝ่าย ทำให้หน้าที่และบทบาทซ้ำซ้อน 2. ยึดมั่นในตัวบุคคล ตามชาติกำเนิด คุณวุฒิ วิทยุมากกว่าหน้าที่ หรือความเป็นคน 3. ปทัสถานของสังคม เลือกปฏิบัติได้ถ้าคุณมีอำนาจ เป็นผู้ยิ่งใหญ่ , Double Standard 4. มุ่งเน้นเรื่องศีลธรรม หรือธรรมชาติ 4.1 มองโลกเน้นศีลธรรม 4.2 ยึดมั่นความเชื่อ กรรม ขนบประเพณี ฤกษ์ยาม 4.3 ไม่นิยมวิพากษ์ วิเคราะห์ แต่ยอมรับผลโดยุษฎี 4.4 ไม่ติดตามผลการกระทำของตนเอง และผู้อื่น 5. มองโลกในแง่ร้าย 5.1 ปัญหาต่างๆ ไม่สามารถแก้ไขปัญหาก็ได้เสมอไป 5.2 ขึ้นอยู่กับโชคชะตาหรือธรรมชาติ 5.3 ทุกอย่างควรปล่อยไปตามกรรม 6. ทศนคติของบุคคลต่อการเมือง 6.1 บทบาทเป็นไพร่ฟ้า และเพิกเฉยการเมือง 6.2 มองโลกแคบ และยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐ	1. แบบแยกบทบาทชัดเจน ระหว่างบุคคล องค์กร และสถาบัน - ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ แยกจากกัน 2. ยึดมั่นในความสำเร็จของบุคคลตามหน้าที่ และองค์กรตามหน้าที่หลัก 3. ปทัสถานของสังคมใช้บังคับทั่วไปเท่าเทียมกัน 4. มุ่งเน้นเรื่องทางโลกหรืออาณาจักร 4.1 ยึดมั่นในความจริงสัมผัสได้ 4.2 ยึดในหลักเหตุผล 4.3 วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยได้ 4.4 ติดตามข่าวสารข้อมูล 4.5 มองโลกในแง่ดี 5. มองโลกในแง่ดี 5.1 ปัญหาทุกอย่างย่อมแก้ไขได้ 5.2 คนสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ 5.3 คนเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ 6. ทศนคติของบุคคลต่อการเมือง 6.1 บทบาทของพลเมืองที่มีส่วนร่วม (U.S.A) ผสมกับเพิกเฉย (อังกฤษ) 6.2 มองโลกกว้างและสอบถามเหตุผลของการกระทำของรัฐ

วัฒนธรรมการเมืองไทย	วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของ อังกฤษ หรือ อเมริกา
7. ไม่มีวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย 7.1 ไม่สนใจหลักการ เห็นแก่ตนเองมาก 7.2 ชอบใช้อำนาจเด็ดขาด 7.3 อ่อนแอ และยอมจำนนต่ออำนาจ 7.4 ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมดั้งเดิม 7.5 เยาะเย้ยการกระทำของผู้อื่น 7.6 มองโลกในแง่ร้ายและไม่ไว้วางใจผู้อื่น 7.7 ไม่ชอบการวิพากษ์วิจารณ์	7. ยึดมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตย 7.1 หลักการ วิธีการและวัตถุประสงค์ของการปกครองเกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ 7.2 ยึดมั่นในความสำคัญ ศักดิ์ศรี เสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล 7.3 เคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การเลือกตั้งโดยเสรีเป็นครั้งคราว การมีรัฐธรรมนูญ ถือเสียงข้างมาก และคุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อย 7.4 สนใจการมีส่วนร่วมของกิจกรรมการเมือง 7.5 สำนึกในหน้าที่ และเชื่อมั่นในตนเอง 7.6 มองโลกในแง่ดี และไว้วางใจผู้อื่น 7.7 ชอบวิเคราะห์วิจารณ์

หมายเหตุ * วัฒนธรรมการเมือง หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทักษะคติ และปทัสถาน
ทางการเมืองของสังคม

* งานวิจัยของ ศ.ดร.ทินะพันธุ์ นาเคตะ

4. สรุปวิถีชีวิตประชาธิปไตยและเสนอแนะกิจกรรมที่ควรปฏิบัติ

วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย	กิจกรรมที่ควรจัดเพิ่มเติม
1. ปลุกฝังให้นักเรียนมีวิสัยในตนเอง วินัย - ทำงานเฉพาะด้าน - ยึดความสำเร็จตามเป้าหมาย - องค์กร , บุคคล , หน้าที่ - ยึดส่วนรวมเป็นหลัก	- เคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบ - ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่คือความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กรและตามหน้าที่ของบุคคล - ลักษณะยึดความสำเร็จตามเป้าหมาย / หน้าที่ของบุคคล - นักร้องที่ดีต้องร้องเพลงเพราะ ไม่ใช่หล่อ - เยาวชนที่ดีต้องดีเด่นที่พฤติกรรมไม่ใช่ดารา - ส.ส.ที่ดีต้องทำหน้าที่ออกกฎหมายดี ไม่ใช่หล่อ
2. เคารพศักดิ์ศรี สิทธิ และความเสมอภาคของบุคคล ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง Norm ใช้บังคับกับทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน - ทุกคน - ทุกสถานที่	- ความเท่าเทียมกันในการใช้สิทธิ - คนทุกคนต่างเท่าเทียมกัน : ป.เอก ข้าราชการ : ป.6 ข้าราชการ - กฎ ระเบียบ ใช้บังคับกับทุกคนได้ ลงโทษ ไม่มี Double Standard เช่น ดร. / หมอ ฆ่าคนไม่ผิด - (ใบงาน 2)
3. เสรีภาพในการแสดงความคิด - ยึดมั่นในเหตุผลของส่วนรวม - อดทนต่อความแตกต่างของผู้อื่น (ที่ไม่กระทบสิทธิผู้อื่น) คิด พูด ทำ	- เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น - รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ไม่ตรงกับความคิดเห็นของตนเอง เช่น ถกเถียงกันแล้วก็ไม่โกรธกัน - กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น
4. รู้จักวิเคราะห์และวิจารณ์	- ไม่เชื่ออะไรง่ายนัก จะแสวงหาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลได้ - เชื่อตามเหตุผล ตัวอย่าง U.S.A ถล่มอิรักและอัฟกานิสถานเพราะอะไร - ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ - จัดให้มีการเลือกตั้งหัวหน้าชั้น มองโลกในแง่ดี ไว้วางใจต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย	กิจกรรมที่ควรจัดเพิ่มเติม
5. ฝึกฝนให้รู้จักระบบประชาธิปไตยจากการปฏิบัติ	- ใช้การลงมติแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง - ยอมรับความพ่ายแพ้ มีน้ำใจนักกีฬา เช่น แพ้แล้วก็ร่วมทำงานต่อ - รวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ส่วนรวม - ปรัชษาหรือ - ร่วมตัดสินใจ - สำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และสังคม
6. บรรยายภาคประชาธิปไตยในการทำงาน - เคารพสิทธิและหน้าที่ของคนทุกคน - เสมอภาค : แสดงความคิดเห็น + พูด + ทำ และได้รับผลประโยชน์ - ร่วมมือทำงาน - เคารพหลักการ - มุ่งเป้าส่วนรวมและตน - รับฟังความคิดเห็น - เคารพความคิดเห็นส่วนใหญ่ - รู้จักเสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม	การประชุมกลุ่มในการทำงาน - ทำใบงาน 3 เรื่อง
7. ประชาธิปไตยในสื่อมวลชน - ตรงไปตรงมา - ไม่มีอคติแอบแฝง - ส่งเสริมผู้มีคุณธรรมทางการเมือง - วิพากษ์และประนามผู้ทำลายวัฒนธรรมทางการเมือง	- การวิพากษ์วิจารณ์สื่อมวลชนที่ทำหน้าที่ในการเสนอข่าว - ส่งเสริมวัฒนธรรมการเมือง - ประนามผู้ทำลายวัฒนธรรมทางการเมือง

ใบงาน 1

สถานการณ์ : นาย ก เป็นคนขยันขันแข็ง ซื่อสัตย์ ทำงานเต็มความสามารถ งานทุกชิ้นประสบความสำเร็จ แต่นาย ก ไม่เข้าไปรายงานอย่างใกล้ชิด นาย ก จึงไม่เคยได้สองชั้นเลย ตรงกันข้ามกับ นาย ข เป็นคนทำงานฉาบฉวย ทำงานเสร็จ 1 ชิ้น ก็จะไปเสนอต่อเจ้านายสมำเสมอ และมักจะนำงานที่เพื่อน ๆ ทำไปเสนอต่อเจ้านาย ทำให้ได้สองชั้นปีเว้นปีสมำเสมอและในที่สุด นาย ข ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้บริหารชั้นต้นดูแลนาย ก

คำถาม : ถ้าท่านเป็น นาย ก ทำดำเนินการอย่างไร จึงจะประสบความสำเร็จในสังคมไทยปัจจุบัน จากข้อมูลข้างต้น ท่านคิดอย่างไรกับคำพูดที่ว่า “ในสังคมประชาธิปไตยแบบทุนนิยมคุณต้องทำไปดีมองไป (โฆษณา) จึงจะได้ดี”

คำตอบ

.....

.....

.....

.....

แนวคิด

.....

.....

.....

.....

ใบงาน 2

สถานการณ์ : นาย ก เป็นคนเกียจคร้าน นาย ก นอนทั้งวันเลย ครอบครัวของ นาย ก เป็นคนพอมืออันจะกิน นาย ก เห็นว่าการนอนเฉยๆ เป็นสิทธิของเขาที่จะทำอะไรก็ได้ที่ไม่ทำให้ผู้อื่นใดในสังคมเดือดร้อนเลย

คำถาม : ท่านมีทัศนคติต่อพฤติกรรมของนาย ก อย่างไร

- . เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เพราะเหตุใด
- . ถ้าท่านเป็น นาย ก ท่านแก้ไขนาย ก หรือไม่ โดยต้องให้เหตุผลนาย ก อย่างไร

คำตอบ

ก

.....

.....

.....

.....

ข

.....

.....

.....

.....

ใบงาน 3

สถานการณ์ : มีการเลือกตั้ง อบต. ที่ตำบลของท่าน แต่ท่านไม่รู้จักผู้สมัครรับเลือกตั้งเลย
มีหน้าข่าวท่านยังติดงานอีก

คำถาม : ท่านคิดว่าจะทำอะไร ไปหรือไม่ เพราะเหตุใด

- 1. ไปเลือกตั้ง แต่ไม่ลงคะแนนเสียง เหตุผล.....
- 2. ไปเลือกตั้ง แต่ทำบัตรเสีย เหตุผล.....
- 3. ไปเลือกตั้ง เลือกใครก็ได้ เหตุผล.....
- 4. ไม่ไปเลือกตั้ง เหตุผล.....

คำตอบ

.....

.....

.....

.....

แนวคิด

.....

.....

.....

.....

ใบงาน 4

การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร (การวัดความสามารถในการวิเคราะห์)

หนังสือพิมพ์หัวเขียวลงข่าวว่า ชายคนหนึ่งเดินเข้าไปในซอยเปลี่ยวในยามค่ำคืน และถูกคนร้ายเข้ามาทางด้านหลัง แล้วฟันขาดสะพายแล่ง ตายคาที่ จากนั้นคนร้ายก็วิ่งหนีหายไป ตอนเช้าตำรวจได้รับแจ้งจากพลเมืองดีว่าพบศพดังกล่าวเมื่อเช้าววันนี้

คำถาม : ให้นักวิเคราะห์เสนอความคิด Fact หรือข้อเท็จจริงคืออะไร

.....
.....

ให้ข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

ข้อจริง - ชายนิรนามถูกคนร้ายฟันขาดสะพายแล่ง

ข้อเท็จ - เดินเข้าไปในซอยเปลี่ยวในยามค่ำคืน : ไม่มีใครเห็นรู้ได้อย่างไรว่าซอยเปลี่ยว และรู้ได้อย่างไรว่าตายตอนกลางคืน อาจตายตอนเย็นก็ได้ และคนร้ายอาจจะพ้นจากข้างหน้าก็ได้

สรุป ข่าวสารข้อมูลนั้นบางส่วนเป็นเท็จ บางส่วนเป็นจริง

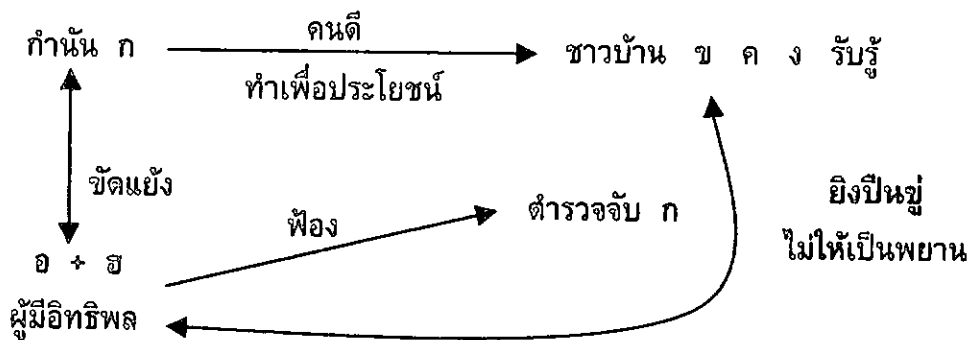
ข้อเสนอแนะ

- ต้องวิเคราะห์และพิจารณาข้อเท็จ และจริงก่อน เพื่อทำให้ไม่หลงผิด
- ต้องเลือกสรรข้อมูลที่มีประโยชน์มาศึกษา

ใบงาน 5

วิธีการวิเคราะห์ข้อเท็จจริง (บนกระดานดำหรือแผ่นใส)

กรณีกำหนด ก เป็นคนดี ร่วมมือกับชาวบ้านตำบลสีแสง สร้างสหกรณ์ และโรงสี ทำให้ นาย อ และ ฮ ซึ่งเป็นผู้มีอิทธิพลเสียผลประโยชน์

คำถาม : ข ค ง ควรจะอย่างไรดี ในเมื่อทุกคนก็มีลูกมีครอบครัว

- ข
- ค
- ง

ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่เกิดขึ้นในระยะยาว

- กรณีนี้เคยเป็นข้อเท็จจริงในสังคม
- ข ค ง หลีกภัย ไม่ไปเป็นพยานด้วยความกลัว
- ต่อมา อ และ ฮ สมัครงานเป็นกำนันของตำบลนั้น
- ต่อมากำนันและพวกก็กำจัดทุกคนที่รู้ข้อมูลที่ละคนๆ จนทุกคนตายหมด เพราะกลัวว่าคนพวกนี้จะไปบอกตำรวจ
- ชาวบ้านอื่นๆ อยู่ภายใต้บาบาท อ และ ฮ ตลอดไปเพราะจำเป็นต้องทำตามกำนันและพวก เพื่อความอยู่รอด

ข้อเสนอแนะ

- ต้องรวมกันเป็นกลุ่ม เพราะต่อสู้ทั้งกลุ่มจะมีพลัง
- ในยุคข่าวสารข้อมูลจำเป็นต้องเชื่อมโยงกลุ่มเป็นเครือข่ายกับกลุ่มอื่น และใช้สื่อมวลชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจสู่สาธารณะ จะทำให้กลุ่มอิทธิพลชะลอความรุนแรงลง

กลุ่มละ 10 คน (15 นาที)

คำสั่ง : จงอ่านข้อความข้างล่างนี้

ตาราง การเปรียบเทียบวัฒนธรรมทางการเมืองไทย และวัฒนธรรมการเมืองของอังกฤษ และอเมริกา

วัฒนธรรมการเมืองไทย	วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ของอังกฤษ หรือ อเมริกา
1. บทบาทปะปน คน 1 คน ทำหน้าที่หลายตำแหน่ง หลายฝ่าย ทำให้หน้าที่และบทบาทซ้ำซ้อน 2. ยึดมั่นในตัวบุคคล ตามชาติกำเนิด คุณวุฒิ วัยวุฒิมากกว่าหน้าที่ หรือความเป็นคน 3. ปทัสถานของสังคม เลือกปฏิบัติได้ถ้าคุณมีอำนาจ เป็นผู้ยิ่งใหญ่ , Double Standard 4. มุ่งเน้นเรื่องศีลธรรม หรือธรรมชาติ 4.1 มองโลกเน้นศีลธรรม 4.2 ยึดมั่นความเชื่อ กรรม ขนบประเพณี ฤกษ์ยาม 4.3 ไม่นิยมวิพากษ์ วิเคราะห์ แต่ยอมรับผลโดยุษฎี 4.4 ไม่ติดตามผลการกระทำของตนเอง และผู้อื่น 5. มองโลกในแง่ร้าย 5.1 ปัญหาต่างๆ ไม่สามารถแก้ไขได้เสมอไป 5.2 ขึ้นอยู่กับโชคชะตาหรือธรรมชาติ 5.3 ทุกอย่างควรปล่อยไปตามกรรม 6. ทัศนคติของบุคคลต่อการเมือง 6.1 บทบาทเป็นไพร่ฟ้า และเพิกเฉยการเมือง 6.2 มองโลกแคบ และยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐ	1. แบบแยกบทบาทชัดเจน ระหว่างบุคคล องค์การ และสถาบัน - ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ แยกจากกัน 2. ยึดมั่นในความสำเร็จของบุคคลตามหน้าที่ และองค์การตามหน้าที่หลัก 3. ปทัสถานของสังคมใช้บังคับทั่วไปเท่าเทียมกัน 4. มุ่งเน้นเรื่องทางโลกหรืออาณาจักร 4.1 ยึดมั่นในความจริงสัมพัทธ์ได้ 4.2 ยึดในหลักเหตุผล 4.3 วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจัยได้ 4.4 ติดตามข่าวสารข้อมูล 4.5 มองโลกในแง่ดี 5. มองโลกในแง่ดี 5.1 ปัญหาทุกอย่างย่อมแก้ไขได้ 5.2 คนสามารถควบคุมสิ่งแวดล้อมได้ 5.3 คนเอาชนะสิ่งแวดล้อมได้ 6. ทัศนคติของบุคคลต่อการเมือง 6.1 บทบาทของพลเมืองที่มีส่วนร่วม (U.S.A) ผสมกับเพิกเฉย (อังกฤษ) 6.2 มองโลกกว้างและสอบถามเหตุผลของการกระทำของรัฐ
วัฒนธรรมการเมืองไทย	วัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตยของ อังกฤษ หรือ อเมริกา

7. ไม่มีวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย 7.1 ไม่สนใจหลักการ เห็นแก่ตนเองมาก 7.2 ชอบใช้อำนาจเด็ดขาด 7.3 อ่อนแอ และยอมจำนนต่ออำนาจ 7.4 ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมดั้งเดิม 7.5 เยาะเย้ยการกระทำของผู้อื่น 7.6 มองโลกในแง่ร้ายและไม่ไว้วางใจผู้อื่น 7.7 ไม่ชอบการวิพากษ์วิจารณ์	7. ยึดมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตย 7.1 หลักการ วิธีการและวัตถุประสงค์ของการปกครองเกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนใหญ่ 7.2 ยึดมั่นในความสำคัญ ศักดิ์ศรี เสมอภาค และเสรีภาพของบุคคล 7.3 เคารพกติกาของการปกครองแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การเลือกตั้งโดยเสรีเป็นครั้งแรก การมีรัฐธรรมนูญ ถือเสียงข้างมาก และคุ้มครองสิทธิของเสียงข้างน้อย 7.4 สนใจการมีส่วนร่วมของกิจกรรมการเมือง 7.5 สำนึกในหน้าที่ และเชื่อมั่นในตนเอง 7.6 มองโลกในแง่ดี และไว้วางใจผู้อื่น 7.7 ชอบวิเคราะห์วิจารณ์
--	---

หมายเหตุ * วัฒนธรรมการเมือง หมายถึง ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ทศนคติ และปทัสถานทางการเมืองของสังคม

* งานวิจัยของ ศ.ดร.ทีนะพันธุ์ นาคะตะ

ข้อคำถาม : ท่านคิดว่าประชาธิปไตยแบบไทยๆ ควรจะเป็นอย่างไร ? อภิปราย พร้อมให้เหตุผล.....

.....

.....

.....

.....

กำหนดให้ : กลุ่มเขียนว่าข้อใดที่สังคมไทยไม่ควรทำตามวัฒนธรรมแบบอังกฤษ และอเมริกา พร้อมนำเสนอในห้องเรียน

ละครปริศนา

เรื่องที่ 1

วัตถุประสงค์ ให้รู้วิธีการลงมติยึดหลักเสียงส่วนใหญ่ และมีความรักและหวงแหนแผ่นดินตลอดจนตื่นตัวอยู่เสมอในการหาข้อมูลข่าวสาร

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. บอกได้ถึงจุดอ่อนและการหาผลประโยชน์จากจุดอ่อนนั้นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย
2. รู้แหล่งและบอกได้ถึงแหล่งที่จะหาข้อมูลข่าวสาร
3. บอกถึงหน้าที่ของประชาชนชาวไทยในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

เวลา 50 นาที

ทฤษฎี / หลักการ ทฤษฎีของการทำงานกลุ่ม และหลักการสามบทบาทสมมุติ

เนื้อหา (ดูละครที่แนบมา)

วิธีดำเนินการ

1. แบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 10 คน ให้เลือกประธานในการทำงาน และให้ประธานรับดำเนินการต่อ
2. อ่านเนื้อหาในละครที่ให้แล้ววิเคราะห์เรื่องราวในละคร กำหนดผู้แสดง โดยให้อาสาสมัครว่าใครจะแสดงเป็นตัวละครใด หรือพิจารณาจากความเหมาะสมของตัวละครและกำหนดผู้แสดง
3. กำหนดคำพูดที่เป็นของตนเอง หรืออาจเหมือนกับเรื่องที่ให้ก็ได้ แต่ผู้แสดงจะต้องไม่ดูบทเวลาแสดง
4. แสดงละครโดยใช้บทบาทสมมุติ
5. อภิปราย และซักถามองค์ความรู้ที่ได้จากการดูการแสดงบทบาทสมมุติ
6. สรุปหลักการของระบอบประชาธิปไตย หน้าที่ของประชาชนคนไทย และแหล่งข้อมูลข่าวสาร

สื่อการสอน ละคร

การประเมินผล สังเกตจากการตอบ สื่อนำ และความร่วมมือ

ละครปริศนา เรื่องที่ 1

ฉากที่ 1

ผู้บรรยาย : หมู่บ้านสอยดาว เป็นหมู่บ้านอยู่เหนือสุดของประเทศไทย ซึ่งมีภูมิประเทศสวยงามมาก วันนี้เป็นวันที่นายไกรมีความสุขมากที่สุดที่ได้กลับมาสู่บ้านเกิดหลังจากที่ไปเรียนที่กรุงเทพฯ เสียหลายปี นายไกรจบการศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งที่กรุงเทพฯ เขากลับมาด้วยความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาดอยยาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

นายไกรได้เสนอความคิด และโครงการให้กับนายชาติผู้ใหญ่บ้านและกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเขาเชิญมาประชุมที่บ้านของเขา

นายไกร : โครงการของผมคือต้องการเปิดหมู่บ้านดอยยาวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เราจะเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในไร่นาของเรา และพักอยู่กับชาวบ้านเพื่อศึกษาวัฒนธรรมของชาวเหนือ ผมว่าพวกเขาน่าจะได้รับความรู้สึกที่ดี ๆ และความประทับใจกลับไป ส่วนพวกเราจะมีรายได้เพิ่มขึ้น

ผู้ใหญ่ชาติ : เออ... ผมว่าเข้าท่าดีนะ ตอนนี้อยู่รัฐบาลก็สนับสนุนการท่องเที่ยวแบบอนุรักษ์ อยู่ คุณไกรก็จบการท่องเที่ยวมาเนี่ย ดี ดี จะได้มาเป็นหลักในงานนี้

นางใจใส : แต่ฉันกลับไม่เห็นด้วยกับผู้ใหญ่ และนายไกรเลย

นายไกร : ทำไมล่ะ

นางใจใส : ก็เพราะเมื่อมีคนเข้ามาเที่ยว มาพักในบ้านของพวกเขา ฉันกลัวว่าพวกนี้อาจนำความยุ่งยากเข้ามา เช่น ปัญหายาเสพติด หรือวัฒนธรรมของคนเมืองหลวงที่จะมาทำให้เด็กๆ ของเราใจแตก ฉันละกลัวจริงๆ ที่จริงหมู่บ้านของเราก็ไม่ได้เดือดร้อน ผลผลิตในไร่ก็ส่งขายได้ราคาดี

นายสิทธิ : เออ... ผมก็เห็นด้วยกับนางใจใสนะ ผมว่ามันคงวุ่นวายและความเป็นอยู่ของพวกเขาจะเปลี่ยนไป ผมชอบอยู่อย่างสงบ ไม่ชอบวุ่นวาย

นายไกร : ผมว่าถึงเวลาแล้วที่เราควรเปลี่ยนแปลงทุกอย่างให้ดีขึ้น เราไม่จำเป็นต้องออกไปขายผลผลิตในไร่ จะมีคนแห่กันเข้ามาซื้อในไร่เอง ส่วนยาเสพติด พวกเขาก็ช่วยกันดูแลเด็กๆ ของเรา สำหรับวัฒนธรรมของคนเมือง ผมว่าเด็กรุ่นใหม่ควรจะได้เรียนรู้ เพราะโลกปัจจุบันนี้มันแคบลงมาก

นางยุพา : ฉันก็ว่าความคิดของนายไกรเข้าท่าดีนะ เราน่าจะลองดูนะ

นายอ้น : แต่ฉันก็ไม่ค่อยเห็นด้วยนะ ฉันกลัวว่า เจ้าอิมมันจะใจแตกไปกับชาวกรุง ทุกวันนี้มันก็เรียกร้องจะไปเรียนต่อในกรุงเทพฯ

ผู้ใหญ่ชาติ : เอาอย่างนี้แล้วกัน คณะกรรมการประจำหมู่บ้านเรามีทั้งหมด 9 คน และทุกคนก็มาอยู่ที่นี่แล้ว ผมว่า เราน่าจะลงคะแนนเสียงดูว่ามีกี่คนเห็นด้วยกับโครงการของนายไกร และกี่คนที่ไม่เห็นด้วย ขอให้ทุกคนลงคะแนนเสียงกลับ นี่คือการกระทำที่เตรียมไว้สำหรับเขียนลงว่าเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย

.....

ฉากที่ 2

ผู้บรรยาย : การลงคะแนนเสียง และการตรวจสอบผล

ผู้ใหญ่ชาติ : ผลการลงคะแนนเสียงปรากฏว่า จำนวนคณะกรรมการประจำหมู่บ้านทั้งสิ้น 9 คน มีผู้เห็นด้วยจำนวน 4 คน ไม่เห็นด้วยจำนวน 5 คน ดังนั้น จึงขอสรุปว่า โครงการนี้คงต้องระงับไป

นายไกร : ผู้ใหญ่...ผู้ใหญ่ อย่าเพิ่งตัดสินใจสรุป จันว่าน่าจะให้คณะกรรมการประจำหมู่บ้านลองไปคิดดูอีกที หรือไปปรึกษาสมาชิกลูกบ้านส่วนใหญ่ดูก่อน แล้วเราค่อยมาลงคะแนนเสียงกันอีกทีจะดีไหมผู้ใหญ่ ผมนะเสียดยโครงการดีๆ เช่นนี้ กลัวว่าหมู่บ้านอื่นเขาจะเอาความคิดของผมไป หมู่บ้านเราก็จะล้าหลัง

ผู้ใหญ่ชาติ : เออ... ก็ดีนะ ก่อนจะตัดสินใจน่าจะคิดถึงคนส่วนใหญ่ก่อนก็ดี เข้า ตกลงเราจะมาพบกันอีกทีนี้ อาทิตย์หน้าก็แล้วกัน กลับไปปรึกษาสมาชิกลูกบ้านคนอื่นๆ ดู แล้วค่อยมาลงคะแนนเสียง มีใครจะเสนอความคิดเห็นอะไรอีกไหม..... ถ้าไม่มีขอปิดการประชุม

.....

ฉากที่ 3

ผู้บรรยาย : นายไกรพยายามประกบสมาชิก 3 คน ที่ไม่ได้แสดงความรู้สึกว่า เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยในที่ประชุมทีละคน เพราะใน 3 คน ต้องมี 2 คนที่ไม่เห็นด้วย จึงทำให้ผลการลงคะแนนเสียงไม่เห็นด้วยมีถึง 5 คน นายไกรพยายามพูดโน้มน้าวจิตใจ 3 คนนี้ให้เห็นชอบตามเขาเพื่อการลงคะแนนเสียงคราวหน้าเสียงที่เห็นด้วยจะได้เป็น 6 เสียง แต่ปรากฏว่า 2 ใน 3 ยืนยันว่าเขาไม่เห็นด้วย ถึงอย่างไรก็ต้องลงคะแนนเสียง ไม่เห็นด้วยแน่นอน นายไกรจึงเสนอให้เงินแก่กรรมการ 2 คนนี้คนละ 5,000 บาท เพื่อจะได้ลงคะแนนเป็นเห็นด้วย และบอกกรรมการทั้ง 2 คนว่า เขาอยากพัฒนามูลบ้านนี้ให้คนส่วนใหญ่ได้รู้จัก ไม่มีอะไรซ่อนเร้นอยู่เลย

หนึ่งสัปดาห์ผ่านไปที่บ้านนายไกร กรรมการประจำหมู่บ้านทุกคนรวมถึงผู้ใหญ่ชาติด้วยก็มาที่บ้านนายไกร เพื่อลงคะแนนเสียง ผลการลงคะแนนเสียงก็เป็นไปตามที่นายไกรคาดหวัง คือ

6 เสียงใน 9 เสียง เห็นด้วยกับโครงการของนายไกร นายไกรได้มอบโครงการให้ผู้ใหญ่ชาติไปดำเนินการติดต่อกับทางราชการเพื่อขอเปิดหมู่บ้านคอยวาวอย่างเป็นทางการต่อไป

นายไกร : นี่คือฝีมือของเรา ไม่ยากเลยที่จะทำให้ผู้สูงอายุชาวไต้หวันได้เข้ามาอยู่ในบริเวณที่มีอากาศดี ทิวทัศน์สวยงาม อาหารสมบูรณ์เช่นเมืองไทย และยังเป็นบริเวณที่มีชาวต่างชาติเข้ามาพักผ่อน ท่องเที่ยว ตรงกับข้อแม้ของ ดร.ชู ที่กำหนดไว้

นายไกร : พ่อเกรียง พ่อให้ลุงสี่เขาไปติดต่อซื้อที่ดินจำนวน 100 ไร่ ได้เรียบร้อยแล้วหรือยัง และเขากำหนดให้วางเงินเมื่อไหร่

พ่อเกรียง : เรียบร้อยแล้วลูก วางเงินเมื่อไหร่ ที่ดินก็เป็นของเราเลย

นายไกร : ตกลง พรุ่งนี้ก็แล้วกัน พ่อช่วยบอกลุงสี่ด้วย พรุ่งนี้ให้ลุงสี่พาเจ้าของที่ไปโอนที่ดินกันเลย พบกันที่ที่ดินจังหวัดนะ

นายไกร : ฮะ ! ฮะ ! ที่ดิน 100 ไร่ เราจะพัฒนาให้เป็นแหล่งที่อยู่ของผู้สูงอายุเสีย 20 ไร่ อีก 60 ไร่ จะทำเป็นโรงเรียนนานาชาติ อีก 20 ไร่ จะเป็นการจัดสรรที่ดิน

นายเกรียง : ลูกจะเอาเงินมาจากไหน มันต้องใช้เงินมากนะ

นายไกร : พ่อ ลูกไม่ได้ทำคนเดียว ดร.ชู เขาเป็นเจ้าของโครงการ และเงินทั้งหมดก็เป็นเงินของชาวไต้หวันทั้งนั้นละ ลูกเป็นแค่ผู้จัดการทางนี้แหละ

นายเกรียง : แล้วทำไมลูกต้องพยายามที่จะเปิดหมู่บ้านนี้ล่ะ พ่อไม่เข้าใจเลย

นายไกร : ก็เพราะนี่เป็นเงื่อนไขของ ดร.ชู ที่จะทำแหล่งนี้ให้คนต่างชาติรู้จัก มาเที่ยวมาพัก และอยากที่จะมาอยู่ ส่งลูกหลานมาเรียน และเราก็มีที่ดินที่จะขายทำเป็นที่จัดสรร อีก 20 ไร่ สำหรับคนต่างชาติ

นายเกรียง : พ่อไม่เห็นด้วยเลย ที่เจ้าจะเอาที่ดินของคนไทย ไปขายให้คนต่างชาติมันผิดกฎหมายนะลูก

นายไกร : พ่อ เดี่ยวนี้ไม่ผิดกฎหมายแล้ว แต่ถ้ามันจะผิด เราก็มีวิธีซิกแซก รับรองพ่อสบายมาก

.....

คำถามท้ายเรื่อง

1. ละครเรื่องนี้ ควรตั้งชื่อว่าจะไร ?
2. เกิดอะไรขึ้นบ้างในละครเรื่องนี้ ?
3. ปัญหาสำคัญในละครเรื่องนี้จะมีอะไรบ้าง ?
4. ปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีสาเหตุมาจากอะไรบ้าง ?
5. ในการแก้ปัญหา เราต้องแก้ที่สาเหตุ ลองคิดดูซิว่า เราจะมีวิธีแก้ปัญหได้อย่างไร ?
6. ใครเป็นคนที่เคารพตามหลักประชาธิปไตย ?
7. นายไกรเป็นคนดี หรือเป็นคนที่มืพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ? ทำไม ?
8. ผู้ใหญ่ชาติเป็นคนดี หรือเป็นคนที่มืพฤติกรรมเป็นประชาธิปไตยหรือไม่ ? ทำไม ?
9. ใครปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ
10. นายไกรให้เกียรติและเคารพบุคคลอื่นเท่าเทียมกันหรือไม่ ? คุณทราบได้อย่างไร ?

การประเมินผล

ประเมินจากใบงาน การสังเกตในขณะฝึก และการประเมินของนิสิตผู้ช่วยวิจัย

ละครปริศนา

เรื่องที่ 2

วัตถุประสงค์

ให้ความรู้ความเข้าใจตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และสามารถประยุกต์หลักการมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. สามารถบอกความหมาย ตลอดจนหลักการ และองค์ประกอบของประชาธิปไตย
2. แสดงออกถึงความรู้สึกที่มีต่อประชาธิปไตย
3. บอกได้ว่าจะมีพฤติกรรมอย่างไร ถ้าได้มีโอกาสไปทำหน้าที่เป็นครู ผู้นำในชนบท ผู้บริหารในวงการธุรกิจ หรือผู้นำในองค์กรสิทธิสตรีและเด็ก

เวลา 50 นาที

ทฤษฎี / หลักการ ทฤษฎีของการทำงานกลุ่ม และหลักการสวมบทบาทสมมุติ

เนื้อหา (ดูละครที่แนบมา)

วิธีดำเนินการ

1. แบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 10 คน ให้เลือกประธานในการทำงาน และให้ประธานรับผิดชอบดำเนินการต่อ
2. อ่านเนื้อหาในละครที่ให้แล้ววิเคราะห์เรื่องราวในละคร กำหนดผู้แสดง โดยให้อาสาสมัครว่าใครจะแสดงเป็นตัวละครใด หรือพิจารณาจากความเหมาะสมของตัวละครและกำหนดผู้แสดง
3. กำหนดคำพูดที่เป็นของตนเอง หรืออาจเหมือนกับเรื่องที่ให้กับได้ แต่ผู้แสดงจะต้องไม่ดูบทเวลาแสดง
4. แสดงละครโดยใช้บทบาทสมมุติ
5. อภิปราย และซักถามองค์ความรู้ที่ได้จากการดูการแสดงบทบาทสมมุติ
6. สรุปหลักการและองค์ประกอบของประชาธิปไตย และลักษณะผู้นำประชาธิปไตย

สื่อการสอน ละคร

การประเมินผล สังเกตจากการตอบ สีนหน้า และความร่วมมือ

ละครปริศนา เรื่องที่ 2

ฉากที่ 1

ผู้บรรยาย : ปัจจุบันมีผู้บ่นกันมากกว่า นิสิต/นักศึกษาไทยขาดความคิดสร้างสรรค์ ขาดการตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม และที่สำคัญขาดความเป็นผู้นำทางพฤติกรรม ประชาธิปไตย

สุดากับฤทธิ์ ซึ่งเป็นนิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 3 ของสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งพยายามที่จะรณรงค์ให้น้องๆ โดยเฉพาะน้องใหม่ให้มีความตื่นตัวในเรื่องดังกล่าวโดยไม่หลงไปกับแสงสีเสียงและความเจริญทางเทคโนโลยีที่เข้ามาทำลายอุดมการณ์ของความเป็นประชาธิปไตย ทั้งสุดาและฤทธิ์ทำงานในชมรมกิจการนิสิต โดยสุดาทำหน้าที่เป็นประธาน และฤทธิ์เป็นรองประธาน มีฤดีเป็นเลขาฯ นอกจากนั้นยังมีสมาชิกอื่นๆ ที่มีอุดมการณ์เดียวกันเข้ามาทำงานในองค์กรแห่งนี้ พวกเขาได้ชักชวนน้องๆ ให้เข้ามาเป็นสมาชิก เพื่อหล่อหลอมให้น้องๆ มีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย และให้หลักการของประชาธิปไตยในการเรียน และการดำเนินชีวิตต่อไป

จรีเป็นนิสิตใหม่ที่สนใจโครงการประชาธิปไตยและได้เข้ามาเป็นสมาชิกในชมรมกิจการนิสิต แต่เธอคิดว่า เธอยังมีประสบการณ์เกี่ยวกับประชาธิปไตยน้อย

ณ ห้องประชุมสโมสรกิจการนิสิต.....

สุดา : ก่อนอื่นต้องขอขอบคุณสมาชิกทุกคนที่มาร่วมพร้อมเพรียง วาระการประชุมในวันนี้ที่ต้องการหารือ คือ เรื่องการจัดกิจกรรมในช่วงวันหยุดภาคฤดูร้อน อยากจะถามว่าใครเห็นว่าควร จะจัดกิจกรรมอะไรถึงจะเหมาะสม

ฤทธิ์ : ผมคิดว่าน่าจะจัดอบรมประชาธิปไตย ให้กับเยาวชนในต่างจังหวัด โดยทำเป็น การออกค่ายให้ชื่อว่า ค่ายประชาธิปไตย

สุดา : ฟังดูก็ดีนะ ใครจะเสนออะไรอีก

วิณา : ที่ฤทธิ์ว่าก็ดี แต่สำหรับวิณาคิดว่าน่าจะอบรมประชาธิปไตยให้กับเด็กๆ ดีว่า จะได้วางรากฐานประชาธิปไตยให้กับพวกเขา เพราะไม้อ่อนน่าจะดัดได้ง่ายกว่าไม้แก่นะ

เสรี : ผมเห็นด้วยกับวิณานะ การฝึกควรทำตั้งแต่เด็กน่าจะได้ผลดีกว่า

สุดา : คนอื่นว่าอย่างไร

จรี : สำหรับจรีเห็นด้วยกับการอบรมประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชนก็ตาม แต่ขณะนี้จรีมีปัญหาและคิดว่าหลายคนก็มีปัญหาเหมือนจรี คือ ถ้าจะไปอบรมประชาธิปไตยให้กับเด็กหรือเยาวชนก็ควรอบรมประชาธิปไตยให้กับพวกเราได้เข้าใจก่อน

สุดา : จรีมีปัญหาอะไรหรือ

จური : คำถามมีมากค่ะ เดี่ยวจურიจะถามคำถามทั้งหมดดังนี้ค่ะ

1. ประชาธิปไตยคืออะไร ? มีหลักการอย่างไร ?
2. จะนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างไร ? เพราะเรียนมาแล้วถึง 1 ปี ก็ยังไม่เห็นว่าจะนำประชาธิปไตยมาใช้ได้อย่างไร ?
3. จะปลูกฝังทัศนคติให้นักเรียนใหม่ให้มีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตยได้อย่างไร ?
4. จะปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะเป็นบุคคลที่มีหัวใจประชาธิปไตย
5. จะทำตัวอย่างไร จึงจัดได้ว่าเป็นพลเมืองดีตามหลักการประชาธิปไตย ในกรณีต่อไปนี้

- 5.1 ถ้าในอนาคตได้เป็นครู อาจารย์
- 5.2 ถ้าในอนาคตได้เป็นผู้นำในชนบท
- 5.3 ถ้าในอนาคตได้เป็นผู้บริหารในวงการธุรกิจ
- 5.4 ถ้าในอนาคตได้ทำงานในองค์การสิทธิสตรีและเด็ก

สุดา : คำถามทั้งหมดดีมาก ตอนนี้ขอให้สมาชิกทุกคนแบ่งกลุ่มเป็น 4 กลุ่ม และช่วยกันตอบคำถามของจური กลุ่มละ 1 ข้อ คือ ตั้งแต่ข้อ 1 ถึงข้อ 4 ส่วนข้อที่ 5 จ่ายคำถามย่อยในกลุ่มละ 1 ข้อย่อย สุดาจะได้รู้ว่าพวกเรามีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมากพอที่จะไปอบรมเด็กและเยาวชนได้หรือไม่ ขอให้ตอบคำถามของจურიให้เห็นฝีมือกันก่อนนะ

.....

ฉากที่ 2

หลังจากประชุมกลุ่มย่อยมาประมาณ 20 นาที ทุกคนก็เตรียมตัวนำเสนอผลของการประชุมกลุ่มย่อยต่อไป

สุดา : หวังว่าพวกเราคงตอบคำถามกันเสร็จแล้วนะ ขอเชิญให้กลุ่มที่ 1 และกลุ่มต่อไป มาตอบคำถาม และขอให้จรีฟิงและคิดตามถ้ายังไม่เข้าใจ เมื่อฟี่ๆ เขาตอบคำถามเสร็จแล้วก็ถามได้เลยนะ

กลุ่มที่ 1 : ประชาธิปไตยคืออะไร ? ขอดอบดังนี้ ประชาธิปไตย หมายถึง การปฏิบัติตนตามแนวทางหลักการประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วย 3 หลักการ คือ

1. หลักเคารพธรรม คือ การเคารพในหน้าที่ สิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค และยุติธรรมของแต่ละบุคคลโดยเน้นการเคารพซึ่งกันและกันบนพื้นฐานของสิทธิมนุษยธรรม

2. หลักสามัคคีธรรม คือ การมีวินัยในตนเอง และความรับผิดชอบต่อสังคม ร่วมมือในการปฏิบัติหน้าที่ในทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทุกระยะเวลาของการทำงานร่วมกัน เป็นการวางแผนงานร่วมกัน การปฏิบัติงานร่วมกันโดยแบ่งงานกันทำตามความสามารถและหน้าที่ในลักษณะของการประสานงาน การประเมินผลงานร่วมกันและช่วยกันปรับปรุงการดำเนินงานครั้งต่อไปให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. หลักปัญญาธรรม หรือการใช้เหตุผล และวิธีการวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา โดยเน้นการแก้ปัญหาที่สาเหตุ

กลุ่มที่ 2 : จะนำหลักการประชาธิปไตยมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างไร ? เพราะเรียนมาแล้วถึง 1 ปี ก็ยังไม่เห็นว่าจะนำประชาธิปไตยมาใช้ได้อย่างไร ?

การนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ในการเรียนการสอนคงเน้นในเรื่องการเรียนเป็นกลุ่ม เพื่อช่วยกันค้นคว้าหาความรู้ตามที่อาจารย์มอบหมายงานให้ไปค้นคว้า ทุกคนคงต้องตระหนักหลักการทั้ง 3 ข้อของประชาธิปไตย ในข้อ 1 มาใช้ คือ ทำงานกันเป็นทีม ร่วมมือกัน ทั้งนี้โดยเคารพในความเท่าเทียมกันในความรู้ความสามารถของคนทุกคน โดยต้องร่วมมือวางแผนงานกันทำ แบ่งงานตามความถนัดความสามารถและเมื่อค้นคว้ามาแล้วนำมาอภิปราย ประเมินผล และเขียนคำตอบเพื่อส่งงานทั้งนี้โดยตั้งอยู่บนเหตุผล หรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ และเมื่อผลออกมาอย่างไร ก็นำมาศึกษาเพื่อตรวจสอบดูว่า อาจารย์แก้ไขอะไร หรือแนะนำอะไรมาให้ จะได้เก็บไว้เพื่อนำไปปรับปรุงในงานต่อไป

กลุ่มที่ 3 : จะปลูกฝังทัศนคติใ้หนึ่งๆ ที่เข้ามาเรียนใหม่ ให้มีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตยได้อย่างไร ?

การปลูกฝังทัศนคติ คงต้องเริ่มจากการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประชาธิปไตย ว่าประชาธิปไตยคืออะไร มีประโยชน์อย่างไร ชี้ให้เห็นข้อดี และข้อเสียของการนำประชาธิปไตยไปใช้ในทางผิด

เช่น นำไปก่อ Mob ให้กับคนโดยปลุกระดมให้เห็นถึงผลเสียด้านเดียว การให้ข้อมูลต้องให้ทั้ง 2 ด้าน คือ ทั้งด้านดี และด้านเสีย ส่วนการตัดสินใจ ควรเป็นของผู้ฟังเองทั้งนี้เพราะผู้ฟังเป็นคนมีปัญญารู้จักคิดรู้อะไรถูก อะไรผิด และผู้ปลุกฝังควรต้องทำตัวให้เป็นตัวแบบว่าการปฏิบัติตัวตามระบอบประชาธิปไตย จะต้องปฏิบัติ อย่างไร ส่วนจะต้องปฏิบัติตนอย่างไร ขอให้ดูคำตอบของกลุ่ม 4 ต่อไป

กลุ่มที่ 4 : จะปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะเป็นบุคคลที่มีหัวใจประชาธิปไตย

บุคคลที่มีหัวใจประชาธิปไตย น่าจะประพฤติตนดังต่อไปนี้

1. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
2. ยอมรับในหลักของเหตุผล
3. ใช้เสียงข้างมากในการตัดสินใจปัญหา
4. เคารพซึ่งกันและกัน และในความเท่าเทียมกัน
5. ทำงานเป็นหมู่คณะ
6. ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา
7. เคารพต่อกฎหมาย
8. ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง และสังคม

กลุ่มที่ 1 - 4 : จะทำตัวอย่างไร จึงจัดได้ว่าเป็นพลเมืองดีตามหลักการประชาธิปไตยในกรณีต่อไปนี้

1. ถ้าในอนาคตได้เป็นครู - อาจารย์

ถ้าในอนาคตได้เป็นครู - อาจารย์ ก็คงต้องอบรมศิษย์ให้เป็นผู้มีจิตวิญญาณเป็นประชาธิปไตย พร้อมกับปฏิบัติตนเป็นบุคคลที่มีหัวใจเป็นประชาธิปไตยเพื่อเป็นตัวแบบ และใช้กระบวนการสอนเป็นทีม ให้ศิษย์ค้นคว้าหาความรู้เอง และให้พวกเขาแก้ปัญหาโดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ พร้อมกับเคารพในความเป็นมนุษย์ของศิษย์ทุกคน

2. ถ้าในอนาคตได้เป็นผู้นำในชนบท

ถ้าในอนาคตได้เป็นผู้นำในชนบท ก็คงต้องพยายามพัฒนาสังคมชนบทให้เจริญมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยการรวบรวมพรรคพวกที่มีอุดมการณ์เดียวกันมาประชุมคิดว่าทำอย่างไรชนบทของเราจึงจะเจริญโดยศึกษาดูว่าชนบทของเรายังขาดอะไรหรือมีปัญหาอะไร แล้วร่วมกันสร้างแผนงานที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาสิ่งที่ขาดอยู่ การทำงานควรอยู่ภายใต้ความเห็นชอบ หรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทแห่งนั้น เพราะถ้าประชาชนในชุมชนนั้นเขาไม่เห็นด้วยก็ไม่มีประโยชน์ นอกจากนั้นควรพยายามปลูกจิตสำนึกของความเป็นประชาธิปไตยให้กับชาวบ้าน เมื่อชาวบ้านกับเรามีความสนิทสนมกันแล้ว งานทุกอย่างก็จะง่ายขึ้น การพัฒนาชนบทก็จะมีอุปสรรค

3. ถ้าในอนาคตได้เป็นผู้บริหารในวงการธุรกิจ

ถ้าในอนาคตได้เป็นผู้บริหารในวงการธุรกิจ ก่อนอื่นจะนำหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินงาน คือ ใช้หลักเคารพธรรม หลักสามัคคีธรรม และหลักปัญญารธรรม และเปิดโอกาสให้ทุกคนเสนอปัญหา หรือแนวคิดแก้ปัญหาได้โดยตลอด นอกเหนือสิ่งใดการทำงานจะต้องปฏิบัติงานเป็นทีมให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน

4. ถ้าในอนาคตได้ทำงานในองค์การสิทธิสตรีและเด็ก

ถ้าในอนาคตได้ทำงานในองค์การสิทธิสตรีและเด็ก จะให้หลักการปกครองแบบประชาธิปไตยกับพวกเขา โดยใช้หลักเมตตาธรรมผนวกเข้าไปด้วย การทำงานควรนึกถึงใจเขาใจเรา พยายามให้พวกเขาได้ตระหนักว่าคนทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกัน มีปัญหาในการแก้ไขปัญหา และฝึกความมีเหตุผลให้พวกเขา โดยให้เขารู้สึกว่าได้รับความรัก อบอุ่น ไม่กลัวสังคม และกล้าที่จะเผชิญปัญหา ไม่ตกเป็นทาสใคร

สุดา : เป็นคำตอบที่ดีมาก จุรีน่าจะยังมีปัญหาอะไรอีกบ้างไหม หรือยังมีข้อข้องใจในคำตอบอีกหรือไม่ ถ้ามีก็ขอให้ถามได้เลย เพราะน้องจะเป็นกำลังสำคัญต่อไปในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้น้องๆ หรือคนรุ่นต่อไป

จุรี : ดีมากเลยค่ะ พี่ๆ ตอบคำถามได้แจ่มชัด น้องไม่มีปัญหาใดแล้วค่ะ และพร้อมจะออกไปปฏิบัติการอบรมประชาธิปไตยกับพี่ๆ ได้ค่ะ ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชนก็ตาม

.....

ละครปริศนา

เรื่องที่ 3

วัตถุประสงค์ ปลุกฝังศรัทธาประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

1. นิสิต / นักศึกษาสามารถต่อสู้กับอุปสรรคหรือความไม่ถูกต้องในการแก้ปัญหาได้
2. บอกได้ถึงผู้นำที่ดี และไม่ดี
3. บอกได้ว่าการใช้พลังกลุ่มมีอานุภาพในการแก้ปัญหาได้
4. แสดงออกถึงวิธีการตัดสินใจที่ถูกต้องตามหลักประชาธิปไตย

เวลา 50 นาที

ทฤษฎี / หลักการ ทฤษฎีของการทำงานกลุ่ม และหลักการสวมบทบาทสมมุติ

เนื้อหา (ดูละครที่แนบมา)

วิธีดำเนินการ

1. แบ่งกลุ่มย่อยกลุ่มละ 10 คน ให้เลือกประธานในการทำงาน และให้ประธานรับดำเนินการต่อ
2. อ่านเนื้อหาในละครที่ให้แล้ววิเคราะห์เรื่องราวในละคร กำหนดผู้แสดง โดยให้อาสาสมัครว่าใครจะแสดงเป็นตัวละครใด หรือพิจารณาจากความเหมาะสมของตัวละครและกำหนดผู้แสดง
3. กำหนดคำพูดที่เป็นของตนเอง หรืออาจเหมือนกับเรื่องที่ให้กับได้ แต่ผู้แสดงจะต้องไม่ดูบทเวลาแสดง
4. แสดงละครโดยใช้บทบาทสมมุติ
5. อภิปราย และซักถามองค์ความรู้ที่ได้จากการดูการแสดงบทบาทสมมุติ
6. สรุปหลักการของระบอบประชาธิปไตย ลักษณะผู้นำประชาธิปไตย และหลักการของการตัดสินใจที่ถูกต้องในการแก้ปัญหา

สื่อการสอน ละคร

การประเมินผล สังเกตจากการตอบ สื่อนำ และความร่วมมือ

ละครปริศนา เรื่องที่ 3

ฉากที่ 1

ผู้บรรยาย : ณ ตำบลแห่งหนึ่งของจังหวัดในภาคตะวันออก มีกำนันที่มีอายุน้อยกว่าคนอื่น ๆ ชื่อ กำนันศักดิ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่มีฐานะดี ทันสมัย เป็นที่รักใคร่ของประชาชนมาก เพราะเป็นกำนันนักพัฒนา เคยได้รับรางวัลเป็นปิ่นทอง สมัยเป็นผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปราบปราม กำนันศักดิ์ปกครองตำบลโดยมุ่งผลประโยชน์ของชาวบ้านเป็นหลัก ดังนั้นจึงทำให้เกิดการขัดแย้งกับผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง เช่น มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งมีโรงสี เขาใช้กลโกงโดยทำให้ชาวบ้านเป็นรำมาก ๆ เพราะโรงสีเอารำไว้แทนค่าจ้างสีข้าว เอาข้าวคืนให้ชาวบ้านไป กำนันศักดิ์เลยแก้ไขโดยการเรียกหุ้นจากชาวบ้านนำมารวมเงินกัน ส่วนที่เหลือกำนันศักดิ์ก็ออกเงินให้เป็นทุนไปก่อน เพื่อจัดตั้งโรงสีชุมชนขึ้น ซึ่งทำให้ชาวบ้านนำข้าวมาสีได้ข้าวเต็มและขายได้เงินมาก สำหรับการดำเนินงานของโรงสี กำนันศักดิ์ก็จัดตั้งเป็นสหกรณ์นำชาวบ้านมาฝึกงาน และให้บริหารงานกันเอง โดยมีกำนันศักดิ์เป็นที่ปรึกษา

จากการขัดผลประโยชน์ของผู้มีอิทธิพลทั้งที่อยู่ในตำบลนั้นและตำบลใกล้เคียง ทำให้กำนันศักดิ์มีศัตรูคอยจับผิด แต่ก็ทำอะไรกำนันศักดิ์ไม่ได้ จนกระทั่งถึงยุคของประชาธิปไตย นับตั้งแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา มีการเดินขบวนขับไล่ผู้บริหารทั้งที่ดีและเลว มีการผลงาน มีการกระทำต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของตนเองและกลุ่ม ซึ่งทำไปทั้งที่มีและไม่มีเหตุผลอันสมควร เป็นโอกาสให้กลุ่มอิทธิพล ซึ่งมีผู้ใหญ่มากำแห่งเป็นผู้นำ ได้รวบรวมสมัครพรรคพวกขับไล่กำนันศักดิ์ โดยเข้าร้องเรียนทั้งนักการปกครองและที่จังหวัด กำนันศักดิ์จึงถูกเรียกตัวไปสอบสวน

เมื่อกำนันศักดิ์ไม่อยู่ ทางหมู่บ้านมีการเคลื่อนไหวโดยฝ่ายศัตรูของกำนันศักดิ์เป็นผู้ริเริ่มละครฉากนี้เป็นการประชันระหว่างผู้ใหญ่มากำแห่งกับผู้ใหญ่อื่น

ผู้ใหญ่มากำแห่ง : เจ้ากำนันศักดิ์มันถูกเรียกตัวไปสอบสวนแล้วละผู้ใหญ่อื่น คราวนี้คงเสร็จแน่ๆ เพราะเราสร้างหลักฐานขึ้นมามัดตัวมันดินไม่หลุดหรอก

ผู้ใหญ่อื่น : ข้ายังหวั่นอยู่ เพราะชาวบ้านที่รู้ความจริงมีหลายคน หากพวกมันไปชี้แจง กำนันศักดิ์ก็หลุด มีหน้าข้าสิ่งที่เราอยากปิด อาจจะถูกเปิดขึ้นมาก็ได้

ผู้ใหญ่มากำแห่ง : เอ๊ย จะกลัวอะไร ยิ่งป็นขึ้นฟ้าแถวๆ บ้านไอ้พวกที่รู้ พวกมันก็จะหวาดไอ้พวกนี้มันไม่มีฝีมืออะไรหรอก พ่อมันไม่ได้เป็นมือปืนคุ้มบาลมันแล้วนี่นา

.....

ฉากที่ 2

เสียงป็นดังขึ้นข้างๆ บ้านบ้านหนึ่ง เจ้าของบ้านซึ่งกำลังคุยกับแขก ก็ลุกขึ้นไปแอบดู และ
เห็นผู้ยิงก็รีบถอยกลับจากหน้าต่าง

เจ้าของบ้าน : ผู้ใหญ่กำแหงเอาปืนมายิงตู้ข้า

แขก : รู้เรื่องอะไร หรือมันจะปิดปากเอ็งเรื่องกำนัน ? ซะ ซะ มันเห็นกำนันไม่อยู่ มันก็เลย
กำแหง

เจ้าของบ้าน : ก็คงยังงั้น เพราะยิงแล้วมันก็ไป ทั้งๆ ที่มันมากันหลายคน ถ้ามันจะเล่น
งานจริงๆ มันคงไม่ไป แล้วคงไม่มากกลางวันด้วย

แขก : แล้วเราจะยอมปิดปากเงียบ ปลอ่ยให้กำนันถูกสอบสวนนั้นหรือ มันไม่ยุติธรรมนา
กำนันอุตส่าห์ขัดขวางไว้พวกนี้ ไม่ให้มันมาทำนาบนหลังเรา ถึงที่กำนันถูกสอบสวน พวกเราจะพา
กันนิ่งเฉย ข้าว่าไม่ถูก

เจ้าของบ้าน : เอ็งเก่งก็ลองทำไปซี น้ำก็ท่วม ถนนก็พัง จนรถเข้าไม่ได้ ถ้าลองเอ็งเดินไป
อำเภอคนเดียว ดูซิว่า จะถูกดักยิงกลางทางไหม ข้าไม่ไปหรอก ลูกเมียข้ามี

.....

(คัดลอกจากหนังสือจิตวิทยาการเรียนการสอนแบบสืบสวน สอบสวน วิธีสอนให้คิดเป็น ทำเป็น
แก้ปัญหาเป็น : 2513)

คำถามท้ายเรื่อง

1. ละครเรื่องนี้ ควรตั้งชื่อว่าอะไร ?
2. เกิดอะไรขึ้นบ้างในละครเรื่องนี้ ?
3. ปัญหาสำคัญในละครเรื่องนี้คืออะไรบ้าง ?
4. ปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น มีสาเหตุมาจากอะไร ?
5. ปัญหาความขัดแย้งในละครเรื่องนี้ มีสาเหตุมาจากอะไร ?
6. ใครเป็นสาเหตุของความวุ่นวายในตำบลนี้ ?
7. สาเหตุของปัญหาเหล่านี้ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่อย่างไร ?
8. ถ้าไม่แก้ปัญหาลำเนาที่ต้นเหตุ จะเกิดผลอะไรสืบทอดต่อไปอีก ?
9. ถ้าเจ้าของบ้าน และลูกบ้านส่วนใหญ่ในตำบลนี้ไม่รับผิดชอบในเรื่องที่กำนันศักดิ์ถูกสอบสวน จะเกิดผลอะไรต่อสิทธิ เสรีภาพของคนดีทุกคนในตำบลนี้
10. ให้ท่านลองคิดว่า เราจะมีวิธีแก้ปัญหาดังต่อไปนี้ได้อย่างไร ?
11. ชาวบ้าน เช่น เจ้าของบ้านและแขก ควรจะมีหลักการอะไรบ้าง จึงจะช่วยให้เจ้าหน้าที่ปกครองที่ดี เช่นกำนันศักดิ์ และตัวชาวบ้านเอง มีสิทธิเสรีภาพทางร่างกายและทรัพย์สิน ?
12. ใครได้ชื่อว่าเป็นผู้บ่อนทำลายประชาธิปไตย ท่านตัดสินเขาได้จากอะไร ?
13. ใครได้ชื่อว่าเป็นมีหัวใจประชาธิปไตย ท่านตัดสินเขาได้จากอะไร ?
14. ถ้าท่านเป็นกำนันศักดิ์ ท่านจะทำอย่างไร หลังจากที่หลุดพ้นจากการถูกสอบสวน

โครงสร้างของกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย (ส่วนที่ 2 การพัฒนาปัญญา)

1. วัตถุประสงค์
2. ทฤษฎี / หลักการที่ใช้
3. เนื้อหาที่สอน
4. กิจกรรม
5. การประเมินผล

วัตถุประสงค์ เพื่อให้บัณฑิตศึกษามีปัญญาที่เป็นเหตุเป็นผลทั้งนี้โดยยึดหลักโยนิโสมนสิการ
อันสามารถนำไปใช้ตามหลักประชาธิปไตย

ทฤษฎี / หลักการ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 หน้า 503 ได้กล่าวว่า

“ประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ , การถือเสียงข้างมาก
เป็นใหญ่”

อาจารย์บรรจบ เนียมมณี ได้กล่าวไว้ในหนังสือการเมืองเบื้องต้นหน้า 26 ว่า

“รัฐบาลแบบประชาธิปไตย เป็นรัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน
ปวงชนเป็นเจ้าของอำนาจประชาธิปไตย รัฐบาลแบบนี้ยึดมั่นในหลักของสิทธิและเสรีภาพของ
ประชาชน ต่อต้านการปกครองระบอบราชาธิปไตย และอภิชนาธิปไตย รูปแบบของรัฐบาลแบบ
ประชาธิปไตยเน้นถึงรัฐบาลที่มีปวงชนเป็นผู้ควบคุมเป็นรัฐบาลที่เคารพกฎหมาย สิทธิย่อมเกิด
ขึ้นตามกฎหมาย ไม่ใช่คำสั่งหรือความต้องการของใคร ปวงชนโดยทั่วๆ ไปมีความสามารถจะ
ปกครองตนเองได้ องค์การหนึ่งองค์การใดจะมีอำนาจหน้าที่เพียงไรย่อยแล้วแต่มติความเห็น
ชอบของปวงชนเป็นสำคัญ”

อาจารย์ทิศนา แหมมณี ได้อ้างอิงถึง ศาสตราจารย์ชัยอนันต์ สมุทวณิช ซึ่งกล่าวถึงวิธี
ชีวิตแบบประชาธิปไตย ไว้ในหนังสือประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์ กับการเมืองไทย
หน้า 23 ความว่า

“วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยได้แก่ การมีใจกว้างที่จะพิจารณาปัญหาต่างๆ ด้วยวิจาร์ณ
ญาณ อาศัยการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันก่อนที่จะมีการตัดสินใจ กว้าง รู้จัก
ประนีประนอม ไม่ใช่ตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งด้วยการใช้กำลังรุนแรง มีขันติธรรม อดทนรับฟัง
ความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น ตลอดจนยอม
รับความเสมอภาคระหว่างบุคคล เป็นต้น”

อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ แนวความคิดประชาธิปไตย ของ ปรีดี พนมยงค์ หน้า 199 ว่า “ทั้งนี้ถึงเข้าใจว่าการที่ปวงชนจะมีความเป็นใหญ่ในการแสดงมติได้ ก็จำเป็นที่ชนทุกคนรวมกันเป็นปวงชนนั้น ต้องมีสิทธิและหน้าที่ของมนุษย์ชน อันเป็นสิทธิและหน้าที่ตามธรรมชาติของทุกคนที่เกิดมาเป็นมนุษย์ คือสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาค ซึ่งมนุษย์จะต้องใช้พร้อมกันกับหน้าที่ มิให้เกิดความเสียหายแก่เพื่อนมนุษย์อื่น และหมู่คนอื่น หรือปวงชนเป็นส่วนรวม...”

ดังนั้น สิทธิและหน้าที่ของประชาชนในสังคมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นจะต้องมีดังต่อไปนี้ คือ

1. บุคคลย่อมมีฐานะเสมอกันตามกฎหมาย ฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิด โดยการแต่งตั้ง หรือโดยประการอื่นใด ไม่ทำให้เกิดเอกสิทธิแต่อย่างใด

2. บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา หรือลัทธินิยมใดๆ และมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อของตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่พลเมือง และไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมของประชาชน

3. บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางร่างกาย เคหสถาน ทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง การอาชีพ ทั้งนี้ภายใต้บังคับแห่งบทกฎหมาย

4. บุคคลมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ภายใต้เงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

5. บุคคลมีหน้าที่เคารพต่อกฎหมาย และมีหน้าที่ป้องกันประเทศ ช่วยเหลือราชการโดยทางเสียภาษี และอื่นๆ ภายในเงื่อนไข และโดยวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

จากความหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยตามที่กล่าวมานี้ เราจะเห็นได้ว่ารากฐานที่มาของประชาธิปไตยนั้นมาจากความเชื่อสำคัญ 2 ประการ คือ

1. ความเชื่อว่ามนุษย์มีสติปัญญา มีเหตุผล และสามารถนำเหตุผลเป็นเครื่องช่วยในการทำงานร่วมกันเพื่อความสุขของส่วนรวมได้

2. ความเชื่อว่ามนุษย์มีอิสรภาพและเสรีภาพ ดังนั้นมนุษย์จึงสามารถที่จะเลือกวิถีชีวิต และสามารถกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งได้โดยไม่อยู่ภายใต้อำนาจของการของบุคคลอื่น แต่ต้องผูกพันรับผิดชอบในสิ่งที่กระทำลงไป

จากความเชื่อทั้ง 2 ประการนี้ นำไปสู่แนวทางการปฏิบัติที่จะทำให้บุคคลเป็นประชาธิปไตย ซึ่งจะต้องมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้รับผิดชอบและยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ รวมทั้งสามารถแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี

2. เป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้

3. เป็นผู้มีความอดทน โดยเฉพาะอดทนทำความดี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

4. เป็นผู้มีความสำนึกในสิทธิและหน้าที่ของตน ตลอดจนเคารพในสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น

5. เป็นผู้ที่มีจิตใจกว้างขวาง มีอิสรภาพในความคิด ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น อย่างเป็นธรรม และมีศรัทธาในประชาธิปไตย

เนื้อหาที่สอน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนของโครงการ มีดังต่อไปนี้

1. ยึดมั่นในเหตุผล
2. มีวินัยครองตน
3. อดทนทำความดี
4. เคารพในหน้าที่
5. มีศรัทธาประชาธิปไตย

กิจกรรม

กิจกรรมโยนิโสมนสิการ

ตาราง 18 ประกอบด้วยกิจกรรม วัตถุประสงค์ ที่สร้างจิตสำนึกประชาธิปไตย

ที่	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	ประชาธิปไตย
1	กิจกรรมยึดมั่นในเหตุผล	- เพื่อสอนวิธีการคิด 7 แบบ	- วิธีการคิดวิเคราะห์
2	กิจกรรมมีวินัยครองตน	- เพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่า การประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง ต่อสังคมส่วนรวม	- การเห็นประโยชน์ส่วนรวม
3	กิจกรรมอดทนทำความดี	- เพื่อให้นิสัยมองประโยชน์ระยะยาว และผลประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม	- การมองอนาคต
4	กิจกรรมเคารพในหน้าที่	- เพื่อสอนให้เห็นผู้นำและผู้ตาม	- พฤติกรรมทำงานเป็นทีม
5	กิจกรรมมีศรัทธาประชาธิปไตย	- เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจำเป็น ต้องอดทนเพียรพยายามเพื่อให้ได้ประชาธิปไตยมา	- ศรัทธาประชาธิปไตย

ชื่อกิจกรรมที่ 1

ยึดมั่นในเหตุผล

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นิสิตมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องเหตุผล การใช้เหตุผล และประโยชน์ของการใช้เหตุผลเป็น
2. เพื่อให้นิสิตรู้จักการใช้เหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ
3. เพื่อให้นิสิตสามารถนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

แนวคิด

สังคมประชาธิปไตย ประชาชนต้องรู้จักคิดพิจารณาด้วยตนเอง
จึงจะเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ และมีผลทำให้สังคมดีมีคุณภาพด้วย

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. อาจารย์ให้นิสิตอ่านข้อความที่ 1

นาย ก ถูกจับในข้อหาฆ่าคนตาม เพราะพบมีดเปื้อนเลือด และกระเป๋าเงินของผู้ตายในห้องเช่าของ นาย ก ซึ่งติดกับห้องเช่าของผู้ตาม

คำถาม : จากข้อความที่ยกมานี้ ส่วนใดเป็นข้อสรุป และส่วนใดเป็น หลักฐาน

คำตอบ :

แนวคิด ข้อความนี้มี ข้อสรุป แล้วตามด้วย หลักฐาน

2. อาจารย์ให้นิสิตอ่านข้อความที่ 2

นิวตันเชื่อว่าโลกมีแรงดึงดูด เพราะเห็นแอปเปิ้ลหล่นลงพื้น และของทุกชนิดที่ขว้างไปบนฟ้า จะตกลงมาสู่พื้นทุกครั้ง

คำถาม : จากข้อความที่ยกมานี้ ส่วนใดเป็นข้อสรุป และส่วนใดเป็น หลักฐาน

คำตอบ :

แนวคิด ข้อความนี้มี ข้อสรุป แล้วตามด้วย หลักฐาน

3. อาจารย์ให้นิสิตอ่านข้อความที่ 3

เนื่องจากสุวิทย์รับประทานอาหารไม่เป็นเวลา และไม่ดูแลสุขภาพ จึงทำให้เป็นโรคกระเพาะ

คำถาม : จากข้อความที่ยกมานี้ ส่วนใดเป็นข้อสรุป และส่วนใดเป็น หลักฐาน

คำตอบ :

แนวคิด ข้อความนี้มี หลักฐาน แล้วตามด้วย ข้อสรุป

4. อาจารย์ให้นิสิตอ่านข้อความที่ 4

สุชาติสอบตกวิชา มท 102 เพราะไม่ตั้งใจเรียน ชอบคุยกับเพื่อนในห้องเรียน ไม่ยอมอ่านหนังสือก่อนเข้าเรียน และขาดเรียนบ่อย

คำถาม : จากข้อความที่ยกมานี้ ส่วนใดเป็นข้อสรุป และส่วนใดเป็น หลักฐาน

คำตอบ :

แนวคิด ข้อความนี้มี ข้อสรุป แล้วตามด้วย หลักฐาน

5. อาจารย์ให้นิสิตอ่านข้อความที่ 5

สมศรีเลือกคุณสมชาติเป็นผู้แทนราษฎร เพราะคุณสมชาติมีความซื่อสัตย์
อดทนในการทำงาน และมีความรับผิดชอบต่องานที่ทำ

คำถาม : จากข้อความที่ยกมานี้ ส่วนใดเป็นข้อสรุป และส่วนใดเป็น หลักฐาน

คำตอบ :

แนวคิด ข้อความนี้มี ข้อสรุป แล้วตามด้วย หลักฐาน

6. อาจารย์แสดงข้อความที่ถูกต้องตั้งแต่ข้อความที่ 1 , 2 , 3 , 4 , 5

7. อาจารย์ถามนิสิต : จากตัวอย่างข้อความที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ นิสิตตอบได้ไหมว่า
เหตุผลคืออะไร

คำตอบ :

แนวคิด : เหตุผลคือหลักฐานเพื่อยืนยันข้อสรุปว่าจริง

อาจารย์แสดงข้อความที่ถูกต้องให้นิสิตดู

8. อาจารย์ถามนิสิต : การหาเหตุผลคืออะไร

คำตอบ :

แนวคิด : การหาหลักฐานเพื่อยืนยันข้อสรุปว่าจริง

อาจารย์แสดงข้อความที่ถูกต้องให้นิสิตดู

9. อาจารย์ถามนิสิต : การหาเหตุผลเป็นการคิดหรือไม่

คำตอบ :

แนวคิด : การหาเหตุผลเป็นการคิด

อาจารย์แสดงข้อความที่ถูกต้องให้นิสิตดู

10. อาจารย์ถามนิสิต : การคิดที่ถูกต้องจำเป็นต้องมีวิธีการหรือไม่

คำตอบ :

11. อาจารย์อธิบายขยายความ : การคิดที่ถูกต้องจำเป็นต้องมีวิธีการ ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาย่ำมากในเรื่องวิธีการคิดที่ถูกต้อง เพราะจะช่วยให้การปฏิบัติดำเนินต่อไปอย่างถูกต้องและวิธีคิดที่ดีจะช่วยให้เราเข้าใจความเป็นจริงของสิ่งต่างๆ ได้ง่ายขึ้น พระพุทธศาสนามีวิธีการคิดที่เรียกว่า

โยนิโสมนสิการ ซึ่งมาจากคำว่า

โยนิโส แปลว่า โดยแยบคาย โดยถ่องแท้ โดยตลอด

มนสิการ แปลว่า การกำหนดไว้ในใจ

รวมความแล้ว แปลว่า การทำในใจโดยแยบคาย

พระธรรมปิฎกผู้เป็นนักปราชญ์ในทางพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทของไทย ท่านได้ให้ความหมายว่า

“การกระทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณา สืบค้นถึงต้นเค้าสาวหาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกพิเคราะห์ดู ด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้น ๆ หรือปัญหานั้น ๆ ตามสภาวะ และตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย”

วิธีการคิดแบบโยนิโสมนสิการนี้ปรากฏอยู่หลายแห่งในพระไตรปิฎก โดยมีจุดหมายเพื่อนำมาใช้ในการขจัดอวิชชา จึงเป็นวิธีการคิดที่ถูกต้องที่เราสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งในที่นี้ได้คัดเลือกมาบางวิธี มีดังนี้คือ

- วิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
- วิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ
- วิธีคิดแบบแก้ปัญห (อริยสัจ)
- วิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก
- วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ - เทียม
- วิธีคิดแบบอุบายปลุกเร้าคุณธรรม

12. อาจารย์อ่านบทความ

12.1 ตัวอย่างวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย

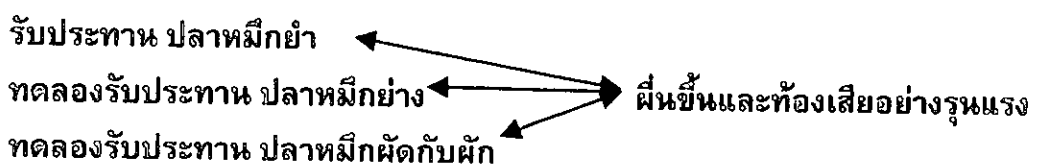
สมศรีเกิดอาการผื่นขึ้น และท้องเสียอย่างรุนแรงจึงไปหาแพทย์ แพทย์ได้ตรวจอาการและบอกว่าเธอมีอาการแพ้อาหาร ซึ่งต้องหาสาเหตุให้ได้ว่าแพ้อาหารชนิดใดจะได้เลิกรับประทานอาหารชนิดนั้น สมศรีจึงพยายามหาสาเหตุและเธอนึกขึ้นได้ว่าเมื่อตอนเที่ยงเธอรับประทานปลาหมึกย่างอย่างเดียว แต่เธอยังไม่มั่นใจนัก วันต่อมาเมื่อร่างกายแข็งแรงดีแล้ว เธอจึงเปลี่ยนเป็นรับประทานปลาหมึกย่างอย่างเดียว เพื่อจะได้สังเกตได้ว่ายาอะไรเป็นสาเหตุของการแพ้อาหาร ผลปรากฏว่าเธอท้องเสียและผื่นขึ้นตามตัว เธอคิดว่าน่าจะเป็นปลาหมึกที่ทำให้เธอเกิดอาการแพ้ แต่กระนั้นเพื่อสร้างความมั่นใจยิ่งขึ้น เธอจึงตั้งใจจะทดลองใหม่ โดยทิ้งระยะเวลาให้ห่างนาน 1 เดือน จากนั้นเธอลงมือทำอาหารเองโดยเลือกปลาหมึกที่สะอาดและปรุงอาหารโดยนำไปทำให้สุกด้วยการผัดกับผัก ผลปรากฏว่าเมื่อรับประทานผัดผักปลาหมึกแล้ว เธอมีอาการท้องเสียผื่นขึ้นมากกว่าเดิมอีก เธอจึงไปพบแพทย์และเล่าอาการให้เพื่อนฟัง แพทย์จึงสั่งให้เลิกรับประทานปลาหมึก เพราะแพทย์เชื่อว่าปลาหมึกเป็นอาหารทะเลที่ทำให้สมศรีเกิดอาการแพ้

จากเรื่องที่กล่าวมาแล้วนี้ให้นิสิตตอบคำถามต่อไปนี้

- . อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้สมศรีเกิดอาการแพ้
- . สมศรีมีวิธีการหาสาเหตุของอาการแพ้ของตนได้อย่างไร
- . วิธีสืบสาวเหตุปัจจัยมีวิธีการคิดอย่างไร

- เมื่อนิสิตตอบคำถามแล้วอาจารย์แสดงภาพประกอบเพื่อขยายความเข้าใจของนิสิต

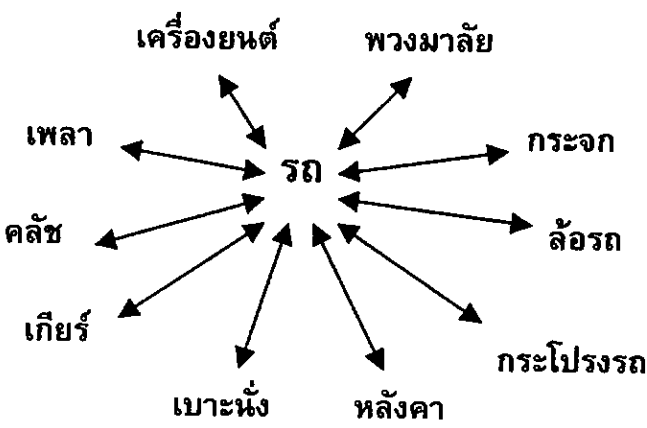
รับประทานปลาหมึก → เกิดอาการผื่นขึ้น เพราะท้องเสียอย่างรุนแรง

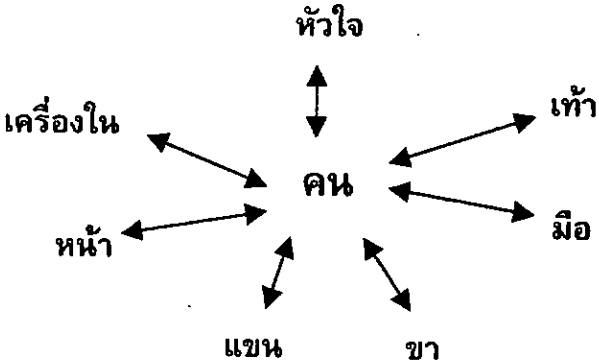
- อาจารย์สรุปวิธีคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย
คือวิธีคิดที่พิจารณาด้วยการสืบสาวหาเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่สัมพันธ์
ส่งผลสืบทอดกันมา

12.2 ตัวอย่างวิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ

- อาจารย์ให้นักนิสิตแยกองค์ประกอบของรถว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง จากนั้นอาจารย์แสดงภาพประกอบ หลังจากนิสิตตอบคำถามแล้ว

- อาจารย์ให้นักนิสิตแยกองค์ประกอบของคนว่าประกอบด้วยอะไรบ้าง จากนั้นอาจารย์แสดงภาพประกอบ หลังจากนิสิตตอบคำถามแล้ว

- อาจารย์ถามคำถามว่าวิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบมีวิธีการอย่างไรบ้าง
นิสิตตอบ :

- . อาจารย์สรุปวิธีคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบว่า

คือวิธีคิดที่มุ่งเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะของมัน โดยเห็นว่าสิ่งทั้งหลายเกิดจากส่วนประกอบย่อย ๆ มาประมวลกันเข้า เมื่อแยกกระจายออกไปให้เห็นองค์ประกอบย่อยต่าง ๆ แล้วจึงจะรู้จักสิ่งนั้น และจับจุดสิ่งที่เป็นปัญหาได้แล้วจึงแก้ไขปัญหาได้

12.3 ตัวอย่างวิธีคิดแบบแก้ปัญา (อริยสัจ)

คณิตศาสตร์เป็นวิชาบังคับที่สายธารจะต้องสอบให้ได้อย่างน้อยเกรด C มิฉะนั้นเธอจะหมดโอกาสได้เกียรตินิยม แต่สายธารเรียนคณิตศาสตร์อ่อนมากมาตั้งแต่ชั้นมัธยมแล้ว เธอจึงกลัวว่าจะสอบไม่ผ่าน ดังนั้นสายธารจึงต้องชวนชวายหาเพื่อนที่เก่งคณิตศาสตร์มาติวให้ทุกวัน ถึงแม้ว่าเธอจะไม่ชอบวิชานี้แต่เธอจะต้องพยายามให้เต็มที่ สายธารมีความพยายามอย่างมากจนประสบความสำเร็จ เธอสอบได้เกรด B เป็นเหตุให้เธอมีสิทธิได้เกียรตินิยม

จากข้อความข้างต้นนี้ให้นิสิตตอบคำถามต่อไปนี้

- . สายธารมีความทุกข์ในเรื่องอะไร
- . อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้สายธารมีความทุกข์
- . อะไรเป็นความดับทุกข์ของสายธาร
- . อะไรเป็นทางปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความความดับทุกข์ของสายธาร
- . สายธารนำหลักอริยสัจ 4 ในพระพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ปัญาของตนอย่างไร

นิสิตตอบ :

- เมื่อนิสิตตอบคำถามแล้วอาจารย์แสดงภาพประกอบเพื่อขยายความเข้าใจของนิสิต

ทุกข์ = การทำคะแนนวิชาคณิตศาสตร์ได้ต่ำกว่า C ทำให้ไม่ได้เกียรตินิยม (เป็นการกำหนดรู้ทุกข์)
 สมุทัย = สายธารเรียนคณิตศาสตร์อ่อนมาก (เป็นการค้นหาต้นตอของปัญา)

นิโรธ = ทำคะแนนวิชาคณิตศาสตร์ให้ได้ตั้งแต่ C ขึ้นไป เพื่อจะได้เกียรตินิยม (กำหนดเป้าหมาย)

มรรค = การหาเพื่อที่เก่งคณิตศาสตร์มาตัว และพยายามอย่างเต็มที่ (หาทางและวิธีการดับทุกข์)

- อาจารย์สรุปวิธีคิดแบบแก้ปัญหาว่า
คือการคิดที่เริ่มต้นจากปัญหาแล้วสืบหาสาเหตุ จากนั้นกำหนดเป้าหมายให้แน่ชัดว่าคืออะไร แล้วจึงวางวิธีปฏิบัติที่จะกำจัดสาเหตุของปัญหา

12.4 ตัวอย่างวิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก

สมศักดิ์และเพื่อนอีก 5 คน หลงทางอยู่ในป่าและหาทางออกไม่ได้ ในที่สุดอาหารที่นำติดตัวไปหมด จึงเกิดความอดอยากและหิวโหยมาก พิเศษฐได้เสนอความเห็นว่าคุณมีคนหนึ่งคนใดสละชีวิตเพื่อเป็นอาหารของคนอื่นๆ ด้วยการจับไม้สั้นไม้ยาว ใครได้ไม้สั้นคนนั้นต้องยอมให้เพื่อที่เหลืมาเพื่อเป็นอาหาร เพื่อให้ชีวิตรอดอยู่ต่อไป จนกว่าจะหาทางออกจากป่า สมศักดิ์ไม่เห็นด้วยกับความคิดนี้ ด้วยการให้เหตุผลว่าการกินเนื้อมนุษย์ด้วยกันเองนั้นเป็นความผิดอย่างรุนแรงทั้งในทางโลกและในทางธรรม เพราะมนุษย์ไม่ควรฆ่ากัน และเพื่อจะต้องไม่ฆ่าหรือทำร้ายกัน แม้ว่าจะทำเพื่อความอยู่รอดของชีวิต มิฉะนั้นแล้วต่อไปในอนาคตจะขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และทุกคนจะเห็นแก่กัน เห็นแก่วัตถุ เห็นแก่ทรัพย์ภายนอก มากกว่าทรัพย์ภายในคือจิตใจ เพื่อนที่ดีจะต้องซื่อสัตย์ต่อกัน จริงใจต่อกัน ช่วยเหลือกันแม้ในยามทุกข์ยากด้วยการคิดหาวิธีแก้ปัญหาในทางที่เป็นกุศล ซึ่งวิธีการรอดชีวิตนั้นมีหลายวิธี ซึ่งไม่จำเป็นต้องฆ่ากันเอง อาทิเช่น การช่วยกันส่งสัญญาณให้บุคคลภายนอกรู้ทิศทางเข้ามาช่วยเหลือด้วยการจุดไฟ ทำสัญญาณควัน และ การใช้พืชมาชดเชยเป็นอาหารในขณะที่เดินทางหาทางกลับบ้าน เป็นต้น

จากข้อความข้างต้นนี้ให้นิสิตตอบคำถามต่อไปนี้

- . อะไรเป็นปัญหาของคนกลุ่มนี้
- . สมศักดิ์แสดงแนวคิดอย่างไรบ้างในเรื่องคุณโทษ ทางออกของการฆ่ากัน เพื่อเป็นอาหาร
- . สมศักดิ์แสดงออกในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง
- . ข้อความข้างต้นนี้ให้แนวคิดอย่างไรบ้างแก่นิสิต

นิสิตตอบ :

- อาจารย์แสดงภาพประกอบเพื่อขยายความคิดของนิสิต

ประโยชน์ของการกิน	โทษของการกินเนื้อกันเอง	ทางออกหรือทางแก้ปัญหา
- ทำให้อิ่มท้อง แต่จะหิวอีก	1. ทำลายหลักศีลธรรมของมนุษยชาติ 2. ทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน 3. ทำให้เกิดการให้คุณค่าทางวัตถุและกาย 4. ผิดกฎหมาย ในข้อหาเจตนาฆ่าคนตาย	1. ส่งสัญญาณควั่นหรือไฟ 2. กินใบไม้หรือใบหญ้า หรือพืชและผลไม้ที่หาได้ในป่า รวมทั้งหัวเผือกและมัน 3. สังเกตดวงดาว เช่น ดาวเหนือ หรือสังเกตธรรมชาติอื่นๆ เพื่อจับทิศทางในการหาทางออกจากป่า

- อาจารย์สรุปวิธีคิดแบบคุณโทษ และทางออก
คือการคิดที่มองครบทั้งข้อดี ข้อเสียและแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้รอดพ้นจากข้อบกพร่องต่าง ๆ

12.5 ตัวอย่างวิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – เทียม

วรรณาเดินผ่านร้านขายรองเท้า เธอเห็นรองเท้าคู่หนึ่งสวยงามมาก เป็นของบริษัทดังแห่งหนึ่งของโลกซึ่งมีราคาแพง แต่เธอมีฐานะยากจน จึงไม่มีทางได้รองเท้าคู่นั้น นอกจากการกู้หนี้ยืมสิน วรรณาจึงพยายามหาทางออกของปัญหาด้วยการพิจารณาให้เห็นถึงคุณสมบัติของรองเท้าคู่นี้และคู่อื่น ๆ ที่มีราคาต่ำกว่ามาก เธอจึงพิจารณาแล้วเห็นว่าคุณสมบัติของรองเท้าคือการป้องกันอันตรายต่าง ๆ เพื่อให้เท้าปลอดภัย ถ้าเช่นนั้นไม่ว่ารองเท้าถูกหรือแพง ย่อมมีคุณสมบัติ

เหมือนกันในประเด็นนี้ แต่ต่างกันตรงที่ความมั่งคั่ง การผลิตโดยโรงงานที่โด่งดัง และราคาที่แพงทั้งหมดนี้เป็นส่วนเกินความจำเป็นของรองเท้าธรรมดา เมื่อคิดได้ดังนี้แล้วเธอจึงตัดสินใจซื้อรองเท้าที่ถูกกว่าโดยไม่จำเป็นต้องเป็นยี่ห้อดัง แต่ต้องเป็นรองเท้าที่แข็งแรง สามารถป้องกันเท้าของเธอให้ปลอดภัยได้

จากข้อความข้างต้นนี้ให้นิสิตตอบคำถามต่อไปนี้

- อะไรเป็นคุณค่าแท้ของรองเท้า
- อะไรเป็นคุณค่าเทียมของรองเท้า
- วรรณามิ่ววิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – เทียม อย่างไรในเรื่องนี้

นิสิตตอบ :

- นิสิตตอบคำถามแล้วอาจารย์แสดงภาพประกอบเพื่อขยายความเข้าใจของนิสิต

คุณค่าแท้	คุณค่าเทียม
ป้องกันอันตรายเพื่อให้เท้าปลอดภัย	ความสวย ราคาแพง การผลิตโดยโรงงานในต่างประเทศ

- อาจารย์สรุปวิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้ – คุณค่าเทียม
คือการคิดพิจารณาแบบสกัดหรือบรรเทาคุณค่า เพื่อตัดทอนไม่ให้กิเลสเข้ามา การคิดแบบนี้จะเกี่ยวข้องกับสิ่งที่เราใช้สอย หรือบริโภค

12.6 ตัวอย่างวิธีคิดแบบอุปายปลูกเร้าคุณธรรม

- สมชายเห็นศพคนตายในสงคราม เขารู้สึกสลดใจมาก แต่เมื่อเขามีสติ และได้พิจารณาในทางธรรมะแล้วเขาก็ระลึกได้ว่าการปล่อยใจให้สลดหดหู่เช่นนี้ จะทำให้เกิดความหวั่นกลัว ตลอดจนอาจเกิดความรู้สึกเมื่อนึกถึงความตายของคนที่เกี่ยวข้องทั้งหมดนี้ล้วนเป็นการคิดไม่ถูกวิธีที่ทำให้กุศลเกิดขึ้น ดังนั้นเขาจึงปรับใจใหม่โดยใช้หลักโยนิโมณสิการ ด้วยการคิดที่จะทำให้เกิดกุศลธรรม คือมีการตื่นตัว ไม่ประมาท แล้วรู้เท่าทันความเป็นจริงของสังขารด้วยการเห็นความเป็นธรรมดาของโลก หลังจากนั้นมาสมชายก็เร่งชวนชาวปฏิบัติความดีให้มากยิ่งขึ้น เพราะไม่ต้องการดำเนินชีวิตด้วยความประมาท

- สมชายได้รับเงินจากผู้สมัคร ส.ส. คนหนึ่งเพื่อให้เขาไปลงคะแนนให้ ส.ส. คนนั้น สมชายเกิดความลังเลใจว่าเขาควรจะทำอย่างไรดี เพราะ ส.ส. คนนั้นเป็นคนไม่ดี สร้างอิทธิพลและเอาเปรียบคนที่โง่กว่า แต่เงินก็มีความสำคัญมากมันจะเป็นเงิน 500 บาท แต่ก็ช่วยให้เขามีกินได้ถึงสิ้นเดือน สมชายคิดอยู่นาน ในที่สุดเขาก็มีสติ และได้พิจารณาในทางธรรมะแล้วก็ระลึกได้ว่าการรับเงินมานั้นเป็นการสนับสนุนคนชั่วให้เข้าไปมีบทบาททางการเมือง และมีโอกาสทำร้ายคนดี และคนที่โง่กว่ามากขึ้น ยิ่งทำให้ประเทศชาติเสื่อมถอยทางจริยธรรม อีกทั้งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย ถ้ายังมีการซื้อเสียงเช่นนี้ เงิน 500 บาท มันมีความสำคัญแต่ก็ไม่มากเท่ากับการได้คนดีเข้าสภาเป็นตัวแทนแท้จริงของประชาชน ซึ่งมีผลต่อความเป็นอยู่ต่อไปในอนาคต ผลประโยชน์ที่ได้จากการเลือกคนดีนี้มีมากกว่าเงิน 500 กว่า และผลที่ได้จากการเลือกคนดีนี้มีระยะยาวนานกว่า

จากข้อความข้างต้นนี้ให้นิสิตตอบคำถามต่อไปนี้

- อะไรเป็นวิธีคิดของสมชายที่ช่วยในการปลูกเร้าคุณธรรมให้เกิดขึ้น
- อะไรเป็นผลที่เกิดจากการคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรม

นิสิตตอบ :

- นิสิตตอบคำถามแล้วอาจารย์แสดงภาพประกอบเพื่อขยายความเข้าใจของนิสิต

- อาจารย์สรุปวิธีคิดแบบอุบายปลูกเร้าคุณธรรม

คือวิธีคิดแบบเร้ากุศลให้เกิดขึ้น จึงเป็นวิธีคิดที่สกัดกันหรือบรรเทาตัณหา เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามแห่งกุศลธรรม และสร้างเสริมความคิดที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น

13. ให้นิสิตแบ่งกลุ่มเลือกประธานเพื่อทำหน้าที่จัดให้เพื่อนแสดงความคิดเห็นกันทุกคน และเลือกเลขานุการเพื่อทำหน้าที่จดบันทึกการอภิปรายของกลุ่ม โดยอาจารย์แจกบทความให้แต่ละกลุ่มอภิปราย จากนั้นนิสิตคัดเลือกตัวแทนออกมาพูดหน้าชั้น

บทความประกอบการเรียน โยนิโสมนสิการ

จงอ่านบทความต่อไปนี้แล้วใช้หลักโยนิโสมนสิการ วิธีใดก็ได้โดยเลือกมา 1 วิธี เพื่อนำมาใช้ในการแก้ปัญหา

ครอบครัวของนางคำศรี ยากจนข้นแค้นมาก กิน 1 มื้อ อุด 3 มื้อ นางคำศรีมีลูก 4 คน วันหนึ่งนางได้ล้มมา 1 ผล จึงแบ่งเป็น 4 ส่วน ให้ลูกทั้ง 4 คน แต่ลูกคนโตไม่ยอมรับประทาน ได้ยกส่วนของตนให้มารดา แต่มารดาไม่ยอมรับกลับส่งให้ลูกคนโตรับประทาน ลูกคนโตไม่ยอมทำตาม ทำให้น้องอีก 3 คนไม่ยอมรับประทานด้วย ถ้าท่านเป็นลูกคนโตท่านจะมีวิธีใดที่ทำให้แม่และน้องพอใจที่จะรับประทานส้ม

การฆ่าอาจารย์ของนักศึกษาชายคนหนึ่งซึ่งศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเกษตรกรรมแห่งหนึ่ง มีสาเหตุมาจากความโกรธแค้นที่อาจารย์ให้เกรด E เพราะนักศึกษาคนนั้นทุจริตในการสอบ พฤติกรรมของนักศึกษาชายคนนี้มีสาเหตุมาจากอะไร และถ้าท่านเป็นอาจารย์จะมีวิธีการแก้ปัญหาของนักศึกษาชายคนนี้อย่างไร

14. อาจารย์สรุปความหมายของคำว่า “เหตุผล” อีกครั้ง

15. อาจารย์สรุปวิธีการใช้เหตุผลตามหลักโยนิโสมนสิการ โดยฉายแผ่นใสอีกครั้ง

16. อาจารย์ให้นิสิตคนใดคนหนึ่งสรุปลักษณะของคนที่มีเหตุผลว่าควรมีลักษณะอย่างไร จากนั้นอาจารย์สรุปให้ฟังว่าคนที่มีเหตุผลมีลักษณะดังนี้ คือ

1. คนที่สามารถพิจารณาเหตุการณ์แล้วค้นหาเหตุที่มาและผลที่เกิดขึ้นได้
2. คนที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ถึงผลได้ผลเสียของการกระทำที่เกิดขึ้นอย่างรอบคอบ
3. คนที่ฟังความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็นของบุคคลอื่น
4. คนที่ไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาและแก้ไขปัญหา

ขั้นสรุป นิสิตส่งตัวแทนมาพูดถึงผลของการอภิปรายในกลุ่มย่อยจากบทความที่อาจารย์
แจกให้

- สื่อ
1. แผ่นใส ประกอบการเรียน
 2. บทความประกอบการเรียน โยนิโสมนสิการ

การประเมินผล ประเมินจากกิจกรรมในขั้นสรุป ซึ่งพิจารณาว่านิสิตสามารถนำเอาหลักวิธีการ
คิดแบบโยนิโสมนสิการไปใช้ในการแก้ปัญหาได้หรือไม่ และพิจารณาจากการ
ร่วมมือร่วมใจกันในการแสดงความคิดเห็นในกลุ่ม

กิจกรรมที่ 2

มีวินัยครองตน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นิสิตมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องระเบียบวินัย
2. เพื่อให้นิสิตเห็นคุณค่าของการมีระเบียบวินัย
3. เพื่อให้นิสิตนำความรู้ในเรื่องระเบียบวินัยไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

แนวคิด

สังคมที่มีอารยธรรมส่วนมากมีพื้นฐานมาจากการมีระเบียบวินัย

อันเป็นหลักสำคัญที่นำไปสู่การจัดระเบียบชีวิตของตนและสังคม ซึ่งจะทำให้เกิดสันติภาพ

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. อาจารย์ฉายสไลด์ ความไม่มีระเบียบวินัยของนิสิตทั้งในด้านการแต่งกายและพฤติกรรมของนิสิต
2. นิสิตแบ่งกลุ่มอภิปรายโดยแต่ละกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการ เพื่อดำเนินการอภิปรายในหัวข้อ “ผลของการไม่มีระเบียบวินัยของคนแต่ละคน นำไปสู่ผลเสียต่อสังคมอย่างไร” จากนั้นนิสิตแต่ละกลุ่มคัดเลือกตัวแทนออกมาพูดหน้าชั้น
3. อาจารย์สรุปความสำคัญและคุณค่าของการมีระเบียบวินัยโดยฉายแผ่นใส

ขั้นสรุป

นิสิตแต่ละกลุ่ม ส่งตัวแทน 1 คน เพื่อมาสรุปเนื้อหาที่อภิปราย

สื่อ

1. ภาพสไลด์ และเครื่องฉายสไลด์
2. เครื่องฉายทึบแสง

การประเมิน

ประเมินจากการทำกิจกรรมของนิสิตในข้อ 2 และพิจารณาจากการพูดหน้าชั้นของนิสิตตัวแทน ซึ่งเป็นผลสรุปจากการทำกิจกรรมกลุ่มในข้อ 2

กิจกรรมที่ 3

อดทนทำความดี

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นิสิตเห็นคุณค่าการทำความดี
2. เพื่อให้นิสิตมีความรู้และความเข้าใจในการทำความดีที่ถูกต้อง
3. เพื่อให้นิสิตกระทำความดีทั้งต่อตนเอง และผู้อื่นโดยกระทำเสมอจนเคยชินเป็นนิสัย

แนวคิด

ช่องทางแห่งการทำความดีนั้นมีทั้งกาย วาจา และใจ ผลจากการทำความดีนั้นย่อมนำมาความสุขมาให้แก่ผู้กระทำ อีกทั้งยังมีผลต่อสังคม ความดีจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องกระทำ แม้ว่าการทำความดีบางอย่างนั้นจะยากลำบากอย่างไรก็ตาม

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. อาจารย์แบ่งนิสิตเป็นกลุ่มแล้วให้นิสิตเลือกประธานและเลขานุการ ดำเนินการอภิปรายในกลุ่ม โดยให้นิสิตแต่ละคนในกลุ่มนั้นเล่าประสบการณ์ของตนเองในการทำความดี ประกอบกับอธิบายถึงความรู้สึกของตนที่ต้องอดทนอย่างไรจึงจะทำให้เกิดการทำความดีนั้นสำเร็จผล จากนั้นให้คนในกลุ่มคัดเลือก 1 เหตุการณ์ เพื่อให้ผู้เล่าออกมาเสนอหน้าชั้น
2. อาจารย์สรุปให้นิสิตฟังถึงคุณค่าของการทำความดี และการทำความดีนั้นกระทำได้ในทางใดบ้าง โดยฉายแผ่นใส

ขั้นสรุป

นิสิตในกลุ่มคัดเลือกตัวแทนมารายงานผลการอภิปราย

สื่อ

แผ่นใส “ช่องทางทำความดี”

การประเมิน ประเมินจากกิจกรรมในข้อ 1

กิจกรรมที่ 4

เคารพในหน้าที่

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นิสิตมีความรู้และความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม
2. เพื่อให้นิสิตรู้วิธีปฏิบัติตนในฐานะที่เป็นทั้งผู้ตามและผู้นำที่ดี
3. เพื่อให้นิสิตรู้จักหน้าที่ของตนในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมแบบประชาธิปไตย

แนวคิด

มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมจึงจะอยู่รอดปลอดภัยได้ มนุษย์แต่ละคนจึงมีหน้าที่และบทบาทที่จะต้องกระทำทั้งในฐานะผู้ตามและผู้นำที่ดี สังคมประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ยาก ถ้าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของตน

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. แบ่งนิสิตเป็นกลุ่มย่อย เลือกประธานและเลขานุการประจำกลุ่ม เพื่อทำหน้าที่ในการดำเนินการอภิปราย
2. นิสิตแต่ละกลุ่มอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้
 - . บทบาทและหน้าที่ของตนที่มีต่อสังคม
 - . หน้าที่ของผู้ตามที่ดี
 - . หน้าที่ของผู้นำที่ดี
 - . หน้าที่ของนิสิตในฐานะประชาชนในสังคมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย
3. ให้แต่ละกลุ่มสรุปผลการอภิปรายแล้วคัดเลือกนิสิตตัวแทนออกมาพูดหน้าชั้น
4. อาจารย์สรุป “หน้าที่ของนิสิตในฐานะประชาชนในสังคมที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย” โดยฉายแผ่นใส

ขั้นสรุป

เลือกนิสิตอาสาสมัคร 1 คน ออกมาสรุปหน้าที่และบทบาทของนิสิตในฐานะที่เป็นประชาชนในประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตย

สื่อ

แผ่นใสประกอบการเรียน

การประเมิน

ประเมินจากกิจกรรมในข้อที่ 2 และ 3

กิจกรรมที่ 5

มีศรัทธาในประชาธิปไตย

ชีวประวัติและการต่อสู้ในทางประชาธิปไตยของมหาตมะคานธี

มหาตมะคานธี เกิดเมื่อวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 1869 ที่แคว้นคุชราตในประเทศอินเดีย ท่านสมรสกับกัสตุรบา ในขณะที่มีอายุเท่ากันคือ 13 ปี ทั้งนี้เพราะประเพณีนิยมของท้องถิ่นอินเดียในสมัยนั้นนิยมให้เด็ก ๆ สมรสกันตั้งแต่อายุน้อย ซึ่งในเวลาต่อมาท่านคานธี ได้ประณามประเพณีแบบนี้ว่าเป็น “ประเพณีอันทารุณที่จัดให้เด็กแต่งงานกัน”

ครั้นอายุได้ 18 ปี ครอบครัวของท่านได้ส่งท่านไปศึกษาวิชากฎหมาย ณ ประเทศอังกฤษ โดยท่านต้องให้สัญญากับมารดาว่าจะถือมังสวิรัตินิธิไม่รับประทานเนื้อสัตว์ ไม่ดื่มเหล้า และไม่แตะต้องหญิงอื่น ตลอดเวลาที่ศึกษาในประเทศอังกฤษนั้น ท่านมีแต่ความทุกข์ เพราะต้องระวังตัวตลอดเวลาและไม่คุ้นกับวัฒนธรรมของชาวตะวันตก ถึงแม้ว่าท่านพยายามปรับตัวในการดำเนินชีวิตแบบคนอังกฤษ แต่ก็ไม่สามารถทำให้ท่านเต็มใจกระทำ เพราะท่านตระหนักดีว่า “หากตนไม่สามารถเป็นสุภาพบุรุษด้วยคุณธรรมความดีของตนเองแล้วไซ้ การกระทำเช่นนั้นก็มีคุณค่าไม่” ในช่วงเวลาที่ท่านอยู่ในประเทศอังกฤษนั้น ท่านได้มีโอกาสอ่านหนังสือภคเวทีตีตา อันเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของชาวฮินดู ท่านได้ศึกษา “บทเทศน์บนภูเขา” จากพระคัมภีร์ไบเบิล โดยเฉพาะเล่มที่ทำให้ท่านติดใจมากคือ “ประทีปแห่งทวีปเอเชีย” ซึ่งเกี่ยวกับพุทธประวัติของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ท่านได้มีโอกาสอ่านผลงานของคาร์ล ยิบราน อีกด้วย คือ บทที่ว่าด้วยศาสดาพยากรณ์แห่งศาสนาอิสลาม ท่านได้อ่านผลงานของ Leo Tolstoy ซึ่งกล่าวถึงการใช้นิเวศวิธีต่อสู้กับอำนาจเลวร้าย ผลงานของ John Ruskin มีส่วนทำให้ท่านเกิดความเชื่อมั่นว่าการออกแรงกายในการทำงานนั้นไม่ใช่เรื่องเสียศักดิ์ศรี และผลงานของ Henry David Thoreau ซึ่งสอนให้คานธีต่อสู้กับอำนาจที่ไม่เป็นธรรม

คำสอนที่มาจากศาสนาต่างๆ และข้อเขียนของนักคิดที่ยิ่งใหญ่ทั้ง 3 ท่านนี้มีอิทธิพลเหนือจิตใจของคานธีได้กระตุ้นให้ท่านแสวงหาความจริงและต่อสู้กับอธรรมด้วยสันติวิธี

ต่อมาปี ค.ศ.1892 ท่านได้เป็นเนติบัณฑิตของอินเดียและมีโอกาสทำงานในที่ต่างๆ อันเป็นผลให้ท่านพบเหตุการณ์สำคัญที่เปลี่ยนชีวิตของท่านไป คือ

1. การต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน อันเป็นผลมาจากการเหยียดผิวในแอฟริกาใต้
2. การต่อสู้เพื่ออิสรภาพกับชาวอังกฤษ

การต่อสู้ของท่านคานธีนี้ได้ทำให้เกิดวิธีการต่อสู้แบบ “สัตยาเคราะห์” อันเป็นการต่อสู้แบบสันติวิธีที่ไม่ใช้กำลังตอบโต้กับฝ่ายตรงข้ามแต่จะพยายามเอาชนะจิตใจฝ่ายตรงข้ามด้วยพลังแห่งศีลธรรมและยอมรับทุกข้อเท็จจริง เพื่อให้เกิดอิสระภาพและสันติภาพ บุคคลที่จะต่อสู้แบบนี้ได้ต้องเป็นคนมีสัจจะ กล่าวคือมีความบริสุทธิ์ใจและจริงใจในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักและความสุขของคนส่วนรวม นอกจากนี้จะต้องเป็นคนมีอหิงสา คือไม่เบียดเบียนผู้อื่น และสัตว์อื่น ต้องประกอบไปด้วยเมตตาธรรมและมีความรักที่แผ่ออกไปอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด

ตลอดชีวิตของท่านคานธีนั้นท่านพยายามดำเนินชีวิตด้วยการเป็นอยู่อย่างง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ แต่งกายโดยใช้เสื้อผ้าแบบพื้นเมืองธรรมดา รับประทานอาหารแบบมังสวิรัติ พฤติกรรมของท่านก็เป็นไปด้วยความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นผู้ที่มีสัจจะถืออหิงสกรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต และมีความเสียสละช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความรักและความบริสุทธิ์ใจ ดังนั้นการต่อสู้ของท่านเพื่อให้ได้มาซึ่งอิสรภาพในแต่ละครั้งนั้นจึงประสบความสำเร็จด้วยดีโดยเฉพาะการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย ทำให้อินเดียได้อิสรภาพจากอังกฤษ ในวันที่ 15 ส.ค. ค.ศ. 1947 แต่กระนั้นท่านคานธีกลับไม่ยอมเข้าร่วมการฉลองอิสรภาพในกรุงเดลี ท่านได้ไปกัลกัตตาเพื่อระบับข้อพิพาทระหว่างฮินดูกับมุสลิมจนเป็นเหตุให้ท่านต้องอดอาหารประท้วงการกระทำของคนทั้ง 2 ฝ่าย จนกระทั่งผลเกิดขึ้นเป็นที่น่าอัศจรรย์ กล่าวคือ ทั้งฮินดูและมุสลิมต่างยุติการฆ่ากัน และพากันไปขอขมาท่านที่เตียงนอนของคานธี ซึ่งท่านได้อาศัยอยู่ในบ้านของคนมุสลิม หลังจากนั้นท่านจึงเดินทางกลับนครเดลี ซึ่งสถานการณ์กำลังตึงเครียด

ต่อมาท่านตั้งใจว่าจะเดินทางไปปากีสถาน เพื่อให้ประชาชนทั้ง 2 ศาสนา เลิกทำร้ายกัน แต่สถานการณ์ไม่อำนวยให้ท่านเดินทางไปได้ ท่านจึงเริ่มอดอาหารถึง 6 วัน องค์การประชาชนในนครเดลี จึงสัญญาว่าจะพิทักษ์ทรัพย์สินและชีวิตของคนมุสลิม แต่มีคนฮินดูที่คลั่งศาสนาบางคนไม่เห็นด้วย ดังนั้นในวันที่ 30 ม.ค. ค.ศ. 1948 ในขณะที่ท่านกำลังจะประกอบพิธีสวดมนต์ที่กลางสนามหญ้า ท่านถูกยิงด้วยปืนของคนฮินดูคลั่งศาสนา ชื่อ นาถูราม โคทเส ก่อนสิ้นใจท่านได้กล่าวว่า "เหราม" (ข้าแต่พระเจ้าเป็นเจ้า)

“การฝึกพูดในที่สาธารณะ”

วัตถุประสงค์ ฝึกฝนทักษะในการพูดทั้งการสื่อสารระหว่างบุคคลและการพูดในที่สาธารณะต่อหน้าชุมชน เพื่อเสริมสร้างทักษะในการสื่อสารให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีสัมพันธภาพที่ดี

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ผู้รับการอบรมสามารถ

1. แสดงออกอย่างเหมาะสมเพื่อการสื่อสารในที่สาธารณะ
2. ใช้ถ้อยคำอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างสัมพันธภาพ
3. เลือกวิธีการที่ช่วยลดข้อขัดแย้งหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในขณะสื่อสาร

ทฤษฎีและหลักการที่ใช้ การฝึกพูดในที่สาธารณะใช้หลักการดังต่อไปนี้

1. สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นในตัวผู้พูด
2. เตรียมเนื้อหาโดยการวิเคราะห์ผู้ฟัง
3. สื่อที่นำเสนอสารต้องมีประสิทธิภาพและเร้าใจ
4. ในการนำเสนอต้องพัฒนาน้ำเสียง ลีลา ท่าทางอย่างเหมาะสม และน่าประทับใจ

เนื้อหาที่สอน

1. การหาคำพูดที่สร้างสรรค์เพื่อลดความขัดแย้งภายในกลุ่ม
2. การพูดในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์
 - การทักทายในสถานการณ์ต่างๆ
 - การขอร้อง
 - การปฏิเสธ
 - การชมเชย
 - การถ่อมตน
 - การกระเช้าเข้าหาหยั

กิจกรรมการสอน

1. บรรยาย
2. กิจกรรม
3. อภิปราย

วิธีดำเนินการ

1. ให้ผู้รับการอบรมประเมินและวิเคราะห์บุคลิกภาพของตัวเอง และพูดหน้าชั้นเรียน โดยเปิดโอกาสให้เพื่อนๆ สามารถแสดงความคิดเห็น หรือให้คำแนะนำเพิ่มเติมได้ (3 ชั่วโมง)

2. บรรยายเรื่องความสำคัญและแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพด้วยการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (3 ชั่วโมง)

3. ให้ผู้รับการอบรมทำกิจกรรมโดยแบ่งกลุ่มอภิปรายในประเด็นต่างๆ ดังนี้ (3 ชั่วโมง)

3.1 การหาคำพูดที่สร้างสรรค์เพื่อลดความขัดแย้งภายในกลุ่ม (3 ชั่วโมง)

3.2 การพูดในสถานการณ์ต่างๆ อย่างสร้างสรรค์

- การทักทายในสถานการณ์ต่างๆ (1 ชั่วโมง)
- การขอร้อง (1 ชั่วโมง)
- การปฏิเสธ (1 ชั่วโมง)
- การชมเชย (1 ชั่วโมง)
- การถ่อมตน (1 ชั่วโมง)
- การกระเช้าเข้าเหย้า (1 ชั่วโมง)

4. อภิปรายร่วมกันระหว่างผู้เรียนและผู้สอนถึงแนวทางและคำพูดต่างๆ ที่แต่ละกลุ่มอภิปรายร่วมกันมา (3 ชั่วโมง)

สื่อการสอน

1. แผ่นใส
2. เอกสารแบบฝึก

การประเมินผล

ผู้อบรมเกิดแนวทางที่หลากหลายและมีประสบการณ์ในการเลือกสรรถ้อยคำเพื่อการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอันจะเป็นส่วนหนึ่งของการมีบุคลิกภาพที่งดงามในสังคม

กิจกรรม

อย่างนี้....ต้องจัดการ

1. พวกขาดประชุมประจำ ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม
2. คนที่ชอบเจียบ เนิงเฉย ไม่ยอมพูดอะไรเลย เมื่อมีการประชุม
3. พวกพูดมาก แสดงความคิดเห็นในทุกเรื่อง

อย่างนี้....ไม่น่าพูด

1. มาทำงานนะ เอาสมองมารีเปล่า
2. ทำงานซุ่ยจริงๆ
3. ทำไมเห็นแก่ตัวอย่างงี้ล่ะ

อย่างนี้....คงต้องบอก

1. ทำงานนี้ไม่ได้เพราะทำไม่เป็นมาก่อน
2. รุ่่น้องทำงานพลาด
3. ปฏิเสธเพื่อนที่ขอให้ช่วยทำงาน

อย่างนี้....จะตอบอย่างไรดี

1. คุณเก่งมาก งานออกมาไม่มีปัญหาเลย

-
2. เห็นคุณที่ไร นี่ก็อยากกินหมูทุกที

-
3. นี่แฟนคุณหรือ เฮ้ย! คราวที่แล้วไม่ใช่คนนี่นี่
-

การพูดในสถานการณ์ต่าง ๆ

กรอกคำลงในช่องว่างตามหัวข้อที่กำหนดให้โดยมั่นใจว่าคำเหล่านี้จะทำให้ผู้รับพอใจหรือมีความสุข

1. การทักทายในสถานการณ์ต่าง ๆ

สถานการณ์	คำพูด
1. พบเพื่อนมาทำงานแต่เช้า	
2. พบเพื่อนรุ่นน้องหัวของพระรุงพระวัง	
3. พบเพื่อนที่หน้าตาดูไม่ค่อยแจ่มใส	

2. การขอร้อง

สถานการณ์	คำพูด
1. ขอให้ช่วยสอนงานให้	
2. ขอให้ช่วยทำงานให้	
3. พบเพื่อนแต่งตัวไม่ดี	

3. การปฏิเสธ

สถานการณ์	คำพูด
1. ปฏิเสธการยืมเงินของเพื่อน	
2. ปฏิเสธการช่วยทำงานให้เพื่อน	
3. ปฏิเสธการทำงานกับเจ้านาย เนื่องจากติดภารกิจอื่น	

4. การชมเชย

สถานการณ์	คำพูด
1. ชมเกี่ยวกับการแต่งกาย	1. 2. 3.
2. ชมเกี่ยวกับผลงานที่เขาทำ	1. 2. 3.

5. การถ่อมตน ผิดถ่อมตนจากคำชมต่อไปนี้

1.

คุณแต่งตัวชุดนี้ดูดีจัง
- ตอบ

.....
2.

คุณนี่มีความจำเป็นเลิศเลย
- ตอบ

.....
3.

คุณเป็นคนรับผิดชอบงานดีจัง ขยัน และคล่องดี
- ตอบ

.....

6. การกระเจ้าเข้าเหย

1.

เห็นคุณทีไรนี่กอยากกินหมูทุกที
- ตอบ

.....
2.

ไว้ผมทรงนี้ยังกะวัยรุ่นเลย
- ตอบ

.....
3.

นี่แฟนคุณหรือ เฮ้ย! จรราที่แล้วไม่ใช่คนนี่
- ตอบ

.....

ภาคผนวก 4 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประจำปีโดย

สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของนิสิตที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประจำปีโดย

ตาราง 1 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ไปเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพประจำปีโดย

N = 30 คน

พฤติกรรมที่แสดงออก	ทำมาก		ทำ		ไม่ทำ		ไม่ระบุ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น	12	40.00	15	50.00	-	-	3	10.00
2. เคารพและปฏิบัติตาม หน้าที่ของตนเอง	9	30.00	18	60.00	-	-	3	10.00
3. ยอมรับความเสมอภาค ในการทำงานของผู้อื่น	9	3.00	15	5.00	-	-	6	20.22
4. วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์	4	13.33	12	40.00	10	33.33	4	13.33
5. ชอบใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ	-	-	1	3.33	24	80.00	5	16.67
6. ยอมจำนนต่ออำนาจ	4	13.33	19	63.33	2	6.67	5	16.67
7. ไว้วางใจผู้อื่น	9	30.00	16	53.33	1	3.33	4	13.33
8. ถูกรังแกของผู้อื่น เสียงข้างน้อย	5	16.67	13	43.33	6	20.00	6	20.00
9. เห็นแก่ประโยชน์ส่วน รวม	8	26.67	20	66.67	-	-	2	6.67
10. ยึดมั่นในเหตุผล	8	26.67	16	53.33	2	6.67	4	13.33

ตาราง 2 สรุปผลการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมเตรียมละครเพื่อพัฒนา
บุคลิกภาพประชาธิปไตย

N = 30 คน

พฤติกรรมที่แสดงออก	ทำมาก		ทำ		ไม่ทำ		ไม่ระบุ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น	13	43.33	12	40.00	2	6.67	3	10.00
2. เคารพและปฏิบัติตาม หน้าที่ของตนเอง	12	40.00	16	53.33	-	-	2	6.67
3. ยอมรับความเสมอภาค ในการทำงานของผู้อื่น	11	36.67	16	53.33	-	-	4	13.33
4. วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์	5	16.67	14	46.67	8	26.67	3	10.00
5. ชอบใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ	1	3.33	4	13.33	21	70.00	4	13.33
6. ยอมจำนนต่ออำนาจ	5	16.67	16	53.33	5	16.67	4	13.33
7. ใ้ว่างใจผู้อื่น	7	23.33	20	66.67	-	-	3	10.00
8. คุ้มครองสิทธิของกลุ่มมี เสียงข้างน้อย	6	20.00	13	43.33	7	23.33	4	13.33
9. เห็นแก่ประโยชน์ส่วน รวม	12	40.00	15	50.00	1	3.33	4	13.33
10. ยึดมั่นในเหตุผล	12	40.00	12	40.00	2	6.67	4	13.33

ผลการทดลองกิจกรรมบทบาทสมมติ
สรุปความคิดเห็นต่อกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย
จากแบบสอบถามปลายเปิด

ตาราง 1 ประโยชน์ที่นิสิตได้รับจากกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย

N = 29 คน

สิ่งที่นิสิตระบุว่าได้รับการฝึกอบรม	จำนวน	ร้อยละ
1. ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย : การวางตัว สิทธิหน้าที่ บทบาท ฯลฯ	25	86.50
2. เป็นการฝึกหัดให้เป็นคนที่กล้าแสดงออกทางความคิดเห็นของตน - แสดงออก	9	31.05
3. รู้จักการวิพากษ์วิจารณ์	3	10.35
4. ทำให้มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น	6	20.70
5. มีความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้น	4	13.80
6. สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อประโยชน์แก่ตนและสังคม	10	34.50
7. รู้วิธีการทำงานเป็นกลุ่ม - ทำงานร่วมกับผู้อื่น	10	34.50
8. รู้จักเพื่อนในอีกด้านหนึ่ง คือ แนวคิดและการทำงาน	2	6.90
9. รู้คิดแนวปฏิบัติตนอย่างไรจึงเกิดประชาธิปไตยที่แท้จริง	10	34.50
10. สนุกสนาน	3	10.35
11. รู้กลวิธีของคนที่จะคอยหาผลประโยชน์จากช่องว่างประชาธิปไตย	1	3.45
12. ส่งเสริมให้เกิดความเป็นผู้นำ	2	6.90
13. รู้จักคิดวิเคราะห์ข่าวสาร	5	17.25
14. สร้างความสามัคคี	4	13.80

ตาราง 2 ข้อที่พึงปรับปรุงแก้ไขในกิจกรรมพัฒนาบุคลากร มีดังนี้

N = 29 คน

ข้อที่พึงแก้ไขปรับปรุง	จำนวน	ร้อยละ
1. การร่วมกิจกรรมมีระยะเวลาติดต่อกันเป็นเวลานาน จึงทำให้รู้สึก ง่วง เมื่อจบ หมดหัว	4	13.80
2. สถานที่ไม่สะดวกในการทำกิจกรรม ควรจัดสถานที่ให้แน่นอน	4	13.80
3. ตอนหยุด ไม่มีอาหารว่าง	1	3.45
4. ควรเพิ่มเวลาคิดในการจัดกิจกรรมละครยาวขึ้น : เวลาลน้อยไป	4	13.80
5. กลุ่มกิจกรรม 10 คน มากไป - เวลาลน้อยไปในการอภิปราย ในงาน	5	17.25
6. อุปกรณ์การบรรยายมีน้อย	1	3.45
7. ควรมีเนื้อหามากกว่านี้	1	3.45
8. ควรมีกิจกรรมสนุกๆ เสริม	2	6.9
9. ควรให้นิสิตแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางทุกคน	6	20.70
10. ควรจัดกิจกรรมช่วงเช้า เพราะสมองโปร่ง	1	3.45
11. ควรให้มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่านี้	4	13.80
12. ควรมีวีดิทัศน์หรือภาพยนตร์หรือเหตุการณ์สมมุติประกอบ	1	3.45
13. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมควรสั้นกว่านี้	1	3.45
14. ควรมีกิจกรรมเพิ่มมากกว่านี้	1	3.45
15. ควรมีวิทยากรมากกว่านี้	1	3.45

ตาราง 3 สรุปรวมผลการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพ
ประจำปีไทย

N = 30 คน

ประเด็นที่สังเกต	ทำมาก		ทำ		ไม่ทำ		ไม่ระบุ	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. ยอมรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น	12.5	41.67	13.5	45.00	1	3.33	3	10.00
2. เคารพและปฏิบัติตาม หน้าที่ของตนเอง	11	38.33	17	57.67	-	-	2	6.67
3. ยอมรับความเสมอภาค ในการทำงานของผู้อื่น	10.5	35.00	15.5	51.67	-	-	3	10.00
4. วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์	4.5	15.00	13	43.33	9	30	3.5	11.67
5. ชอบใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ	1	3.33	2.5	8.33	22.5	75.00	4.5	15.00
6. ยอมจำนนต่ออำนาจ	4.5	15.00	17.5	58.33	3.5	11.67	4.5	15.00
7. ไว้วางใจผู้อื่น	8.5	28.53	18	60.00	0.5	1.67	3.5	11.67
8. ตัดครองสิทธิ์ของกลุ่มมี เสียงข้างน้อย	5.5	18.33	13	43.33	6.5	21.67	5	16.67
9. เห็นแก่ประโยชน์ส่วน รวม	10	33.33	17.5	58.33	0.5	1.67	3	10.00
10. ยึดมั่นในเหตุผล	10	33.33	14	46.67	2	6.67	4	13.33

3. อื่น ๆ นิสิตระบุความเห็นในด้านหัวข้ออื่นๆ คือ

1. ภาพรวมของกิจกรรมดี (จำนวน 1 คน)
2. ควรเพิ่มเวลาในการอบรมให้มากกว่านี้ (จำนวน 6 คน)
3. ได้รับความรู้เพราะความคิดใหม่ๆ มากเป็นการเปิดโลกทัศน์ของตนเอง (จำนวน 5 คน)
4. ควรมีการอบรมเช่นนี้เสมอๆ หรือทุกปี เพราะนิสิตได้ประโยชน์ จึงควรให้นิสิตอื่นๆ ได้รับการฝึกอบรมด้วย (จำนวน 8 คน)
5. รู้ว่าตนเข้าใจแนวคิดประชาธิปไตยผิดๆ (จำนวน 1 คน)
6. อยากให้ทำโครงการนี้ไปเผยแพร่แก่ประชาชนในชนบท (จำนวน 1 คน)
7. ขอบคุณวิทยากรที่มาให้ความรู้ – แลกเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย (จำนวน 2 คน)

สรุปข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพิ่มเติมของนิสิตจำนวน 22 คน หรือร้อยละ 73.33

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. เเน่ๆ ไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 26.67
2. นิสิตแสดงความคิดเห็นอย่างสม่ำเสมอ จำนวน 8 คน หรือร้อยละ 26.67
3. มีการรับผิดชอบและปฏิบัติตามหน้าที่ของตน จำนวน 6 คน หรือร้อยละ 20.00
4. นิสิตให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมดี จำนวน 3 คน หรือร้อยละ 10.00
5. ชอบทำตามความคิดเห็นของผู้อื่น จำนวน 7 คน หรือร้อยละ 23.33
6. ไม่สนใจผู้อื่น เพราะไม่สบาย จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 6.67
7. มีความคิดดีแต่ไม่กล้าแสดงออก จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 6.67
8. คนที่พร้อมจะเป็นผู้นำแต่ไม่เสนอตัว จำนวน 2 คน หรือร้อยละ 6.67
9. ผู้นำตัดสินใจได้เด็ดขาด จำนวน 1 คน หรือร้อยละ 3.33

หมายเหตุของผู้วิจัย จากการสังเกตพบว่า

1. นิสิตผู้สังเกตการณ์ไม่ได้ใช้คณະที่ทำการกิจกรรม แต่พอหลังจากทำการกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยแล้ว จึงได้เข้คย้อนหลัง ดังนั้นอาจมีความผิดพลาดได้บ้าง
2. นิสิตผู้สังเกตการณ์ให้ความเห็นว่า กิจกรรมการฝึกอบรมสามารถทำให้นิสิตเข้าใจได้ง่าย
3. กระบวนการอภิปรายกลุ่ม ควรเป็นกลุ่มเล็กๆ จะได้อภิปรายได้ทั่วถึง

แบบสอบถามความรู้สึกต่อกิจกรรม (การทดลองหาคุณภาพ)

โปรดเขียนความรู้สึก ความคิดเห็นต่อกิจกรรมการพัฒนาบุคลิกภาพในช่องว่างต่อไปนี้

1. ประโยชน์ที่ท่านได้รับจากการร่วมกิจกรรมนี้ คือ

- 1. ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย
- 2. การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น
- 3. ฝึกให้มีการวิเคราะห์วิจารณ์
- 4. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

.....
.....

2. ข้อที่พึงปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนากิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพนี้

- 1. สถานที่ไม่มีความสะดวกสบายในการทำกิจกรรมเลย
- 2. ตอนเบรคไม่มีอาหารว่าง

.....
.....
.....
.....
.....

3. อื่น ๆ (ระบุ)

.....
.....
.....
.....

**ขอขอบพระคุณในความร่วมมือ
คณะวิจัย**

การวิเคราะห์เพิ่มเติม

เนื่องจากผู้วิจัยต้องการตรวจสอบความแตกต่างของพัฒนาการจิตสำนึกประชาธิปไตยในกลุ่มที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย (กลุ่มทดลอง) กับกลุ่มที่ได้ฝึกพูดในที่สาธารณะ (กลุ่มควบคุม 1) ว่าแตกต่างกันหรือไม่ จึงได้ทดสอบจิตสำนึกประชาธิปไตยของกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 โดยใช้คะแนนความแตกต่างระหว่างหลังการฝึกและก่อนการฝึก โดยใช้สถิติ F – test ผลปรากฏดังตาราง 17

ตาราง 17 ค่าสถิติพื้นฐาน และการเปรียบเทียบความแปรปรวนของคะแนนความแตกต่างของจิตสำนึกประชาธิปไตยระหว่างหลังและก่อนการฝึก (Posttest 1 และ Pretest) ของกลุ่มที่มีการฝึกต่างกัน

กลุ่ม	N	X	S.D.	F	p
ทดลอง	30	4.20	4.48	4.85**	.01
ควบคุม 1	29	1.17	5.01		
ควบคุม 2	23	.13	5.71		

จากตาราง 17 พบว่า คะแนนความแตกต่างของจิตสำนึกประชาธิปไตยระหว่างหลังและก่อนการฝึก (Posttest 1 และ Pretest) ของกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม 1 และกลุ่มควบคุม 2 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ดังนั้นจึงได้ทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธี Scheffe ดังนี้

ตาราง 18 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตยระหว่างหลังและก่อนการฝึกของนิสิต / นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกแตกต่างกัน

กลุ่ม	X	.13	1.17	4.20
ควบคุม 2	.13	-	1.04 (α = .76)	4.07* (α = .02)
ควบคุม 1	1.17		-	3.03 (α = .07)
ทดลอง	4.20			-

จากตาราง 18 แสดงว่า กลุ่มทดลองมีคะแนนความแตกต่างของจิตสำนึกประชาธิปไตยระหว่างหลังและก่อนการฝึกสูงกว่ากลุ่มควบคุม 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .02 แต่กลุ่มทดลองมีคะแนนความแตกต่างของจิตสำนึกประชาธิปไตยระหว่างหลังและก่อนการฝึกไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากค่า α มีค่าเท่ากับ .07 และกลุ่มควบคุม 1 ก็มีคะแนนความแตกต่างของจิตสำนึกประชาธิปไตยระหว่างหลังและก่อนการฝึกไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจาก α เท่ากับ .76

ชุดที่ 1

คำอธิบาย : ในฐานะที่ท่านเป็นคนไทยคนหนึ่งและกำลังก้าวสู่การมีบทบาทสำคัญในชุมชนและสังคม ขอให้ท่านพิจารณาข้อความข้างล่างนี้ แล้วคิดว่าข้อใดน่าจะมีความเหมาะสมที่จะเลือกมากที่สุด แล้วไปกาเครื่องหมาย X ลงบนกระดาษคำตอบที่แนบมานี้

คำตอบของท่านจะไม่มีผลใดๆ ต่อการเรียนของท่าน คณะผู้วิจัยจะนำผลไปศึกษาในภาพรวมและจะเก็บคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ

ขอให้ท่านอ่านข้อความข้างล่างนี้แล้วพิจารณาคิดว่าข้อใดน่าจะมีความเหมาะสมที่จะเลือกมากที่สุด แล้วไปกาเครื่องหมาย X ลงบนกระดาษคำตอบที่แนบมานี้

1. ข้อใดหมายถึงระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย
 - ก. มีพรรคการเมืองหลายพรรค
 - ข. มีการเลือกตั้งประมุขของประเทศ
 - ค. มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด
 - ง. ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง
2. การปกครองระบอบประชาธิปไตยของไทยเป็นแบบใด
 - ก. ระบบรัฐสภา
 - ข. ระบบกึ่งรัฐสภา
 - ค. ระบบกระทรวง
 - ง. ระบบรัฐธรรมนูญ
3. ข้อต่อไปนี้เป็นข้อใดไม่ใช่วิถีชีวิตการปกครองแบบระบอบประชาธิปไตย
 - ก. มารดาชี้แจงจนลูกยอมรับว่าเที่ยวดิสโก้เป็นสิ่งไม่ดี
 - ข. บิดามารดาอนุญาตให้ลูกเสนอแนะในการสร้างบ้านหลังใหม่
 - ค. บิดามารดายอมให้ลูกๆ มีส่วนรับรู้ในการใช้จ่ายเงินของครอบครัว
 - ง. เด็กชายแดงเป็นลูกคนเล็กในบ้านจึงทำอะไรได้ตามใจชอบ
4. องค์การสำคัญที่ช่วยโน้มน้าวประชาชนให้ตระหนักและเข้าใจเรื่องการเมืองตลอดจนเกิดมติเห็นด้วยหรือคัดค้านต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดเกี่ยวกับการเมืองได้มากที่สุดคือข้อใด
 - ก. กลุ่มผลประโยชน์
 - ข. พรรคการเมือง
 - ค. กลุ่มปัญญาชน
 - ง. สื่อมวลชน
5. ระบบเศรษฐกิจในข้อใดที่มีความสอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมากที่สุด
 - ก. ทุนนิยมเสรี
 - ข. ทุนนิยมบังคับ
 - ค. สังคมนิยมเสรี
 - ง. สังคมนิยมบังคับ

6. สื่อมวลชนในการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีจุดเด่นทางด้านใด
- ก. มีเงินทุนมาก
 - ข. มีสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข้อมูล
 - ค. มีอิทธิพลมาก
 - ง. ถูกทุกข้อ
7. บุคคลที่โอนสัญชาติอื่นมาเป็นสัญชาติไทยมีสิทธิ์เลือกตั้งหรือไม่
- ก. มี ถ้ามีการแปลงสัญชาติมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี
 - ข. มี เพราะได้ทำการแปลงสัญชาติแล้วเลือกตั้งได้ในปีนั้นๆ ทันที
 - ค. ไม่มี เพราะเชื้อชาติเป็นเชื้อชาติอื่น
 - ง. ไม่มี เพราะมาตุภูมิไม่ใช่ประเทศไทย
8. การปกครองแบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของไทยให้รัฐสภามีบทบาทเหนือฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ เพราะเหตุใด
- ก. รัฐสภามีหน้าที่ในการออกกฎหมายทุกฉบับที่ฝ่ายบริหารและตุลาการนำไปใช้
 - ข. รัฐสภามีสมาชิกที่มาจาก การแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์
 - ค. รัฐสภาเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดแทนปวงชน
 - ง. รัฐสภามีจำนวนสมาชิกมากถึง 556 คน
9. พระราชบัญญัติคืออะไร
- ก. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา
 - ข. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำและยินยอมของคณะรัฐมนตรี
 - ค. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำและยินยอมขององคมนตรี
 - ง. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงตราขึ้นตามคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร
10. จากอดีตถึงปัจจุบันสถาบันพระมหากษัตริย์มีความสำคัญด้านใดมากที่สุด
- ก. เป็นศูนย์รวมจิตใจ
 - ข. เป็นจอมทัพไทย
 - ค. เป็นผู้ปกครองประเทศ
 - ง. เป็นผู้บริหารประเทศ
11. พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันทรงมีพระราชประสงค์ที่จะสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับการศึกษา ตลอดจนมีอนุชนที่มีความสามารถทางวิชาการ มีจิตใจดีและเป็นพลเมืองดี จึงได้จัดให้มีโครงการใดขึ้น
- ก. ตั้งโรงเรียนสงเคราะห์เด็กขึ้นในวัดและให้พระช่วยสอน
 - ข. ตั้งหน่วยแพทย์หลวงขึ้นในวัดบริการครูและพระสงฆ์ในวัด
 - ค. นำเด็กนักเรียนยากจนเข้าไปศึกษาธรรมและปฏิบัติสมาธิในวัด
 - ง. แต่งตั้งอธิบดีกรมศาสนาให้ควบคุมดูแลความประพฤติของนักเรียนให้เคร่งครัดขึ้น

12. ข้อใดไม่ใช่การใช้อำนาจอธิปไตยแทนปวงชนของพระมหากษัตริย์ในสมัยประชาธิปไตย
- ทรงมีพระบรมราชโองการให้เปิดรัฐสภา
 - ทรงสนับสนุนพรรคการเมืองที่เป็นรัฐบาล
 - ทรงแนะนำตักเตือนและให้กำลังใจแก่คณะรัฐบาล
 - ทรงช่วยลดความรุนแรงวิกฤตการณ์ทางการเมือง
13. องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ความหมายคำว่า "รัฐ" แตกต่างจากความหมายของคำว่า "สังคม" คืออะไร
- รัฐถือว่าอธิปไตยสำคัญที่สุด ส่วนสังคมไม่สนใจอำนาจอธิปไตย
 - รัฐจำเป็นต้องมีรัฐบาล ส่วนสังคมเพียงแต่มีบุคคลทำหน้าที่ในด้านการปกครองเท่านั้น
 - รัฐถือว่าดินแดนและประชากรเป็นองค์ประกอบสำคัญ ส่วนสังคมให้ความสำคัญเฉพาะประชากรอย่างเดียว
 - รัฐมีประชากรซึ่งประสงค์อยู่ร่วมกันภายใต้กฎหมายหรือการปกครองเดียวกัน ส่วนสังคมเน้นที่ความสัมพันธ์หรือการพึ่งพาอาศัยกันของประชากร
14. ข้อใดเป็นหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข
- ทรงเป็นกลางทางการเมือง
 - ทางอยู่ใต้รัฐธรรมนูญจึงอาจถูกฟ้องร้องได้
 - ทรงอยู่เหนือการเมือง พระราชดำริถือเป็นคำสั่งเด็ดขาด
 - ทรงรับราชสมบัติตามกฎหมายมณเฑียรบาลและความเห็นชอบของประชาชน
15. ในปัจจุบันนิสิตมีความสำคัญอย่างไรในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
- เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
 - มีความรู้ความสามารถในการนำมาพัฒนาประเทศ
 - สามารถเป็นผู้ตรวจสอบรัฐบาลได้
 - ถูกทุกข้อ
16. ถ้าท่านเป็นผู้ปกครองประเทศและต้องการให้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ท่านจะเลือกใช้ลัทธิเศรษฐกิจการเมืองแบบใด
- ทุนนิยมเสรี
 - ทุนนิยมบังคับ
 - สังคมนิยม
 - สังคมนิยมประชาธิปไตย
17. ผู้นำที่เอาข้อเสนองานของผู้ใต้บังคับบัญชาไปใช้ในการทำงาน
- ยอมรับฟังความคิดเห็น
 - ให้ความเสมอภาค
 - กระจายอำนาจ
 - เป็นกลางตรวจสอบได้

18. เดี่ยว นำข้อบกพร่องของงานที่ถูกน้องเสนอมาปรับปรุง
- ก. ยอมรับฟังความคิดเห็น
 - ข. กระจายอำนาจ
 - ง. เป็นกลางตรวจสอบได้
19. การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสอดคล้องกับหลักการปกครองประเทศในข้อใด
- ก. การใช้เหตุผล
 - ข. การรวมอำนาจ
 - ค. การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
 - ง. การมีส่วนร่วมของประชาชน
20. ความเชื่อเกี่ยวกับมนุษย์แบบใด ที่สอดคล้องกับการปกครองแบบประชาธิปไตย
- ก. ธรรมชาติของมนุษย์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้
 - ข. มนุษย์ต้องการผู้ปกครอง
 - ค. มนุษย์มีเหตุผล
 - ง. มนุษย์เป็นสัตว์สังคม
21. คนในระบอบประชาธิปไตยควรฉลาดในการดำเนินชีวิตในข้อใดมากที่สุด
- ก. มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขและพิจารณาความทุกข์อย่างพินิจพิจารณา
 - ข. เชื่อและปฏิบัติตามความเชื่อในแนวทางวิถีวัฒนธรรมของตน
 - ค. รู้จักศึกษาค้นคว้าและคัดเลือกข้อมูลที่จะนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 - ง. ต้องอยู่ร่วมกันกับสังคมอย่างเอื้ออาทรภายใต้การควบคุมของรัฐ
22. ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลใด
- ก. รัชกาลที่ 5
 - ข. รัชกาลที่ 6
 - ค. รัชกาลที่ 7
 - ง. รัชกาลที่ 9
23. ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญการแต่งตั้งองคมนตรี เป็นอำนาจหน้าที่ของใคร
- ก. พระมหากษัตริย์
 - ข. ประธานรัฐสภา
 - ค. ประธานสภาผู้แทนราษฎร
 - ง. นายกรัฐมนตรี
24. กฎหมายที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจทางนิติบัญญัติตราขึ้นตามคำแนะนำ และยินยอมของรัฐสภาโดยไม่ขัดแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เรียกว่าอะไร
- ก. พระราชกำหนด
 - ข. พระราชกฤษฎีกา
 - ค. พระราชบัญญัติ
 - ง. พระราชวินิจฉัย
25. ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดในแผ่นดินคือใคร
- ก. สภานิติบัญญัติ
 - ข. รัฐบาล
 - ค. ประชาชน
 - ง. พระมหากษัตริย์

26. โดยปกติการจัดทำกฎหมายภายในประเทศไทยจะจัดทำในรูปใด

ก. พระราชกฤษฎีกา

ข. พระราชบัญญัติ

ค. พระราชกำหนด

ง. กฎกระทรวง

27. ข้อใดตรงกับหลักการประชาธิปไตยมากที่สุด

ก. ส่วนใหญ่ว่าอย่างไรก็ว่าตามกัน

ข. ทำตามส่วนใหญ่แต่อย่าลืมส่วนน้อย

ค. เข้าเมืองตาหลิ่ว ต้องหลิ่วตาตาม

ง. ทำได้ตามใจคือไทยแท้

จงเลือกคำตอบที่ท่านเห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวในคำถามแต่ละข้อ

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้นปีที่.....
วิชาเอก.....คณะ.....มหาวิทยาลัย.....

1. ก ข ค ง

2. ก ข ค ง

3. ก ข ค ง

4. ก ข ค ง

5. ก ข ค ง

6. ก ข ค ง

7. ก ข ค ง

8. ก ข ค ง

9. ก ข ค ง
10. ก ข ค ง

11. ก ข ค ง

12. ก ข ค ง

13. ก ข ค ง

14. ก ข ค ง

15. ก ข ค ง

16. ก ข ค ง

17. ก ข ค ง

18. ก ข ค ง
19. ก ข ค ง

20. ก ข ค ง

21. ก ข ค ง

22. ก ข ค ง

23. ก ข ค ง

24. ก ข ค ง

25. ก ข ค ง

26. ก ข ค ง

27. ก ข ค ง

.....คะแนน

ชุดที่ 2

คำแนะนำ : ขอให้พิจารณาข้อความต่อไปนี้ แล้วให้เลือกตัดสินใจในความคิดเห็นที่ตรงกับของท่านมากที่สุด

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. การเป็นนิสิตนักศึกษาที่ดีไม่จำเป็นต้องแต่งกายตามระเบียบของสถาบันนั้น					
2. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานที่ไม่ชอบฉันก็จะตั้งใจทำงานนั้นเต็มกำลังความสามารถ					
3. ถึงแม้งานที่ทำงานจะยากเพียงใดฉันก็พร้อมให้ความร่วมมือในการทำงานอย่างดีที่สุด					
4. ฉันสบายใจเสมอเมื่อร่วมทำงานกับเพื่อนๆ					
5. ถึงแม้ว่าฉันจะไม่เห็นด้วยกับมติของที่ประชุม ฉันก็พร้อมที่จะปฏิบัติตาม					
6. ถ้าฉันมีความคิดเห็นต่างจากเพื่อน ฉันจะเสนอความคิดเห็นจนกว่าฉันจะชนะ					
7. ถ้าเพื่อนบอกให้ฉันลองทำการบ้านด้วยวิธีหาคำตอบแบบใหม่ๆ ฉันจะลองนำมาปรับปรุงทำใหม่					
8. การวิพากษ์วิจารณ์ปัญหาของผู้อื่นในเวลาเรียนทำให้เสียเวลาเรียน					
9. ฉันคิดว่าคนจนเป็นเพราะเป็นคนเกียจคร้าน					
10. การให้คนที่ไม่เก่งแสดงความคิดเห็นเป็นการเสียเวลา					
11. คนที่เรียนเก่งที่สุดควรเป็นผู้ตัดสินใจปัญหาทุกอย่าง					
12. ฉันสามารถแสดงความคิดเห็นหรือโต้แย้งด้วยเหตุผลกับอาจารย์เวลาเรียนได้					

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
13. การทำเสียงดังใกล้บ้านผู้อื่นในบางโอกาส เป็นสิ่งที่ยอมรับได้					
14. ไม่น่าเป็นการเสียหายมากนักถ้าทิ้งขยะ เล็กน้อยลงบนถนน					
15. การประชุมนั้นถึงแม้ว่าจะไม่สำคัญนัก ฉันก็จะเข้าร่วมประชุม					
16. ฉันตั้งใจทำงานให้เสร็จตรงตามเวลา					
17. ในการทำงานต่างๆ ฉันจะคุยกับเพื่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน					
18. ถ้าเห็นสัญญาณไฟเหลืองต้องรีบเร่งเครื่อง					
19. ฉันจะต้องไปใช้สิทธิในการลงคะแนนเสียง เมื่อมีการเลือกตั้งทุกครั้ง					
20. การเข้าร่วมทำงานกับเพื่อน ถึงแม้ว่าจะทำ ให้ฉันมีเวลาทำงานส่วนตัวน้อยลง ฉันก็จะ เข้าร่วม					
21. เมื่อส่วนรวมตกลงให้ฉันทำงานที่ฉันคิดว่า ไร้สาระ ฉันจะตั้งใจทำงานนั้นอย่างเต็ม ความสามารถ					
22. เมื่อจะทำอะไรฉันจะคิดอย่างดีที่สุดก่อนจะ ทำ					
23. ฉันจะเชื่อและทำตามคำสั่งของอาจารย์ทันที					
24. ฉันจะทำตามมติของกลุ่มที่ฉันเห็นชอบ					
25. เราไม่จำเป็นต้องเข้าเรียนในวิชาที่ไม่มีการ เก็บชื่อ					
26. เป็นการยากที่จะปลุกฝังคนไทยให้วิพากษ์ วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นทางการเมือง					
27. เมื่อต้องเลือกทำงาน ฉันจะเลือกแนวทางที่ เป็นประโยชน์กับพรรคพวกของฉัน					

ชุดที่ 3

คำแนะนำ : ขอให้ท่านเลือกข้อที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ข้อความ	เห็นด้วย อย่างยิ่ง	เห็น ด้วย	ไม่ แน่ใจ	ไม่เห็น ด้วย	ไม่เห็นด้วย อย่างยิ่ง
1. คนเราเกิดมาไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นเราไม่ควรให้สิทธิเสมอภาคแก่ทุกคน					
2. ฉันพร้อมที่จะบอกอาจารย์ว่าไม่ชอบในวิธีการวัดผลที่ไม่ยุติธรรม					
3. ในสังคมปัจจุบันนี้ทำดีจะไม่ได้ดี แต่คนชั่วกลับได้ดี					
4. โดยทั่วไปคนเรานั้นมักต้องการให้คนอื่นซื่อสัตย์ต่อตนเอง แต่ตนเองมักไม่ซื่อสัตย์ต่อคนอื่น					
5. การเดินขบวนหรือสไตรค์ เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี					
6. ระบบเจ้าคนนายคนยังคงเหมาะสมกับสังคมวัฒนธรรม และบุคลิภาพของคนไทย					
7. ฉันเชื่อว่าคนเราไม่มีอะไรเท่าเทียมกัน ดังนั้นจึงควรตัดเกรดโดยใช้เกณฑ์ต่างกัน เรียนร่วมกับวิชาเอกอื่นๆ					
8. การเมืองเป็นเรื่องสกปรก ชิงไหวชิงพริบ คนที่ต้องการความบริสุทธิ์ไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง					
9. ฉันเลื่อมใสในวิธีการของอาจารย์ที่ให้คะแนนวิชาพื้นฐานโดยใช้เกณฑ์เดียวกัน ไม่ว่าจะมาจากวิชาเอกใดก็ตาม					
10. ฉันทนไม่ได้ถ้าทราบว่าคนที่ฉันรู้จักคอร์รัปชัน					
11. ฉันจะสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตย แม้ว่าฉันจะได้รับอันตราย					

ชุดที่ 4

คำแนะนำ : ขอให้ท่านเลือกข้อที่ตรงกับพฤติกรรมของท่านมากที่สุด

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง มาก	จริง ปานกลาง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
1. ฉันยอมรับการเปลี่ยนแปลงแผนงานตามมติที่ประชุม แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยก็ตาม					
2. การระดมความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานเป็นการเสียเวลา					
3. ฉันกระตือรือร้นที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น					
4. ฉันเสียสละสิ่งต่างๆ เพื่อให้งานของกลุ่มสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี					
5. เมื่องานล้นมือ ฉันไม่ยอมรับว่าเป็นความผิดของฉัน					
6. ฉันใช้สิทธิในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ของสังคม					
7. ถ้าฉันทำงานในส่วนของฉันดีที่สุดแล้ว ฉันก็ไม่ต้องรับผิดชอบแม้ว่างานที่ได้รับมอบหมายผิดพลาด					
8. ฉันยอมรับความคิดเห็นของส่วนรวมเฉพาะที่เป็นประโยชน์ของฉัน					
9. ผลประโยชน์ส่วนรวมต้องไปพร้อมๆ กับประโยชน์ส่วนตัว					
10. ฉันลงคะแนนเสียงให้กับคนที่มาขอเสียงจากฉัน แม้ว่าฉันจะไม่รู้จักเขา					
11. ฉันปฏิบัติต่อเพื่อนตามฐานะของเขา					
12. ฉันปฏิบัติต่อบุคคลแตกต่างกันตามอาชีพของเขา					
13. ฉันไม่เคยละเมิดกฎเกณฑ์ของสถาบันที่ฉันสังกัดอยู่					

ข้อความ	จริง ที่สุด	จริง มาก	จริง ปานกลาง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
14. ฉันจดจ่ออยู่กับงานที่ได้รับมอบหมาย					
15. ฉันชอบทำงานคนเดียวมากกว่าทำงานเป็น กลุ่ม เพราะทำให้ฉันเสียเวลา					
16. ในการทำงานกลุ่ม ฉันทำงานเพียงเล็กน้อย เพื่อให้ทุกคนได้ทำงานพอๆ กัน					
17. เมื่อตั้งใจทำอะไร ฉันจะไม่เปลี่ยนแปลง ความตั้งใจ ถ้าไม่มีเหตุผลที่ดีกว่า					
18. ถ้าฉันเชื่อสิ่งใด ฉันจะเชื่อสิ่งนั้นอย่างมั่นคง โดยไม่เปลี่ยนแปลง					
19. การประนีประนอมในการแก้ปัญหา แสดง ถึงความไม่เด็ดเดี่ยวของผู้นำ					
20. ฉันไม่ปฏิบัติตามมติของเสียงส่วนใหญ่ที่ไม่ ตรงกับข้อเสนอของฉัน					
21. ฉันปฏิบัติตามมติของส่วนใหญ่ แม้ว่าจะไม่ ตรงกับข้อเสนอของฉัน					
22. ฉันยอมเสียผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อ เกิดความขัดแย้งในกลุ่ม					
23. ฉันจะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่ฉัน สามารถทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้					
24. ฉันแบ่งปันสิ่งต่างๆ ให้กับเพื่อนร่วมงาน					
25. การแลกเปลี่ยนความคิดทำให้แตกความ สามัคคี					
26. บางครั้งฉันก็จะลัดคิว เมื่อมีความจำเป็น เร่งด่วน					
27. ฉันทำงานของกลุ่มด้วยความละเอียด รอบคอบเช่นเดียวกับงานส่วนตัว					

แบบทดสอบชุดความรู้ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยที่คัดเลือกไว้ 27 ข้อ

ข้อ	t - test
1.	8.29
2.	8.75
3.	9.14
4.	8.75
5.	10.20
6.	7.87
7.	9.28
8.	8.57
9.	13.04
10.	11.67
11.	10.57
12.	9.58
13.	8.37
14.	7.86
15.	8.92
16.	7.31
17.	6.26
18.	9.86
19.	9.66
20.	8.04
21.	9.48
22.	8.36
23.	7.46
24.	11.35
25.	6.11
26.	8.77
27.	8.56

ค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่า $KR - 20 = .83$

แบบสอบถามทัศนคติต่อประชาธิปไตยที่คัดเลือกไว้ 27 ข้อ

ข้อ	r
1.	.15
2.	.17
3.	.13
4.	.15
5.	.23
6.	.21
7.	.21
8.	.21
9.	.21
10.	.22
11.	.22
12.	.24
13.	.21
14.	.19
15.	.19
16.	.25
17.	.25
18.	.26
19.	.32
20.	.37
21.	.37
22.	.41
23.	.31
24.	.32
25.	.32
26.	.38
27.	.27

ค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่า α - coefficient = .72

แบบสอบถามสรีรศาสตร์รอบบ่อประชาธิปไตยที่คัดเลือกไว้ 11 ข้อ

ข้อ	r
1.	.19
2.	.15
3.	.10
4.	.10
5.	.15
6.	.22
7.	.11
8.	.20
9.	.17
10.	.25
11.	.25

ค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่า α - coefficient = .85

แบบสอบถามจิตสำนึกประชาธิปไตยที่คัดเลือกไว้ 27 ข้อ

ข้อ	r
1.	.30
2.	.42
3.	.44
4.	.45
5.	.48
6.	.43
7.	.42
8.	.38
9.	.51
10.	.54
11.	.57
12.	.55
13.	.43
14.	.49
15.	.42
16.	.38
17.	.52
18.	.54
19.	.49
20.	.41
21.	.46
22.	.45
23.	.28
24.	.42
25.	.48
26.	.42
27.	.47

ค่าความเชื่อมั่น โดยหาค่า α - coefficient = .89

ประวัติผู้วิจัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตรภัทร

อดีตอาจารย์ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปัจจุบันข้าราชการบำนาญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วนิดา ขำเขียว

อาจารย์ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดร.วิลาสลักษณ์ ชวัลลี

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดร.มานิตย์ ไชยกิจ

อาจารย์ภาควิชาบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

สมเกียรติ ทิพย์ทัศน์

อาจารย์ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดร.อารีย์ โพธิ์บางหวาย

อาจารย์ 3 ระดับ 8 โรงเรียนอนุบาลกำแพงเพชร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
กำแพงเพชร เขต 1

ชญาณัฐ ลักษณะวิจารณ์

อาจารย์ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ